MICHEL FOLCO

Doar Dumnezeu și noi

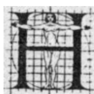

Michel Folco

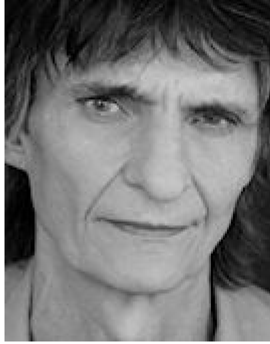
DOAR DUMNEZEU ŞI NOI

Prea-pilduitoarele şi prea-neaşteptatele amintiri
ale Pibracilor din Bellerocaille
Opt generaţii de călăi

Traducere şi note de MICAELA SLĂVESCU

HUMANITAS
BUCUREŞTI, 1992

Născut în departamentul Tarn, în 1943, Michel Folco, după studii pe care le califică drept „consternante”, lucrează ca fotograf pentru agenţia newyorkeză *Black Star,* pentru *Éditions du Pacifique,* din Papeete, apoi la agenţiile *Gamma* şi *Sipa* din Paris.

PRIMA PARTE

Capitolul I

Baronia de Bellerocaille, provincia regală Rouergue, august 1683.

Tolăniţi în cel mai tihnit şi mai călduţ ungher al stupului, trîntorii moţăiau. Unul dintre ei s-a trezit şi-a simţit că trebuie să-i fie foame. Se urnea greoi înspre alveolele pline cu miere cînd, surprins, a înregistrat numărul neobişnuit de mare al lucrătoarelor prezente în stup. La ora aceea atît de înaintată a dimineţii, s-ar fi cuvenit ca ele să fie de mult afară după polen. Urmîndu-şi calea, grăsunul burtos şi păros a dat de o ceată de albine care-i blocau trecerea. Se pregătea să le împingă la o parte, înghiontindu-le obraznic, cînd, lucru de neconceput, ele s-au întors împotriva lui, atacîndu-l din toate părţile. Nici n-a avut timp să-şi vină în fire cînd una îi şi retezase pediculul care făcea legătura dintre abdomen şi torace, a doua îi sfîrtecase nervurile aripilor, iar a treia căuta articulaţia dintre inele şi platoşă: găsind-o, şi-a înfipt acolo acul otrăvit. Mirosul înţepător al veninului s-a răspîndit în stup, dînd semnalul măcelului.

Reginele fuseseră fecundate, perioada de hibernare se apropia, stupul nu mai avea nevoie de aceşti grăsani trîndavi, nefolositori şi hulpavi.

Lipsiţi de orice armă de apărare, trîntorii nedumeriţi şi care nici nu ştiau ce înseamnă o luptă s-au străduit să scape strecurîndu-se prin bortele de ieşire. Cîţiva au reuşit.

Unul dintre ei zbură un timp peste zidurile cetăţii, nimerind apoi, din întîmplare, în cuhnia jupînului giuvaergiu Abel Crespiaget, unde se izbi de ochiul drept al lui Pierre Galine, bucătarul lui, care era cufundat în iscusita pregătire a unei supe de raci. Nefericitul Galine scoase un sfîşietor răcnet de durere, scăpînd în castron un pumn întreg de condimente dintre cele mai piperate.

Cît despre trîntor, după ce ateriză forţat, lovindu-se de dalele pardoselii, îşi reluă zborul doar uşor ameţit şi dispăru prin ferestruica ce dădea înspre strada Magne.

Pierre Galine se retrăsese în chiţimia soioasă din spate şi-şi spăla cu apă rece ochiul vătămat, cînd slujnica intră în bucătărie. Nevăzîndu-l, luă castronul cu supa de raci aburindă şi se duse în sufragerie s-o servească stăpînilor care o aşteptau nerăbdători.

Cîteva clipe mai tîrziu, Abel Crespiaget se ivi în pragul cuhniei cu ochii holbaţi, scoţînd flăcări din cerul gurii, din gîtlej şi din eso-

fag, înarmat cu o bîtă de zile mari. Deşi nedumerit, Galine o zbughi prin coridor, se prăvăli pe scări în jos, trecu în pas alergător prin curte şi înconjură puţul, nimerind apoi în strada Magne unde giuvaergiul îl prinse din urmă şi-i zdrobi oasele.

– Aoleu! Văleu! Văleleu! Dar ce-am făcut, milostive stăpîne, ca să mă cotonogeşti aşa?

– Mai mă-ntrebi, otravă! zbieră Crespiaget sporind ritmul loviturilor de bîtă; nu se opri decît văzîndu-l pe Galine leşinat.

Mai tîrziu, suflete miloase îl cărară pe nefericit pînă la culcuşul lui, unde zăcu mai multe zile pînă să-şi poată relua îndeletnicirile. Cît despre trîntorii supravieţuitori, şi-au petrecut ziua lenevind printre florile de pe malul Dourdou-ului. Răcoarea serii şi foamea ştergîndu-le din minte tragicele evenimente ale dimineţii, ei s-au întors seara la stupul lor, unde erau aşteptaţi ca să fie nimiciţi. Ceea ce s-a şi făcut.

*

În prima duminică de după sfînta zi a Adormirii Maicii Domnului, Marguerite Crespiaget, soţia jupînului giuvaergiu, îl născu pe cel de-al şaselea copil al lor. După cinci fete şi nenumărate pelerinaje la Fecioara Neagră din Rocamadour şi la Sfîntul Preputiu din Roumégoux, pruncul era, în sfîrşit, un băiat.

Strălucind de bucurie, jupîn Crespiaget l-a prenumit Désiré şi l-a dus să fie botezat cu alai mare în biserica Sfîntul Laurenţiu. L-a încredinţat apoi soţiei vizitiului Mazard, o mancă ţîţoasă cu bună faimă, care locuia nu departe de gîrlă, în oraşul de jos.

Duminica următoare, în timpul slujbei mari, bucătarul Pierre Galine s-a strecurat în casa soţiei lui Mazard şi a sugrumat-o. După ce i-a ascuns leşul în uscătoria de castane, l-a înjunghiat pe micuţul Désiré cu multă dibăcie, deasupra spălătorului din piatră. I-a tăiat apoi capul, a adunat bucăţile într-un sac şi s-a întors în bucătăria lui ca să toace carnea din care a pregătit umplutură pentru roşii... avînd grijă să nu mai folosească de astă dată belşug de condimente.

Adunată toată, ca în fiecare duminică, la masa de prînz, familia Crespiaget s-a înfruptat din roşiile fudule bine umplute cu tocătură gustoasă. Tava a fost golită şi s-au mai cerut altele. Galine a servit atunci mesenilor înfometaţi capul micului Désiré artistic prezentat pe foi de lăptuci; în urechi şi în nări erau înfipte bucheţele de pătrunjel, nişte scobitori ţineau pleoapele ridicate.

După ce le-a atras atenţia cu voce dulce că, de voiau să recupereze resturile copilului, era bine să folosească fie un purgativ, fie o spălătură, Pierre Galine a întins-o în mare grabă, dar nu fără a striga, înainte de a dispărea pe scări:

– Răzbunarea se consumă fierbinte!

Ajunsese în stradă cînd a auzit ţipetele sfîşietoare ale Margueritei Crespiaget, care abia atunci înţelesese totul.

*

Henri de Foulques, Căpitanul de poliţie prepus pazei oraşului, sfîrşea de înfulecat o tocăniţă de pui în locuinţa sa de la etajul întîi al sediului poliţiei cînd a fost anunţat că jupînul giuvaergiu de pe strada Magne vrea să-l vadă neîntîrziat.

– Ia-n te uită, jupînul Crespiaget! Dar ce vi s-a întîmplat? Arătaţi de parcă aţi fi dat nas în nas cu Necuratul!

– Mai rău, domnule Căpitan, mult mai rău!

Fără perucă, cu privirea rătăcită, gîfîind de atîta alergătură, giuvaergiul îşi spuse povestea cu voce sugrumată.

Cînd sfîrşi, Căpitanul de poliţie îşi pironi ochii îngroziţi pe burta frumos rotunjită a vizitatorului:

– Am auzit bine? V-a dat să-l MÎNCAŢI pe fiul domniei-voastre?!

– Tocat în roşiile umplute, domnule Căpitan. Nu i-a mai rămas decît căpşorul, sărăcuţul de el…

*

Nemaipomenita veste s-a răspîndit cît ai bate din palme. A fost anunţat şi baronul Raoul Boutefeux[1], senior de Bellerocaille, al patrusprezecelea din neamul lui, care se odihnea după masa de prînz într-un turn din castelul său, în tovărăşia unei jupîniţe de-a mumei domniei sale. Întîi nu i-a venit a crede că o atare grozăvie se putea întîmpla pe moşia lui, apoi s-a mîniat foarte auzind că făptaşul o ştersese fără urme.

– Să mi-l scoateţi din pămînt din iarbă verde!

În familia Crespiaget durerea era la culme; începeau să apară, în lung şir cernit, toţi cei doritori să-şi arate mîhnirea şi să-şi aducă mîngîierile. Afară, sau pe strada Magne, o droaie de gură-cască împiedicau trecerea şi primele zvonuri purceseră a circula.

[1] *boutefeux*, în vechea franceză: „dă foc” sau „aţîţă foc”.

(„Zic unii că aşa de tare i-au plăcut roşiile Crespiagioaicei că s-a servit de două ori!”)

Atunci a descoperit şi vizitiul Mazard, proaspăt întors de la Rodez, pe soţia lui sugrumată în uscătoria de castane. Nebun de durere a luat-o în braţe şi a cărat-o pînă-n piaţa Gropii unde se afla sediul poliţiei, urmat de o mare mulţime care l-a ajutat la urcuş (anumite străduţe din oraş erau atît de povîrnite încît fuseseră cioplite chiar trepte în locurile mai pieptişe).

Cînd a ajuns în piaţa mare, o companie de arcaşi înarmaţi cu suliţe gata de luptă înconjura clădirea Poliţiei. Cu un an mai înainte, nişte mojici năpădiseră oraşul după ce spînzuraseră trei dăbilari. De atunci, tîrgoveţii se temeau de orice fel de gloată. Doar apariţia Căpitanului a liniştit întrucîtva spiritele.

– Întoarceţi-vă acasă, oameni buni. Oamenii monseniorului baron sînt pe urmele lui. Merge pe jos, nu poate fi departe.

Tot atunci, în frumoasa locuinţă a jupînului giuvaergiu cumplita durere se schimbase într-o groaznică buimăceală. Într-adevăr, unul din comesenii acelei cine tragice (bunicul micului Désiré, care mîncase patru din nefericitele roşii) rostise cu glas tare întrebarea pe care şi-o puseseră toţi, dar căreia nu îndrăznise încă nimeni să-i dea glas: ce era de făcut cînd avea să aibă loc lucrarea de neînlăturat a naturii? Carnea pruncului, mistuită, fusese totuşi carne botezată.

– Vă întreb eu pe voi, ce trebuie să fac cu scîrna mea, cînd îi va veni ceasul?

Convocat de urgenţă, duhovnicul familiei, părintele Adrien, ascultă întrebarea, amuţind apoi vreme îndelungată înainte de a-şi declara incompetenţa şi de a se retrage discret cu făgăduiala că va cere sfatul mai-marelui său, abatele Francisc Boutefeux. L-a găsit pe acesta în grajd unde-şi freca energic iapa bălţată cu un şomoiog de paie.

De aproape cinci secole, funcţia de abate al mînăstirii franciscanilor din Bellerocaille era încredinţată mezinilor Boutefeux, care erau botezaţi toţi, sistematic, Francisc după sfîntul Francisc din Assisi, întemeietorul ordinului.

Tonsurat la patrusprezece ani, înzestrat cu venituri mînăstireşti la şaisprezece, abatele Francisc, călugăr doar cu numele, se arăta cu mult mai interesat de soarta importantelor venituri ce le avea de cheltuit decît de cea materială sau spirituală a enoriaşilor săi. Lăsase grija lor în seama canonicului şi se dăruise întru totul cailor şi femeilor, selecţionîndu-i şi pe

unii şi pe celelalte după criterii identice (ca să fie bună, iapa sau femeia trebuie să fie pieptoasă, să aibă crupă durdulie şi părul lung).

– Ce tot fleoncăni acolo? a exclamat el, fără a se opri din frecat. Cum vrei să răspund la astfel de întrebare? Să asculte alde Crespiaget de glasul conştiinţei lor şi să dispună de scîrnă aşa cum le-o porunci el.

*

Pierre Galine o apucase pe drumul înspre Routaboul, satul unde se născuse, cînd arcaşii poliţiei l-au dibuit şi l-au înşfăcat fără ca el să se împotrivească. L-au legat fedeleş şi l-au adus ca vîntul la Bellerocaille unde Căpitanul de poliţie i-a luat un scurt interogatoriu, trimiţîndu-l apoi la răcoare în temniţa seniorială.

Atracţia nesănătoasă pe care o exercita ciudata noutate a fărădelegii lui a depăşit graniţele tîrgului. S-au strîns toţi, cu mic cu mare, de la Rodez, de la Millau, ba chiar de la Villefranche şi de mai departe. Curînd toate hanurile oraşului au fost ticsite.

Primele amînări s-au produs cînd seneşalul du Sallay de la judecătoria Regelui a vrut să preia cazul ce-i revenea de drept judecătorului seniorial Cressayet, de la judecătoria baronului Boutefeux, sub cuvînt că o cauză atît de neobişnuită nu poate fi instruită decît de tribunalul său. Dar baronul Raoul, extrem de susceptibil cînd era vorba de drepturile sale, i-a tăiat-o scurt.

Apoi, bănuind că slujbaşul Majestăţii Sale nu avea să se dea bătut aşa de uşor, baronul a grăbit procedura. Ucigaşul a fost judecat două zile mai tîrziu de tribunalul seniorial, iar sentinţa dată a fost pe măsura mîniei populare: Pierre Galine urma să fie tras pe roată, apoi expus mulţimii pînă avea să-şi dea duhul. Publicul, prezent în număr mare, a aplaudat frenetic.

Noi complicaţii s-au ivit cînd a trebuit să se dea curs sentinţei.

Cu două secole mai înainte, regele Carol al VII-lea, vrînd să pună puţină ordine în cele trei sute şaizeci şi ceva de coduri ale justiţiei ce fiinţau în regat, semnase un decret de o sută douăzeci şi cinci de articole. Iar unul din acele articole interzicea judecătorilor să ducă ei înşişi la îndeplinire sentinţa pe care o dăduseră, cum se mai obişnuia încă în numeroase provincii. Aşa s-a născut meseria de călău. Or, deşi autorizat prin decret regal să poarte titlul de mare judecător, ce-i dădea dreptul să osîndească la pedepse capitale, baronul Raoul nu se hotărîse

niciodată să-şi angajeze un gealat propriu. Cînd avea nevoie de serviciile unui gîde (aşa cum se întîmpla acum), îl chema pe jupînul Pradel, un măcelar rutenez care cumula funcţiile legate de meseria lui cu cele de executor al Înaltelor-Lucrări al contelui-episcop din Rodez.

Un curier i-a fost expediat val-vîrtej; plecînd pe la sfîrşitul dimineţii, solul a parcurs în numai şase ore cele unsprezece leghe care-l despărţeau de capitala provinciei, dar s-a întors singur a doua zi.

– Jupînul Pradel nu este disponibil; suferă de gută şi nu se poate mişca. Am vrut să-l iau pe ajutorul lui, dar nu este îndreptăţit de lege să-l înlocuiască.

Mai rămîneau jupînul Sylvain, călăul albigenz, sau jupînul Cartagigue din Millau. Acesta era mai aproape, dar cerea ochii din cap. În consecinţă, Căpitanul Foulques şi-a trimis curierul la Albi.

Omul gonea prin pădurea Dezmăţaţilor; la o cotitură, calul i s-a împiedicat de o funie întinsă de-a curmezişul drumului. Căzut într-o nesimţire mîntuitoare, nu i-a văzut pe tîlhari apropiindu-se pentru a-l înjunghia. L-au dezbrăcat pînă la piele, apoi i-au tîrît hoitul despuiat într-un tufăriş, unde l-au descoperit lupii cîteva ore mai tîrziu şi l-au mîncat cu poftă.

*

Cinci zile s-au scurs înainte ca baronul să se hotărască să-şi întrunească consiliul, poftindu-l, mai de voie, mai de nevoie, şi pe seneşal.

– Nu ştiu ce i s-a putut întîmpla curierului nostru, dar nu mai avem timp să trimitem altul, i-a prevenit Căpitanul de poliţie Henri de Foulques. Sîntem luaţi cu asalt de prostime, cei care au venit în tîrgul nostru ca să fie de faţă la proces n-au mai plecat şi aşteaptă execuţia. Spiritele sînt înfierbîntate şi circulă tot felul de zvonuri.

– Zvonuri? Ce fel?

– Se spune că osînditul are legături sus-puse şi că nu va fi niciodată tras pe roată.

Fruntea joasă a baronului Raoul se încreţi cute-cute sub peruca pudrată. Ochii lui întunecaţi, adînciţi în orbite, sticleau răutăcios.

Socotea defăimarea la fel de rea pentru minte ca şi otrava pentru trup. Ba chiar mai rea, căci este mai lesnicios să

răspîndeşti vorbe ucigătoare pentru onoarea omului cinstit decît să-i torni pe gît o băutură ucigaşă. De aceea, ţinînd seama de faptul că nu exista leac împotriva calomniei, pe cînd împotriva otrăvurilor se găseau multe, baronul porunci:

– Puneţi mîna pe toţi defăimătorii şi străpungeţi-le limba.

Apoi s-au întors la problema iniţială: unde să găseşti cît mai degrabă un călău?

Abatele Francisc a sugerat să se facă apel la un voluntar.

– O primă de o sută de livre, şi o să aveţi de unde alege!

– O sută de livre? Domol, părinte, domol, a protestat baronul. Am o idee mai bună. Să încredinţăm lucrarea chiar jupînului Crespiaget, tatăl victimei. Vă asigur că ni-l va zobi chiseliţă pe bandit! … şi pe gratis! adăugă el cu un zîmbet ademenitor care-i dezvălui dinţii stricaţi.

Seneşalul s-a revoltat:

– Nici să nu vă gîndiţi! Ar fi o barbarie!

– Vă rog să mă iertaţi, domnule baron, a intervenit judecătorul Cressayet, dar ar fi o crimă. Numai un călău acreditat în bună regulă poate da moartea fără să atragă asupra-şi mînia dreaptă a lui Dumnezeu şi-a legii.

Bodogănind, baronul sfîrşi prin a accepta soluţia voluntariatului, dar ceru ca prima să fie coborîtă la cincizeci de livre.

Duvalier, asesorul judecătorului (şi ginerele său), a redactat o „proclamaţie” pe care baronul a întărit-o cu pecete proprie. Proclamaţia a fost încredinţată unui crainic, care a plecat pe dată, precedat de un toboşar ca s-o citească în cele două pieţe din Bellerocaille şi la principalele răspîntii.

Cei care veniseră de departe şi-şi vedeau subţiindu-se punga pe zi ce trece au interpretat proclamaţia drept o nouă amînare. S-au alăturat celor care socoteau că fiecare oră scursă era un dar nepreţuit oferit bucătarului nelegiuit, astfel încît numărul nemulţumiţilor care străbăteau străzile cerînd zgomotos aplicarea neîntîrziată a sentinţei sporea necontenit. Dar, lucru de mirare, nici unul din aceşti nerăbdători nu s-a oferit voluntar. Iar zvonurile răutăcioase circulau tot mai aprinse.

*

A doua zi, cînd domnul Căpitan de poliţie Henri de Foulques a trecut podul şi a păşit în prima curte a castelului, jupîn Bertrand

Beaulouis, temnicerul închisorii senioriale, ajutat de fiii săi Bredin, Jacquot şi Lucien, străpungea limbile a cinci clevetitori prinşi în ajun.

Gol pînă la brîu sub un şorţ din piele roşcată, temnicerul în vîrstă de vreo cincizeci de ani (i se spunea Zăvorul Viu) se opri din treabă ca să-l salute.

– Te rog, jupîne Beaulouis, fă-ţi datoria, îl îndemnă Căpitanul de poliţie, aşezîndu-se sub peristilul curtinei exterioare, ca să aştepte la umbră.

Printre bîrfitori se aflau şi două femei. Cea mai tînără, o spălătoreasă din oraşul de jos, răspîndise informaţia cu adevărat adevărată că Pierre Galine fusese ibovnicul Margueritei şi deci tatăl micului Désiré. Îl omorîse pentru că încornoratu' de stăpîn-su, disperat că nu are un băiat care să-l moştenească, i-l furase.

Cum nu voia să deschidă gura, i-au forţat-o cu mînerul unui cuţit, i-au prins apoi limba cu un cleşte şi au tras-o în afară ca să i-o străpungă cu o vergea înroşită în jar.

– Dacă vă mai prind că bîrfîţi, v-o şi tăiem! le-a făgăduit Căpitanul, dîndu-le drumul.

Lăsîndu-şi băieţii să-i strîngă uneltele, Beaulouis s-a apropiat de Foulques.

– Cu ce vă pot fi de folos, domnule Căpitan?

Foulques i-a spus ce voia. Temnicerul înţepeni, roşu ca racul.

– Nu se poate, domnule Căpitan, nu se poate. Să nu-mi cereţi aşa ceva!

– Nu înţeleg. Eşti doar autorizat de tribunal să-i schingiuieşti pe osîndiţi…

– Să-mi fie cu iertăciune, domnule Căpitan, a schingiui nu-i a ucide. Să pui omul în butuci, să-l biciuieşti, să-l însemni cu fierul roşu, să-l mutilezi, cum am făcut-o şi acum, sau să-l opăreşti, ba chiar să-l supui la cazne, ordinare şi extraordinare, ca să-i smulgi mărturisiri, nu-i totuna cu a-l trage pe roată… nici pe departe!

Foulques s-a străduit să-i învingă îndărătnicia, promiţîndu-i că-l va convinge pe baron să mărească prima: degeaba! Atunci, Foulques i-a amintit temnicerului că scutirea din serviciul de patrulă nocturnă, de care beneficiau băieţii lui, trebuia curînd reînnoită şi că, în noile condiţii, nu vedea cum ar fi putut să… Pentru Beaulouis, care nu avea alte ajutoare ca să asigure bunul mers al temniţei, refuzul de reînnoire a scutirii de patrulare noaptea era o catastrofă. Cu braţele în cruce s-a aruncat la picioarele Căpitanului.

– Vă implor, domnule Căpitan, nu mă nenorociţi. A fi călău, chiar şi numai o singură dată, înseamnă a fi osîndit la prejudecata veşnică, atît eu cît şi familia mea. Ştiu foarte bine cum s-au petrecut lucrurile cu jupînul Pradel. Din ziua în care a acceptat să săvîrşească prima execuţie, a fost silit să-şi caute locuinţă în afara zidurilor cetăţii şi să poarte haina sîngerie de cîte ori iese din casă. Şi-a măritat fata, ce-i drept, dar cu fiul călăului din Nîmes. Nu mă osîndiţi la aşa viaţă, domnule Căpitan, fie-vă milă!

Foulques se îmblînzi. Ar fi putut să-i răspundă lui Beaulouis că toate aceste neajunsuri erau pe deplin compensate de tot soiul de scutiri şi de privilegii care îl ajutaseră pe fostul măcelar să devină, în mai puţin de o generaţie, unul din burghezii cei mai înstăriţi din Rodez, dar nu a făcut-o şi a plecat. Uşurat, Zăvorul Viu se ridică de pe caldarîmul unde se tăvălise, frecîndu-şi genunchii care suferiseră întrucîtva de asprimea pietroaielor.

*

Clădit în secolul al XIII-lea, castelul de Bellerocaille se zărea de departe, cocoţat pe un gurgui vulcanic de unde oferea străjerilor, la pîndă în turnurile lor, o bună privelişte a cîmpiei ce se întindea pe cîteva leghe în jur. Turnurile rotunde erau legate între ele prin curtine sub care se adăposteau corpul de gardă, locuinţele slujitorilor, grajdurile, cuştile cîinilor şi-ale şoimilor, fierăria şi cuptorul de pîine, precum şi diferite chelării răsfirate pe toată întinderea lor.

Adăugat în secolul al XVI-lea şi încastrat în zidul de apus, un turn înalt, lipit de incintă, servea drept închisoare.

Baronul şi-ai săi ocupau donjonul central şi clădirile din jurul curţii principale. Donjonul, înalt de nouă *toises*[2], se împărţea în cinci săli suprapuse, legate între ele printr-o scară îngustă, în spirală. Baronul Raoul şi Doamna Hérondine, soţia lui, locuiau în primele două, bătrîna baroneasă Irène, mama baronului, în următoarea, a patra era pentru musafirii vremelnici, iar a cincea fusese hărăzită lui Guillaume, întîiul-născut, în vîrstă de doisprezece ani. Cînd nu era pe drumuri, cutreierîndu-şi călare numeroasele moşii, abatele Francisc locuia deasupra grajdurilor.

Donjonul era legat de marea sală utilizată după trebuinţă ca

[2] *toise* – veche unitate de măsură: 1,944 m. Donjonul era deci înalt de 17,496 m. (*n.t.*)

sală de mese, de recepţie, de bal sau de consiliu. Pereţii înalţi ai acesteia erau împodobiţi cu tapiserii reprezentînd scene mitologice, portrete ale strămoşilor, scene ce aminteau evenimente faimoase, trofee de vînătoare, panoplii de arme albe demodate şi scuturi pestriţe, unele foarte vechi şi deformate în urma loviturilor primite. Ce-i drept, faima de războinici împătimiţi a baronilor Boutefeux nu avea nevoie de dovezi, iar firea răzbunătoare a lui Raoul, al patrusprezecelea dintre ei, era departe de a o dezminţi.

Morocănos, aşezat sub coroana de baron şi herbul familiei – o făclie aprinsă şi o spadă încrucişate pe un fundal de argint cu metereze în josul cărora se putea citi vechiul strigăt de luptă devenit deviză: *Ça arde* (Arde!), baronul îşi lua lecţia de bună-creştere în vederea apropiatei sale înfăţişări la Curte. Admitea, cu oarecare greutate, că se simte mai în largul lui la o vînătoare de lupi decît într-un salon; de aceea, cedînd cicălelilor neîncetate ale mumei sale, angajase un tînăr maestru de ceremonii rutenez şi-l asculta acum rostindu-şi sfaturile cu voce gingaşă.

– Mişcările graţioase, domnule baron, trebuie să pară fireşti. Veţi fi în deplina posesie a acestei arte cînd nimeni nu va mai putea bănui strădaniile domniei voastre.

Baronul, care-şi sugea unul din dinţii stricaţi, scuipă maşinal pe podea, ştergînd apoi flegma cu o mişcare rotită a piciorului.

Tînărul maestru de ceremonii aruncă o privire deznădăjduită spre bătrîna baroneasă, care-şi depăna mătăniile aşezată lîngă Guillaume, viitorul baron de Bellerocaille. Băiatul îşi ascundea anevoie plictisul şi se distra smulgînd picioruşele unei libelule prinse printre trestii.

– Vi s-a spus şi repetat în fel şi chip că nu este cuviincios să scuipi în casa unor oameni de bine! îl mustră baroneasa Irène pe fiul ei. Ca să nu mai vorbim despre obiceiul dezgustător ce-l aveţi să vă suflaţi nasul cu degetele ca ultimul dintre mojici. Cînd o să vă hotărîţi odată să folosiţi batistele pe care vi le-am dăruit?

– Pe scăfîrlia mea! se mînie baronul, lovind masa cu pumnul, de ce privilegiu nemaipomenit se bucură scîrnăviile alea de muci ca să le fie hărăzit să se reverse în petece de pînză albă, subţire şi brodată! Şi să fie apoi împachetate şi strînse gingaş la piept? Niciodată, Doamnă, m-auzi? Niciodată n-o să fac aşa ceva!

Pentru a se linişti, scoase din buzunar pacheţelul de tutun, îşi tăie un dumicat zdravăn, şi-l îndesă în gură şi începu să-l morfolească pe partea dreaptă, unde dinţii îi erau mai puţin

stricaţi.

Demoralizat, maestrul de ceremonii îi aruncă o nouă privire bătrînei: doar îi recomandase ritos baronului să nu mai folosească tutunul decît prizîndu-l, aspirîndu-l pe nas, morfolirea lui fiind semn cert de incurabilă mojicie; cît priveşte pipa, ea nu era folosită decît de marinari. Ca să-şi ascundă stînjeneala, deschise exemplarul obosit din lucrarea lui Nicolas Faret: *Omul de lume sau Arta de a plăcea la Curte*[3], şi citi:

– „Odată sosit la Curte, să nu staţi acolo decît atît cît trebuie ca să stîrniţi vîlvă. Însă de îndată ce aţi stîrnit-o, plecaţi! Este cel mai bun mijloc de a fi remarcat."

– Mai încet, tinere, îl întrerupse baronul. Să ne întoarcem la mişcările graţioase. Ai afirmat că trebuie să dau impresia că ele îmi stau în fire. Nu cumva vrei să dai de înţeles că mă port ca un bădăran?

– Bineînţeles că nu, domnule baron, gesturile graţioase despre care vorbeam îţi permit să te mişti firesc şi cu îndemînare. Ca să obţii acest rezultat trebuie să dai dovadă în orice ocazie de un anume fel de nonşalanţă care nu exclude morga, numită de italieni *spezzatura;* aceasta maschează artificialul, arătînd că ceea ce faci îţi este firesc, că o făptuieşti aproape fără să te gîndeşti. Graţia trebuie să se vădească în conversaţie, în felul cum mînuieşti armele, la dans, dar şi la jocul de ruletă, precum şi în purtarea de zi cu zi…

Maestrul de ceremonie a fost din nou întrerupt de hărmălaia nepotolită a mulţimii nemulţumite.

Baroneasa Irène s-a foit pe jilţul ei. Răzmeriţa mojicilor îi lăsase amintiri neplăcute.

– Dacă n-aţi fi aşa de strîns la pungă, de mult am fi avut pe moşia noastră un călău propriu. Doar avem cu ce să-l plătim, slavă Domnului…

Deşi minele de argint din care se trăgea averea familiei Boutefeux şi a tîrgului din jurul castelului secaseră cu vreo cincizeci de ani în urmă, veniturile importante strînse de pe numeroasele moşii, la care se adăugau drepturile senioriale încasate de pe urma *castelaniilor* din baronie, fereau familia de orice griji

[3] Lucrare apărută în 1630, reeditată de cinci ori în timpul vieţii lui Faret, inspirată după *Curtezanul* de Baldassare Castiglione. Totodată tratat de morală şi manual de politeţe, a cunoscut o vogă deosebită în secolul al XVII-lea, devenind cartea de căpătîi a oricui năzuia la epitetul de om de lume. (*n.t.*)

băneşti. Dar declinul tîrgului începuse, aşa cum o dovedea şi numărul crescînd al caselor pustii.

– Ia, vorbeşti ca să nu taci, Doamnă. Spui „avem” de parcă despre galbenii dumitale ar fi vorba. Ştii cît costă întreţinerea unei atare funcţii? Crezi că tîrgoveţilor mei le-ar conveni dreptul de *havaj*[4]?

– De cînd vă pasă de ce le convine şi de ce nu le convine lor? se oţărî bătrîna, scuturînd nervoasă şiragul de mătănii. Cînd veţi admite oare că trebuie să aveţi un călău cu simbrie ca să vă dovediţi dreptul deplin de judecare? Nu avem nici măcar o spînzurătoare deşi rangul vostru ne-ar da dreptul la patru stîlpi! Ascultaţi, ascultaţi numai unde ne duce zgîrcenia domniei voastre! adăugă ea arătînd cu mîna spre ferestrele deschise prin care se auzeau strigătele prostimii.

Fără a mai catadicsi să-i răspundă, baronul se sculă, îşi potrivi centironul şi se îndreptă spre uşă, făcînd să răsune tocul cizmelor pe podea. Trecînd prin faţa maestrului de ceremonii, scuipă, ca din nebăgare de seamă, un jet mare de salivă amestecată cu zeamă de tutun. Cînd să iasă, se opri şi-i făcu un semn feciorului său:

– Hai cu mine! E rîndul nostru să dăm o lecţie de bună-purtare neobrăzaţilor ăstora!

Apariţia tatălui şi fiului, călare, unul lîngă altul şi fără escortă, stinse dintr-o dată orice larmă şi o tăcere înspăimîntată se lăsă printre cei cam o sută de nemulţumiţi care vociferau la piciorul turnului-temniţă, cerînd execuţia imediată a bucătarului.

Copie fidelă a părintelui său, stînd drept în şa şi afişînd ca şi el o faţă rece şi dîrză, tînărul Guillaume a avut bucuria să vadă cum se făcea gol în faţa lor. După cîteva clipe totul în jurul închisorii îşi reluase înfăţişarea obişnuită.

Şi-a urmat tatăl care, în loc să se întoarcă la castel, o porni pe strada Paparel, ce ducea spre punctul de vamă de la poarta de apus. Toţi cei pe care îi întîlneau se descopereau respectuos şi soldaţii de la barieră blocară brutal circulaţia ca să-i lase să treacă.

Baronul şi fiul său au trecut Podul Vechi de peste Dourdou, apoi, lăsînd în urmă ruinele fostei tăbăcării, s-au îndreptat spre răspîntia celor Patru Drumuri, vestită pentru dolmenul său, unul

[4] Vechi drept feudal [al seniorului] extins în favoarea călăului de a lua din orice produs oferit vînzării o măsură mare cît cuprinde mîna. (*n.t.*)

dintre cele mai monumentale din Rouergue.

Cînd au ajuns acolo, cîţiva pelerini se odihneau la umbra lespezii de trei *toises,* aşezată orizontal ca prin minune la doi metri deasupra solului, pe alte trei pietre verticale, la fel de uriaşe.

Fără a lua în seamă temenelele oamenilor şi fără a descăleca, baronul i-a arătat copilului castelul ce se înălţa la o jumătate de leghe de acolo, cocoţat mîndru pe gurguiul său, înconjurat de casele tîrgului.

– Într-o zi, va fi al tău, de aceea este bine să nu uiţi niciodată că a-l primi în stăpînire este una, iar a-l păstra este cu totul alta. Dacă noi l-am ţinut atîta vreme, apoi aceasta s-a întîmplat pentru că ne-am gîndit întotdeauna că un bun aparţine în primul rînd celui care este destul de puternic ca să-l păstreze. Mă înţelegi, Guillaume, un titlu se retrage, un drept se anulează dintr-o trăsătură de condei, un privilegiu sau o dispensă pot fi acordate altuia dintr-un simplu capriciu al Regelui.

Scuipă o lungă flegmă negricioasă înainte de a continua:

– Numai puterea noastră ne-a ferit pînă acum de astfel de abuzuri. Şi numai pentru că sîntem puternici se uită toţi de două ori înainte ca să ne zgîndăre păduchii de sub perucă.

Guillaume a dat din cap cu gravitate. Îşi însuşise de mic copil ideile şi principiile tatălui său, credea în legitimitatea stării sale şi înţelegea că el însuşi nu este decît o verigă în lungul şir al Boute-feux-ilor. Vai de veriga proastă care l-ar slăbi!

– Puterea noastră, fiule, o datorăm spadei şi aurului! Şi va trebui să nu-ţi cruţi strădaniile ca să le păstrezi şi pe una şi pe celălalt.

Întorcîndu-se agale spre tîrg, i-a mai povestit o dată cum îşi cucerise strămoşul lor Azémard Boutefeux senioria de Bellerocaille… şi în ce fel o păstrase.

*

Epoca în care a trăit cavalerul Azémard era cea a începuturilor cavaleriei şi a baronilor gălăgioşi, hapsîni, sîngeroşi şi mîndri de-a fi aşa cum erau. Epoca în care un ducat făcea cît patru comitate, un comitat cît patru baronii, o baronie cît patru castelanii, o castelanie cît mai multe fiefuri şi sate. Epoca în care, împărţind dreptate, justiţia îi punea pe acuzaţi să se lupte între ei, pînă ce unul cădea, sub cuvînt că Dumnezeu nu putea îngădui

izbînda celui vinovat. De altfel, atît de numeroşi erau cei ce credeau în El, încît nu s-ar fi cuvenit să nu existe. Era o epocă ciudată.

Sistemul în vigoare era de tip feudal, născut din nesiguranţa neîncetată ce-i împingea pe cei slabi să caute ocrotirea celor mai puternici, care la rîndul lor se străduiau să-şi strîngă în jur cît mai mulţi vasali ca să nu-şi piardă puterea. De fapt, unii, ca Raimond III, conte de Rodez, ofereau un fief pe viaţă oricărui cavaler ce le făcea juruinţă de supunere. Devenea cavaler oricine avea un cal, o cămaşă de zale, un scut şi o spadă pe care ştia s-o mînuiască.

Azémard Boutefeux, mezinul fără speranţe de viitor al lui Guiraud, şef artificier al seniorului *banneret* de Roumégoux, răspundea acestor criterii. Însoţit de un văr ce-i servea de scutier, a mers pînă la Rodez, a îngenuncheat în faţa puternicului conte Raimond, sărutîndu-i picioarele şi pintenii, şi i-a spus:

– Vă jur credinţă, ajutor şi sfat: daţi-mi din ce să trăiesc.

Iar contele i-a răspuns solemn, ajutîndu-l curtenitor să se ridice:

– Aşa să fie! Iar eu mă leg cu juruinţă să te apăr, pe tine şi bunurile tale viitoare, dar vei lucra pentru mine şi vei fi sub puterea mea.

După învoială, contele i-a înmînat un pumn de ţărînă simbolizînd viitorul lui fief şi un hrisov autorizîndu-l să înfiinţeze acolo o *sauveté,* o aşezare liberă de unde să pornească mai uşor colonizarea teritoriului.

Cînd Azémard a părăsit Rodezul pentru a-şi lua moşia în stăpînire, vreo douăzeci de mojici, şerbi eliberaţi, atraşi de privilegiile pe care le oferea statutul unei *sauveté,* i s-au alăturat. Ajunşi în faţa locului nu au găsit altceva decît un dolmen ce servea uneori noaptea de adăpost pelerinilor şi puţinilor călători care se mai încumetau să se deplaseze pe drumurile lăsate în paragină.

– Pe şezutul meu! Ce mai pietroi straşnic! a exclamat Azémard privind la gurguiul de lavă care domina locul.

S-a cocoţat pînă-n vîrf unde a stat vreme îndelungată, plimbîndu-şi roată ochii încîntaţi. De-acum încolo tot ce se întindea în jur pînă-n zare îi aparţinea.

Şi-a aşezat vremelnic tabăra într-una din peşterile ce sfredeleau stînca şi a profitat de răgazul cît oamenii lui o afumau ca să alunge sutele de lilieci cuibăriţi acolo pentru a încăleca din nou şi a da ocol moşiei.

Timp de cîteva zile, a făcut inventarul pămînturilor bune de cultivat, le-a împărţit în *manse* de cinci hectare pe care le-a distribuit apoi mojicilor din escorta sa, păstrînd, după obicei, exact jumătate din fiecare. Beneficiarii trebuiau să lucreze partea lui ca pe-a lor şi să-i aducă la timp roadele. Ei mai erau supuşi la numeroase clăci precum construirea unui castel întărit, din lemn, în vîrful gurguiului. În schimb (căci un bun păstor îşi tunde oile, nu le jupoaie), Azémard i-a scutit de birul *taille* şi de diverse alte cîştiguri senioriale. I-a autorizat de asemenea să lase moştenire, în caz de deces, partea lor de *mansă* fiului întîi-născut. Dacă nu aveau băiat, Azémard o lua înapoi şi putea s-o dea altcuiva.

Viaţa s-a organizat repede. În timp ce seniorul îşi petrecea zilele la vînătoare, mojicii au curăţat de mărăcini vîrful gurguiului, l-au înconjurat de o dublă împrejmuire din ţăruşi înalţi cu vîrfurile arse în foc. Apoi au ridicat un donjon din lemn de patrusprezece metri, flancat de un hambar şi de un grajd.

Spaţiul dintre stîncă şi cotul rîului a fost despădurit şi împărţit în parcele pe care mojicii şi-au construit colibe fără ferestre, cu acoperiş de paie şi cu ziduri din chirpici, lipite toate unele de altele, pentru a forma prima linie de apărare a castelului.

S-a dus vestea că o nouă *sauveté* fusese înfiinţată pe malurile Dourdou-ului, astfel încît mojicii nemulţumiţi de seniorul lor sau cei prea copleşiţi de biruri s-au adunat cu toţii la Bellerocaille (cum fusese numit locul) pentru a cere drept de azil. Statutul de *sauveté* garanta acest drept, pe care însă Azémard era ţinut să-l asigure cu armele.

Luna zilelor lungi începuse, cînd un şerb fugar, meşter fierar, a reuşit să scape de cei care-l urmăreau şi să se adăpostească în incinta castelului. Stăpînul lui, Guichard du Grandbois, seniorul unei castelanii a episcopului de Rodez, însoţit de vreo douăzeci de oameni înarmaţi, ameninţă că va asedia Bellerocaille şi o va bate cu armele fără cruţare dacă nu-i va fi înapoiat nepreţuitul faur.

– În lături, tîlharilor! Acest fief este o *sauveté* a Monseniorului Conte Raimond! Vedeţi-vă de drum! îi avertiză Azémard, cu mîinile pîlnie la gură, din înaltul donjonului său.

Drept răspuns, cîţiva agresori începură să prade satul pustiit (căci locuitorii lui se şi adăpostiseră în curtea castelului).

– Foarte bine! Opriţi! Vi-l predau! le-a strigat Azémard, coborînd în grabă din donjon ca să-şi adune oamenii şi să-i anunţe să fie pregătiţi de luptă.

Porunci apoi să fie legat fedeleş fierarul. Acesta l-a implorat să nu-l predea.

– Ai încredere, omule! Bellerocaille este o *sauveté* şi aşa va rămîne cît voi fi eu în viaţă. Ascultă de mine şi totul se va sfîrşi cu bine.

Guichard du Grandbois rîse mulţumit sub coiful lui din piele fiartă, văzînd cum se deschide dubla poartă întărită în faţa fierarului său, cu mîinile legate la spate, urmat de seniorul locului, neînarmat şi cu o mutră spăşită. I-a lăsat să se apropie fără bănuială şi-şi storcea mintea să găsească cuvintele cele mai jignitoare ca să-l ocărască, cînd Azémard apucă o secure ascunsă în spatele fierarului şi se repezi la Guichard, ciobindu-şi tăişul armei pe calota de fier pe care acesta o purta sub coiful de piele, dar şi despicîndu-i ţeasta pînă la fălci.

– La luptă! La luptă! urlă Azémard.

Conduşi de vărul lui, mojicii săi se năpustiră pe duşmani, înarmaţi cu furci şi cu securi, stîrnind larmă şi haos în rîndurile acestora.

În afară de calul de luptă frumos harnaşat, de scutul, de armele şi de minunata *broigne* a răposatului senior, acea groasă tunică de război din piele bătută în plăci pe care s-a înstăpînit, Azémard a mai făcut şi opt prizonieri. Pe doi dintre ei, cei mai grav răniţi, i-a executat drept pildă; celorlalţi le-a dăruit viaţa şi cîte o *mansă,* cerîndu-le în schimb juruinţă de credinţă.

Cei care scăpaseră cu fuga s-au grăbit să se înfăţişeze episcopului şi să-i povestească păţania, iscînd astfel o nouă pricină de gîlceavă între el şi rivalul lui, contele Raimond, cu care împărţea Rodezul. Tărăşenia a făcut vîlvă, dar plîngerea episcopului a fost respinsă; Bellerocaille era o *sauveté* şi cavalerul Azémard Boutefeux nu făcuse nimic altceva decît să aplice cu stricteţe codul onoarei.

Căpătînd încredere, tîlharii de drumul mare, dezertorii şi tot felul de indivizi dubioşi buni de spînzurătoare s-au înfăţişat la Bellerocaille cerînd să fie ocrotiţi. Azémard i-a primit cum nu se poate mai bine. Ba chiar, i-a angajat cu simbrie. I-a înarmat cu lănci şi suliţe noi (făurite de meşterul fierar) şi i-a organizat în năvălitori, jefuitori şi incendiatori.

La ivirea primăverii şi a primilor muguri, Azémard a atacat un prim castel: fieful de Racleterre, ocupat de cavalerul de Armogaste, un vasal al seniorului *banneret* din Roumégoux, fostul lui stăpîn.

L-a atacat în clipa în care porţile se deschideau în faţa seniorului în straie de vînătoare, urmat de doi hăitaşi călare şi de patru cîini ce lătrau voios. A fost cea mai frumoasă zi din viaţa lui Azémard.

Un străjer a sunat alarma, o femeie a urlat înspăimîntată. Au vrut să închidă degrabă porţile greoaie, dar era prea tîrziu, cavalerul şi năvălitorii lui pătrunseseră în castel răcnind cît îi ţinea gura: „Hai! Bellerocaille! Ucide! Ucide!”

După ce a înfrînt orice rezistenţă, luîndu-l prizonier pe Armogaste, neînfricatul Azémard şi-a trimis jefuitorii care s-au pornit să prade metodic totul, începînd cu demontarea morii de ulei şi a teascului. Cînd toate lucrurile folositoare au fost recuperate, a venit rîndul incendiatorilor, care au dat foc satului şi castelului cu sinceră bucurie şi ţipete sălbatice („Ça arde! Ça arde!”).

Adunîndu-i pe supravieţuitori, Azémard le-a oferit, după obiceiul lui, un loc la Bellerocaille. Toţi au acceptat. Nu-şi iubeau stăpînul, ba unul dintre ei, un argat de la plug, care-şi pierduse fiul şi fratele în timpul luptelor, l-a scuipat pe acesta în faţă, pentru că nu ştiuse să-i apere.

Mai tîrziu, legenda a povestit că Azémard, ca să-l pedepsească, l-a lovit cu spada despicîndu-l în două părţi egale, de sus şi pînă jos. Adevărat sau nu, cert este că argatul de la plug a fost ucis pe loc, drept pedeapsă pentru purtarea sa necuviincioasă faţă de un nobil. Căci, pentru Azémard, nu exista îndoială; Dumnezeu însuşi vroise să existe seniori şi şerbi, astfel încît seniorii trebuiau să-l venereze şi să-l iubească pe Dumnezeu, iar şerbii erau ţinuţi să-şi respecte şi să-şi iubească seniorul.

Armogaste i-a mulţumit lui Azémard şi nu i-a uitat niciodată solidaritatea, nici chiar după ce a fost restituit familiei sale în schimbul unei foarte substanţiale răscumpărări. Moara şi teascul au fost montate apoi în incinta de la Bellerocaille şi folosite contra cost, scutiţi de plată fiind doar participanţii la expediţie şi familiile lor.

Un pod (cu peaj) a fost înălţat iar peste Dourdou, înlocuind bacul. Celălalt mal a fost defrişat, făcîndu-se loc pentru un cuptor de oale şi, mai tîrziu, pentru o tăbăcărie.

Cînd Bellerocaille a trecut de două sute de suflete, a devenit parohie şi a căpătat un preot (desemnat de conte) care s-a grăbit să construiască în mijlocul satului o biserică din piatră, apoi să impună zeciuială pe toate recoltele ca s-o întreţină. Necazurile lui

au început cînd a pretins să-l taxeze la fel şi pe senior. Indignat de atare pretenţie, Azémard i-a tăiat-o scurt. Lucrurile s-ar fi oprit acolo dacă preotul n-ar fi avut proasta inspiraţie să se plîngă contelui.

Azémard a aflat de plîngerea preotului tocmai cînd încerca minunata tunică bătută în plăci metalice pe care şi-o oferise cu jumătate din răscumpărarea lui Armogaste.

A năvălit în biserică în timpul celei de-a treia liturghii, l-a apucat de păr pe nechibzuit şi l-a tîrît pînă la rîu, unde i-a vîrît capul în apă, aproape să-l înece. Neîndurător, l-a cărat, tîrnuindu-l, pînă la cocina porcilor, unde l-a pus să se tăvălească în noroi înainte ca să-i rostească juruinţă de credinţă. L-a readus îndată după aceea în faţa bisericii şi i-a poruncit să sape o groapă cu mîinile, întreţinîndu-i zelul cu picioare în fund. Cînd a socotit că este destul de adîncă, i-a zis:

– Pe scăfîrlia mea! Dacă mai uiţi vreodată cine este seniorul tău, aici o să te-ngrop de viu.

Adresîndu-se apoi mojicilor înmărmuriţi, adunaţi în jurul lor, a destins atmosfera declarînd, pe un ton din nou vesel şi binevoitor, că preotul calculase greşit zeciuiala.

– Este pe jumătate din cît v-a spus!

Azémard s-a întors la castel în mijlocul uralelor şi aplauzelor.

Au trebuit să treacă douăzeci şi cinci de ani înainte ca să îngăduie să fie astupată groapa; de-atunci locul poartă numele de piaţa Gropii.

Dornic să aibă urmaşi, cavalerul s-a căsătorit în luna ghindelor 1066 cu evlavioasa Milsendre du Vieuxchablis, care-i dărui doi flăcăi vrednici şi patru codane.

Îmbătrînit şi simţindu-şi sfîrşitul aproape (îl dobora tot mai mult o durere în piept), Azémard s-a dus la Rodez şi l-a prezentat pe fiul său Béranger la curtea Contelui cerîndu-i să-i fie confirmat titlul de senior de Bellerocaille. Cerere acceptată pe loc în schimbul unei donaţii de cinci mii de galbeni din aur curat.

Ajuns în pragul morţii, vulpoiul de Azémard, care pînă atunci se opusese cu îndîrjire la aşezarea unei mînăstiri pe moşia sa, oferi cinci *manse* dintre cele mai bune călugărilor franciscani. În schimb, abatele l-a trecut *in extremis* printre monahii săi, spălîndu-l astfel dintr-odată de orice păcat şi garantîndu-i o primire bună din partea încăpăţînatului sfînt Petru. S-a mai convenit că numai un Boutefeux putea să se afle în fruntea pioasei aşezări. De aceea, cînd franciscanul s-a urcat din nou pe catîrul lui ca să-i

ducă mai-marelui său vestea cea nemaipomenită, Hugues, fiul mezin al muribundului, îl însoţea ca să fie iniţiat.

Cavalerul Azémard şi-a dat duhul într-o dimineaţă ploioasă din luna noroaielor 1082 şi-a fost îngropat în curtea castelului.

Crescut cum era de mumă-sa într-o atmosferă evlavioasă, Béranger a pus să se zidească o capelă în jurul mormîntului şi a plătit pe un profesionist întru cereri de iertare a păcatelor ca să se ducă la Roma şi să se roage o săptămînă în şir pentru odihna sufletului răposatului său tată.

Fire mai puţin războinică, Béranger n-a continuat politica expansionistă a tatălui său şi a preferat să contribuie la sporirea bunăstării supuşilor săi.

Socotindu-i prudenţa drept slăbiciune, numeroşii duşmani pe care Azémard şi-i făcuse în decursul anilor (şi-n timpul expediţiilor sale prădalnice) au crezut că le sunase în sfîrşit ceasul răzbunării. Se înşelaseră! Béranger a ştiut nu numai să le reziste, dar a şi declanşat un contraatac fulgerător în timpul căruia incendiatorii lui au transformat în scrum două castelanii ale seniorului *banneret* de Roumégoux şi un fief aflat sub jurisdicţia episcopului de Rodez. Calmul a revenit, dar nu pentru multă vreme. Într-o zi friguroasă de noiembrie 1095, papa Urban al II-lea şi-a lansat chemarea: „O, rasă a francilor, iubită şi aleasă de Dumnezeu, un neam blestemat a cotropit Pămîntul sfînt…”

Cu un entuziasm care atingea exaltarea, baronii regatului au răspuns în masă chemării la războiul sfînt, cu excepţia celui mai mare dintre toţi, Regele, care nu prea se avea bine cu Papa din pricina unei poveşti de adulter. Pregătirile au început fără el.

Cucernicul Béranger a fost unul dintre primii care au luat crucea şi s-au alăturat armatei contelui Raimond Saint-Gilles, fiul răposatului conte.

Intrarea lui în Toulouse la ora asfinţitului în fruntea celor o sută cincizeci de oameni ai săi, înarmaţi pînă-n dinţi şi încadraţi de falnicii lui incendiatori purtînd făclii aprinse, a produs vîlvă.

După exemplul contelui care-şi ipotecase bancherilor italieni partea centrală a fiefului său rouerguez (inclusiv oraşul Rodez) pentru a plăti cheltuielile expediţiei, Béranger s-a văzut nevoit să-şi pună zălog domeniul pentru a-şi înarma, îmbrăca şi hrăni trupa.

Această primă cruciadă a fost aprigă, lungă şi încununată de izbîndă. Un mare număr de cruciaţi şi-au pierdut viaţa şi au urcat direct în rai, aşa cum fusese convenit. Însuşi contele Raimond a

pierit la Tripoli, răpus de friguri. În schimb, Dumnezeu nu l-a vrut pe Béranger Boutefeux, care s-a întors la Bellerocaille după trei ani, slăbit, cu pielea tăbăcită, cu faţa brăzdată de urmele suferinţelor îndurate. Din cei o sută cincizeci de oameni care-l însoţiseră la plecare, doar doisprezece s-au mai întors cu el.

Profitînd de absenţa fratelui său, Hugues, abatele mînăstirii franciscanilor şi senior de Bellerocaille *ad interim,* voise să lanseze o expediţie împotriva abaţiei Sfintei Foy, cu intenţia s-o uşureze de nepreţuitele relicve pe care le adăpostea.

Cum Béranger înrolase în trupa sa toţi bărbaţii în stare să lupte, Hugues se înhăitase cu o ceată de netrebnici, cărăuşi din Brabant, care l-au trădat la prima ocazie, ocupînd oraşul şi castelul; n-au vrut să plece decît în schimbul a zece mii de galbeni, care s-au adăugat datoriei contractate de baronii Boutefeux la bancherul lombard.

Cînd s-a aflat de întoarcerea lui Béranger, bancherul a întreprins neplăcuta călătorie de trei zile de la Rodez la Bellerocaille ca să-l salute întîi respectuos pe senior, iar apoi să-i prezinte socoteala.

Béranger s-a mulţumit să-i arate palmele goale, bătătorite de mînerul spadei ca cele ale unui plugar.

– Nu am nimic, bancherule! Va trebui să aştepţi.

– Asta-i neplăcut, monseniore. Dar ce, aţi venit cu mîna goală din Pămîntul Sfînt? Nici o comoară, nici o relicvă? se miră bancherul.

Béranger oftă: mama şi fratele lui îi puseseră aceeaşi întrebare.

– Nu, nimic.

Şi-a adus aminte de toţi acei obraznici papugii care-i asaltau pe cruciaţi în jurul Moscheei Leagănului, al Muntelui Măslinilor sau al Sfîntului Mormînt, propunîndu-le relicve felurite. Dobitocul cela de Gauthier Fendard făcea avere acum cu prepuţiul copilului Iisus pe care-l expunea într-o capelă. „Dacă aş fi ştiut!”, se căia el amarnic amintindu-şi de potirul din sticlă suflată conţinînd treizeci şi trei de picături din laptele Mariei, care i se propusese doar pentru o jumătate de *besant*[5]. Şi ce să mai spui de acea bucată zdravănă din Adevărata Cruce, cu un cui de bronz încă înfipt în ea şi pătat de sînge uscat? Autenticitatea lor fusese

[5] Una din cele 38 de monede care aveau curs în Franţa secolului al XVII-lea. (*n.t.*)

garantată de vînzător care-i afirmase că pe vremea aceea strămoşii lui posedau un negoţ de untdelemn de măsline pe Golgota şi că, aşa stînd lucrurile, în noaptea de după răstignire…

Béranger o refuzase, şi o cumpărase Bohémond, primind în plus pe gratis şi piatra cu care David îl ucisese pe Goliat. Şi cum să nu-l invidiezi pe Baudouin de Boulogne, fratele lui Godefroi de Bouillon? Îi surîdea norocul de cînd cumpărase un solz din peştele pe spatele căruia Iisus călcase din nebăgare de seamă cînd traversase cu piciorul lacul Tiberiadei! Ba mai fusese uns şi rege al Ierusalimului! Vai!

Creditorul lui catadicsi să-i acorde un termen de un an, la sfîrşitul căruia fieful Bellerocaille, cu toate veniturile lui, avea să-i aparţină în întregime. Béranger îşi puse senin pecetea pe hrisovul cu pricina. Era hotărît să se dea peste cap ca să-l plătească pe lombard, dar dacă nu reuşea, era la fel de hotărît să-l străpungă cu spada mai curînd decît să-l vadă instalat băştinaş pe moşia lui.

A stat în genunchi pe mormîntul tatălui său cîteva nopţi în şir, rugîndu-l să intervină personal pe lîngă Dumnezeu ca să facă o minune care să-i permită să iasă din impas. Apoi, pentru orice eventualitate, şi-a reconstituit o nouă ceată de năvălitori, jefuitori şi incendiatori.

Se pregătea să pornească iar pîrjolul prin regiune cînd minunea cerută s-a produs sub forma unui ied ce se rătăcise de turmă în timpul unei furtuni; un ciobănaş, plecat să-l caute, a alunecat într-o rîpă adîncă, rupîndu-şi picioarele. Ţipetele copilului au fost auzite de surioara lui care a alergat după ajutor.

Pe cînd se căzneau să-l scoată din hăul care-l înghiţise, un cazangiu descoperi pe pereţii acestuia primul dintre filoanele de argint din care avea să se tragă averea celor din Bellerocaille şi mai ales a seniorului lor.

Nu se ştie care a fost soarta iedului.

Capitolul II

Bellerocaille, august 1683

De Sfîntul Fiacru, adică patrusprezece zile după făptuirea fărădelegii lui, Pierre Galine tot nu era tras pe roată din lipsă de călău. Baronul şi-a întrunit încă o dată consiliul în sala cea mare. Ce era de făcut?

Căpitanul de pază şi poliţie, Henri de Foulques, trase un semnal de alarmă făcînd un raport dintre cele mai îngrijorătoare. Populaţia din Bellerocaille se dublase practic de cînd fusese anunţată sentinţa şi acest flux neobişnuit de vizitatori atrăsese toată hoarda de lotri, pungaşi, furi, şutitori, potlogari şi teşcari din regiune.

– Oamenii mei sînt depăşiţi, domnule baron, de aceea îmi permit să vă cer foarte respectuos să-mi acordaţi ajutorul miliţiei dumneavoastră.

Garda pretoriană a baronului era formată din trei cete de cincizeci de oameni fiecare (urmă a vechii împărţiri în năvălitori, jefuitori şi incendiatori). Una singură era permanentă şi asigura protecţia castelului: celelalte două se compuneau din voluntari mobilizaţi la sunetul clopotului de alarmă, care aveau obligaţia să facă instrucţie cu armele o dată pe lună. În schimb, baronul îi scutise de taxa trecerii peste pod şi a morăritului.

Intrarea unui aprod anunţînd că jupînul temnicer Bertrand Beaulouis cerea să fie primit întrerupse discuţia.

Zăvorul Viu intră, se descoperi şi se închină în faţa baronului spunînd:

– Am găsit un voluntar: unul din întemniţaţi.

Zarvă mare în sală. Toţi vorbeau în acelaşi timp.

– Cine este omul?

– Se numeşte Iustinian Pibrac, domnule baron, şi este un tîlhar condamnat de judecata domniei voastre la douăzeci de ani de galere. Trebuie să plece cu lanţul de Sfîntul Mihail[6].

– Foarte bine, foarte bine. Du-te de-l adu, jupîne Beaulouis.

Temnicerul încuviinţă din cap fără a se urni.

– Da, s-a declarat voluntar, dar cu o condiţie… O! o condiţie cum nu se poate mai firească, domnule baron, se grăbi el să adauge, văzînd sticlirea rea aprinsă brusc în ochii seniorului său.

---

[6] La catolici Sfîntul Mihail se serbează la 29 septembrie. (*n.t.*)

Ar vrea să fie graţiat.

Faţa baronului se însenină. Se aştepta la mult mai rău. Aruncă o privire către judele Cressayet, care a fost şi el de acord. Da, legea permitea astfel de tranzacţii. Ba chiar, îşi amintea Cressayet, la Curtea din Bordeaux se dăduse o sentinţă în acest sens cu şase sau şapte ani în urmă.

– Aţi fi putut să vă amintiţi de ea pînă acum! mormăi baronul, necăjit că nu avusese el, primul, ideea. Beaulouis, du-te după tîlhar!

– Îndată, domnule baron, răspunse voios temnicerul.

*

Criminalitatea fiind privită ca un fel de lepră ce cuprindea cu încetul întreg regatul, judecătorii nu foloseau împotriva ei decît o singură măsură de profilaxie: eradicarea cît mai eficace a elementelor contaminate printr-o condamnare la moarte ori la galere. Temniţa în sine nu era o pedeapsă, ci un simplu loc de detenţie provizoriu în care inculpaţii îşi aşteptau procesul, apoi executarea sentinţei.

Aşa cum fuseseră înaintea lui tatăl, bunicul, străbunicul său, precum şi tatăl acestuia din urmă, Bertrand Beaulouis era deţinătorul autorizat al funcţiei de temnicer şi-şi administra închisoarea ca pe un han, fiecare întemniţat fiind tratat cu dreptate, după cum îl lăsa punga. Dacă era plină, locuia într-o celulă mai acătării din turnul lateral. I se serveau zilnic cinci mese şi putea să se bucure în voie de vin, de tutun, ba chiar şi de prezenţa unei tîrfe. Dar dacă punga-i era goală şi trebuia întreţinut din *paraua Regelui*, plătită de poliţie ca să nu moară de foame, era vîrît la înghesuială într-un beci întunecos săpat sub turn.

Cînd ducea lipsă de pensionari, jupîn Beaulouis era autorizat să găzduiască în celule călătorii în trecere prin tîrg, pe care băieţii lui îi vînau în piaţa Sfîntul Laurenţiu, la sosirea poştalionului.

Cu trei luni mai înainte, în a doua duminică din aprilie, patrula de pază nocturnă îi predase trei saltimbanci acuzaţi de numeroase furturi. Unul dintre ei, un tînăr de douăzeci de ani, purta un nas de lemn fixat la locul lui cu sfori legate de ceafă. Beaulouis i-l scosese de îndată, dînd la iveală o gaură larg deschisă cu marginile rupte neregulat, dar de mult cicatrizate,

ceea ce l-a liniştit pe temnicer, care se temuse de lepră.

– Cine ţi-a făcut asta?

– Nu ştiu. S-a întîmplat cînd eram mic.

Neîndoios nu era opera vreunui călău sau torţionar. Un profesionist n-ar fi făcut aşa treabă urîtă. Nasul nu-i fusese retezat, ci smuls.

Sergentul patrulei a explicat că şi ei ajunseseră la aceleaşi concluzii, doar că ei, la început, îl bănuiseră că ar fi un dezertor. Într-adevăr, dezertorilor li se tăia nasul, dar odată cu urechile. Or, tînărul tîlhar avea urechile tefere sub coama lui neagră şi zburlită.

– I-am ridicat la cererea mulţimii, se sfădeau între ei în plină piaţă. Cînd am sosit au încercat să scape, dar i-am înhăţat. Mai erau şi două tîrfe cu ei, care au întins-o. Cît îi duceam la post, cîteva persoane i-au recunoscut. Aşa că ofiţerul a reţinut boul, măgarul, căruţa şi tot ce mai aveau.

Beaulouis a oftat, măsurînd din privire straiele lor soioase, zdrenţuite, bune de aruncat.

– Aveţi cel puţin cu ce să-mi uraţi bun venit? întrebă el cu o voce vlăguită.

„Bun-venitul” era o taxă de trei parale pe care un temnicer era în drept să o încaseze de la fiecare deţinut nou.

Tîlharii lăsară nasu-n jos, ruşinaţi. Bineînţeles că n-aveau nici un chior.

– Atunci o să-mi iau dreptul din paraua Regelui. Dar să ştiţi, cum nu primiţi decît o para pe zi, trei zile n-o să căpătaţi nimic de mîncare, afară doar dacă vreun *milostiv* s-o îndura să plătească pentru voi. Dar în ultima vreme nu prea i-am mai văzut…

Membri ai unei asociaţii ce se îngrijea exclusiv de buna-stare a întemniţaţilor, milostivii vizitau regulat închisorile, ajutîndu-i uneori pe cei mai năpăstuiţi.

– Pe-aici, spuse Zăvorul Viu, arătîndu-le parterul turnului unde era camera de primire.

Aşezat în faţa unui uriaş catastif, Bredin, întîiul născut al lui Beaulouis, singurul care fusese cît de cît şcolit, le-a înscris numele cu litere neîndemînatice, muşcîndu-şi limba de cît se căznea.

Banditul cel tînăr cu nasul de lemn se numea Iustinian Pibrac şi zicea că este de baştină din Clermont. Cel mai mic, cu faţa triunghiulară ciupită de vărsat se numea Baldomer Cabanon şi

era originar din Marsilia, unde practicase dubla meserie de trubadur şi de acrobat pe sîrmă. Ultimul, Vitou Calamar, înalt, slab, cu privirea piezişă, era şi el din Marsilia, şi se recomanda jongler-acrobat „întru totul nevinovat”.

Odată formalităţile îndeplinite, noii prizonieri au fost predaţi temnicerului. Sergentul patrulei i-a dezlegat, şi-a recuperat curelele, proprietate a poliţiei, i-a salutat pe toţi şi a plecat. Bredin, Jacquot şi Lucien i-au luat locul.

Zăvorul Viu a aprins o făclie de răşină şi le-a arătat drumul, luînd-o înainte pe scara îngustă şi întortocheată ce se cufunda în măruntaiele turnului-temniţă.

Au coborît unul după altul cele vreo patruzeci de trepte devenite lunecoase de atîta folosinţă şi-au ajuns într-o încăpere luminată de o singură rază de soare ce pătrundea printr-o ferestruică verticală, o simplă crăpătură ce servise odinioară la trasul cu arcul. De ziduri atîrnau, înşiruite pe cîrlige, lanţuri, coliere şi brăţări de fier. Între o scară şi o ladă plină de nituri de schimb aştepta o nicovală pe care zăceau un ciocan şi un cleşte. Alături, un butoi cu ulei de luminat şi vreo douăzeci de blide de lemn stivuite. În centrul podelei, un chepeng prevăzut cu un inel zdravăn dădea acces în temniţa propriu-zisă, o încăpere cufundată în beznă, lipită de una din peşterile ce sfredeleau pe alocuri povîrnişurile gurguiului.

Bredin a apucat inelul, a ridicat chepengul şi-a lăsat să alunece scara în temniţă. O duhoare puternică i-a întîmpinat pe noii veniţi, tăindu-le răsuflarea. În ce cloacă aveau să nimerească? Beaulouis a coborît primul, urmat de numitul Baldomer (prietenii lui îi ziceau Baldo), căruia Bredin îi încredinţase nicovala, în timp ce Iustinian şi Vitou duceau lanţurile şi verigile grele cu care aveau să fie ferecaţi.

Ce-au descoperit la piciorul scării era mai rău chiar decît se temuseră. Temniţa, mare şi lungă, era atît de umedă încît în partea dinspre peşteră se formaseră stalactite care se scurgeau, picătură cu picătură, pe podeaua din pămînt bătătorit, transformîndu-l într-un noroi rece şi lipicios. Cealaltă parte, cea dinspre şanţul de apărare, nu era mai brează. Aerul stricat se reînnoia greu printr-o lucarnă ce drămuia o lumină sărăcăcioasă. Locul puţea a scîrnă, urină şi putregai.

Ferecaţi de mîini, de picioare şi de gît, patru bărbaţi zăceau acolo pe culcuşuri de paie prefăcute-n gunoi negru şi puturos. Erau un boar care se răzvrătise împotriva stăpînului său cînd

acesta îi omorîse cîinele, vinovat de a fi lins o bucată de unt, un zilier fără lucru, prins pe cînd fura mere dintr-un pom al Comunei, un aşa-zis zidar de la ţară, meşter în clăditul caselor din chirpici, dar beţivan şi chefliu, care se îmbătase criţă pe strada Hăndrălăilor şi se luase apoi la bătaie cu patrula de pază nocturnă fără s-o poată însă dovedi. Al patrulea era un străin închis pentru vagabondaj şi care nu făcuse nimic. Cum nimeni nu-i cunoştea graiul, fusese condamnat la galere pe viaţă, în timp ce ceilalţi trei scăpaseră cu cîte zece ani fiecare. Acum, după ce fuseseră osîndiţi, aşteptau să vină să-i culeagă lanţul temutului căpitan Cabrel.

Îngrozit de acest spectacol jalnic, Baldo îşi aminti dintr-odată că mai avea ceva economii. Puţine, se-nţelege, dar destule pentru a fi mutat altundeva.

Beaulouis îşi privi fiii cu un zîmbet plin de subînţelesuri. Nu era prima oară că-i era dat să asiste la o astfel de revenire a memoriei. Unii nici nu se mai osteneau să coboare scara ca să şi-o pună în mişcare, duhoarea care ieşea prin chepeng le era de-ajuns.

– Celulele de sus costă zece parale pe zi de persoană. Masa se plăteşte separat, bineînţeles.

– Drace! Zece parale, nu-i cam scump? încercă să se tîrguiască trubadurul-acrobat (numărul lui consta în a cînta poeme epice acompaniindu-se din scripcă şi înaintînd pe o funie întinsă între doi copaci).

Beaulouis repetă categoric:

– Zece parale, plătite dinainte.

Baldo îşi luă un aer inspirat, se scotoci în buzunare şi extrase în sfîrşit o monedă de trei livre pe care i-o întinse cu părere de rău.

– Plătesc şi pentru el, spuse, arătînd cu degetul către Vitou, dar nu şi pentru pramatia asta, adăugă el, deplasîndu-şi degetul spre tînărul cu nas de lemn care sări ca turbat.

– Hoţule! Mi-aţi furat toţi banii! Şi cuţitul! Şi sacul! Mi-aţi luat tot, tot, chiar şi nasul. Şi asta doar din răutate.

– Gura! răcni Beaulouis. Ai cu ce plăti, sau ba?

– Păi nu v-am spus că mi-au furat tot! Scudul pe care vi l-a dat era al meu. Nu sînt complicele, sînt victima lor, dar nimeni nu vrea să mă creadă.

– Asta-i treaba judecătorului, să descurce el tărăşenia. Pînă una alta, dacă n-ai bani, aicea stai.

L-au pus să îngenuncheze lîngă nicovală ca să-l ferece, începînd cu gîtul pe care l-au cuprins într-un laţ de fier. A fost silit să-şi lipească obrazul de nicovală şi a închis ochii cînd Bredin l-a nituit cu ciocanul prinzîndu-l de un lanţ pe care apoi l-a legat de un inel în zid. La fel au procedat şi pentru glezne. Doar brăţările din jurul încheieturii mîinii n-au fost legate de zid.

Baldo şi Vitou, încărcaţi cu nicovala şi cu restul de lanţuri, au urcat din nou scara, urmaţi de fiii Beaulouis. Tatăl lor a părăsit ultimul încăperea.

– Şi nu uita ce ţi-am zis în curte! Nu capeţi nimic de mîncare pînă poimîine. Geaba ai să ţipi de foame. Ce-am spus este bun spus.

Iustinian l-a văzut urcînd şi dispărînd. Scara a fost trasă, chepengul lăsat. A auzit podeaua scîrţîind sub greutatea paşilor. Rîsul obraznic al lui Baldo i-a sfredelit pîntecul, era sigur că-şi bate joc de el. „Cu prima ocazie, îl omor!” gîndi el într-o doară, fără nici o convingere. S-a aşezat rezemîndu-se de zid, trăgîndu-şi genunchii şi îngropîndu-şi faţa în mîini ca să plîngă în voie, dar umezeala care mustea din pietrele poroase nu a întîrziat să treacă prin pînza cămăşii, silindu-l să-şi schimbe poziţia. La cea mai mică mişcare se auzea un zăngănit metalic. A smiorcăit de cîteva ori, apoi s-a oprit din plîns. Cînd ochii i s-au mai obişnuit cu întunericul, a descoperit că o droaie de gîngănii mişunau printre paie.

Un zornăit de lanţuri i-a amintit că nu este singur. Cel mai apropiat dintre tovarăşii săi de nefericire, ferecat la o *toise* şi jumătate, boarul Eustache, căruia îi omorîseră cîinele, îi privea fără bunăvoinţă nasul de lemn.

– Crezi că este lepros? se nelinişti vecinul său, Apronien, zidarul-chefliu.

– Nu, nu sînt lepros. A fost doar un accident.

– Ia să văd! ceru Eustache.

Oftînd resemnat, Iustinian şi-a desfăcut pentru a nu ştiu cîta oară şireturile care-i legau nasul fals; lanţurile îl stînjeneau.

După ce s-au convins că nu era vorba de lepră vecinii lui au devenit mai prietenoşi.

– Ce-ai făcut de te-au adus aici?

– Păi, asta-i, că n-am făcut nimic. Mie mi-au „făcut-o”! Saltimbancii ăia blestemaţi! M-au jefuit pe cînd dormeam. Asta s-a întîmplat la Racleterre, iar eu i-am urmărit pînă aici. I-am găsit, dar a dat patrula de pază peste noi şi ne-a ridicat pe toţi...

Nimeni nu vrea să mă creadă.

S-a tot foit pe paiele putrede. Lanţurile au zăngănit. De ce sărise la bătaie cînd ar fi fost aşa de simplu (şi cu atît mai prudent!) să aştepte noaptea ca să se strecoare în tabăra lor şi să-i lovească în somn, recuperîndu-şi astfel fără greutate bunul? Poate l-ar fi urmat şi Mouchette? Îşi aminti cum se strîmbase şi strînse din dinţi. Deodată ţipă: un şobolan îl muşcase de un deget de la picior. Furios, a vrut să-i zdrobească spinarea cu pumnul, dar lanţurile l-au stînjenit din nou. Şobolanul a întins-o, oprindu-se la patru picioare de el, ca şi cum ar fi ştiut că lanţurile nu măsurau decît trei picioare şi jumătate.

Iustinian şi-a scos o sandală şi a aruncat-o după el să-l nimerească. Acum, sandala era departe de el, ca s-o recupereze trebuia să aştepte venirea temnicerului.

Şobolanul s-a apropiat de proiectil şi-a început să ronţăie pielea, chiţăind satisfăcut. Curînd i s-au alăturat alţii, familia lui, fără îndoială, care l-au ajutat să sfîrtece sandala şi s-o care bucăţele pe undeva prin nenumăratele găuri ale temniţei.

Lui Iustinian nu-i rămase decît să cugete cu amărăciune la consecinţele, totdeauna nefaste, ale impulsivităţii sale.

– Ar trebui să gîndesc *înainte,* nu întotdeauna *după.*

Dar de fiecare dată furia îi întuneca minţile. A dedus că trebuia să fie calm ca să poată gîndi, ceea ce ar fi modificat sensibil sensul întrebării: cum să fii calm cînd nu eşti?

Atunci l-au atacat primii ţînţari.

*

Procesul a avut loc chiar a doua zi dimineaţa. Fuseseră prinşi de patrula de pază, aşa că depindeau de tribunalul seniorului şi deci de judecata jupînului Cressayet. Cum mai mulţi martori demni de încredere i-au recunoscut categoric pe Baldo şi pe Vitou (se arătau mai puţin siguri în ceea ce-l privea pe Iustinian), judecătorul nu a găsit de cuviinţă să deschidă o anchetă şi i-a condamnat pe loc „să fie duşi pe galerele Regelui şi să fie deţinuţi acolo, servindu-l astfel pe sus-numitul Rege timp de zece ani".

Doar banditul cu nas de lemn a protestat, cu o mînă pe inimă, cu priviri patetice. Protestele lui nu au avut alt efect decît să zgîrie urechile judecătorului, care-i ura pe hoţi şi i-ar fi trimis cu dragă inimă pe toţi la spînzurătoare, dacă domnul Colbert nu şi-

ar fi pus în minte să reorganizeze marina şi n-ar fi expediat recent tuturor judecătorilor din Franţa o înştiinţare regală imperativă.

> Majestatea Sa, vrînd să restabilească escadra galerelor şi să-şi întărească ceata de vîslaşi prin toate mijloacele, doreşte să condamnaţi pe cît mai mulţi vinovaţi la galere, ba chiar să preschimbaţi în acest sens pedeapsa celor osîndiţi la moarte.

– Nu pot să fiu complicele lor, domnule judecător, căci ne băteam cînd a sosit patrula. Întrebaţi-l pe sergentul care ne-a despărţit.

Mîniat de atîta neobrăzată insistenţă, judele Cressayet i-a închis gura lui Iustinian dublîndu-i condamnarea şi ameninţîndu-l c-o poate şi tripla, Vitou a rînjit, Baldo i-a aruncat o privire zeflemitoare.

– Dacă, într-o bună zi, galera pe care vîsleşti o să fie scufundată, nasul tău o să te ajute să pluteşti.

Prea năucit ca să mai reacţioneze, Iustinian a lăsat capul în jos; îşi simţea inima grea şi ochii îi înotau în lacrimi. Douăzeci de ani de galere! Tocmai el care visase de cînd era mic să vadă marea şi să navigheze…

Soldaţii de pază i-au legat şi i-au adus înapoi în temniţa-închisoare. Beaulouis şi fiii lui îi aşteptau în curtea inferioară, agitîndu-se în jurul unor tăciuni aprinşi în care era înfiptă o lungă vergea de fier. Căci fiecare condamnat trebuia însemnat pe umărul drept cu literele GAL.

– Dezbrăcaţi-i pînă la brîu! porunci Zăvorul Viu.

Iustinian a încercat să scape şi s-a zbătut ca un diavol împieliţat pînă să-l poată lipi de pămînt. Bredin şi Jacquot i s-au aşezat pe spate ca să-l ţină nemişcat în timp ce Beaulouis îi aplica energic fierul înroşit pe umărul gol. Iustinian urlă.

Baldo şi Vitou şi-au îndurat soarta cu resemnare, strîngînd din dinţi cînd pielea a sfîrîit cu un puternic miros de carne friptă. Cum mai aveau bani, s-au întors în camera de zece parale, în timp ce Iustinian, disperat, înfometat, cu umărul pîrjolit, îşi regăsea foştii tovarăşi de necaz.

– Cît? l-au întrebat.

– Douăzeci de ani.

– Şi ceilalţi la fel?

– Nu, numai eu.

– Păi, atunci erai şeful lor! Ai vrut să ne duci cu jelaniile.

Iustinian n-a răspuns. A stat nemişcat pînă ce chepengul a fost în sfîrşit dat la o parte şi scara lăsată în jos. Un milostiv în rasă din aba cafenie a coborît-o cu grijă. După ce s-a asigurat că osînditul nu era lepros, i-a liniştit durerea arsurii de pe umăr ungînd-o cu propolis.

– În numele Domnului, vă implor să-mi daţi ce-mi trebuie ca să pot scrie o jalbă către monseniorul baron. Este singura mea speranţă. Dar înainte de toate, frater, daţi-mi ceva să mănînc. De două zile n-am pus nimic în gură şi-mi vine să leşin de foame.

Milostivul a transmis cererea lui temnicerului şi i-a plătit o jumătate de para ca să-i aducă un blid de supă. Jupîn Beaulouis s-a mirat foarte:

– Acest ticălos zice că ştie să scrie? Lucru neobişnuit pentru un saltimbanc!

El însuşi ştia să citească, dar nu învăţase niciodată să scrie: ceea ce era un mare neajuns în meseria lui care presupunea multe scripte. Bredin, întîiul născut, se străduise să deprindă acest meşteşug, dar era aşa de puţin înzestrat încît pentru notele de cheltuieli mai deosebite trebuiau să ceară ajutorul unui scrib public care-i jecmănea luîndu-le un *hardi* rîndul, ba chiar un *liard,* dacă îl redacta în latinească.

– Ia-ţi călimara! a poruncit el fiului său, aprinzînd o făclie.

Au coborît în beci.

– Milostivul mi-a spus că vrei să întocmeşti o jalbă către baron. Este dreptul tău, iată tot ce-ţi trebuie ca s-o faci, îi spuse Beaulouis.

Bredin îi întinse călimara-pupitru, pe care i-o rezemă de coapse.

– Tare aş fi vrut să mănînc mai întîi ceva, mi-e aşa de foame! oftă tînărul, dezamăgit.

A ridicat totuşi capacul cutiei descoperind călimara din porţelan, cutia cu nisip, ştergătorul de peniţă, cuţitaşul de ascuţit vîrful penei, tocul de pene, cutiuţa cu burete şi racleta pentru greşeli. Hîrtia se afla într-un sertăraş formînd baza pupitrului. Iustinian a deschis tocul şi s-a strîmbat la vederea penei de lişiţă prost ascuţită.

– Pana se ascute cu un cuţitaş, nu cu dinţii!

Temnicerul îl privi mustrător pe fiul său, care bodogăni ceva nedesluşit. Iustinian ascuţi din nou vîrful penei, explicînd că acesta putea fi gros sau subţire după scrisul pe care îl alegeai, în

funcţie de destinatar şi de felul cererii (erau şase scrisuri: subţire, rotund, modest, gotic, ascuţit şi mîzgălit). Pentru o jalbă trebuia ales scrisul modest. Fără greutate şi fără să stea mult pe gînduri, mîna lui zbura pe hîrtie, iute, uşoară, sigură de ea.

Către Prea-Înaltul, Prea-Puternicul, Prea-Nobilul Baron, umilul său slujitor are onoarea să-i expună situaţia lui disperată…

În mai puţin timp decît i-ar fi trebuit lui Bredin ca să scrie un rînd, Iustinian umplu toată foaia cu povestea lui; o semnă, presără nisip pentru a usca cerneala, o împături şi-o adresă „Excelenţei Sale Domnul Baron Raoul Boutefeux, Prea înalt Senior de Bellerocaille”.

– Ştii să scrii şi pe latineşte? întrebă Beaulouis luîndu-i jalba, în timp ce Bredin îşi recupera uneltele şi pupitrul.

Uitînd de rana proaspătă, Iustinian a dat din umeri şi-a gemut:

– Ştiu.

Temnicerul se opri o clipă la piciorul scării şi spuse:

– Milostivul ţi-a plătit o porţie de supă. Jacquot o să ţi-o aducă imediat.

Arătînd jalba pe care o ţinea între degete, adăugă binevoitor:

– Poate găsim noi mijlocul să te simţi mai bine aici, printre noi.

Apoi a urcat scara şi-a dispărut dincolo de chepeng. Odată ajuns în curtea inferioară, a desfăcut scrisoarea şi a citit-o cu voce tare, admirînd cît de drepte erau rîndurile, ce frumoase literele, ce elegant stilul.

– Scrie bine! a conchis Bredin, admirativ. Bine? Minunat! Mult mai bine ca dascălul!

Dascălul era singurul scrib public din Bellerocaille pe care-l putea ruga să întocmească un înscris în latină.

Beaulouis a aprins un colţ al jalbei cu flacăra făcliei sale şi a privit-o cum se mistuie pe caldarîm. Cînd n-a mai rămas din ea decît scrumul, l-a împrăştiat cu piciorul şi s-a dus să vadă de supa de o jumătate de para.

Prima scriere pe care Iustinian a întocmit-o pentru temnicerul său a fost socoteala pentru însemnarea cu fierul roşu din ajun:

În atenţia binevoitoare a Domnului Căpitan de poliţie:

Pentru a-l fi însemnat pe umărul drept pe numitul Iustinian Pibrac – 5

livre
Pentru a-l fi însemnat pe umărul drept pe numitul Vitou Calamar – 5 livre
Pentru a-l fi însemnat pe umărul drept pe numitul Baldomer Cabanou – 5 livre
O legătură de vreascuri – 1/2 livră
Un sac de cărbune – 1 livră
Total – 16,5 livre

Beaulouis a recitit factura cu glas tare (trebuia să se asculte citind pentru a înţelege) şi a dat din cap mulţumit. Lipsa de pete, scrisul citeţ, dar mai ales rapiditatea execuţiei îl impresionau.

– Domnul Baron n-a răspuns la jalba mea? întrebă osînditul văzîndu-l că urcă din nou scara.

Nu primi răspuns, dar nici nu trecuse un sfert de ceas cînd au reapărut Bredin şi Jacquot încărcaţi precum Regii Magi de la Răsărit. Primul ducea un blid plin cu supă aburindă, o jimblă rotundă şi o cană cu apă proaspătă, al doilea o legătură de paie înfiptă într-o furcă, pe care a folosit-o ca să dea la o parte gunoiul putrezit.

Supa nu se putea compara cu zeama chioară din ajun, era o ciorbă deasă, cu ochiuri de grăsime, în care mai pluteau mărinimoase bucăţi de slănină, groase cît degetul. Mirosul ei i-a tulburat şi pe ceilalţi deţinuţi, s-au auzit nu numai lanţurile zornăind, dar şi maţele chiorăind.

Bredin a aşteptat să-şi termine masa ca să-l ia la întrebări în legătură cu meşteşugul scrisului. Unde şi cum învăţase? Exista oare o metodă care i-ar putea fi de folos?

Iustinian îi mulţumi în gînd lui Martin, tatăl său adoptiv.

– Am învăţat la şcoala refugiului Sfîntul Vincent din Clermont, minţi el (nu pusese niciodată piciorul în Clermont, cu atît mai puţin în acel refugiu). Este mai uşor decît pare. Trebuie doar să faci exerciţii şi mai ales să-ţi ascuţi cum trebuie vîrful penei.

După plecarea temnicerilor se pregătea să-şi mănînce în tihnă pîinea, dumicat cu dumicat, dar tovarăşii lui l-au rugat să împartă cu ei.

Deşi o parte din suflet şi întregul lui stomac se răzvrătea la acest gînd, Iustinian nu a avut inima să refuze. A frînt pita în două şi a aruncat jumătatea cea mică lui Eustache, vecinul lui, care a împărţit-o de îndată în patru.

În timp ce toţi îşi mestecau cu încîntare porţia, Iustinian visa la viaţa lui trecută din Roumégoux, şi la prima lui zi de şcoală. Îşi

amintea foarte bine de ea, căci nu fusese deloc plăcută.

*

Cînd Zăvorul Viu coborî din nou în temniţă cu intenţia să-i dicteze pensionarului său cererea de reînnoire a scutirii de serviciu în miliţia locală pentru fiii săi, acesta respinse călimara.

– Azi dimineaţă ţi-am redactat memoriul de cheltuieli şi în schimb am primit supă, pîine, apă şi puţine paie uscate. Din nefericire pentru domnia ta, jupîne Beaulouis, cunosc tarifele scribilor publici. Ale dumitale sînt din cale-afară de zgîrcite. Pentru munca de azi dimineaţă cer să mă priponeşti într-altă parte. Ia uită-te la culcuşul meu: este din nou ud leoarcă. Vreau să mă legi la zidul din faţă, la loc uscat. Şi-apoi, nu mai vreau un belciug în jurul gîtului, nu serveşte la nimic, iar lanţul este aşa de scurt că nu pot dormi întins.

„Atîta vreme cît nu-mi cere bani!...” gîndi Zăvorul Viu, mulţumit.

– Stai, asta nu-i tot. Mai vreau un blid de supă şi o pîine, căci nu mi-a trecut foamea... şi un plasture pentru umărul meu ars.

Pînza cămăşii se lipise de rană şi aceasta începuse să se infecteze.

La sfîrşitul zilei, profitînd de faptul că nu mai era legat de gît, Iustinian i-a putut veni de hac unui şobolan neobrăzat care se plimba cătinel-cătinel în zona picioarelor, zdrobindu-i capul cu un blid. Tovarăşii lui l-au aplaudat. Le-a aruncat vietatea răposată pe care au sfîrtecat-o cu unghiile înainte de-a o împărţi între ei, făcînd parte dreaptă fiecăruia.

*

Trecuseră douăsprezece zile şi douăsprezece nopţi, cînd, în dimineaţa celei de-a treisprezecea zile, chepengul temniţei celor hrăniţi din *paraua Regelui* a fost săltat în faţa lui Baldo şi-a lui Vitou, care au coborît urmaţi de Bredin. Primul purta nicovala, al doilea lanţurile. Punga lor se sleise, nu mai aveau cu ce plăti întreţinerea din turn. Ploua de două zile şi nivelul din şanţul de apărare al castelului crescuse într-atîta încît apa se revărsa uneori prin ferestruică transformînd solul temniţei într-o adevărată mlaştină. Nu le-a venit să-şi creadă ochilor văzîndu-l pe Iustinian care scria, tolănit pe o pernă aşezată pe un planşeu

de lemn care-l ferea de noroi. Nu scăpase de lanţuri, ce-i drept, dar nu mai era legat decît de o singură gleznă şi dispunea de o măsuţă cu călimară şi de un sfeşnic. Ciugulea cireşe dintr-o farfurie plină, aşezată lîngă el.

Baldo îşi storcea creierii ca să găsească ce răutate să-i spună, cînd, deodată, i se păru că visează: mocofanul de temnicer îl întrebă pe pezevenghi:

– Unde vrei să-i leg?

Întrerupîndu-şi îndeletnicirea de scrib, Iustinian îi măsură din priviri pe cei doi saltimbanci, cu gîndul la Mouchette şi la hîrjoana lor prin ierburile de pe malul Dourdou-ului.

– În nici un caz lîngă mine! Uite, leagă-i acolo unde eram eu înainte! Da! Da! În băltoaca aia.

Şi a scuipat un sîmbure de cireaşă în direcţia indicată.

– Pe Necuratul cel păros, ce-nseamnă asta? De cînd taie şi spînzură aici pramatia fără nas? protestă Baldo, din ce în ce mai uluit.

– Cîte parale îmi datorezi, de fapt? îl întrebă Iustinian pe Bredin.

– Cinci, dar ţi-am spus c-o să ţi le dau săptămîna viitoare.

Întîiul-născut al temnicerului se îndrăgostise de fiica lui Fenaille, un spoi-tingiri-tocilar din strada Nicovalei, şi-i compunea aproape în fiecare zi versuri pe care Iustinian le corecta, şi-apoi le copia din nou, luîndu-i o para pentru zece rînduri. (Un profesionist i-ar fi cerut trei!)

– Îţi scad două dacă-i dai cîteva în locul meu acestui ticălos. Iar dacă dai tare, viitorul răvaş ţi-l scriu pe gratis.

Bredin l-a cotonogit din inimă, pînă ce trubadurul-acrobat a căzut în genunchi, apoi s-a întins în mocirlă cît era de lung, cerînd îndurare.

Pe urmă a arătat întrebător înspre Vitou.

– Ah! nu, eu nu! Eu n-am zis nimic!

– Şi el! spuse Iustinian, îmbucînd o cireaşă.

Cei doi pungaşi îl păcăliseră, îl umiliseră, îl loviseră şi-l despuiaseră. De dragul lor îi părăsise pe-ai lui, înşelîndu-le încrederea şi plecase din Roumégoux, fără speranţă de întoarcere.

*

Două zile după Florii, vizitiul poştalionului Rodez–Millau îi vesti

că văzuse lanţul la Montrozier.

„Asta înseamnă că mîine va fi la închisoarea din Gabriac şi poimîine aici”, a calculat jupîn Beaulouis scărpinîndu-şi cotul stîng, semn de mare nelinişte.

Oraşul număra patru scribi publici pentru o populaţie de trei mii de suflete; ar fi fost prea de-ajuns dacă locuitorii din Rouergue şi cei de la Bellerocaille, în special, n-ar fi fost cîrcotaşi şi certăreţi. În plus, unul singur dintre aceşti scribi, dascălul, era în stare să-ţi întoarcă un text pe latineşte. Supraaglomerat de comenzi cum era, îşi amîna adesea clienţii cîte o săptămînă şi mai bine. Cu ajutorul pensionarului său cu nas de lemn, Beaulouis s-ar fi găsit în situaţia să înlăture acest monopol, oferind prestaţii de o calitate superioară la un preţ inferior. Baronul Raoul ar fi fost fericit să-i vîndă o slujbă de scrib.

Ca şi o fermă în arendă, o slujbă era o marfă negociabilă, dacă dispuneai de bani peşin, căci odată cumpărate deveneau, şi una şi alta, un bun de familie, transmisibil prin moştenire (fireşte, în schimbul unei taxe). Dar mai erau şi o formă mult apreciată de ascensiune socială; oamenii de o anumită condiţie numeau slujbele *săpun pentru mojici.* Însă pentru a-şi realiza planul, jupîn Beaulouis trebuia să găsească un mijloc ca să-l scape pe Iustinian de lanţul căpitanului Cabrel.

*

Iustinian tocmai termină de scris un răvăşel prin care o firitisea pe o tînără lehuză din Sentenac ce trecuse cu bine hopul unei naşteri, cînd temnicerii s-au înfiinţat cu masa de seară. În timp ce *paralele Regelui* îşi lipăiau zeama chioară strîmbîndu-se, Iustinian şovăia, neştiind ce să aleagă între un peşte din Dourdou cu brînză şi un fileu de berbec cu ciuperci. A ales peştele.

– S-o feliciţi pe coana Beaulouis, s-a întrecut pe sine, îi spuse el cu gura plină lui Bredin, care-i turna vin de Marcillac, băutură interzisă (la cererea corporaţiei viticultorilor, baronul Raoul interzicea pe moşia lui vînzarea de vin străin atîta timp cît recolta locală nu fusese consumată).

– N-aş zice acelaşi lucru despre supă! făcu în batjocură un contrabandist de sare recent condamnat la galere pe viaţă.

Toţi pufniră, cu excepţia lui Baldo şi Vitou care priveau cu poftă la tava din faţa duşmanului lor de moarte.

– Rîdeţi, rîdeţi, broscoilor! O să vă văd eu mîine cînd o s-o

lipăiţi pe cea a căpitanului Cabrel!

Vestea îi amuţi pe toţi. Îl priviră pe Bredin aşa cum priveşti izbucnirea unui incendiu sau năvălirea apelor.

– Vine lanţul? reuşi să rostească Iustinian cu voce sugrumată.

– Este la Gabriac, mîine o să fie aici.

Baldo se agită pe culcuşul de paie.

– S-a sfîrşit cu favorurile, nas-de-lemn, mugi el cu noua lui voce, schimbată de cînd Bredin îi sfărîmase dinţii din faţă. Ora răfuielilor a sunat. N-ai să mai ai Zăvoarele tale Vii care să te apere.

– Vrei să-l pocnesc? întrebă temnicerul.

– Nu, lasă-l, răspunse Iustinian.

Se temea mult de lungul marş pînă la Marsilia. Totuşi, cine ştie? Poate avea să găsească un mijloc ca să scape pe drum. Cînd vru să-şi continue masa, băgă de seamă că nu-i mai era foame. Chiar deloc nu-i mai era.

*

Iustinian avea un somn zbuciumat cînd o durere năprasnică la piciorul stîng îl trezi brusc. A ţipat. Cineva îi sfărîmase tibia. Era beznă, nu vedea nimic şi a crezut că Baldo şi Vitou scăpaseră din lanţuri, dar zgomotul chepengului trîntit deasupra capului său l-a lămurit asupra identităţii agresorilor.

*

Primul care a zărit lanţul a fost străjerul de pe curtina de apus. A ieşit din turnul său şi i-a strigat sergentului în curte.

– Lanţul a trecut pe la Patru Drumuri, anunţaţi-l pe Zăvorul Viu!

Nu era alt spectacol care să-i fascineze mai mult pe oameni în afară, poate, de cel al procesiunilor religioase de Paşti. Cînd trecea lanţul, înceta orice altă îndeletnicire, căruţele se trăgeau pe marginea drumului, trecătorii încremeneau pe loc, negustorii se iveau în pragul prăvăliilor şi ţaţele la ferestre; pînă şi copiii se prefăceau în stane de piatră; toţi rămîneau cu ochii aţintiţi asupra jalnicului şir de osîndiţi istoviţi, prinşi de gît, doi cîte doi, la un lung lanţ central amintind de scheletul unui peşte fantastic.

Tunşi pilug şi purtînd veşminte sîngerii, mergeau pe mijlocul drumului sub supravegherea paznicilor înarmaţi cu suliţe. În

fruntea lor, înfipt în şa ca un ţăruş, înainta ţanţoş, călare pe un bidiviu cenuşiu de cîtă pulbere i se aşezase pe trup, stăpînul lanţului, căpitanul Auguste de Cabrel, un gascon ţîfnos, fost ofiţer-comite pe galera *Mazarine,* ce veghea acum asupra transportului în comun. Cinci care trase de boi vînjoşi din Aubrac încheiau coloana, ducînd toate cele trebuincioase bunului mers al convoiului.

A dirigui o astfel de treabă impunea o organizare riguroasă. Pentru a obţine concesiunea din partea secretariatului Marinei căpitanul investise una mie şi una sută livre în lanţuri, belciuge, nituri, dobitoace de corvoadă şi unelte de însemnat: mai tocmise şi doisprezece paznici înarmaţi pentru supraveghere, un faur, un bouar, un bucătar şi un rîndaş pentru spălatul şi păstratul blidelor.

Lanţul trecu Podul Vechi şi intră în oraşul de jos prin poarta de apus, urcînd apoi prin strada Paparei pînă la turnul-temniţă. Jupîn Beaulouis şi fiii lui aşteptau în curtea de jos. Încarceraţii lor, înşiraţi de-a lungul zidului de incintă aveau o înfăţişare tare jalnică. După mai multe săptămîni de trai în întuneric, pielea li se albise, iar ochii lor nu mai puteau îndura lumina vie a soarelui. Puţin mai la o parte, întins pe spate, de-a dreptul pe caldarîm, Iustinian tremura, scuturat de fierbinţeli.

Porţile s-au deschis, şi căpitanul Cabrel şi-a făcut intrarea. Stăpînul lanţului şi temnicerul s-au salutat cu răceală. Se urau de cînd jupîn Beaulouis încălcase monopolul căpitanului, predîndu-i deţinuţi gata însemnaţi. Această pierdere de cîştig şi mai ales exemplul rău pe care-l reprezenta pentru ceilalţi temniceri îl hotărîseră chiar pe căpitanul Cabrel să-l cheme pe Beaulouis în faţa judecăţii senioriale. Dar judele Cressayet îi respinsese plîngerea, luînd partea Zăvorului Viu.

Căpitanul Cabrel inspectă cu grijă meticuloasă fiecare osîndit înainte de a semna de primire. Într-adevăr, vistiernicul galerelor flotei din Levant îi plătea suma forfetară de douăzeci şi cinci de livre pentru fiecare condamnat predat viu la Marsilia. Suma trebuia să acopere cheltuielile de drum, întreţinerea ocnaşilor, solda escortei, aceea a personalului, furajul pentru vite, precum şi nenumăratele taxe de peaj la poduri, bacuri şi graniţe ale fiecărui fief, şi neprevăzutele. Ce rămînea era beneficiul lui. Se-nţelege, dar, că era dornic să limiteze la maximum cheltuielile şi deci să lungească etapele, să micşoreze raţiile şi să angajeze o escortă redusă, compensînd lipsa de pază cu teroarea pe care o

încetăţenise printre prizonierii lui.

În caz de întîrziere sau pentru eventualele evadări care se produceau pe parcurs, învoiala pe care o semnase cu administraţia prevedea amenzi substanţiale. Numai o călătorie fără incidente îi garanta căpitanului Cabrel un beneficiu serios. De aceea, era exclus să accepte un deţinut care să i-l compromită, încetinind înaintarea lanţului, sau, şi mai rău, murind pe drum de istovire după cîteva zile şi determinînd în consecinţă cheltuieli nerambursabile.

Iustinian a urlat cînd i-a apucat fără blîndeţe piciorul rupt. Ţipătul lui a alungat păsările de pe acoperişuri.

– Cum s-a întîmplat? întrebă Cabrel bănuitor.

– A alunecat, răspunse sec Beaulouis.

O clipă s-au înfruntat din priviri, apoi stăpînul lanţului l-a tăiat pe Iustinian de pe listă.

– O să-l iau data viitoare. Păcat. Este tînăr şi bine legat. Totuşi, înainte de a trece mai departe, a verificat dacă nasul de lemn nu ascundea vreun buboi de lepră.

Toţi ceilalţi au fost acceptaţi. Bredin, Jacquot şi Lucien au recuperat lanţurile şi au predat prizonierii oamenilor lui Cabrel. Profitînd de o neatenţie, Baldo trase un picior duşmănos în ciolanul sfărîmat al lui Iustinian, care leşină.

De îndată ce lanţul dispăru şi porţile fură închise la loc, Beaulouis l-a cărat pe tînăr într-una din celulele din turn şi a trimis după Le Clapec, un fierar meşter în confecţionarea de cuie, dar şi bun vraci, ca majoritatea celor ce umblau cu focul. Omul aşeză oasele la loc cu pricepere şi linişti fierbinţeala dîndu-i să bea băiatului ceaiuri de plante amare, îndulcite cu miere.

*

Iustinian era tînăr, tibia s-a sudat repede.

Găzduit acum într-un loc uscat, bine hrănit, scăpat de lanţuri, îşi plătea întreţinerea scriind răvaşe, note de cheltuieli, cereri, intervenţii, memorii, scrisori şi scrisorele. Cînd nu scria, se aciuia, rezemat în coate, la una din ferestruici şi visa lăsînd să-i alunece privirea peste acoperişurile din ardezie, zidurile de gresie roz, rîul cu vechiul pod şi marele dolmen din depărtare, uşor de recunoscut, în ciuda distanţei, în mijlocul răscrucii prin care sosise cu trei luni în urmă, fără să bănuiască ce avea să i se întîmple.

Într-o zi lanţul avea să se ivească din nou, punînd astfel capăt unei vieţi care abia începuse. Afară doar dacă Zăvorul Viu avea să născocească alt tertip (dar fără să-i mai frîngă oasele), sau dacă avea să evadeze.

*

Luna secerişului era în toi cînd albinele din stupurile de-a lungul rîului au fost cuprinse de dorinţa neţărmurită de a-i răpune pe toţi trîntorii. Cîteva zile mai tîrziu, Pierre Galine făptuia ceea ce în analele judiciare din Rouergue avea să fie înregistrat ca un caz fără precedent de „infanticid culinar”.

*

Întemniţarea lui Galine a fost de la bun început o adevărată mană bănească pentru paznicul lui. Nici nu-l luase bine în primire, că se şi înfiinţară curioşii la poarta închisorii, rugîndu-se să fie lăsaţi să intre să-l vadă „cu orice preţ”. În consecinţă, răspunzînd astfel cererii generale, Beaulouis l-a ferecat pe Galine singur într-o celulă de la primul etaj şi a organizat vizite cu plată.

În urma succesului dobîndit, dar şi a îndrăznelii unora, s-a văzut nevoit să-l apere pe ucigaş punînd o stavilă între el şi lungul şir de vizitatori. A mai avut buna idee să-şi procure textul sentinţei de la un aprod de la tribunal şi-apoi să-l dea lui Iustinian să-l copieze. Vindea exemplarul cu cinci parale, aşa cum se vînd gogoşile calde duminica, la ieşirea de la slujba mare, şi la fel de repede.

Cînd a aflat că gealatul din Rodez nu era disponibil şi că cel din Albi nu putea fi contactat, a crescut tariful vizitei, cerînd trei parale de persoană (preţul unei nopţi petrecute cu o tîrfă din strada Hăndrălăilor). A început însă prin a astupa ferestruicile verticale, cufundînd celula în beznă ca să poată cere un supliment pentru făclii.

*

> Tribunalul declară că Pierre Galine a fost recunoscut vinovat de crima prea-rea, prea-înfiorătoare şi prea-scîrbavnică de infanticid culinar, făptuită asupra persoanei copilului Désiré Crespiaget. Drept care osîndeşte pe numitul Galine să fie dus în piaţa Gropii unde, pe un

eşafod care va fi ridicat în acest scop, i se vor sfărîma încet braţele, coapsele, picioarele şi şalele, lăsîndu-l apoi viu, pe roată, cu faţa spre cer, ca să-şi sfîrşească acolo zilele, atîtea cîte îi va plăcea Domnului nostru să-i mai hărăzească.

Iustinian termina a opta copie din dimineaţa aceea, cînd Beaulouis a intrat în celula lui scărpinîndu-şi cotul.

– Cred că am găsit mijlocul să te scap de galere.

Iustinian tresări, înspăimîntat:

– Vine lanţul înainte de vreme? Soseşte?

– Nu, nu, nu te teme, nu va veni înainte de Sfîntul Mihail. Ascultă aici. Dacă accepţi tîrgul pe care ţi-l propun, mă prind să-l amăgesc pe judecătorul Cressayet aşa încît să-ţi obţin graţierea.

– Ce tîrg?

– Foarte simplu! Căpitanul de poliţie tot n-a găsit un călău pentru Galine. Caută un voluntar şi oferă o primă de cincizeci de livre. Prezintă-ţi candidatura, şi dacă baronul o acceptă, împarţi prima cu mine, juri pe Evanghelie că-mi serveşti de scrib timp de zece ani şi ai scăpat de galere.

Speranţa nebunească aprinsă în sufletul lui Iustinian se stinse.

– Îţi baţi joc de mine, jupîne Beaulouis. Cum vrei să trag un om pe ROATĂ? N-o să mă pricep... N-am ucis niciodată cu mîinile mele nici chiar o găină..., doar un şobolan.

Mulţumit să audă doar împotriviri de ordin practic, nu şi moral, temnicerul vorbi cu un glas ademenitor.

– Gîndeşte-te bine, băiete. Ăsta-i un prilej cum n-ai să mai întîlneşti altul ca să scapi de vîsle. Poate nu ştii, dar singurul mod ca să supravieţuieşti la douăzeci de ani de galere este să devii vîslaş bun. Cum însă vîslaşii buni sînt foarte căutaţi, cînd li se împlineşte sorocul se găseşte întotdeauna o scuză ca să fie păstraţi. Cu alte cuvinte, o condamnare chiar limitată în timp este întotdeauna o condamnare pe viaţă.

Iustinian nu a crezut nimerit să mai întrebe ce se întîmpla cu vîslaşii proşti.

– Îţi spun, jupîne, că n-o să ştiu cum să-i frîng oasele.

– Doar ţi-am zis că te ajut eu... Ai să vezi, cînd ştii unde să dai, este la fel de uşor cum ai sparge lemne. Ai mai spart lemne? Da? Ei bine, nu-i nici o deosebire. Atunci, eşti de acord, da?

*

Membrii consiliului senioral şi-au curmat vorba cînd aprodul l-a introdus pe jupînul Beaulouis care-l împingea înainte pe Iustinian, cu mîinile în lanţuri.

Judecătorul Cressayet l-a recunoscut pe tînărul tîlhar cu nas de lemn care-i jignise urechile strigîndu-şi nevinovăţia. S-a încruntat, jucîndu-se cu horbotele gulerului. Ceva îl nemulţumea, dar nu ştia precis ce.

Aşezat sub herbul lui, pe un jilţ cu braţele sculptate în torsadă, baronul Raoul se strîmbă dezamăgit. Înfăţişarea zdrenţăroasă a candidatului, tinereţea lui, nasul fals şi faptul că nu era încălţat decît la un singur picior îi displăceau vădit.

– Nu-i uşor să tragi un om pe roată, spuse el către temnicer. O să fie în stare mojicul dumitale?

– O să fie, domnule baron. Am văzut cum proceda jupînul Pradel de la Rodez, şi o să-i arăt eu cum se face, pledă Beaulouis cu voce încrezătoare.

Iustinian se întrebă dacă era cazul să menţioneze jalba lui rămasă fără răspuns, cînd baronul şi-a scuipat după obicei zeama de tutun şi s-a sculat, urmat de un băieţel, fiul lui, fără îndoială, căci îi semăna leit. Cuprins de teamă, i-a văzut că se apropie de el şi a lăsat ochii în jos aşteptîndu-se numai la rău. S-au învîrtit în jurul lui aşa cum te învîrţi în jurul unui cal pe care pregeţi să-l cumperi.

– Spune-mi, pezevenchiule, de ce n-ai decît o singură încălţare? sfîrşi prin a întreba baronul.

Iustinian a ridicat capul. Privirile li s-au încrucişat. Ochii seniorului abia se zăreau, înfundaţi în orbite.

– Pe cealaltă a mîncat-o un şobolan, domnule baron.

Fiul baronului, Guillaume, mai degrabă interesat de nasul de lemn, a cerut politicos să-l vadă de aproape, Iustinian l-a desprins şi i l-a dat.

Băieţelul l-a sucit şi răsucit între degete, cercetîndu-l din toate părţile.

– Nu este bine făcut.

– Aşa-i, dar l-am cioplit la repezeală, n-am avut timp să-l şlefuiesc. Şi nici lemnul nu este prea bun.

Guillaume i-a înapoiat nasul; Iustinian s-a grăbit să-l prindă la loc.

Baronul se aşezase înapoi la locul său. Hotărî:

– De vreme ce janghinosul ăsta jegos o să reprezinte înalta mea dreptate, nu se cade să arate ca o sperietoare de ciori. Este

soios şi pute ca o privată. Să facă baie şi să fie îmbrăcat cum se cuvine în ziua execuţiei… pe care o hotărăsc pentru mîine. Prea a fost amînată mult tărăşenia asta.

Beaulouis a zîmbit fericit, Iustinian s-a destins. Candidatura îi fusese acceptată, n-avea să vîslească la galere.

În timp ce temnicerul îl desfereca, scoţînd cu cleştele niturile lanţurilor, Duvalier, asesorul judecătorului, i-a prezentat la semnat baronului înscrisul de anulare a vinovăţiei, înscrisul de anulare a osîndirii şi cel de numire în funcţia de executor al Înaltelor-Lucrări din Bellerocaille pe termen de o zi.

Aprodul de serviciu a aprins o lumînare şi a lăsat să curgă dintr-un beţişor pătrăţos cîteva picături mari de ceară roşie pe fiecare din înscrisuri. Baronul şi-a pus pe ele pecetea Boutefeux-ilor pe care o purta la degetul mare al mîinii stîngi, apoi, lăsîndu-i pe judecător şi pe Căpitanul de poliţie să se descurce cu amănuntele de organizare, a părăsit Consiliul urmat de Guillaume care se străduia, grăbind pasul, să nu rămînă în urmă. Toţi cei prezenţi în sală s-au sculat şi nu s-au aşezat la loc decît după ieşirea tatălui şi a fiului.

Iustinian îşi lingea încheieturile mîinilor rănite de brăţările de fier, cînd asesorul i-a cerut să-şi spună numele ca să-l înscrie în spaţiul lăsat alb în acest scop.

– Iustinian Pibrac, răspunse el, întrebîndu-se ce-ar fi zis adevăratul Pibrac despre această uzurpare de identitate.

Asesorul i-a înmînat cele trei înscrisuri judecătorului, care le-a citit cu atenţie înainte de a întinde două din ele lui Iustinian.

– Şi graţierea mea? întrebă tînărul.

– Fiecare lucru la timpul lui. Ai s-o capeţi îndată după execuţie.

Deodată Cressayet a înţeles ce-l nelinişte în legătură cu acest tîlhar. I-a făcut temnicerului semn să se apropie.

– Spune-mi, jupîne Beaulouis, dacă memoria nu mă înşală, şi îndeobşte mă pot bizui pe ea, l-am condamnat pe ticălosul ăsta acum trei luni şi mai bine. Cum de nu a plecat cu ultimul lanţ?

– Complicii lui îi sfărîmaseră un picior, înălţimea voastră, şi căpitanul Cabrel n-a vrut să-l ia.

– Hm, hm, hmmm, mormăi magistratul jucîndu-se cu gulerul de horbotă, care, din această cauză, purta numai urme de degete pe el.

Căci judecătorul mirosea aici un matrapazlîc de-al Zăvorului Viu, dar care anume şi de ce, asta nu o mai putea desluşi.

Căpitanul de poliţie Henri de Foulques veni să-i amintească lui Iustinian că execuţia trebuia să înceapă neapărat a doua zi la orele trei ale după-amiezii, în piaţa Gropii.

– Timpul este măsurat, aşa că nu-l risipi, nu mai putem accepta altă amînare. Graţierea ta depinde de cum ai să te descurci.

Fără să lungească vorba plecă să redacteze proclamaţia pe care crainicul oraşului avea s-o citească în piaţă şi la răspîntii.

Beaulouis şi fostul său prizonier ieşiră în tăcere, străbătură curtea de onoare şi trecură prin curtea de jos, cufundat fiecare în gîndurile sale, răscolitoare şi contradictorii.

Temnicerul jubila, Iustinian cugeta. Acele cuvinte: „Graţierea ta depinde de cum ai să te descurci” în loc să-l încurajeze îi stinseseră euforia născîndă. Aşadar nu cîştigase nimic. Totul rămînea de făcut – şi ce „tot”!

– Ce trebuie să fac acum? îl întrebă el tare dezumflat pe Beaulouis, care-şi chemase fiii ca să-i pregătească o baie.

– Să asculţi de porunca baronului şi să dai jos jegul de pe tine. Pînă se încălzeşte apa, vino să-ţi alegi nişte haine.

Iustinian îl urmă în antrepozitul unde Beaulouis expunea spre vînzare hainele şi diferitele obiecte lăsate în gaj de întemniţaţi şi rămase cu gura căscată în faţa mulţimii lor.

Zeci de haine, scurte, paltoane şi pelerine atîrnau de tavan, înşirate pe umeraşe din lemn. Un perete era rezervat pălăriilor, iar cel din faţa lui era acoperit cu etajere unde zăceau una lîngă alta peruci de diferite mărimi, pantofi de toate formele, cizme, ba chiar şi cîţiva saboţi. De-a lungul pereţilor se aflau cufere pline cu cămăşi, pantaloni, ciorapi, manşete, panglici, batiste, mănuşi, iar în mai multe sertare aşezate pe mese pliante se zăreau tabachere, unele chiar frumos lucrate, pipe, amnare cu cremene şi o colecţie de cuţite cu lamă rabatabilă. Printre acestea, Iustinian a recunoscut cu emoţie cuţitul lui Pibrac pe care i-l dăruise Martin şi care-i fusese furat împreună cu restul lucrurilor.

– Ăsta-i cuţitul meu! Uită-te, este numele meu pe el!

Într-adevăr, pe mînerul de corn Beaulouis a putut citi: Jules Pibrac.

– Dar nu-ţi zice Jules.

– Îl am de la tata, minţi el, amintindu-şi de clipa în care tata Martin i-l dăruise cu patru ani în urmă, în ajunul plecării lui la seminarul ordinului Neosteniţilor Sfîntului Prepuţiu.

Capitolul III

Din cea mai fragedă copilărie, Iustinian ascultase cu încîntare povestea aventurilor lui Martin Coutouly şi-a prietenului său nedespărţit, Jules Pibrac, alături de care navigase un pătrar de veac.

– Eram atît de legaţi încît, crede-mă dacă vrei, băiete, cînd unul trăgea un vînt, puţea celălalt.

Martin avea şaisprezece ani cînd a plecat din Roumégoux cu gîndul să meargă la Marsilia şi să vadă marea. L-a întîlnit pe Jules Pibrac care venea de la Clermont cu acelaşi gînd. Nu s-au mai despărţit.

S-au angajat ca muşi pe un trei-catarge veneţian care a fost scufundat puţin după aceea în largul Alexandriei de piraţii barbari; pescuiţi din mijlocul valurilor, au fost vînduţi pe piaţa din Cairo unui bogat producător de eunuci din cartierul Piramidelor. („Crede-mă, dacă vrei, Iustinian, dar aceşti păgîni sînt atît de înrăiţi în necredinţa lor, încît Dumnezeu i-a osîndit să facă totul de-a-ndoaselea… Zîmbeşti ca un prost, dar nu ştii, de pildă, că scriu de la dreapta la stînga şi tot aşa citesc, că poartă rochii ca tîrfele şi tot ca ele urinează stînd pe vine! I-am văzut aşa cum te văd, aşezîndu-se cu picioarele îndoite sub ei fără să facă niciodată cîrcei, iar cînd se roagă lui Allah se umilesc cu fruntea în ţărînă şi fundul ridicat fără ruşine în sus, ca nişte sodomiţi. Să fiu prefăcut în scîrnă de broască rîioasă întărită ca piatra dacă mint!”) În aparenţă foarte simplă („zdrobeşti testiculele copilului într-o baie caldă”), tehnica producerii eunucilor de harem era de fapt una dintre cele mai gingaşe şi cerea o mare îndemînare, pe care Hagi Mahmud (Martin pronunţa Marmud) o căpătase pînă în vîrful unghiilor sale pe care le purta foarte lungi şi vopsite. Mai avea acest Hagi Mahmud şi o altă ştiinţă rentabilă; cosea la loc cu dibăcie fecioria zdrenţuită a unora dintre prinţesele sultanului.

Martin şi Jules au trăit cinci ani sub ameninţarea zilnică de a fi şi ei castraţi la cea mai mică prostie. („Şi ar fi făcut-o! Crede-mă, dacă vrei, l-am văzut, l-am văzut cu ochii noştri, cum i-a oferit o masă îmbelşugată unui sclav italian care fugise şi pe care îl prinsese din nou. După ce bietul om – care bănuia ce avea să i se întîmple – a mîncat pînă s-a umflat, a pus să i se astupe fundul cu ceară. Apoi Hagi Mahmud l-a închis într-o cuşcă pe care nişte hamali o cărau peste tot după el. Nu voia să-l piardă din ochi. A durat mult pînă ce nefericitul a putrezit o dată cu viermii născuţi

din scîrna lui!”)

Cei doi prieteni nedespărţiţi au fost salvaţi de *mercedari* (milostivi) spanioli, nişte călugări dintr-un ordin cerşetor, care-şi hărăziseră viaţa răscumpărării de creştini prizonieri ai păgînilor.

Abia au ajuns la Málaga, că s-au şi îmbarcat pe corabia unui căpitan grec, contrabandist cînd îi venea bine şi pirat de cîte ori se ivea o ocazie. A fost o perioadă bună pentru Martin şi Jules. S-au îmbogăţit într-atît, încît au putut cumpăra o corabie şi face piraterie pe cont propriu.

Au fost din nou scufundaţi de musulmani în largul portului Tripoli şi cumpăraţi de astă dată de un proprietar de oază destul de înstărit, pe nume El Djibril. În drum către Fezzan, unde voia să-şi ducă noii sclavi, caravana lui a fost atacată de o ceată de tîlhari mascaţi pînă la ochi.

Martin şi Jules au contribuit din plin la punerea lor pe fugă cucerindu-i astfel încrederea lui El Djibril, care i-a sărutat solemn pe amîndoi obrajii în faţa tuturor şi i-a numit şefi ai gărzii sale personale.

Pibrac, care găsise la unul dintre tuaregii ucişi un cuţit cu lama din oţel de Damasc ce se închidea într-un mîner din corn de girafă, strălucitor precum chihlimbarul, fusese autorizat să-l păstreze.

De cîte ori ajungeau la acest moment al povestirii, Iustinian cerea să vadă cuţitul; Martin, căruia îi plăcea să-şi depene amintirile cioplind corăbii mititele, se întrerupea din lucru şi i-l arăta.

Profitînd de o călătorie făcută de El Djibril în oazele lui din Cirenaica, Martin şi Jules fugiseră împreună cu patru sclavi tuaregi şi doi eunuci din harem pe care i-au mîncat pe drum. („Pentru asta îi şi luasem, erau graşi şi ne-au ţinut cîteva zile.”)

Într-o noapte, Martin a fost trezit de tovarăşul său care zîmbea cu gura „pînă la urechi”. („Îi înjunghiase pe cei patru tuaregi. Crede-mă dacă vrei, dar n-aveam de ales; ori ei, ori noi. De altfel, aşa am putut avea destulă apă şi carne uscată ca să ajungem pînă la coastă.”) Acolo, au pus mîna pe o felucă şi după ce au rătăcit pe mare timp de trei săptămîni au ajuns în Cipru pe jumătate morţi de sete. („Atunci, pe cînd mergeam în derivă, şi-a gravat Pibrac numele pe mînerul cuţitului. S-a slujit de vîrful harponului din corabie. În ultimele zile, ne era atît de sete încît ne-am băut udul. Nu-i gustos, ştiu, dar am băut tot… Ia du-te mai bine şi adă-mi o ulcică cu apă proaspătă în loc să te hlizeşti la

mine.”)

Scîrbiţi pentru un timp de lumea mărilor, Martin şi Jules s-au îmbarcat pe o corabie cu pelerini care se întorceau de la Sfîntul Mormînt cu gîndul să ajungă în Franţa şi să se facă soldaţi. („Era ideea lui, nu a mea, dar l-aş fi urmat şi-acolo.”)

În timpul traversării, Pibrac a fost doborît de o năprasnică inflamaţie de maţe care l-a dat gata în două zile. Martin l-a înfăşurat într-un cearceaf şi l-a cusut înăuntru. („Eu am tăiat firele, cu cuţitul lui. Şi tot eu am ridicat scîndura. De obicei, trupul mai pluteşte puţin înainte de a dispărea, dar el, nu, a căzut ca un pietroi, aşa cum pleci fără să te mai uiţi înapoi. Mi s-a rupt inima, mă simţeam de-a dreptul orfan.”)

Martin se întorsese la Roumégoux, dar nu se înrolase în nici o armată. După o perioadă de şovăieli, se căsătorise cu Eponine, ultima din fiicele lui Navech, fabricantul de lumînări de seu. Au avut un fiu care n-a trăit decît cîteva zile. Ca să-şi poată da laptele, Eponine s-a făcut mancă.

Şi-apoi într-o zi, sau, mai degrabă, într-o seară, Marele Neostenit Melchior Fendard a intrat în casa lor şi a pus pe masă un coş din răchită. Eponine a sughiţat de uimire văzîndu-i conţinutul.

– Pe sfîrcurile sînilor Sfintei Agatha! Cine a putut face porcăria asta!

– Aşa l-am găsit. De-abia se întîmplase. Vraciul nostru a cauterizat rana. Dar ce nu înţeleg este cum de poate să doarmă fără să se trezească după tot ce a păţit.

Eponine a ridicat puţin pruncul ca să se asigure că n-avea picioarele despicate şi că nici un corn nu i se ivea pe frunte.

– Este un prunc tare frumos! Dar ce păcat de el, aşa desfigurat!

Deodată faţa măncii a împietrit. S-a aplecat asupra copilului mirosindu-l, apoi a spus cu voce furioasă:

– Nu-i de mirare că doarme aşa bine, pute a ţuică.

Marele Neostenit a tresărit:

– Ţuică! Ce tot fleoncăni, fato!?

– Adevărul adevărat, Monseniore. Vă spun că acest ţînc este beat mort. I-au dat să sugă o cîrpă muiată în ţuică. Aşa fac mamele rele cînd nu vor să fie trezite noaptea.

Totuşi, Eponine acceptase să se ocupe de acel copil năpăstuit pentru tariful obişnuit de cinci livre pe lună. Cît despre Marele Neostenit Melchior, el se întorsese la mînăstire, foarte

nemulţumit că botezase un copil în stare de ebrietate, punîndu-şi din nou întrebarea cine îi erau părinţii. Cînd l-au găsit, copilul era gol, cu excepţia unei batiste brodate legate în jurul coapsei pe care se putea citi, scris cu un cărbune de lemn: „Iertare”.

Pe vremea aceea oamenii din popor îşi suflau nasul între degete, burghezii şi-l ştergeau cu mîneca şi numai oamenii în lumea bună şi clericii utilizau batiste. Calitatea pînzeturilor din coşul în care era culcat copilul, fineţea batistei şi broderia de pe ea, faptul că persoana care-l părăsise (un cavaler, o doamnă?) ştia să scrie îl făceau pe Marele Neostenit să creadă că trebuia să fie vorba despre un bastard din lumea bună, a cărui sosire în astă vale a lacrimilor trezea mai multă mîhnire decît bucurie. Nu se putuseră hotărî să-l ucidă şi-atunci îl lepădaseră la uşa mînăstirii… Dar de ce îl desfiguraseră aşa de groaznic? Ca să nu semene mai tîrziu cu părintele său? Şi de ce tocmai nasul? Abatele Melchior prefiră în minte toate apendicele nazale din regiune, dar nu găsi nici unul destul de deosebit ca să justifice o asemenea răutate.

Prelatul ajunsese din nou în faţa mînăstirii, cînd zări silueta unui cîine vagabond hăpăind ceva la picioarele statuii strămoşului său; la apropierea lui, cîinele o luă la fugă mîrîind. Nu putea însă ghici că animalul găsise nasul noului-născut smuls cu dinţii cu puţin timp înainte şi scuipat apoi în ţărînă…

Seara tîrziu, abatele Melchior deschise registrul naşterilor din Roumégoux (ţineau acest registru din secolul al XII-lea) şi-l înscrise pe copil sub numele de Iustinian *Trouvé,* după basileul din Constantinopole, Iustinian Rhinotmet, împăratul căruia duşmanii lui îi tăiaseră nasul, iar *Trouvé* (Aflatul) pentru că acesta era numele care, pe lîngă cele de Dieudonné şi Deodat, era hărăzit copiilor părăsiţi.

*

Vara era pe sfîrşite cînd Iustinian începu să zîmbească şi să gîngurească dacă i se vorbea. De Bobotează se tîra în patru labe, apucînd tot ce găsea. De Paşti răspundea cînd era chemat pe nume şi stătea de vorbă, folosind cele cîteva cuvinte deprinse, cu cîinii, găinile, furnicile, piciorul mesei etc.

Cînd împlini un an, la 10 iunie 1664, Marele Neostenit Melchior Fendard îşi făcu din nou apariţia la familia Coutouly. Găsind un copil frumos, bucălat, roşu în obraz ba chiar în stare să

se ţină pe picioare şi să facă doi-trei paşi, s-a arătat foarte satisfăcut. Dacă n-ar fi fost acea gaură roşie...

– Te felicit, fiica mea, iată un puşti sănătos tun.

Atras de marele crucifix din argint aurit care atîrna de gîtul naşului său, Iustinian gînguri şi întinse mîna ca să-l apuce.

– Dragul de el, mă recunoaşte, se înduioşă preotul...

La vîrsta de doi ani Iustinian alerga fără să cadă prea des şi la trei mînca şi se îmbrăca singur. La patru ani spunea „eu” în loc de „Iustinian” şi sărea foarte bine într-un picior sau cu ambele picioare deodată. Ştia să arate casa în care locuia, dar nu făcea încă diferenţa între ieri, azi şi mîine.

La cinci ani se căţăra în copaci şi Martin îl învăţă să citească şi să scrie, întîi după un manual de bună purtare pentru copii, apoi după *Iliada şi Odiseea.*

La fiecare zi de zece a lunii, Eponine se ducea la mînăstire ca să-şi primească simbria cuvenită, şi la fiecare 10 iunie Marele Neostenit venea să-şi vadă protejatul, găsindu-l de fiecare dată „foarte bine dezvoltat şi isteţ pentru vîrsta lui”.

– Poate va deveni şi el unul dintre neosteniţii noştri? se gîndea el înduioşat.

*

De aceea, în ziua cînd Iustinian a împlinit şapte ani, abatele Melchior şi-a respectat obiceiul şi a venit să-l vadă, dar în loc să-l mîngîie pe obraji şi s-o felicite pe manca lui pentru cît de bine arăta plodul, l-a luat de mînă şi l-a dus la şcoala comunală.

Pe vremea aceea, Iustinian n-avea nas şi apariţia lui i-a îngrozit pe elevi, care l-au crezut lepros. A fost nevoie de toată autoritatea Marelui Neostenit ca să se restabilească liniştea în clasă.

– Iustinian, pe care-l vedeţi, a fost victima unui accident. A fost pentru el o mare nenorocire şi n-ar fi drept să vă temeţi de el sau să vă purtaţi urît cu el.

Cum nu erau destule bănci şi pupitre pentru toţi, dascălul cel gras l-a îndemnat să se aşeze pe podeaua de pămînt lipit acoperit cu trestie. Iustinian s-a aşezat turceşte ţinînd capul în jos, supărat de insistenţa privirilor. În prima recreaţie a zbughit-o şi s-a întors la părinţii lui adoptivi.

Cu o bucată de miez de pîine înfiptă în vîrful cuţitului, Eponine curăţa ceapă fără să lăcrimeze, în timp ce Martin, aşezat lîngă

fereastră, sculpta prova unui galion spaniol (o sirenă cu plete lungi şi piept obraznic), cînd Iustinian a dat buzna în încăperea mare cu tavan jos.

– De ce n-am şi eu un nas, ca toată lumea?

Soţii Coutouly s-au privit. Şi ei ar fi dorit să ştie.

– Nu ştim, băiete, Monseniorul nu ne-a spus altceva decît că aşa te-a găsit la uşa mînăstirii.

– A spus că am avut un „accident”. Ce-i aia un accident?

Fostul marinar şi-a scărpinat ceafa cu mînerul cuţitului.

– Hm… hm… Un accident, vezi tu… un accident, a fost cînd poştalionul a dat peste Toizac fiul, anul trecut. De atunci îi lipseşte un picior şi nu mai poate lucra… Ce a vrut să spună Monseniorul este că nu e vina ta că nu ai nas.

– S-a întîmplat cînd erai un ţînc atîtica de mic, a precizat Eponine. Într-o seară, Monseniorul a intrat pe uşa asta; te purta într-un coş şi nu aveai nas.

– Dar cum s-a întîmplat?

– Ah! Asta nu ne-a mai spus!

„Deci, am avut şi eu un nas”, îşi spuse băieţelul. De ce îi fusese luat şi cine o făcuse?

Nici Martin, nici Eponine nu au ştiut să-i răspundă.

Iustinian nu s-a întors la şcoală, s-a dus pînă la mînăstirea fortificată a franciscanilor, construită în secolul al XI-lea în centrul unei căldări naturale, la o leghe de tîrg.

Ajuns în faţa intrării deasupra căreia se afla blazonul familiei Fendard, a tras de clopot privind la statuia de piatră a *banneret*-ului Gauthier Fendard, întemeietorul ordinului Neosteniţilor Preamăririi Veşnice a Simţului Prepuţiu. Acolo începuse deci viaţa lui legală!

Abatele Melchior Fendard, al doisprezecelea Mare Neostenit al ordinului, medita în faţa unui ceaun cu apă clocotită, punîndu-şi întrebări fără răspuns asupra acestui miracol de neînţeles care făcea să dispară nu se ştie unde apa care fierbea, cînd fratele portar l-a introdus pe finul lui. S-a încruntat:

– Ce faci aici? Trebuia să fii la şcoală.

Băieţelul s-a apropiat şi i-a sărutat mîna.

– Te rog, naşule, spune-mi cine sînt părinţii mei şi de ce nu mai am nas.

Dar abatele nu ştia.

– Cînd te-a găsit Eusebius la intrare, aşa erai.

– Dar de ce, naşule? Făcusem ceva rău?

– Nu, şi nici n-ai fi putut. Nu erai mai mare ca o plevuşcă. Erai mult prea mic ca să fi făcut ceva rău... sau bine...

– Atunci, de ce a lăsat Dumnezeu să se întîmple aşa?

Prelatul a oftat. Nu-i plăceau întrebările puştiului, dar şi mai puţin îi plăcea tonul cu care le punea. Ce-ar fi putut să-i răspundă? Nici el nu ştia mai mult. Exact cu şapte ani în urmă, după vecernie, fratele Eusebius zărise un călăreţ care depunea un coş la picioarele statuii fondatorului. Era prea departe ca să spună dacă era vorba de un bărbat sau de o femeie, zărise cavalerul (sau femeia) şovăind, întorcîndu-se înapoi, ridicînd copilul din coş ca pentru un ultim rămas-bun şi tăindu-i nasul cu un scrîşnet scurt din dinţi. Încălecase apoi din nou şi o pornise în goană pe drumul spre Racleterre. Abatele i-a pus mîinile pe umeri.

– Ascultă-mă, Iustinian; căile Domnului sînt de nepătruns. El singur ştie. Într-o zi, poate că te va lumina, dar acum trebuie să-ţi destupi mintea mergînd la şcoală. Nu uita că dacă nu înveţi să citeşti şi să socoteşti corect, nici chiar eu n-o să te pot introduce la seminar. Şi ar fi foarte păcat, căci, dacă ne gîndim la ticăloşia fiinţei noastre omeneşti şi la străşnicia Judecăţii celei de pe Urmă, marea grijă a oricărui bun creştin nu este oare să-şi asigure mîntuirea veşnică? Crede-mă, băiatul meu, a-ţi hărăzi viaţa lui Dumnezeu este calea cea mai scurtă pentru a-ţi asigura mîntuirea. Du-te acum, întoarce-te la şcoală, cere-i iertare dascălului şi fă-mi acolo cinste!

Iustinian plecă, îngrijorat pentru viitorul lui, dar puţin dispus să servească un Dumnezeu care îngăduise să i se taie nasul unui nevinovat fără să intervină. Cine altcineva ar fi putut s-o facă? Aşa a ajuns la concluzia că, pentru motive ascunse, Dumnezeu nu-l iubea şi-a hotărît să fie mereu cu ochii în patru. Nu l-a ascultat pe naşul lui şi nu s-a întors la şcoală, şi-a petrecut restul zilei aşezat pe malul rîului, tot gîndindu-se la nedreptatea suferită.

A doua zi şi în cele următoare a stat acasă ascultînd cele o mie şi una aventuri marinăreşti ale lui Martin Coutouly şi-ale nedespărţitului său prieten, Jules Pibrac.

Într-o zi, Martin l-a surprins ungîndu-şi cicatricele cu o alifie cenuşie care puţea a găinaţ. După un vîntură-lume care i-o vîn-duse, această alifie avea darul să facă să crească „orice, aşa cum creşte la loc unghia smulsă sau părul tăiat”.

Negustorul ambulant se jurase pe capul celor doisprezece

apostoli că aflase secretul compoziţiei acelei alifii din chiar gura unei şopîrle bătrîne şi înţelepte.

– Dar ce, îi vorbeşti limba? se mirase puştiul.

– Curent, puiule. Ia ascultă!

Omul scosese atunci nişte şuierături care aminteau de sunetele pe care le făcea tata Martin cînd dădea afară un rest de mîncare înţepenit între dinţi.

– Şi ce înseamnă asta?

– Asta înseamnă: dacă cineva din Roumégoux are nevoie de această alifie, apăi ăla eşti tu!

– Şi cu ce ai plătit-o? îl întrebă tatăl lui adoptiv.

Iustinian a roşit, lăsîndu-şi privirea în jos, către picioarele lui goale. Îi dăduse omului saboţii lui.

– Aoleu! se strîmbă bătrînul, erau noi! Ai s-o păţeşti cu Eponine.

Atunci i-a venit lui Martin ideea care avea să transforme viaţa băiatului. A ales o bucată de lemn de tei, uşor de lucrat, şi a cioplit dintr-însa un nas, făcînd vreo trei încercări pînă să fie mulţumit.

Aşezat în faţa căminului, Iustinian o ajuta pe Eponine să cureţe fasole cînd Martin i-a arătat nasul din lemn. Ochii puştiului au strălucit, bucurînd inima bătrînului marinar.

– Dar cum o să ţină?

– O să-ţi arăt. Dar întîi încearcă-l, să-l mai retuşez. Şi-apoi spală toată porcăria aia care nu-i bună de nimic, pute doar ca o privată.

Uşurel, cu vîrful lamei, Martin a rectificat o asperitate ici, a îndulcit o curbă colo, a mărit uşor o nară, apoi a făcut o gaură dintr-o parte în alta, prin care a petrecut un şiret de piele pe care l-a legat pe ceafa puştiului încîntat.

Iustinian a alergat pînă la puţ şi a scos o găleată plină cu apă ca să-şi oglindească obrazul în ea, din faţă, din profil şi din trei sferturi… o! bineînţeles, nu era decît un nas de lemn care nu înşela pe nimeni, dar era cu mult mai frumos decît acea gaură roşie cu marginile rupte care atrăgea toate privirile.

A doua zi, Iustinian s-a dus la şcoală. După prima clipă de stupoare, toţi elevii, împreună cu dascălul, s-au strîns roată în jurul lui.

– Zău că arată bine…

– Ia priviţi! Are chiar găuri pentru nări.

– Bineînţeles! Altfel ar fi trebuit să respir pe gură!

Din ziua aceea de pomină, Iustinian s-a dovedit un elev bun, atent, conştiincios, deşi îi cam plăcea să discute…

*

Iustinian lăsase în urmă copilăria şi devenise adolescent cînd naşul lui l-a trimis să-şi facă noviciatul la seminarul ordinului, la Racleterre, un tîrg ceva mai mare, aflat la vreo zece leghe de Roumégoux. În ziua plecării Martin i-a dăruit cuţitul.

Uimit în faţa darului mărinimos, Iustinian nu îndrăznea să se atingă de el.

– Ia-l, prostuţule, dacă-ţi spun! insistase fostul marinar îndesîndu-i briceagul în mînă. Aşa, dacă i se întîmplă ceva nasului tău, ai să poţi să-ţi faci altul.

– Dar este cuţitul lui Pibrac, nu pot să-l iau!

De cînd se ştia, îl vedea pe Martin cu cuţitul lui sculptînd corăbii mici, tăindu-şi bucata de carne, curăţindu-şi pipa.

– I-ar fi plăcut să-l ai… şi mie la fel, aşa că ia-l!

O dată cu cuţitul, Martin i-a strecurat un ban de argint de trei livre. Ce deosebire faţă de naşul lui, Marele Neostenit, care îi dăduse, ca dar de plecare, o rasă de aba care duhnea, o sfoară drept cingătoare şi o pereche de sandale scîlciate.

Apoi îi tonsurase creştetul, cît un vîrf de deget, formatul îngăduit novicilor, atrăgîndu-i solemn atenţia că trebuie să se ferească de demoni, aceşti slujitori ai diavolului, care mişunau pe toate drumurile regatului şi pe care îi puteai întîlni pretutindeni.

– Ce-i neplăcut, vezi tu, băiatul meu, este că demonul poate să ţi se ivească în cale sub diferite chipuri şi să te înşele. Poate lua înfăţişarea unui cal, unui cîine, unei pisici şi, bineînţeles, a unui ţap. Dar şi pe aceea a unui bărbat cuviincios îmbrăcat, a unui soldat chipeş sau a unei tîrfe ademenitoare. A fost chiar semnalat că s-a ascuns sub rasa unui iezuit.

– Dar atunci, ce-i de făcut?

– Trebuie să fii vigilent, cu ochii în patru şi cu mintea mereu trează. Căci demonul poate să creeze o formă, dar nu o poate imita perfect; nu este decît un biet demon… Îi va lipsi întotdeauna ceva, sau va avea ceva în plus. Reţine doar că, în cazurile cele mai evidente, miroase a pucioasă, iar cînd trage un vînt, florile se ofilesc pe o rază de douăzeci şi mai bine de stînjeni… Trebuie să fii pururi atent. Nu degeaba i se spune şi cel Viclean.

– Ce nu înţeleg, naşule, este cum de Dumnezeu Atotputernicul nu i-a venit de hac de atîta amar de vreme.

Clopotul ce vestea schimbul adoratorilor veşnici ai Sfîntului Prepuţiu îl scuti pe abatele Melchior de răspuns. L-a poftit pe adolescent să se alăture neosteniţilor care se iviseră în curte şi se îndreptau către capela din secolul al XI-lea, unindu-şi vocile cu cei care ieşeau cîntînd imnul de slavă *Veni Creator.* Nici o clipă, cît de mică, firul preamăririi veşnice nu trebuia curmat. Acesta se depăna de cinci secole şi trebuia să dăinuiască pînă la Judecata cea de pe Urmă.

Odată ajuns pe culoar, adolescentul nu şi-a ascuns decît anevoie nemulţumirea la gîndul că va trebui să se roage două ore în şir, în genunchi, pe lespezi. Totuşi, i-a urmat pe neosteniţi şi-a intrat cu ei în capela înmiresmată de tămîie. Dar, în treacăt, n-a uitat să calce mai apăsat pe lespedea sub care seniorul *banneret* Gauthier Fendard ceruse să fie îngropat, sub imboldul unei autentice umilinţe.

Fără a-şi întrerupe cîntul, neosteniţii au îngenuncheat pe dalele dispuse ca o tablă de şah, au întins braţele în cruce şi şi-au aţintit privirile asupra Sfîntului Prepuţiu al Copilului-Iisus, o fărîmă de carne scorojită ce de-abia se zărea în relicvarul său de cristal suflat, în formă de falus, încrustat cu aur şi argint aurit. Lung de vreo cincizeci de centimetri, celebrul relicvar era purtat, ridicat spre slăvi, de un sfînt Mihail şi un sfînt Gavriil înalţi de şase picioare. Pe pereţi şi pe tavan, fresce din secolul al XIV-lea zugrăveau descoperirea lui în Pămîntul Sfînt şi construirea în onoarea lui a unei capele, apoi a Mînăstirii.

Două ceasuri mai tîrziu, clopotul a sunat schimbul, s-au ivit alţi neosteniţi şi Iustinian a putut în sfîrşit s-o pornească spre seminarul ordinului.

Acesta se afla la zece leghe de Roumégoux, pe drumul spre Racleterre; a mers o zi şi jumătate ca să ajungă acolo, înnoptînd la Beaujour, una din numeroasele ferme ale ordinului. Pe drum, s-a întîlnit cu marchitani, coşari şi tăietori de lemne care se duceau spre Spania, saltimbanci, zilieri în căutare de lucru şi numeroşi pelerini care, pentru mai multă siguranţă, călătoreau în ceată, ca negustorii.

Singurele incidente mai deosebite: l-a ars soarele pe tonsura lui proaspătă şi a trebuit să se apere împotriva cîinilor vagabonzi care mai că l-ar fi sfîşiat de flămînzi ce erau.

A mers o bucată de vreme împreună cu un pelerin

profesionist, tocmit să se ducă în pelerinaj la Fecioara Neagră din Rocamadour întru folosul unui senior din Limousin ce călcase de multe ori cu stîngul.

Omul, în vîrstă de vreo treizeci de ani, cu o faţă veselă, se lăuda că fusese o dată la Sfîntul Mormînt şi de trei ori la Compostela, dintre care o dată desculţ (tarif triplu); Iustinian a fost uimit de sinceritatea cu care a recunoscut că-şi alesese meseria mai mult de dragul călătoriilor decît din pietate.

– Şi mie mi-ar plăcea să călătoresc. Tare aş fi vrut să văd marea... Dar nu-mi aparţin, am fost dăruit de Dumnezeu ordinului. Trebuie să devin un Neostenit.

– Un Neostenit! Te duci la seminarul ordinului lor?

Orice urmă de veselie dispăruse de pe chipul pelerinului tocmit.

– Da, se află la o leghe de Racleterre. Ai auzit vorbindu-se despre ordinul nostru?

– Cine n-a auzit despre el? Şi, ce să zic, mai curînd de rău! Se spune că-i mai greu acolo decît să fii soldat... Se mai spune că cei care intră acolo nu mai ies.

– Este firesc, de vreme ce sîntem un ordin contemplativ, hărăzit preamăririi veşnice a Sfîntului Prepuţiu.

– Se spune că cel adevărat este la San Giovanni în Laterano, la Roma.

– Cum adică, cel adevărat?

– Adevăratul Sfînt Prepuţiu. Mai mulţi pelerini l-au văzut acolo şi Papa i-a atestat autenticitatea. De aceea nu mai vin aproape deloc pelerini la Rouмégoux.

Băiatului i se făcu dintr-o dată frică. N-o fi fost oare acest individ unul dintre demonii ispititori despre care atîta îi vorbise naşul lui, abatele Melchior?

– Mai bine ţi-ai lepăda haina de călugăr şi-ai întinde-o spre Marsilia. N-ai decît să spui că eşti un pelerin căruia i s-a ciordit paşaportul. Ai să găseşti oricînd un căpitan să te ia la bord.

Paşapoartele pelerinilor eliberate de preoţii parohiilor dădeau între altele dreptul la cerşit şi la găzduire în aşezămintele mînăstireşti. Mai serveau autorităţilor ca să-i deosebească pe falşii pelerini de cei adevăraţi.

Profitînd de o clipă de odihnă la umbra unui ulm bătrîn, Iustinian îşi adulmecase discret tovarăşul, dar nu simţise altceva decît cinstita mireasmă a celor care se îmbăiază de cîte ori cad într-un puţ. Nimic nu părea să-i lipsească sau să-i prisosească,

dar cum să fii sigur? Hiba revelatoare putea fi ascunsă de haine. Îi putea număra degetele de la mîini, dar nu şi pe cele de la picioare, tăinuite înlăuntrul cizmelor. Iustinian descoperea limitele învăţămîntului teoretic confruntat cu practica.

Cînd drumurile lor s-au despărţit, pelerinul tocmit l-a părăsit punîndu-i o întrebare:

– Ştii tu măcar la ce serveşte cu adevărat tonsura pe care ţi-au făcut-o?

– Bineînţeles. Se face cînd un laic se hotărăşte să intre în cinul monahal. Cum sînt novice, a mea este mică. Va fi de două ori mai mare cînd voi deveni un neostenit.

– Te-am întrebat dacă ştii la ce serveşte.

– ???

– Serveşte de loc neted ca să te pupi cînd faci dragoste.

Acestea fiind spuse, pelerinul l-a lăsat în plata Domnului şi s-a dus fără să se mai uite-ndărăt.

*

Înfiinţat în anul ciumei negre din 1347 de către *banneret*-ul Raimond Fendard, al Şaselea Mare Neostenit al ordinului, seminarul din Racleterre depindea de aşezămîntul-mumă din Roumégoux şi avea drept îndatorire formarea de Neosteniţi pentru adorarea veşnică. În acest scop, aceştia căpătau acolo de trei secole o educaţie nepereche, de la care se inspirase mult Ignaţiu de Loyola, ce adăstase cîndva un trimestru în incinta seminarului, înainte de a-şi înfiinţa Societatea cu o sută cincizeci de ani în urmă. Totuşi, pe cînd scopul Societăţii fusese de a pregăti postulanţii ca să înfrunte viaţa lumească, acela al ordinului neosteniţilor era de a-i pregăti pentru schimnicie neîntreruptă.

Numit pe viaţă de către Marele Neostenit, abatele Rector guverna şi administra vreo o sută de postulanţi repartizaţi în decurii. Era asistat de un prefect de moravuri, de un director de studii şi de doisprezece regenţi, ajutaţi la rîndul lor de auxiliari, recrutaţi printre postulanţi. Aceştia din urmă trebuiau să facă exces de zel pentru a-l stimula pe al celorlalţi. Mai trebuiau să spioneze şi să denunţe dacă era cazul. Li se spunea decurioni şi deviza lor era: „Cît te-ai piti de bine, sînt cu ochii pe tine.”

Pentru ca noii postulanţi să poată fi sustraşi oricărei influenţe din exterior, erau izolaţi în interiorul înaltelor ziduri ale

seminarului, li se încătuşau apoi minţile într-un regulament extrem de sever care-i ţinea în chingi din clipa trezirii şi pînă la culcare. Orice abatere era judecată de un tribunal: oficialitatea. Pedepsele erau date în funcţie de gravitatea greşelilor făptuite. Cei ce se făcuseră vinovaţi de păcate capitale erau condamnaţi la şederi mîntuitoare în Oaia Rîioasă, închisoarea ordinului, ţinută de surorile neînduplecate.

*

Iustinian a trebuit să-şi desprindă nasul şi să-l lase inspectat de soldaţii de la vamă înainte de a putea păşi în interiorul tîrgului.

A întrebat de drum, a mers de-a lungul mai multor străzi populate şi a ajuns în piaţa Regală unde se afla seminarul, ascuns în spatele unor ziduri la fel de groase ca şi cele ale castelului seniorului de Armogaste aflat peste drum.

Iustinian s-a apropiat de intrarea mică, străjuită de doi stejari seculari uriaşi şi a tras de clopot. S-a deschis o ferestruică, s-a ivit un chip bărbos.

– Vin din Roumégoux. Sînt un nou postulant.

Uşa s-a întredeschis, a intrat, uşa s-a închis după el. S-a gîndit cu o strîngere de inimă la vorbele pelerinului tocmit. L-a urmat pe fratele portar şi a văzut o clădire mare, construită, ca la Roumégoux, în jurul unei capele semănînd mult cu cea a Sfîntului Prepuţiu. A mers de-a lungul unui deambulator pînă la o scară ce ducea la etajul întîi, unde se aflau lăcaşurile ocupate de abatele rector Ghedeon. Cînd a intrat, acesta citea *Discursul asupra Istoriei universale*[7] de Monseniorul Bossuet, preceptorul Marelui Delfin.

După o plecăciune cam stîngace, Iustinian i-a înmînat scrisoarea de prezentare purtînd pecetea Marelui Neostenit.

Rectorul a citit-o dînd din cap şi din perucă la anumite pasaje şi aruncînd cîte o privire curioasă înspre nasul lui.

– Postulant Iustinian Trouvé, ordinul nostru n-are ce face cu inimi călduţe, spirite mediocre şi trupuri plăpînde. Ai doi ani ca să ne dovedeşti că n-ai nici una nici alta.

– Sper să mă arăt vrednic de onoarea care-mi este…

---

[7] Lucrare didactică, publicată în 1681, în care autorul insistă asupra necesităţii cunoaşterii şi studierii istoriei popoarelor, izvor de învăţăminte pentru principi şi regi. (*n.t.*).

O palmă îi tăie vorba, deplasîndu-i nasul şi buimăcindu-l pe jumătate.

– Regula numărul unu, explică rectorul Ghedeon cu o voce prietenoasă: un postulant nu vorbeşte decît dacă este autorizat s-o facă.

Iustinian îşi prinse la loc nasul, îl ardea obrazul, i se tulburase mintea.

– Să ştii, fiule, că această palmă nu este o pedeapsă pentru a fi nesocotit un regulament pe care nu-l cunoşteai, ci face parte dintr-o pedagogie menită să destupe memoria celor mai uituci. Înregistrez scepticismul dumitale nuanţat de reproş, dar te pot asigura că nu ai să uiţi curînd regula noastră numărul unu. Am fost clar, postulant Trouvé? Răspunde.

– Da, domnule Rector, minţi Iustinian, care nu-l ascultase.

Obrazul îl ardea, era prima dată că primea o palmă. Nu-i făcuse cîtuşi de puţin plăcere.

– Ce vîrstă ai? Răspunde.

– Şaisprezece ani, domnule Rector.

Abatele Ghedeon oftă. Nu-i plăceau aceste recrutări tîrzii şi era dintre cei care-i cereau Marelui Neostenit – singurul în măsură să modifice regulamentul – desfiinţarea limitei de vîrstă. „Cu cît sînt mai tineri postulanţii noştri, Monseniore, cu atît este mai uşor să-i formăm. Mintea le este atunci la fel de maleabilă ca o bucată de sticlă moale şi ne este uşor să-i facem să piardă pentru totdeauna pofta, ba chiar ideea că ar putea duce vreodată altfel de viaţă.” Abatele rector oftă încă o dată. „Mintea lui trebuie să fie tare cum e cremenea!” a cumpănit el, privindu-l pieziş pe noul venit.

– Urmează-mă. O să te prezint acum prefectului vostru de moravuri.

Acesta se afla la celălalt capăt al coridorului într-o cămăruţă aşezată între două dormitoare. Iustinian zări un omuleţ fără vîrstă, cu trupul osos, prost îmbrăcat într-o sutană neagră, roasă la mîneci şi la guler, care-l privea cu un aer îndurerat. Ai fi zis că era mereu pe punctul să anunţe o veste proastă.

De fapt, era miop. Rolul său, la seminar, nu era să dezvolte minţile, ci să le disciplineze. De aceea pusese să se zugrăvească pe zidul din spatele lui cuvintele *Fide et obsequio* – credinţă şi supunere – care rezumau cît se poate de bine ce aştepta de la fiecare.

– Domnule Prefect, iată-l pe postulantul Iustinian Trouvé care

ne vine de la Roumégoux. Vă rog să-l familiarizaţi cu regulamentul nostru, spuse abatele Ghedeon. A luat cunoştinţă de regula numărul unu, adăugă el, lăsîndu-l acolo pe Iustinian, care-şi freca obrazul ca pentru a şterge arsura.

Prefectului de moravuri îi plăcea să-i compare pe postulanţi cu merele creţeşti şi păcatul cu un vierme în stare să strice toate fructele dintr-un coş. Misiunea lui consta în a hăitui viermii şi a-i goni. Nasul de lemn l-a oţărît.

– Aruncă asta! Hai-hai, pe loc! Aici nu ne plac fandoselile de filfizoni.

Iustinian tresări. Să-şi arunce nasul? Trebuia să fie o greşeală. Ce însemna această primire? De ce se străduiau să-l umilească? Naşul lui nu-i vorbise despre aceste jigniri.

– Vă rog să mă iertaţi, domnule prefect, este nasul meu şi ţin să-l păstrez. Este dreptul meu.

Aşa! I-o spusese.

O a doua palmă pe acelaşi obraz şi mult mai tare decît prima îi aminti de regula numărul unu.

– Postulant Trouvé, de vreme ce ăsta-ţi este numele, să ştii că de azi încolo singurul tău drept este să asculţi. Scoate acest obiect ridicol şi dă-mi-l.

Adolescentul se supuse strîngînd din dinţi ca să nu plîngă. Prefectul s-a apropiat, a privit şi a zărit o cavitate urîtă. Şi-a ascuns mirarea sub un hohot de rîs sec, apoi s-a scuzat înapoindu-i nasul.

– Te rog să-mi ierţi confuzia, dar am crezut că-i o fandoseală, Hmm!… Poftim, poţi să-l îmbraci din nou, mă rog, vorba vine.

Iustinian şi-a prins nasul la loc, cu degete tremurînd de enervare care nu izbuteau să lege nodul. Prefectul i-a inspectat apoi conţinutul desăgii. A găsit *Odiseea* şi a rupt-o în două în ciuda copertei ei de piele, aruncînd bucăţile pe podea. De data asta, Iustinian plînse: împreună cu nasul şi cu cuţitul lui, cartea era tot ce avea mai de preţ. I-o dăruise Martin.

– Ridică-ţi rasa, porunci prefectul dornic să se asigure că nu-i ascundea nimic.

Văzînd cuţitul în buzunarul pantalonilor a oftat, excedat:

– Dă-mi-l, spuse, întinzînd mîna.

Iustinian i-a dat cuţitul lui Pibrac. A venit apoi rîndul monedei de trei livre. Hoţii, într-o pădure, nu l-ar fi jefuit mai bine.

– Cînd o să pot…

Răsună o a treia palmă, la care răspunse de astă dată cu un

strigăt de furie care-l făcu pe prefect să se dea puţin înapoi. Hotărît lucru, noul venit nu-i plăcea.

Abatele-director, la care îl duse apoi prefectul, era rotund ca o minge şi se străduia să aibă un aer binevoitor. Tonsura, mare cît un blid de supă, nu-i lăsa decît o coroană subţire de păr încărunţit. După ce a aflat ce era cu nasul de lemn, s-a abţinut să pună întrebări şi s-a mulţumit să-i testeze latineasca:

– Spune Decalogul. Răspunde.

Iustinian îl lălăi cu o voce îndurerată.

– Nu-i rău. Acum, arată-mi cum scrii.

Băiatul se supuse iar şi scrise cu îndemînare: „Cer îngăduinţa să vorbesc”.

Abatele îl cercetă un timp cu privirea înainte de a răspunde:

– Te ascult.

– Aş vrea să ştiu dacă domnul prefect al moravurilor are dreptul să-mi rupă cartea şi să-mi ia cuţitul şi banii.

– Ce carte era? Răspunde!

– *Odiseea* domnului Homer.

– Aici nu sînt permise nici cărţile profane nici bunurile personale. De ce să le ţii la tine dacă n-ai ce face cu ele? Urmează-mă, să te prezint părintelui Vaillant, Regentul dumitale. Şi nu mai plînge ca un ţînc.

Iustinian şi-a şters lacrimile cu pumnii strînşi. Directorul a băgat de seamă că falangele degetelor i se albiseră de cît le strînsese. Ca şi prefectul, a hotărît că noul venit nu-i plăcea.

După ce au coborît la parter, au mers de-a lungul deambulatoriului şi au trecut prin dreptul uşii de serviciu, acum ferecată. Iustinian îşi aminti din nou de pelerinul tocmit. Intrară într-o sală de clasă încăpătoare, cu tavanul scund, ocupată de vreo patruzeci de postulanţi care s-au sculat în picioare. Toate privirile s-au aţintit asupra nasului său.

– Un postulant nou, domnule Regent. În seara aceasta o să doarmă la decuria numărul nouă.

Un murmur de dezaprobare se auzi dinspre partea decuriei cu pricina.

– Tăcere! porunci regentul apucînd vîna de bou răsucită, însemn al autorităţii sale.

Abatele principal ieşi. Postulanţii se aşezară la locurile lor.

– Scrie-ţi numele pe tablă, ca să te cunoaştem, apoi du-te să te aşezi lîngă decurionul Ravignac, spuse regentul, arătîndu-i un postulant care era aşezat singur într-o bancă din rîndul întîi.

Iustinian luă creta pe care i-o întindea şi scrise cît putu mai bine: IUSTINIAN TROUVÉ (Aflatul), provocînd un rîs general: „copil aflat/ cap pătrat” fredonară chiar unii în pofida regulii numărul unu.

Cu ochii plecaţi, stacojiu la faţă, Iustinian s-a aşezat lîngă un bălan de vreo douăzeci de ani, ce purta o sutană cenuşie, îngrijită, pe care era cusută o cruce roşie, însemnul calităţii sale de decurion. Tînărul, un ins pirpiriu, cu faţa acoperită de coşuri, cu aerul totodată modest şi îngîmfat, scoase din pupitru un registru unde scrise numele noului venit.

– Ştii cel puţin la ce dată te-ai născut?

– Bineînţeles. La 10 iunie 1663.

– Ia te uită. Dar cum poţi fi atît de sigur dacă eşti copil găsit? Cum de ştii ce vîrstă aveai cînd ai fost părăsit?

În spatele lor se pufnea de rîs. Iustinian i-a văzut pe vecinii lui din dreapta care se strîmbau ţinîndu-se de nas.

– Acum, continuă decurionul, spune-mi care ţi-e locul de naştere.

Văzînd că nu răspunde, Ravignac deveni brusc mai înţelegător.

– Dacă nu ştii, o să mă mulţumesc cu locul unde ai fost găsit.

Iustinian se încăpăţînă să tacă. Cu capul lăsat în jos şi ceafa înţepenită, îşi privea pumnii strînşi fără să-i vadă. Ciudata încordare pe care o simţise la nivelul plexului după prima palmă primită nu făcuse decît să crească, transformîndu-i tristeţea într-o furie oarbă şi trezind gînduri de o violenţă pe care nu o cunoscuse pînă atunci.

Decurionul ridică degetul. Părintele Vaillant îl autoriză să vorbească.

– Postulantul *Trouvé* nu vrea să răspundă, domnule Regent.

Regentul îşi înşfăcă vîna de bou.

– Postulant *Trouvé* vino-ncoa, lîngă mine, îi spuse el.

Iustinian nu s-a mişcat. Acum i se înnodase întreg plexul şi tot stomacul, pînă la greaţă. Un murmur excitat tălăzui prin sală. Cei din spate se sculară să vadă mai bine.

– Hai! Ascultă ce ţi se spune, altminteri vei avea mai multe necazuri decît ai să poţi duce, îl sfătui Ravignac, dîndu-i un ghiont ca să-l împingă afară din bancă.

Iustinian îl apucă de păr şi trase cu toată puterea, smulgîndu-i două smocuri mari. Decurionul scoase un urlet de durere care-l destinse dintr-o dată pe Iustinian, deschizîndu-i pofta să se simtă

şi mai bine. Lovi neîndemînatic cu pumnul, ţintind, bineînţeles, nasul duşmanului. Clasa scoase un răget de plăcere, regentul se repezi la ei.

Tinerii se rostogoliră pe podea. Neluînd în seamă loviturile de vînă de bou pe care i le dădea părintele Vaillant, Iustinian îl înşfăcase din nou pe Ravignac de păr. A trebuit să-i sară în ajutor mai mulţi decurioni ca să-l poată elibera, neutralizîndu-i agresorul. L-au înştiinţat degrabă şi pe rector. Victima, care gemea, a fost cărată pînă la infirmerie, în timp ce Iustinian era ţintuit de braţe şi de picioare pînă la sosirea autorităţii supreme. Îşi pierduse nasul în timpul încăierării şi ţipa după el. Cînd a venit rectorul avea să-i explice că renunţă să mai devină vreodată neostenit, că vrea să părăsească seminarul, chiar azi… după ce avea să-şi recupereze cartea ruptă şi preţiosul cuţit. Avea să se întoarcă la Roumégoux şi să înfrunte dezamăgirea naşului său. Apoi, să-i sărute pe Eponine şi pe Martin şi s-o pornească înspre Marsilia. Acolo voia să se îmbarce pe prima navă care l-ar fi angajat.

Rectorul Ghedeon dădu buzna în sală, proaspăt pudrat şi îmbufnat. Prefectul de moravuri îl urma.

– Parcă era posedat. Nu voia să-i mai dea drumul bietului Ravignac. A trebuit să dau în el ca-n fasole ca să poată fi stăpînit, a explicat părintele Vaillant rămas aproape fără glas.

– Domnule Rector, vreau să plec. Să mă-ntorc acasă, ţipă Iustinian zbătîndu-se.

Rectorul se aplecă să-i mai dea o palmă, a patra. Regula numărul unu.

– Oficialitatea se va întruni mîine dimineaţă imediat după slujba a treia, ea va decide. Pînă una alta, la carceră cu el.

Rostind aceste cuvinte, privirile abatelui Ghedeon stăruiau, curioase, asupra găurii dizgraţioase de pe faţa adolescentului.

– Nasul meu! Daţi-mi nasul înapoi! striga Iustinian pe cînd îl tîrau afară din clasă.

Avu timpul să-l zărească pe prefectul de moravuri care-i strivea nasul sub călcîi aşa cum zdrobeşti o nucă. Încetă să se mai zbată, scoase un geamăt de muribund şi păru că leşină. Miraţi, cei care-l tîrau au rămas o clipă descumpăniţi. L-au întins pe dalele din deambulatoriu şi unul din ei l-a bătut uşor pe obraji. Iustinian sări dintr-odată în picioare şi-o întinse, urmărit de un singur gînd: să scape de acolo.

– A fugit! strigau după el.

Sub ochii înmărmuriţi ai unei centurii care se antrena să bată mătănii, a străbătut curtea şi-a ajuns la uşa secundară… care era încuiată. Urmăritorii lui nu-l slăbiseră, îl urmau în goana mare; s-a năpustit într-o magazie lipită de zidul de incintă, care servea de antrepozit fraţilor grădinari. A proptit uşa cu o lopată. Ceilalţi se izbiră de ea şi începură să bată darabana pe scînduri, strigîndu-i să se predea.

– Daţi-mi un permis de liberă trecere pînă la Roumégoux, şi ies, le-a răspuns el, întărindu-şi baricada cu o bancă, o roată grea de căruţă şi trei saci de nuci.

Dinspre partea ferestrelor nu risca nimic: erau foarte sus şi prevăzute cu zăbrele. S-a căţărat pe scara care ducea în chiţimia de sub acoperiş, punînd pe fugă o gloată de şobolani pe care-i auzi mai mult decît îi zări. Pe nişte pînze erau întinse la uscat mere cu miros acrişor.

Iustinian deschise ferestruica din acoperişul înclinat şi se aplecă în afară. Se adunase o mulţime de persoane în jurul magaziei. Apariţia lui produse agitaţie. Îl arătau cu degetul.

– Postulant *Trouvé,* îi strigă rectorul Ghedeon, te somez să te predai!

Iustinian nici nu l-a luat în seamă. A coborît, adunînd şi cîteva mere pe care le-a mîncat cu poftă. Loviturile primite pe spate îl usturau. „Dac-aş putea, cel puţin, să-i dau de veste naşului meu!” se gîndea el. Cineva a încercat să spargă uşa. A apucat o săpăligă, hotărît să se apare. Era mulţumit de dîrzenia lui, îi amintea de povestirile lui Martin şi de Jules Pibrac.

Uşa a rezistat.

– O să te căieşti amarnic, căpăţînos blestemat! Odată şi odată tot ai să ieşi! strigă rectorul din curte.

Deodată Iustinian auzi un zgomot de cheie introdusă în broască. Văzu limba înaintînd, pătrunzînd în lăcaşul ei. Se auziră rîsete: îl încuiaseră. În lipsă de altceva, începu să scotocească în jur. Găsi nişte frînghii şi o cutie cu unelte de grădinărit, printre care un cuţitaş cu lamă triunghiulară care servea la altoit trandafiri. După ce-l ascuţi bine pe şina metalică a roţii de căruţă, îşi ciopli un nas din mînerul unui tăvălug. În timp ce sculpta, cumpănea posibilităţile de fugă, întrerupîndu-se din cînd în cînd pentru a ciuli urechea sau a mînca un măr. Îi era sete şi nu avea nimic de băut în acea magazie.

Nu se hotărîse între un nas grecesc sau cîrn cînd sună de vecernie.

*

După ce-şi sfîrşi de cioplit nasul, şi-l prinse pe faţă cu sfoara cu care fusese legat unul din sacii cu nuci; îi părea rău că nu avea oglindă pentru retuşuri.

Se întunecase; clopotele vestiră ora slujbei de noapte. Mai aşteptă cîtva timp, luptînd împotriva somnului şi povestindu-şi întoarcerea lui Ulysse în Ithaca, alungarea pretendenţilor şi partea care-i plăcea cel mai mult, regăsirea cu frumoasa Penelopa.

Cînd noaptea fu în toi, se urcă iar în podul magaziei, desprinse cîteva ţigle de pe acoperiş, apoi legă de coama acoperişului una din frînghiile găsite jos. Se strecură afară fără zgomot şi se lăsă s-alunece de-a lungul zidului, stingherit de coada săpăligei pe care o luase cu sine. De-abia îi atinseseră picioarele pămîntul, cînd doi decurioni ţîşniră din umbra deambulatoriului strigînd:

– Iată-l!

S-au năpustit asupra lui. Iustinian l-a lovit cu coada săpăligei pe cel mai apropiat, care a urlat de durere. Dar celălalt l-a apucat de mijloc şi l-a dezechilibrat. Au căzut amîndoi, Iustinian a scăpat coada săpăligei. Degetele lui au pipăit, căutînd ochii agresorului, i-au găsit. Decurionul a scos un ţipăt ascuţit şi a slăbit strînsoarea, Iustinian s-a eliberat şi fără să mai stea mult pe gînduri a întins-o drept înaintea lui.

– Alarmă! Alarmă! se răcnea în urma lui.

S-au auzit uşi trîntindu-se, sfeşnice s-au aprins; de la un palier la altul strigătele se încrucişau; seminarul se trezea. Toţi se buluceau înspre magazie.

Cu mintea răvăşită, Iustinian alerga de-a lungul zidului de incintă, căutînd o ieşire pe care nu o găsea. Nările nasului lui cel nou nu fuseseră destul de adînc scobite, aşa că se vedea nevoit să respire pe gură, care-i era uscată de sete. Depăşi turnul de colţ şi zări o uşă mai mică. O împinse. Uşa a rezistat. Auzind în spatele lui voci şi tropăituri a intrat în panică. „S-a sfîrşit”, îşi spuse împingînd încă o dată fără succes. Deodată, în loc să împingă, a tras şi uşa s-a deschis. S-a năpustit prin calea astfel deschisă, într-o scară în spirală care dădea într-un drum de pază dezafectat. Mai departe, pe stînga, a desluşit pîlcurile întunecate de stejari ce încadrau poarta principală. A pornit-o prudent pe curtina acoperită de găinaţuri. Jos, forfota se înteţea la lumina

făcliilor. Zarva era generală. Ajuns în dreptul primului stejar, Iustinian se aplecă printre merloni şi fu dezamăgit. Una din ramuri era într-adevăr la vreun metru de zid, dar era atît de subţire încît sigur s-ar fi rupt sub greutatea lui. Holbînd ochii pentru a pătrunde mai bine bezna, a calculat că distanţa pînă la prima ramură care l-ar fi putut ţine era de vreo patru metri. Se pregătea să cerceteze al doilea stejar, cînd urmăritorii lui au apărut şi ei pe curtină.

– Iată-l!

Fără să mai stea mult pe gînduri, Iustinian s-a căţărat pe merlon şi a sărit cu braţele întinse spre creanga cea groasă pe care n-a prins-o. A apucat-o însă pe cea de dedesubt care s-a rupt; s-a lovit de alta care s-a frînt şi ea, dar care i-a încetinit căderea. A nimerit pe ultima, de care a reuşit să se agate. Deasupra lui se auzeau voci gîfîinde:

– Unde este?

– A sărit?

– Uite-l acolo, îl văd.

Nu mai putea nici să se salte, nici să se mai ţină, degetele îi alunecau. A căzut de la cinci metri înălţime, sucindu-şi glezna dreaptă, rănindu-şi arcada pe o piatră şi muşcîndu-şi o bucăţică de limbă. În jurul lui zărea piaţa, clădirea castelului Armogaste, casele… S-a ridicat şi a încercat să fugă pînă la prima dintre ele într-un picior, urlînd cît îl ţinea gura:

– Ajutor, oameni buni! Paza! Paza!

Dar uşa mînăstirii se şi deschisese, prefectul de moravuri şi toţi ceilalţi s-au năpustit asupra lui.

– Şi totuşi am reuşit să ies! şi-a spus el, în chip de consolare.

*

Iustinian s-a prezentat în faţa oficialităţii cu glezna legată. A fost condamnat la şase luni de Oaie Rîioasă, dar în urma intervenţiei naşului său şi-a îndeplinit pedeapsa la Roumégoux, într-una din capelele de la Sfîntul Prepuţiu, copiind Evanghelia zece ore pe zi, cu creta, pe o tablă neagră, căci hîrtia costa scump.

*

Iarna se sfîrşise şi, ca în fiecare an după topirea zăpezilor,

drumurile din Rouergue redeveneau practicabile. La Roumégoux au reapărut poştalioanele, marchitanii cu tălpile prăfuite, predicatorii rezemaţi pe toiagurile lor, pelerinii cu mîna-ntinsă, păzitorii de porci, furi de toate soiurile, colectorii de impozite, vagabonzii, candidaţii la galere...

Începuse luna ouălelor de Paşti, cînd o trupă de saltimbanci a dat un spectacol într-o zi de tîrg în mijlocul pieţei Ratoulet. Erau acolo un trubadur-dansator pe sîrmă care-şi făcea numărul la doi metri de pămînt, un jongler-acrobat care nu umbla decît în mîini şi două femei. Cea tînără dansa tarantela în picioarele goale, a doua, căruntă, bătea tactul pe o tamburină.

Acasă la familia Coutouly, Eponine, aşezată sub firida sfintei Agatha, hrănea doi ţînci deodată, legănînd cu piciorul pe un al treilea care urla de foame. Puţin mai departe, Iustinian golea căminul de cenuşă (Eponine o folosea pentru spălat) cînd Martin veni să-i spună că sosise o trupă de saltimbanci în piaţă. Întorcîndu-se către mama lui, Iustinian a implorat-o din ochi.

– Du-te, văd că arzi de nerăbdare! oftă ea, aruncîndu-i o privire mînioasă soţului ei care se făcu că n-o vede.

Iustinian şi-a lăsat baltă făraşul şi găleata şi a alergat după Martin pe stradă. A trebuit să dea zdravăn din coate ca să străpungă zidul de curioşi care se îmbulzeau în jurul trupei şi să se strecoare în primul rînd. Priveliştea dansatoarei ţopăind în ritmul sacadat al tamburinei avu asupra tînărului efectul unei raze de iubire străpungîndu-i pieptul şi lovindu-l drept în inimă. Pulsul i s-a iuţit, privirile li s-au încrucişat de mai multe ori. S-a înroşit cînd rochia ei s-a înfoiat foarte sus, dezgolind coapsele lungi, arămii.

Martin, care-l urmărea cu coada ochiului, zîmbi satisfăcut. Băiatul reacţionase normal, aşa cum şi-o dorise.

După expulzarea sa din seminarul franciscan şi după îndeplinirea celor şase luni de pedeapsă, Iustinian se întorsese la soţii Coutouly, spre marea lor bucurie. Le dădea o mînă de ajutor prin casă şi prin grădină, ba mai cîştiga şi niscaiva gologani ajutîndu-l pe scribul public al satului, adesea copleşit de lucru avînd în vedere spiritul cîrcotaş al concetăţenilor săi.

În după-amiaza aceea, Iustinian se arătă distrat şi făcu greşeala de a utiliza scrisul-concept pentru o cerere de scutire de post vinerea, unde era obligatoriu să folosească scrisul-modest. A fost nevoit s-o refacă şi costul foii de hîrtie stricate i-a fost reţinut din salariu.

Soarele apusese în spatele îndepărtaţilor munţi Aubrac, cînd a putut în sfîrşit să se întoarcă în piaţa Ratoulet. A găsit-o goală. Un scoate-pete care-şi strîngea pămîntul de degresat şi pietrele de frecat i-a indicat direcţia punţii Sfîntului Duh, pe unde văzuse că o apucase trupa. A alergat într-acolo şi nu şi-a încetinit fuga decît cînd a ajuns în dreptul ultimelor case, aşezate nu departe de pod. S-a apropiat mai mult şi şi-a simţit inima luînd-o razna cînd a zărit pe malul rîului căruţa cu coviltir şi boul păscînd. Saltimbancii se aşezaseră în jurul unui foc aprins lîngă bolta de piatră.

Iustinian a prins rădăcini pe taluz, neîndrăznind să li se alăture şi mulţumindu-se să-i privească cum se învîrteau în jurul focului pe care fierbea un ceaun de pămînt ars. Trubadurul cel cu obrazul ciupit de vărsat l-a zărit primul. A spus ceva, dar Iustinian nu l-a înţeles. Ceilalţi şi-au întors capul spre el. Dansatoarea de tarantelă lăsă găina pe care o jumulea şi-i ieşi în întîmpinare.

– Ştiam că ai să vii, spuse, cu un accent provensal foarte pronunţat.

L-a luat de mînă şi l-a tras spre tabără cu un zîmbet larg care-i descoperea dinţii albi şi limbuţa trandafirie.

– El este Baldo, şi el, Vitou. Iat-o şi pe mama, căreia i se spune Margota… Tu, cum te numeşti?…

– Iustinian… şi… ăă, dumneata?

– Eu, Mouchette.

Tînăra femeie s-a apropiat, i-a cercetat nasul, dar nu i-a cerut să-l scoată. Fără alte formalităţi, a adunat un ţol pestriţ şi l-a tras pe băiat după ea în spatele unuia dintre tufişurile care mărgineau rîul.

Inima îi bătea privind-o cum întinde ţolul pe iarbă şi îngenunchie pe el; desfăcu şireturile bluzei şi scoase la iveală două globuri albe aureolate de cafeniu, care la pipăit erau catifelate, călduţe şi tari.

Mouchette avea imaginaţie, Iustinian era receptiv; nu au simţit timpul trecînd, şi nici nu au fost stînjeniţi de ţînţarii care şi ei se bucurau în voie. Era prima oară pentru băiat, dar nu şi pentru dansatoare.

– Tare mi-ar plăcea să te revăd, spuse el, în clipa inevitabilei despărţiri.

– Vino şi mîine, îi propuse Mouchette, îndepărtînd cîteva paie ce i se agăţaseră în păr; nu plecăm înainte de duminică. Pînă una

alta, îmi datorezi doi bănuţi.

– Aoleu! Dar de ce?

– Aşa-i obiceiul. Trebuie să plăteşti.

– Nu cunoşteam acest obicei.

S-a scotocit. N-avea decît doi gologani.

– Buni şi ăştia. Restul, mi-i aduci mîine, am încredere… Dar dacă tot veni vorba, ce s-a întîmplat cu nasul tău?

– Un accident, cînd eram mic.

– Trebuie să fi fost un accident tare ciudat.

Soţii Coutouly tocmai îşi sfîrşeau cina, în tăcere.

– Sfînta Agatha fie lăudată, iată-te în sfîrşit! Eram îngrijorată! strigă Eponine, mînioasă, dar uşurată.

Martin zîmbi cu înţeles observîndu-i ochii încercănaţi, firele de iarbă din păr şi urmele de pişcături de ţînţari pe mîini şi pe faţă.

A doua zi, Iustinian i-a revăzut pe saltimbanci în piaţă. Între două numere de atracţie se ofereau să ascută cuţite şi să cîrpească împletitura de paie de la scaune. Zîmbetul plin de făgăduinţe al Mouchettei, care-l recunoscuse în mulţime, l-a cufundat tot restul zilei într-o stare de nelinişte febrilă.

Scribul public pentru care lucra s-a făcut foc şi pară descoperind că alesese scrisul-gotic pentru a întocmi o scrisoare anonimă (tarif dublu) care îl denunţa pe un ibovnic soţului încornorat, cînd toată lumea ştie că pentru o astfel de scrisoare nu se poate folosi decît scrisul-ascuţit.

De data aceasta a cinat acasă şi a aşteptat ca părinţii lui adoptivi să adoarmă pentru a o şterge tiptil, alergînd apoi într-un suflet pe străzile pustii pînă la tabăra de pe malul rîului; strîngea în mînă banul de trei livre dăruit de tata Martin în ziua plecării lui la seminar.

Saltimbancii nu-şi mutaseră tabăra din loc. Baldo cînta din scripca lui, Vitou pufăia din luleaua lui de marinar cu coadă lungă şi subţire. Lîngă foc, Mouchette era întinsă pe ţolul pestriţ, cu capul în poala mamei ei care o căuta de păduchi la lumina flăcărilor.

– Iată-l pe tinerelul tău cu năsuc din lemn care a venit să-şi plătească datoria, îi strigă Vitou, arătînd înspre el cu coada lulelei în timp ce cobora spre mal.

– Nu ţi-am spus eu? îi suflă Mouchette maică-sii, care-i reproşase că lucrase pe veresie.

S-a sculat, şi-a strîns ţolul şi s-a îndreptat către tufiş. Iustinian a urmat-o. Ochii fetei din Sud au sticlit ca aceia ai unei coţofene

cînd a zărit moneda de argint cu chipul tînărului Ludovic al Patrusprezecelea. Şi-a descheiat şireturile bluzei, sînii i-au ţîşnit în afară, schimbînd ritmul răsuflării tînărului care îşi întindea înspre ea palmele deschise. Îi amintea de cei ai Sfintei Agatha, fecioară şi mucenică, apoi patroană a doicilor, pe care îi admirase adesea în gravurile înfăţişînd martiriul ei (i se retezase pieptul în dreptul sternului).

În seara aceea, Mouchette s-a întrecut pe sine însăşi. A avut iniţiative nebuneşti, care l-au lăsat de fiecare dată încîntat şi înspăimîntat.

– Prea mi-este bine! îşi zicea el, de cîte ori plăcerea îi zburlea părul, furnicîndu-i în acelaşi timp degetele de la picioare. Ăsta trebuie să fie păcat de moarte.

Au luat-o iar de la capăt, şi aşa mereu pînă la primul cîntat al cocoşilor. Cînd să plece, Iustinian, puţin ruşinat, îi aminti că trebuie să-i dea restul de la banul de argint.

– Nu am mărunt la mine... şi nu prea-mi vine s-o trezesc pe mama care doarme dusă. Este rîndul tău să ai încredere în mine. Vino diseară să-l iei, îi spuse ea lipindu-se de el pentru a-şi plimba limba în urechea lui.

Zorile mijeau cînd Iustinian s-a întors acasă, cu ochii în fundul capului şi părul zburlit, dar atît de fericit încît nu s-ar fi mirat dacă păsările s-ar fi odihnit după zbor ciripind, pe capul lui. S-a culcat, prea obosit ca să se mai dezbrace şi era gata să adoarmă cînd ţîncii prinseră a ţipa toţi laolaltă în camera învecinată, cerîndu-şi biberonul. Eponine apăru şi ca în fiecare dimineaţă, îl trezi, trimiţîndu-l după lemne ca să aprindă focul.

– Dormi îmbrăcat acum? se miră ea.

Mai tîrziu, văzîndu-i ochii încercănaţi, căscatul dar şi mîinile, obrajii şi ceafa numai pişcături de ţînţari, intră la bănuieli.

– Unde-ai fost de eşti aşa de pişcat? Doar n-avem ţînţari aici, sîntem prea departe de rîu.

Nu i se păruse niciodată ziua atît de lungă; ba chiar a crezut de cîteva ori că soarele s-a oprit din drum. Cînd nu se gîndea la Mouchette îi zărea profilul într-un nor, îi simţea mirosul pretutindeni şi se trezeau în el puterile cerbilor în timpul împerecherii.

Mai pe seară, prea nerăbdător ca să aştepte să-şi vadă părinţii adormiţi, şi-a dat pe gît cina şi a ieşit spunînd: „Am ceva important de făcut”. Nu sfîrşise vorba că era deja afară, la adăpost de întrebări.

Saltimbancii chefuiau vesel cînd a sosit la tabăra lor. La venirea lui rîsetele s-au înteţit.

Se gîndea la restul ce i se datora cu oarecare nelinişte cînd Mouchette veni să-l sărute pe gură cu buzele încă strălucind de grăsimea fripturii de pui.

S-a aşezat printre ei şi-a acceptat ulcica de vin pe care i-o întindea Baldo. Cîteva clipe mai tîrziu rîdea împreună cu ei de glumele proaste pe care le făceau în legătură cu nasul său. Cînd a aflat că toţi erau de baştină din Marsilia, i-a descusut despre corăbii, despre mare şi despre posibilităţile de ambarcare.

Clipa pe care atît o aştepta sosi în sfîrşit: Mouchette şi-a strîns ţolul pestriţ şi s-a îndreptat către tufişuri. S-a sculat şi el ca s-o urmeze, dar capul i se învîrtea şi-a trebuit să se rezeme de căruţă ca să nu-şi piardă echilibrul.

– M-ai întrebat adineauri cum te simţi pe o corabie într-o noapte de ruliu, ei bine! acuma ştii, îl lămuri Baldo zeflemitor.

Cînd Iustinian ajunse lîngă tînăra dansatoare, aceasta era deja goală şi fredona cu voce subţire *La fîntîna limpede...*

Şi de data asta timpul se scurse uimitor de repede, în ritmul înţepăturilor de ţînţari.

Era beznă cînd s-a întors acasă lipindu-se de ziduri, cu grijă să nu dea de vreo patrulă de pază care s-ar fi mirat fără doar şi poate să-l întîlnească pe străzi la o oră atît de înaintată.

– Doamne Dumnezeule! Ce-am făcut?! se tînguia el, îngrozit de amploarea păcatului făptuit. Nu sînt decît un libertin mizerabil, un dezmăţat ordinar care s-a năpustit pe cel dintîi prilej să cadă în desfrîu.

Ceea ce făptuise în seara aceea pe marginea rîului era păcat de moarte. Or, spre deosebire de păcatul venial (din latinescul *venialis,* „demn de iertare”), păcatul de moarte îl osîndea automat pe făptuitor la iadul cel veşnic. Pe deasupra, în după-amiaza aceea, ca în fiecare sîmbătă, trebuia să meargă să se spovedească la mînăstirea franciscană. Ideea de a-l minţi pe naşul lui îl necăjea foarte tare, dar n-avea altă soluţie. Avea de ales între a minţi (prin omisiune) sau a mărturisi totul şi a îndura consecinţele prevăzute de lege, care pedepsea curvia dovedită prin castrare, urmată de arderea pe rugul purificator.

Cînd Eponine l-a scuturat în dimineaţa aceea ca să se ducă după lemne, a deschis un ochi tulbure, a bîiguit cîteva cuvinte fără şir şi a adormit la loc.

– O fi bolnav? se nelinişti Martin, apropiindu-se.

– Mi-e frică să nu fie mai rău. Ia miroase-l.

Fostul marinar s-a aplecat deasupra gurii întredeschise a băiatului, mirosindu-l.

– S-ar zice că a băut un păhărel prea mult.

– Ştii foarte bine că nu bea niciodată! L-or fi ademenit, dar cine? Nu se vede cu nimeni.

Eponine nu uitase că abatele Melchior i-l adusese pe vremuri beat mort şi se temuse mereu ca întîmplarea să nu-l fi predispus la beţie.

– O fi cinstit un păhărel cu saltimbancii de deunăzi. L-am văzut cum o privea pe dansatoarea de tarantelă, o fufă frumuşică, crede-mă. Ce vrei, Eponine, a crescut, este bărbat acum, şi-i primăvară.

– Vorbeşti prostii, drăguţă, încă e copil! Nici nu i-a crescut barba…

– Nu te necăji, draga mea, nu-i o femeie, este bărbat, ce dracu', doar cunoşti vorba ceea care zice: „Eu îi dau drumul cocoşului meu, păziţi-vă găinile". Oricum, ăia pleacă luni dimineaţă… Hai, lasă-l să doarmă, mă duc eu după lemne.

Iustinian s-a trezit la douăsprezece trecute. Eponine şi Martin erau la masă.

– Ar trebui să te grăbeşti să vii la masă, băiete, altminteri nu ştiu ce-o să mai găseşti din tocăniţa asta de berbec, îl îndemnă Martin.

L-a ascultat, încercînd să n-o privească pe manca lui.

– Iertaţi-mă, nu m-am putut trezi.

Le-a fost recunoscător că nu l-au copleşit cu întrebările şi-a mîncat cu poftă, numărînd orele care-l despărţeau de asfinţitul soarelui.

Cînd a fost timpul să plece la spovedanie era aşa de nervos încît, în drum, nu înceta să-şi mîngîie nasul, convins că Marele Neostenit avea să-l dibuiască cît ai zice peşte.

Minţi fără convingere, repetînd distrat cuvînt cu cuvînt spovedania din săptămîna dinainte, dar abatele era distrat şi nu băgă de seamă. I-a dat iertarea după ce l-a condamnat să rostească zece *Tatăl nostru* şi tot atîtea *Ave Maria* şi să facă zece acte de umilinţă.

– Ştie Dumnezeu tot ce se petrece? Vreau să spun: chiar ce se petrece la Roumégoux?

– Dumnezeu ştie tot ce se petrece în univers, prostulică.

– Poate Dumnezeu să fie aici, în acest confesional, şi în

acelaşi timp în piaţa Ratoulet şi pe malurile rîului?

– Într-un fel, da. Ascultă, Iustinian, nu sîntem la ora de catehism, alţi păcătoşi îşi aşteaptă iertarea păcatelor. Vino să mă vezi după vecernie, o să-ţi explic ce este omniprezenţa divină…

Iustinian nu a avut răbdarea să aştepte slujba de vecernie. A ieşit din mînăstire şi-o pornise pe drumul care şerpuia spre tîrg, cînd a sunat clopotul schimbului Preamăririi Veşnice.

Acasă a găsit, ca-n fiecare sîmbătă după-amiază, invazia mamelor care veneau să-şi vadă plozii o dată pe săptămînă. (Deşi se ferea s-o spună, Eponine nu avea decît dispreţ pentru acele mame fără suflet care-i încredinţau pruncii lor ca să nu le fie tulburată tihna trîndăviei. Nici un dobitoc, chiar cel mai nerecunoscător, nu lasă pe altul să-i hrănească puii.)

A tăiat lemne mai multe decît trebuia, a smuls toate bălăriile din curte şi le-a dus apoi iepurilor închişi în cuştile lor.

La sfîrşitul zilei, s-a spălat pe faţă şi pe mîini şi-a pornit-o spre podul Sfîntului-Duh, ascunzînd sub cămaşă un clondir cu vin din Spania, şterpelit din rezervele lui Martin, adăugind astfel furtul listei păcatelor sale de moarte. De altfel, unul în plus sau în minus, ce importanţă mai avea!?

Saltimbancii s-au bucurat zgomotos la vederea clondirului cu vin de soi şi l-au poftit la cină.

Mai tîrziu, pe jumătate beat, cu inima numai dragoste pentru toţi şi toate, le-a propus să-i însoţească, să-i urmeze peste tot.

– Toată ziua numai la asta m-am gîndit… Lăsaţi-mă să merg cu voi, cel puţin pînă la Marsilia… Îmi doresc aşa de mult să văd marea, adăugă el, cu privirea aţintită asupra pieptului Mouchettei care îi umfla bluza.

– Ce ştii să faci? îl întrebă Baldo.

– Ştiu să scriu şi să citesc, chiar pe latineşte. Şi ştiu să socotesc.

Toţi au pufnit în rîs. Chiar şi Mouchette care-i umplea cana de tinichea.

– Ştii să cînţi, să dansezi, să jonglezi, să faci saltul mortal înapoi? Ştii, cel puţin, să mergi în mîini? Ce-i drept, te-am putea învăţa, dar ar trebui să-ţi poţi plăti pensiunea în timpul uceniciei. Crede-mă, viaţa noastră nu-i uşoară şi ne culcăm foarte des flămînzi, aşa că o gură în plus de hrănit…

– Atunci sînteţi de acord? Mă primiţi? exclamă Iustinian, bătînd din palme de bucurie.

– Uşurel, uşurel! Am zis că trebuie să-ţi plăteşti pensiunea. Ai

bani?

– Depinde de sumă, spuse el, gîndindu-se la banul lui de argint de la care nu primise încă restul.

Nu o văzu pe Margota făcîndu-i semn fiicei ei să-i umple iar paharul.

– Zece parale pentru dormit, douăzeci pentru masă şi şaptezeci pe lună pentru ucenicie. Bine ar fi să poţi plăti pe o lună înainte.

În ciuda ameţelii, Iustinian a calculat că asta făcea şase sute de parale, adică treizeci de livre.

– Este mult!

– Ăsta-i preţul.

– Dacă găsesc aceşti bani, trebuie să-mi scazi restul de la banul meu de trei livre.

Socotise că-i mai datorau cel puţin o livră, chiar dacă i-ar fi cerut tarif dublu pentru noaptea dinainte. Mouchette se strîmbă, dezamăgită.

– Credeam că mi l-ai dăruit.

Iustinian nu-şi amintea de o astfel de făgăduială.

– N-a fost niciodată vorba de aşa ceva…

Faţa jignită a fetei îl descumpăni. Baldo interveni atunci, propunînd următorul aranjament:

– Vino mîine seară doar cu cincisprezece livre, sau cu ceva de aceeaşi valoare, şi ai să poţi să ne urmezi timp de trei luni.

Mouchette umplu paharele. Au ciocnit ca să întărească învoiala.

Baldo începu să cînte o melodie tristă la scripca lui, în timp ce Vitou jongla cu tăciuni aprinşi. Margota adormi şi începu să sforăie. Văzînd că Mouchette nu strîngea ţolul pestriţ, Iustinian şi-a arătat nerăbdarea.

– Astă seară, nu, îi spuse ea cu voce morocănoasă. Parc-aş avea pietre fierbinţi în cap.

– Dar mi-e poftă!

– Mie nu!

S-a strecurat sub coviltirul căruţei şi a văzut-o legînd şireturile de la intrare.

Trezit acum din ameţeala vinului, Iustinian s-a sculat şi a părăsit tabăra fără să-i răspundă lui Baldo care-l îndemna să mai ia o gură de vin.

Era atît de jignit încît luă hotărîrea de nestrămutat să n-o mai vadă niciodată. Atîta pagubă pentru banii pierduţi şi pentru

călătoria la Marsilia. O să ajungă el la mare altădată.

În seara aceea s-a culcat devreme, dar a adormit nespus de greu.

A doua zi, ziua Domnului, nu a pus nimic în gură, şi-a luat haina bună şi a făcut mancăi lui marea bucurie s-o întovărăşească la biserică, la slujba de dimineaţă.

Deşi ştia foarte bine că pîinea sfinţită putea să ardă limba mincinoşilor, scoţînd un fum verde şi puturos (pe cea a desfrînaţilor o străpungea), s-a împărtăşit o dată cu Eponine, închizînd ochii cînd preotul i-a pus anafura în gură.

Nu s-a întîmplat nimic. Anafura avea gustul ei obişnuit de făină fără sare şi fără drojdie. S-a topit ca de obicei, şi a putut s-o înghită fără să se înece sau măcar să tuşească.

Deci, în ciuda afirmaţiilor repetate ale Marelui Neostenit, îl putea înşela pe Dumnezeu şi scăpa de vigilenţa Lui universală... Nu era oare Lucifer un înger într-o stare de rebeliune cronică faţă de Ziditorul său? Un înger căzut, bineînţeles, dar asta nu-l împiedicase să smulgă o bună bucată din împărăţia Cerului, croindu-şi o împărăţie proprie. O împărăţie din care nimeni nu-l scosese pînă acum... De altfel, Lucifer nu era singurul care se îndeletnicea nepedepsit cu fapte rele. După ultimele ştiri, era înconjurat de prinţul Belzebut, uşor de recunoscut după profilul său neplăcut, de Marele-Duce Astarot care nu contenea să scoată limba tuturor, de contele Lucifuge Rofocale, Primul-Ministru, care se ocupa de contractele de conversiune diabolică şi avea trei capete: unul de broască rîioasă, altul de tînăr chipeş şi-al treilea de pisică neagră, şi de Marchocias, mare-mareşal al legiunilor demonice care nu ştia să scrie şi-şi semna poruncile desenînd un fluture veninos ce nu trăia decît pe malul drept al Styxului.

Iustinian începea să întrevadă posibilitatea de a păcătui fără să fie pedepsit, cu condiţia să nu se lase prins.

Hotărîrea lui nestrămutată de a nu o mai vedea pe Mouchette începu să se clatine din clipa în care a aflat că trupa se înfiinţase din nou în piaţa Ratoulet.

Ca să se împotrivească mai bine ispitei îşi petrecu ziua în pădurea mînăstirii, adunînd ciuperci şi mure.

– Chiar dac-aş mai avea dorinţa să-i urmez, dorinţă pe care nu o mai am, bineînţeles, n-aş putea s-o fac căci nu am banii trebuincioşi şi nu ştiu cum i-aş putea găsi pînă diseară... afară doar dacă i-aş fura.

Se întorcea spre tîrg cînd, deodată, furcile copacilor începură să semene toate cu coapsele desfăcute ale Mouchettei.

În loc să se repeadă în piaţă, cum murea de poftă s-o facă, a ocolit-o cu grijă, rămînînd cît mai departe de ea.

Aşezat în pragul casei, Martin se bucura de ultimele raze de soare, cioplind o creangă de tisă din care voia să facă o chilă de fregată regală. Iustinian s-a aşezat lîngă el şi l-a privit cum lucrează fără a scoate o vorbă. De departe, din celălalt capăt al satului, se auzea vuind larma celor care se distrau în piaţă, uneori întărită de ropote de aplauze.

După un timp mai lunguţ, cît i-ar fi trebuit unei plăcinte ca să se coacă în cuptor la foc mic, Martin şi-a ridicat ochii de pe bucata de lemn şi a spus:

– De la dansatoarea aia ţi se trage mutra de cîine ciomăgit? Dar ce, n-a gustat din vinul nostru? Că doar nu l-ai ales pe cel mai rău.

Obrajii băiatului se înroşiră dintr-odată ca o creastă de cocoş. Bătrînul marinar zîmbi ca să-l liniştească.

– Nu te speria! Eponine n-o să afle. Dar mai bine mi-l cereai. Sper cel puţin că ţi-a folosit, deşi văzîndu-ţi mutra m-aş cam îndoi...

Iustinian tăcu chitic. Martin nu a insistat reluîndu-şi lucrul migălos. Se întrerupse din nou.

– Nu cumva eşti bolnav?

– Bolnav? Nu, nu cred.

Afară doar dacă dorinţa răscolitoare de a o vedea şi mai ales de a o pipăi pe Mouchette nu era o boală.

– Pari mirat, dar este timpul să afli că jocul ăsta poate avea şi urmări proaste. Se mai numeşte şi sculament, căci te arde ca focul cînd te duci să te uşurezi... Pibrac avea un fel al lui de a se lecui care nu dădea greş: postea trei luni şi nu bea decît apă de ploaie!

– D-aia nu s-a căsătorit niciodată?

– Exact.

Aruncînd o privire în spatele lui ca să se asigure că Eponine nu-l putea auzi, Martin mărturisi:

– Nici eu nu m-aş fi căsătorit dacă el n-ar fi murit. Ţi-am mai povestit că voiam să ne înrolăm în armata contelui-episcop. Spunea, dragul de el, că femeile sînt ca pepenii şi că trebuie să guşti o sută pînă să dai de una într-adevăr bună. Noi, prudenţi cum eram, ne juruisem să gustăm o mie.

Iustinian oftă, şoptind probabil pentru a milioana oară:

– Tare aş fi vrut să fiu cu voi! Crezi că o să-mi găsesc şi eu un prieten ca Pibrac?

Ochii bătrînului se aburiră:

– Nu-ţi pot ura altceva mai bun, băiatul meu…

După o noapte îngrozitoare în care n-a încetat să se zvîrcolească pe salteaua lui, Iustinian şi-a îndeplinit corvezile obligatorii ale dimineţii, apoi, nemaiputîndu-se stăpîni, a alergat pînă la pod. Malurile erau pustii, saltimbancii îşi strînseseră tabăra.

A dat ocol vetrei părăsite în care cenuşa mai era călduţă şi i s-a pus un nod în gît privind la iarba culcată, acolo unde Mouchette îşi întindea ţolul pestriţ.

Cînd s-a întors spre sat, luase altă hotărîre, la fel de nestrămutată: avea să-şi procure bani prin orice mijloc, s-o pornească apoi pe urmele trupei şi s-o găsească pe Mouchette.

Cunoştea trei tainiţe cu bani: a vistiernicului mînăstirii, a scribului public şi a soţilor Coutouly.

Aceasta din urmă neintrînd în discuţie, a optat pentru prima, mai bine înzestrată.

La ora vecerniei s-a strecurat în incinta mînăstirii, căţărîndu-se în copacul crescut lîngă zidul de împrejmuire, pe unde o luau şi neosteniţii dornici să iasă fără autorizaţie.

Nu i-a fost greu să pătrundă în chilia monahului vistiernic, să ridice statueta Copilului-Iisus, aşa cum îl văzuse procedînd de ani de zile, şi să apuce sipetul mititel ascuns sub soclu. O însoţise doar de atîtea ori pe Eponine cînd aceasta venea să-şi încaseze simbria de mancă.

Dar sipetul nu cuprindea decît un scud de şase livre şi doi gologani. I-a vîrît în buzunar, a aşezat cutia la loc şi dădea s-o întindă pe scări cînd zări candela întotdeauna aprinsă în faţa statuetei… Tulburat, cu gîndurile-i rotind, învălmăşite, a mutat-o în dreptul perdelei ce ascundea poliţele încastrate în zid, unde erau orînduite arhivele contabile ale mînăstirii. Cînd a ieşit perdeaua luase foc.

Era departe cînd au început să bată clopotele. De-acum încolo, nu mai putea face cale întoarsă.

Alertaţi de dangătul clopotului ce vestea o nenorocire, localnicii alergau spre mînăstire. S-a ascuns în ruinele morii părăsite şi a aşteptat să se poată strecura acasă nevăzut.

Soţii Coutouly dormeau duşi cînd Iustinian a dat la o parte placa de fontă a căminului şi a scos cele patru cărămizi în

spatele cărora era ascunsă agoniseala părinţilor săi adoptivi. Intenţia lui era de a lua cele nouă livre care-i lipseau, ca să facă cincisprezece. Dar cînd a văzut că în casetă se aflau mai bine de trei sute, nu s-a mai împotrivit ispitei şi a luat douăzeci în plus. „Nu te-aş fi crezut în stare de-aşa mîrşăvie”, îşi spuse uimit, aşezînd cărămizile la loc. Apoi, cu o ultimă privire rotită asupra casei care-l adăpostise douăzeci de ani, s-a topit în bezna abia luminată de felia de lună aprinsă pe cer.

Iustinian a mers toată noaptea, întorcîndu-se deseori şi tresărind la cel mai mic ţipăt de cucuvaie.

Mijeau zorile cînd a ajuns în preajma satului Cantabel. A trezit întîi un grup de pelerini care dormeau ghemuiţi unii lîngă alţii aproape de poarta principală şi i-a întrebat dacă nu văzuseră o căruţă cu saltimbanci. Supăraţi, pelerinii l-au insultat, mergînd pînă la a-l ameninţa că-l vor alunga cu pietre dacă-i mai trezeşte să-i piseze cu întrebări.

Puţin mai tîrziu s-a aşezat sub un copac, şi-a mîncat pita, brînza şi caltaboşul cu usturoi şterpelite din cămara Eponinei, înainte de plecare... la ora aceea ghiciseră că el îi părăsise pentru totdeauna.

Fusese oare descoperit furtul pe care îl făptuise? Desigur. Dar pe cine oare aveau să-l învinovăţească? De ce aprinsese perdeaua? Pentru a-şi ascunde fărădelegea, bineînţeles. Ce neghiob fusese! Căci fratele vistiernic avea să caute în cenuşă banii ascunşi, pe care focul nu-i putea mistui.

– Sînt nu numai tîlhar, dar şi un mare prost, se judecă singur şi foarte aspru; îi era ruşine, într-adevăr, tare ruşine.

Nu departe de Beaujour (unde mai dormise cîndva) a întîlnit un negustor de almanahuri care l-a asigurat că văzuse trecînd o căruţă cu saltimbanci pe drumul care ducea spre Racleterre. Descrierea lui, mai ales aceea pe care a făcut-o Mouchettei, l-a lămurit deplin asupra identităţii lor. A grăbit pasul. I-au trebuit zece ore lungi de mers ca să le zărească în sfîrşit tabăra, aşezată între rîu şi zidurile tîrgului întărit. Era noapte şi toţi dormeau duşi.

Rezemîndu-se de o piatră, aproape de Mouchette, Iustinian a aşteptat să se facă ziuă muşcîndu-şi interiorul obrajilor ca să nu adoarmă. Zîmbea uneori, închipuindu-şi mirarea lor cînd se vor trezi.

Cerul începea să sclipească trandafiriu deasupra vîrfului copacilor cînd, răpus de oboseală, băiatul căzu cu faţa-n jos şi adormi şi el buştean.

*

Muştele, soarele, furnicile care-i intraseră în urechi îl treziră în cele din urmă. Îl durea îngrozitor capul, îşi dădu apoi seama că saltimbancii o întinseseră şi constată în cele din urmă că-l dezbrăcaseră: era gol, gol puşcă. Îi furaseră tot, TOT, chiar şi nasul. Pipăindu-şi capul, descoperi un cucui de mărimea unui ou de găină şi se întrebă care dintre cei patru îl doborîse. Ideea că putea să fi fost Mouchette îi era tare neplăcută. S-a tîrît pînă la rîu ca să-şi răcorească cucuiul cînd un zgomot de voci l-a băgat în toţi sperieţii. A dat să se ascundă în spatele unei stînci, dar l-au dibuit.

– Iată-l! strigă omul care sosea, urmat de patru miliţieni din Racleterre. Nu vă spuneam eu?! Atîta doar că, adineauri, cînd l-am văzut, nu mişca şi-am crezut că este mort.

Miliţienii şi-au îndreptat spre Iustinian vîrfurile ascuţite ale suliţelor.

– Cine eşti? De ce te ascunzi? Ce-i cu ţinuta asta? Măi să fie, n-are nici nas!

Cu o mînă făcută căuş ca să-şi ascundă goliciunea, cu cealaltă pipăindu-şi neîncetat scăfîrlia dureroasă, tînărul s-a îndepărtat de stîncă, scormonindu-şi înfrigurat mintea după o minciună cît mai bună.

– Credeam că s-au întors tîlharii ca să mă ucidă.

Minciunile începură să curgă fără greutate. Le-a spus că este pelerin, de baştină din Clermont şi pornit spre sanctuarul din Rocamadour.

– Cînd am ajuns aici, era noapte neagră şi porţile oraşului erau închise. Am văzut lîngă rîu o tabără de saltimbanci şi m-am întins pe aproape ca să fiu mai în siguranţă. Dormeau duşi, eu mersesem toată ziua, eram obosit, am adormit şi…

Tinereţea lui, chipul plăcut (în ciuda nasului lipsă), uşurinţa cu care vorbea, dar mai ales cucuiul, pe care toţi l-au pipăit, i-au convins pe miliţieni, care-şi înălţară suliţele.

Înduioşat de păţania băiatului, Childeric Tricotin, fierarul care-l crezuse mort şi prevenise miliţia, l-a poftit să-l urmeze:

– Nu poţi rămîne aşa. O să-ţi dau nişte zdrenţe. Pînă atunci, descurcă-te cu astea, i-a spus el întinzîndu-i cîteva ramuri înfrunzite pe care le-a rupt dintr-un stejar tînăr.

Şi-aşa s-a întîmplat de şi-a făcut Iustinian intrarea în Racle-

terre; demnă de cea a unui sălbatic din Lumea Nouă, ea nu a trecut neobservată.

Nasul lui, sau, mai curînd, lipsa acestuia, a fost cercetată cu neîncredere de paza de la vamă. Cînd a ajuns în piaţa Arbaletei, unde se afla fierăria lui Tricotin, îi urmărea o droaie de curioşi care-i tot înghesuiau pe miliţieni cu întrebările.

– Nu am nici cizme, nici alte încălţări să-ţi dau, s-a scuzat meşterul fierar aducîndu-i un cămeşoi din pînză grosolană, de culoarea cenuşii, ros la gît şi la mîneci, şi nişte pantaloni cîrpiţi, dar foarte curaţi, cum era de altfel şi cămeşoiul.

Soţia lui Tricotin i-a adus o strachină plină ochi cu supă dreasă cu unt şi ceapă şi o omletă din patru ouă cu bucăţele de slănină prăjită, în timp ce bărbatul ei cobora în pivniţă după o ulcică de vin acrişor.

Iustinian a împrumutat apoi briceagul fierarului şi şi-a cioplit alt nas dintr-o bucată de lemn de brad numai aşchii. Terminase de străpuns a doua nară, sub ochii uimiţi ai gazdelor sale şi-ai copiilor lor, cînd sergentul miliţiei apăru din nou, împreună cu un ofiţer de poliţie care voia să-i audă şi el povestea şi să capete o descriere amănunţită a răufăcătorilor.

– Erau saltimbanci. Dormeau cînd am sosit, iar cînd m-au cotonogit, dormeam eu.

Prea puţin mulţumit de acest răspuns, ofiţerul se arătă suspicios.

– Cum te numeşti? De unde vii?

Iustinian s-a întrerupt din lucru ca să mintă cu naturaleţe:

– Mă numesc Iustinian Pibrac şi vin de la Clermont.

Şi-a mai depănat odată povestea de pelerin pornit spre sanctuarul din Rocamadour.

– Cine sînt părinţii tăi?

Iustinian a lăsat capul în jos, apoi a răspuns:

– Sînt un copil găsit. Am fost crescut la refugiul Saint-Vincent.

Ofiţerul se duse, lăsîndu-l să-şi termine în tihnă nasul din lemn.

După ce le mulţumi cu căldură soţilor Tricotin pentru bunătatea lor, plecă din Racleterre pe la orele trei ale după-amiezii, grăbit să-şi regăsească agresorii ca să-şi recupereze banii, hainele şi briceagul.

Dar cum nu era obişnuit să umble desculţ, şi-a rănit tălpile pe pietrele drumului şi a fost silit să se oprească de mai multe ori.

Trecea printr-o pădure cînd un cîine vagabond a vrut să-l mă-

nînce de viu. I-a fost foarte frică, dar a reuşit să scape de el lovindu-l peste bot cu o piatră mare. Apoi, a găsit o creangă pe care a curăţit-o cum a putut şi-a transformat-o într-un toiag.

Şi-a petrecut noaptea la cistercienii din mînăstirea Maneval şi s-a priceput să-i înduioşeze cu povestea nenorocirilor sale şi cu latineasca pe care o ştia (pretindea c-o deprinsese la refugiul din Clermont). A doua zi i-au dăruit o pereche de sandale din piele, o pîine de o jumătate de kilogram şi un calup de brînză de oi, tare ca nasul lui.

Trecea prin Tras-la-Carrigue cînd a zărit un grup discutînd cu înflăcărare în piaţa tîrgului. Iustinian s-a apropiat, a salutat politicos şi i-a întrebat dacă nu văzuseră trecînd o trupă de saltimbanci într-o căruţă cu coviltir, trasă de un bou. Înşfăcat îndată de braţe şi picioare, a fost tîrît în ciuda ţipetelor sale pînă la poliţie, unde l-au ameninţat c-o să-l supună la cazne dacă nu le spune imediat unde se află ascunzătoarea complicilor lui. Aşa a aflat că trupa dăduse o reprezentaţie acolo cu o seară înainte şi că, de atunci, fuseseră semnalate mai multe furturi.

– Nu sînt de-ai lor, sînt şi eu una din victime. M-au lovit şi m-au lăsat ca mort în faţa zidurilor de la Racleterre! Fără un cinstit fierar şi fără bunii călugări de la Maneval, aş fi şi acuma gol ca dosul palmei. V-am întrebat de ei adineauri, ca să le pot da de urmă şi să-mi regăsesc bunurile. Dacă aş fi ştiut unde se ascund n-aş fi venit să vă întreb unde sînt.

Şi-a depănat din nou povestea lui de pelerin, Pibrac, Fecioara Neagră din Rocamadour, refugiul copiilor găsiţi... L-au crezut pe jumătate. Toată lumea a putut constata prezenţa cucuiului („Era mai mare, ieri!”), dar Căpitanul de poliţie a vrut să-i verifice spusele. Un sergent călare a fost pornit spre mînăstirea cistercienilor. Aşteptîndu-l să se întoarcă, Căpitanul de poliţie a vrut să ştie ce se ascunde în spatele nasului de lemn. Iustinian i-a satisfăcut curiozitatea.

– Puteai să fii lepros, spuse Căpitanul, făcîndu-i semn să-l lege la loc.

Suna de vecernie cînd s-a întors sergentul cu vestea că tot ce povestise fusese confirmat de călugări.

I-au dat drumul. Ba i-au dat şi ceva de mîncare, iar un băieţel a alergat pînă-n piaţă să-i caute ciomagul (care-i fusese smuls din mîini în timpul arestării). L-a refuzat pe preotul paroh care-i oferea să petreacă noaptea sub acoperişul lui şi s-a aşternut iar voiniceşte la drum.

A dormit sub unul din numeroasele dolmenuri răspîndite ici şi colo în toată regiunea şi a fost trezit de două ori de cîinii vagabonzi care păreau să mişune prin acele locuri. A doua zi a ajuns în sfîrşit la Bellerocaille pe care a zărit-o de departe, cocoţată cum era pe extraordinara stîncă ce-i dăduse şi numele. Era zi de tîrg şi drumul era plin de săteni veniţi să-şi vîndă produsele.

Cum n-avea marfă de declarat, Iustinian a trecut prin vamă fără să plătească nimic, dar ajuns la poarta de apus a fost nevoit să-şi scoată nasul înainte de a pătrunde în cetate.

A urcat o dată cu mulţimea o stradă aglomerată, cu numeroase vehicule, care l-a scos într-o piaţă unde era mare vînzoleală. Şi-a făcut loc printre tarabele pline de mezeluri, brînzeturi, legume şi fructe. Puţin mai încolo se vindeau găini legate între ele, porci împiedicaţi, oi şi capre care behăiau jalnic de cum erau atinse.

Iustinian a fost fascinat o clipă de ceea ce a luat la început drept un copil neobişnuit de hîd, îmbrăcat după moda turcească şi legat cu un lanţ, care se tot închina în faţa lumii; pînă la urmă, s-a dumirit că era o maimuţă despre care stăpînul său spunea că o adusese din Orient. S-a apropiat şi de o căruţă pe care se cocoţase un dentist în straie galbene şi albastre, purtînd o pălărie de marchiz. La gît îi atîrnau, drept dovadă a ştiinţei sale, trei şiraguri de molari, canini şi incisivi. Unii erau atît de mari încît te întrebai ce fel de matahală fusese fostul proprietar. Ţinea răzuitorul de carii într-o mînă şi cleştele pentru extracţii în cealaltă, asigurîndu-şi spectatorii că „durerile de dinţi se prăpădeau la picioarele lui”: era de-ajuns să le privească. Deodată, Iustinian a tresărit auzind sunetul unei tamburine. Lăsîndu-se călăuzit de el, a străbătut piaţa şi s-a alăturat unui mare număr de spectatori adunaţi roată în jurul unei trupe de saltimbanci care-şi arătau talentele.

Baldo cînta la scripcă muşcîndu-şi buza cu un aer inspirat, în timp ce Vitou umbla în mîini jonglînd cu picioarele şi cu şase mingi de lemn vopsite. Margota bătea darabana pe tamburina ei într-un ritm drăcesc, iar Mouchette, mai strălucitoare ca oricînd, juca desculţă o tarantelă îndrăcită, cu fusta înfoiată dezvăluindu-i nurii mai mult decît ar fi fost cuviincios.

Priveliştea aceasta înceţoşă vederea tînărului, îi turnă foc în vine şi-i tulbură judecata. Năvăli în mijlocul cercului, cu ciomagul ridicat.

– Tîlharilor, daţi-mi înapoi ce mi-aţi furat!

Scripca şi tamburina amuţiră, iar strîmbătura Mouchettei, care-l recunoscuse, îl lămuri asupra sentimentelor ei. Mingile de lemn s-au rostogolit pe pămînt şi Vitou a sărit în picioare. Departe de a se arăta impresionaţi, saltimbancii s-au năpustit, toţi patru, asupra lui.

– Ajutor! Mă omoară! îi strigă el Mouchettei.

Dar a lovit-o mişeleşte cu piciorul în pîntec. Apoi, turbat de mînie, a prins-o de picior şi a muşcat-o crunt de pulpă, simţind cu plăcere cum se sfîşie carnea şi cum îi ţîşneşte în gură sîngele cald. O ploaie de lovituri de călcîi în şale l-a silit să-i dea drumul. A urlat din nou că-l omoară.

– Chemaţi patrula de pază! a strigat careva.

Soldaţii comandaţi de un sergent înarmat cu o suliţă cu vîrful lat, întotdeauna prezenţi în zi de tîrg, şi-au croit drum prin mulţime lovind lumea cu lemnul suliţelor.

– Lăsaţi să treacă paza! Faceţi loc! răcnea sergentul cu voce răguşită.

Mouchette şi maică-sa reuşiră s-o întindă, dar Baldo, Vitou şi, în ciuda protestelor sale zgomotoase, Iustinian, au fost legaţi fedeleş şi tîrîţi spre postul de poliţie pentru a fi supuşi unui interogatoriu rapid.

Băiatul a rămas mut de groază auzindu-i pe Baldo şi pe Vitou declarînd că era de-al lor.

– Mint, domnule Căpitan, mint ca hoţii de cai. Nu sînt cu ei, dimpotrivă.

– Ancheta va lămuri totul, hotărî ofiţerul de permanenţă, semnînd ordinul de arestare.

– Dar vă spun că ei sînt tîlharii şi eu victima! M-au furat la Racleterre. Căutaţi bine prin lucrurile lor şi veţi găsi briceagul meu, cu numele meu gravat pe el.

– Aşa-i că era al lui, recunoscu Baldo, dar l-a pierdut ieri la zaruri.

– Nici nu ştiu să joc!

– Gura! se mînie ofiţerul şi porunci să fie duşi la jupînul Bertrand Beaulouis, Zăvorul Viu.

Capitolul IV

Bellerocaille, august 1683

– Chiar dac-a fost al tău, sînt obligat să ţi-l facturez, căci l-am plătit celui care mi l-a vîndut. De altfel, îmi amintesc acum că l-am plătit destul de scump, îl preveni Beaulouis, lăsîndu-l pe Iustinian să ia briceagul lui Pibrac. Oricum, adăugă el cu voce mieroasă, să nu-ţi faci griji dinspre partea banilor. Alege tot ce-ţi place, ai să mă despăgubeşti cu partea ta din primă.

Iustinian nu aşteptă alt îndemn. Cercetă nehotărît trei haine şi se pregătea s-o încerce pe prima, cînd Beaulouis începu să-i înşire tot ce-l aştepta în orele ce aveau să urmeze:

– Înainte de toate, trebuie să găseşti un dulgher care să accepte să-ţi construiască eşafodul şi să se apuce imediat de treabă.

Căci, dacă scopul principal al unei execuţii este de a ucide pentru a dovedi că nu este îngăduit să ucizi, spectacolul trebuie să fie în aşa fel organizat încît să te convingă că nu trebuie s-o faci, de unde necesitatea unui eşafod, element indispensabil dacă urmăreşti ca un număr cît mai mare de spectatori să poată beneficia de acest învăţămînt.

– O să mă duc să-l cercetez pe cel folosit de călăul din Rodez, ultima dată cînd a venit la Bellerocaille.

– Jupîn Pradel vine întotdeauna cu propriul său eşafod. Are patru ajutoare care fac totul. Deci, îţi trebuie un dulgher. Trebuie să-ţi comanzi de asemenea o cruce a sfîntului Andrei, pe care îl vei lega pe osîndit. Mai trebuie să găseşti o roată de căruţă şi un catarg de aproximativ opt picioare pe care s-o prinzi zdravăn. Apoi, îţi mai trebuie un drug de fier lung de cinci picioare şi gros de un deget şi jumătate. Mai ai nevoie şi de frînghii ca să-l legi pe drumul către eşafod şi pe cruce. A! da! Îţi mai trebuie şi o scară ca să-l urci pe roată după ce l-ai sfărîmat. Ţi-o spun de la început: asta o să-ţi fie cel mai greu. Cum n-ai ajutor, o să trebuiască să-l urci singur. Şi să nu te bizui pe sprijinul nimănui: toată lumea vrea să-l vadă murind, dar nimeni nu vrea cîtuşi de puţin să fie amestecat în tărăşenia asta.

Iustinian, care încerca a doua haină, l-a privit nedumerit.

– Nu-i drept. Dacă este osîndit la moarte, trebuie să fie cineva care să-l execute. Ruşinoasă este fapta rea, nu executarea pedepsei. Călăul este o persoană folositoare.

– Să ştii că şi cei care adună hoiturile şi vidanjorii de haznale sînt folositori, şi totuşi, cui i-ar veni în minte să le peţească fetele? Chiar dacă sînt frumoase... Cu călăul este mult mai rău.

Într-adevăr, Beaulouis se bizuia pe puterea prejudecăţii ca să-l silească pe scribul lui, odată graţiat, să se sechestreze de bunăvoie pentru a scăpa de dispreţul general, cumplit de persistent, şi a se devota întru totul meseriei lui de scriitor.

Iustinian încerca cizmele unui soldat condamnat pe viaţă pentru vina de a se fi înrolat în nouă regimente diferite (încasînd în consecinţă şi nouă prime) cînd Bredin a intrat în magazie ca să-i spună că adusese apa caldă.

Deşi ultima lui baie o făcuse cu un an înainte (o ploaie torenţială îl prinsese pe cîmp), Iustinian nu s-a bucurat peste măsură de spălatul în cada îngustă pe care fiii Beaulouis o căraseră în chiţimia jegoasă lipită de încăperea unde îşi păstrau uneltele de caznă.

– Degeaba or să mă graţieze, asta va rămîne! spuse el cu amărăciune temnicerului, arătîndu-i cele trei litere însemnate pe omoplatul lui drept.

Beaulouis a dat din umeri.

– Aşa cere legea, să-i însemni pe osîndiţi imediat după condamnare, nu-i vina mea, fac ce-mi spune Căpitanul de poliţie. Oricum, te-au graţiat, dar asta nu înseamnă că nu eşti vinovat.

Iustinian a oftat, apa din cadă a făcut valuri.

Odată curat şi uscat şi-a legat părul cu o panglică, apoi a îmbrăcat o cămaşă de pînză subţire, aproape nouă, peste care a tras pantalonii din piele de căprioară de culoarea coapselor unei nimfe îmbujorate. Le-a asortat cu o vestă portocalie din şaten gofrat cu mîneci despicate şi cu o pereche de cizme negre în formă de pîlnie şi cu vîrfuri pătrate, demodate încă de la moartea regelui Ludovic al XIII-lea. S-a mai gătit cu manşete din pînză şi dantele încheiate cu panglici de mătase şi cu o pălărie mare din fetru de culoarea obrazului unui spaniol bolnav – cafenie cu reflexe verzui – împodobită cu un panaş din pene de struţ ponosite, pe care o alesese de dragul borului lat care arunca o umbră prielnică asupra nasului său de lemn. A făcut apoi cîţiva paşi prin încăpere, regretînd lipsa unei oglinzi şi s-a declarat în sfîrşit gata s-o pornească pe la diferiţii furnizori.

– Ai să găseşti pe dulgheri pe strada Dălţii şi pe fierari pe strada Nicovalei. Cît despre frînghieri, o să trebuiască să cobori în oraşul de jos, pe strada Cînepei.

Cînd să plece, o patrulă a pazei formată dintr-un sergent înarmat cu o suliţă şi patru oameni în uniformă l-a luat în primire, încadrîndu-l.

– Ordin al domnului Căpitan de poliţie. În caz că ţi-ar veni pofta s-o întinzi înainte de vreme, i-a explicat Beaulouis, fatalist.

Iustinian a dat din umeri (se gîndise, ce-i drept, la această posibilitate), a răsuflat adînc şi a pornit-o. Pentru prima dată de cînd fusese judecat a trecut puntea mobilă care stătea coborîtă ziua pe timp de pace şi s-a regăsit în afara fortăreţei. Vremea era îmbietoare, străzile pline ca-n zi de tîrg, şi-n aerul călduţ plutea o mireasmă de sărbătoare.

– Loc pentru Pază! Loc! Loc! scanda vocea aspră a sergentului care folosea şi suliţa ca să-i împrăştie pe cei mai înceţi.

Suliţa lui lungă cu vîrf lat şi tăios era în acelaşi timp arma şi însemnul rangului său (soldaţii lui aveau suliţe simple cu vîrf de fier).

– Loc! Faceţi loc!

Toate privirile erau aţintite asupra lui Iustinian care înainta în centrul micii sale escorte, ca un personaj important.

Bineînţeles, toţi se mirau privindu-i nasul, toţi voiau să afle de unde răsărise.

– Cine-i spilcuitul ăsta? a auzit el pe cineva întrebînd.

Aşa a mers pînă pe strada Dălţii, aproape în întregime ocupată de corporaţia dulgherilor şi-a tîmplarilor, optsprezece la număr, care se înşirau de la piaţa Gropii şi pînă la poarta de apus pe unde se făcea traficul de lemn provenind din pădurile de pe platoul calcaros Azémard.

Nici unul din cei optsprezece meseriaşi nu a vrut să-i accepte comanda. Cum rostea cuvîntul „eşafod” feţele cele mai prietenoase se întunecau. N-a avut succes nici la cîrpacii cei mai nevoiaşi, şi fără prezenţa escortei sale, jupînul Calzins, preşedintele corporaţiei, l-ar fi dat afară cu picioare în fund pentru a fi avut obrăznicia să-i propună o astfel de lucrare.

– Degeaba mergem mai departe, spuse Iustinian sergentului care transpira în uniforma lui. Duceţi-mă la Căpitanul de poliţie, numai el îi va putea convinge pe aceşti oameni.

S-au întors în piaţa Gropii, unde se afla sediul poliţiei, cu faţada acoperită de avize, de edicte regale şi de anunţuri privitoare la pedepsele publice.

În hol era mare agitaţie: oamenii intrau, ieşeau, coborau scările cu braţele încărcate de hîrţoage, uşi se trînteau, iar

soldaţii se interpelau de la un coridor la celălalt.

Iustinian s-a apropiat de aprodul cu perucă, aşezat de pază în spatele unei mese în dreptul uşii Căpitanului.

– Solicit de urgenţă o audienţă.

– Cine sînteţi? întrebă omul, aţintindu-şi obraznic privirea asupra nasului de lemn.

Iustinian i-a arătat scrisoarea de acreditare; i-a făcut plăcere să-l vadă tresărind pe cînd o citea.

A fost introdus la Căpitanul de poliţie care a tresărit şi el, dar pentru cu totul alt motiv.

– Măi să fie! Fără nasul tău din lemn nu te-aş fi recunoscut. Bine că nu ţi-ai trîntit şi o perucă!

– Trebuie să înţeleg, domnule Căpitan, că dezaprobaţi alegerea mea?

– Nu tocmai... Ei! De-ale tinereţii! Dar destul cu astea. Ce doreşti?

Foulques l-a ascultat fără să-l întrerupă, nu era mirat de purtarea dulgherilor. A agitat un clopoţel, a împărţit porunci şi cîteva clipe mai tîrziu un reprezentant al justiţiei şi un ofiţer din Miliţia seniorială s-au înfiinţat în biroul lui.

– O să-l urmaţi pe dînsul şi o să vegheaţi să i se dea pe loc toată recuzita necesară îndeletnicirii sale, le-a spus el, arătîndu-l pe Iustinian care-şi scosese pălăria şi şi-o învîrtea între degete. Nu se acceptă nici un refuz. Execuţia trebuie să aibă loc mîine la orele trei după-amiază. Nu mai acordăm nici o amînare. Puteţi rechiziţiona totul dacă este nevoie.

În timp ce ofiţerul ieşea pentru a-şi aduna oamenii, reprezentantul justiţiei i-a adus bonuri de rechiziţie în alb, pe care Foulques le-a semnat. Iustinian şi-a pus pălăria pe cap.

*

Jupînul Calzins îl învăţa pe mezinul său cum să cioplească cu barda, subţiind-o, o bucată de lemn de nuc, cînd un zgomot care se apropia l-a făcut să ridice capul. Parc-ar fi fost o trupă de oameni înarmaţi.

– Miliţia baronului! strigă un ucenic care ieşise în prag. Parcă se îndreaptă spre noi.

Jupînul Calzins se pregătea să verifice informaţia cînd atelierul se umplu dintr-odată de soldaţi în mijlocul cărora îl zări pe filfizonul cu nas din lemn de brad pe care-l alungase înainte.

– Iar ai venit, ţepuşă afurisită, piei din faţa mea pînă nu te fac să simţi greutatea maiului ăsta…

Iustinian s-a strecurat în spatele reprezentantului justiţiei care-i impuse tăcere dulgherului cu un gest autoritar.

– Refuzul de a colabora cu executorul ar însemna refuzul de-a răspunde unei porunci a domnului baron Raoul, or, nu-mi pot închipui, jupîne Calzins, că ai dori să-l dezamăgeşti pe seniorul nostru?

Ofiţerul plasase trei oameni la intrare şi-i repartizase pe ceilalţi în vastul atelier. Jupînul dulgher capitulă.

– Mă supun, domnule reprezentant al justiţiei, mă supun, pentru că mă siliţi! Oamenii mei să-mi fie martori: o să ridic acest infam eşafod şi o să fac această nu mai puţin infamă cruce, dar să se ştie bine că am fost constrîns la asta.

Iustinian se învîrti prin atelier, căutînd ceva din priviri.

– Acum că ne-am înţeles, vă rog să vă puneţi de îndată pe treabă. Timpul ne zoreşte.

Stăpînindu-şi mînia, jupîn Calzins îl întrebă pe un ton exagerat de îndatoritor:

– Şi în ce loc ar dori Înălţimea Voastră să ridic eşafodul?

– Textul osîndei spune: în piaţa Gropii.

– Dar piaţa este mare. Trebuie să-mi spuneţi unde, mai precis.

Iustinian a cerut din ochi ajutorul reprezentantului justiţiei şi al ofiţerului, dar aceştia au întors capetele.

– Păi!… Ridicaţi-l acolo unde îl ridică de obicei călăul din Rodez.

– De obicei, lucrurile se petrec în piaţa Sfîntul Laurenţiu. Este pentru prima dată cînd o execuţie are loc în piaţa Gropii.

– Atunci, ridicaţi-l în centru, în plin centru!

Întorcîndu-i spatele dulgherului, Iustinian a continuat să cotrobăie prin atelier şi a găsit, în cele din urmă, într-o grămadă de rebuturi o bucată de lemn de tei lungă de cinci degete, pe care a băgat-o în buzunar.

S-au dus apoi pe strada Nicovalei, unde se aflau fierăriile din Bellerocaille, dar de data aceasta vestea că ieşise călăul „să-şi facă piaţa” se răspîndise. Oamenii se dădeau mai repede la o parte.

Iustinian a ales fierăria jupînului Harap, preşedintele corporaţiei fierarilor-tocilari. A urmat o scenă identică cu cea dintîi, dar, ca şi jupînul Calzins, fierarul a fost nevoit să se încline în faţa reprezentantului justiţiei. A promis să făurească drugul şi

să fixeze roata de căruţă la „doi metri deasupra eşafodului”.

– Cui trebuie să-i trimit nota de plată?

– Domnului Căpitan de poliţie. Şi nu uitaţi scara, îi aminti Iustinian înainte de a părăsi atelierul.

După un refuz de formă, jupînul Mejean, preşedintele corporaţiei frînghierilor de pe strada Cînepei, i-a vîndut un set de şase funii lungi de două picioare, subţiri cît degetul mic, dar foarte rezistente.

*

Clopotele din Bellerocaille băteau orele douăsprezece ale amiezii cînd Iustinian s-a întors în turnul-temniţă.

În timp ce-şi povestea păţaniile din oraş, Beaulouis i-a servit o masă de cinci parale (o supă de iepure, o cană de vin de Marcillac). Foamea însă se lăsa aşteptată: gîndul, pînă atunci abstract, că trebuie să ucidă pe cineva, luă o înfăţişare concretă şi parcă-l strîngea de gît.

– Ce se întîmplă dacă n-o să pot să-l sfărîm?

– N-ai să fii graţiat, ai să pleci cu lanţul din septembrie, iar eu o să-mi pierd scribul. Dar crede-mă, n-ai de ce să te temi. De îndată ce Harap îţi va trimite drugul, o să-ţi arăt cum trebuie să loveşti.

– Mi-este frică mai ales că n-o să am curajul s-o fac. Degeaba îmi spun că ticălosul a săvîrşit o crimă groaznică şi că-şi merită din plin pedeapsa, nu reuşesc să mă mînii împotriva lui. Nu mi-a făcut nimic, mie, acest bucătar, şi să-l lovesc aşa, la rece…

– N-ai decît să te gîndeşti la cineva pe care-l urăşti. La cel care ţi-a tăiat nasul, de pildă, i-a propus Beaulouis. Oricum, cînd va sosi momentul, Dumnezeu te va îndruma.

– Poate că Dumnezeu mă va îndruma, dar *eu* sînt acela care trebuie să izbească, nu El.

Bredin intră în celulă.

– Monseniorul abate Francisc te cheamă, tată. A venit cu musafiri care vor să-l vadă pe Galine.

– Iară! Este a treia oară de ieri… Şi în plus, nu plăteşte niciodată.

Beaulouis a ieşit urmîndu-şi fiul şi lăsînd uşa celulei deschisă.

– Eşti aproape liber, nu te mai închid. Dar nu trebuie să părăseşti incinta fără escortă.

Uitînd de bucatele întinse pe masă, Iustinian s-a aşezat lîngă

crăpătura ferestrei şi, tot morfolind bucăţele de pîine muiate în vin, a început să cioplească alt nas, al patrulea de la acela pe care i-l dăruise tata Martin şi pe care prefectul de moravuri i-l strivise, înciudat, sub călcîi. Îşi sculptase atunci altul, din stejar, pe care saltimbancii i-l furaseră, al treilea fusese cioplit în grabă la Racleterre, la fierarul Tricotin, dar lemnul de brad putrezise în timpul şederii lui în temniţa plătită cu paralele regelui.

Scuipînd pe lamă, începu prin a o ascuţi cu grijă pe un ieşind din piatră al zidului, gîndurile zburîndu-i din nou către Martin care suferise atît în ziua plecării lui la seminar.

Cînd lama i-a fost destul de ascuţită, Iustinian a desenat cu cerneală forma noului său nas, apoi cu precauţie, aşa cum îl învăţase tata Martin, a început să subţieze bucata de tei. Puţin după acea, jupînul Beaulouis s-a întors de la vizită cu un aer satisfăcut.

– Veste bună! Mi s-a spus că jupîn Calzins şi oamenii lui au început să monteze eşafodul în piaţă. Se pare că s-a adunat atîta lume încît Căpitanul de poliţie a trimis o companie de soldaţi ca să poată lucra în pace.

Văzînd blidele neatinse, s-a necăjit.

– De ce n-ai mîncat? Nu era bun?

A cules o felie de friptură de berbec sleită, a înghiţit-o, apoi s-a interesat mai îndeaproape de ce făcea Iustinian cu bucata lui de lemn. Văzînd schiţa nasului, a zîmbit cu indulgenţă.

– De fapt, de mult voiam să te-ntreb, simţi mirosurile?

– Da, ca orice om normal.

– Dar cum se poate, fără nas?

– Nu ştiu, dar miros tot.

Cum pe atunci nu se ştia că nasul este un simplu apendice însărcinat să transmită mirosul unei pete olfactive situate în interiorul foselor nasale (intacte la Iustinian), era considerat sediul firesc al mirosului (inima fiind cel al sentimentelor şi stomacul cel al mîniei). Mai erau unii care plasau sediul raţionamentului în tălpile picioarelor, pentru că sînt singurele părţi ale trupului care-şi găsesc reazem pe teren stabil.

*

În noaptea aceea somnul l-a ocolit pe Iustinian, care a profitat de semilibertatea lui pentru a se urca în turn, la aer liber. Acolo, aşezat între doi merloni, cu picioarele atîrnînd în gol, a aşteptat

ivirea zorilor meditînd asupra soartei sale nefericite şi învinuindu-i rînd pe rînd pe Dumnezeu („nu m-a iubit niciodată”), pe diavol (singurul care putea să i-o fi trimis pe Mouchette), dar şi pe sine („n-ar fi trebuit să mă las ispitit de făţarnica aia”). La cincisprezece metri sub el, toate broaştele din şanţurile de apărare orăcăiau în cor, parcă bătîndu-şi joc de neghiobia lui.

O stea căzătoare străbătu cerul. Naşul lui îi explicase că este un suflet ce cade în iad. De ce nu cădea nici una iarna? Să nu fi fost lăsată puntea mobilă a iadului decît vara? Chestiunea îl interesa cu atît mai mult cu cît se ştia osîndit să nimerească acolo. Suma păcatelor de moarte pe care le savîrşise de la începutul anului i-o garanta. Mai devreme sau mai tîrziu, steaua lui avea să cadă şi ea aşa, brăzdînd cerul, şi se întreba dacă cineva avea s-o vadă dispărînd.

*

Toate clopotele băteau orele şase ale dimineţii cînd Iustinian părăsi crenelurile şi se întoarse în celula sa. Se deschideau porţile oraşului şi înainte de a se trînti în pat, pradă somnului, a auzit scîrţîitul mecanismelor care ridicau grilajul mobil şi lăsau apoi podul în jos.

O oră mai tîrziu, Beaulouis şi fiii lui l-au trezit aşezînd pe masă o fiertură de carne de porc sărată, un caltaboş, un pui fript (întreg), un coşuleţ cu fructe şi o ulcică de vin.

În timp ce mînca această masă de opt parale, temnicerul şi fiii lui cercetau noul nas pe care şi-l cioplise, un nas drept ca un I majuscul, care sublinia trăsăturile lui energice.

După ce s-a săturat, Beaulouis l-a poftit în curte.

– Jupîn Harap a trimis drugul, vino să-ţi arăt cum să-l foloseşti.

Trasul pe roată nu era o osîndă neobişnuită, totuşi nu avea loc prea des, astfel încît toată experienţa Zăvorului Viu se rezuma la amintirea a două execuţii făptuite de jupîn Pradel: prima dată îl sfărîmase pe un hughenot care-şi aruncase în puţ fiul ce hotărîse să treacă la papistaşi, iar cîţiva ani mai tîrziu, pe un individ din Séverac care-şi otrăvise binefăcătorul ca să-l moştenească.

– Întîi de toate, aminteşte-ţi că nu poţi lovi decît de unsprezece ori, asta-i legea. Patru izbituri pentru picioare, patru pentru braţe, două pentru piept şi ultima pentru mijloc. Lungimea agoniei, încetineală ei, va depinde de felul în care vei lovi. Nu uita că moartea trebuie să fie cumplită, de aceea vei

avea grijă să nu loveşti în partea inimii, gîtul şi capul, ca să nu rişti să-l omori pe loc.

Cu o mişcare în direcţia turnului, Beaulouis îi propuse:

– Hai sus, o să-ţi arăt pe el.

– Nu, mulţumesc! Arătaţi-mi doar exact unde trebuie să lovesc.

Iustinian se temea de clipa în care condamnatul avea să înţeleagă ce-l aştepta din partea lui. Se simţea stingherit dinainte.

– Voia ta! Pentru membre, nu-i greu. Loveşti în mijlocul oaselor lungi.

Atinse braţul şi antebraţul, coapsa şi fluierul piciorului.

– Pentru piept, aici!

Şi-şi bătu uşor în stern.

– Iar pentru mijloc, ţinteşti buricul. Dar atenţie, trebuie să loveşti mai tare decît pînă atunci dacă vrei să atingi şi să sfarmi osul spatelui.

Răsucindu-şi braţul, Beaulouis îşi pipăi coloana vertebrală.

– Dacă vrei, îţi vînd o oaie, să te antrenezi pe ea.

Iustinian a preferat să încerce pe o legătură de fîn. Îşi dădu atunci seama că are nevoie de mănuşi ca să-şi asigure o priză mai bună pe drugul de fier. I-o spuse temnicerului, care aprobă.

– Acuma că-mi vorbeşti despre asta, mi-amintesc că jupîn Pradel poartă întotdeauna mănuşi. Hai în magazie, am un cufăr plin.

După ce-şi alese o pereche din piele de cerb cenuşie bătînd în albastru, Iustinian se gîndi că era mai prudent să meargă în piaţa Gropii şi să verifice instalaţia.

Din nou, încadrat de patrula de pază şi de sergentul înarmat cu suliţa lată-n vîrf, a trecut puntea mobilă bucurîndu-se s-o audă răsunînd sub cizmele sale.

În piaţă, se strînsese lume multă.

– Vine călăul! anunţă o voce.

Vestea se întinse iute. S-au îmbulzit ca să-l zărească şi soldaţii s-au văzut nevoiţi să lovească la stînga şi la dreapta cu lemnul suliţelor.

– Loc pentru pază, mojicilor! Înapoi, înapoi!

În centrul pieţei, protejaţi de o trupă de soldaţi dispusă în pătrat în jurul lor, jupînul Calzins şi ajutoarele lui fixau o scară cu opt trepte de marginea platformei impunătoare. „Clientul” lui îi comandase un „eşafod” şi jupînul dulgher nu se zgîrcise nici la dimensiuni (şase metri lungime, patru lăţime, doi înălţime) şi nici

la calitate (cel mai bun lemn de stejar din Provenţa).

La patru metri de măreţul eşafod, fierarul Harap înfipsese un catarg înalt în vîrful căruia era prinsă roata de căruţă pe care Galine, odată zdrobit, trebuia să-şi dea duhul. Iustinian s-a apropiat. Beaulouis avea dreptate: niciodată nu va putea să urce trupul acolo sus. Jupînul Pradel avea patru slujitori pentru aceste treburi.

– Dacă nimeni nu vrea să-mi dea o mînă de ajutor, atîta pagubă, o să-l las pe cruce, să se descurce, ce nu este cu putinţă, nu este cu putinţă... Dar unde-i faimoasa cruce?

Fără să se sinchisească de privirile răuvoitoare aţintite de Calzins pe noul lui nas, s-a învîrtit în jurul eşafodului şi a găsit-o zăcînd pe caldarîm, alături de scară şi de o cutie cu cuie şi nituri din care răsărea un ferăstrău de mînă. Totul i se păru în ordine. Totuşi, s-a mai învîrtit o dată în jurul eşafodului, afişînd o mutră nu tocmai satisfăcută, pentru a-l mînia pe dulgher. Ceea ce a şi reuşit. Atunci, apropiindu-se de sergentul cu suliţa lată-n vîrf care stătea de vorbă cu omologul său din poliţie, a dat semnalul de plecare şi s-a întors în turnul-temniţă de unde n-a mai ieşit pînă la ora fatidică.

*

Nu s-a atins de masa de zece parale pregătită de nevasta lui Beaulouis.

– Mi s-a pus un nod în gît, nu pot înghiţi nimic.

– Este firesc, o să-ţi păstrăm totul neatins, ai să mănînci mai tîrziu. Jupînul Pradel se ghiftuia întotdeauna după aceea.

Temnicerul i-a umplut paharul cu vin alb.

– Bea măcar puţin, este bun.

Iustinian a luat cu greu o înghiţitură. A aşezat apoi paharul la loc, strîmbîndu-se, în depărtare s-au auzit aclamaţii.

– Vin dinspre piaţa Gropii. Trebuie să fie contele-episcop de Rodez care ia loc în balconul sediului poliţiei.

– A venit contele-episcop?

– Cu toată suita! A sosit în cursul dimineţii. Au venit şi guvernatorul şi comisarii, din Rodez, Villefranche şi Millau. A! mult zgomot a mai făcut tărăşenia asta! De mult n-a mai fost văzută atîta lume în oraş! Nici chiar de tîrgul Sfînului Laurenţiu, deşi... Dar ce ai? Parcă ţi s-au înecat toate corăbiile.

Venise lume tocmai de la Millau, care era aşa de departe!

Atunci, probabil că venise şi de la Roumégoux, mai apropiat. Dacă avea să-l recunoască cineva şi să-l denunţe? Putea să fie arestat şi judecat din nou. Şi condamnat, fără doar şi poate, la spînzurătoare… sau, poate, aveau să-i reteze capul cu securea, nu ştia exact care era pedeapsa pentru crimele făptuite înainte de a fugi din Roumégoux pe urmele Mouchettei.

– Toate ferestrele care dau înspre piaţă sînt închiriate, continuă Beaulouis cu o voce prin care răzbătea invidia. Cele de la hanul „La Gămanul fericit” au fost date pe cinci livre. Cinci livre! Să vezi şi să nu crezi… A! uitam! Am văzut eşafodul. Este cel puţin de două ori mai mare ca acela al jupînului Pradel! Aş vrea să văd ce mutră o să facă domnul Căpitan de poliţie cînd o să-i prezinte Calzins factura.

Iustinian nu-l asculta, se gîndea la Mouchette. Îşi goli paharul, Beaulouis i-l umplu din nou.

Capitolul V

– A sosit timpul! spuse Căpitanul miliţiei senioriale prezentînd ordinul de luare în primire a osînditului.

Bredin trecu predarea în catastif, fraţii săi aprinseră făcliile şi Beaulouis le-o luă înainte pe scara ce ducea la celula lui Pierre Galine.

Obişnuit să fie vizitat ca sfintele moaşte, acesta nu s-a mişcat cînd şi-a văzut cămăruţa circulară, în care zăcea de două săptămîni, umplîndu-se de lume.

Ca toţi cei care plătiseră ca să-l vadă, Iustinian a fost dezamăgit de înfăţişarea lui foarte banală. Înălţime mijlocie, trăsături obişnuite, privirea inexpresivă, nimic la el care să-i evoce crima.

Jacquot şi Lucien au dat la o parte drugii de lemn care opreau năvala curioşilor. („Dacă i-am fi lăsat în voie, i-ar fi smuls părul din cap ca să-şi facă filtre magice!”) Bredin şi tatăl lui i-au scos lanţurile care-i încercuiau membrele şi gîtul, apoi i-au poruncit să se dezbrace.

– Nu păstrezi decît cămaşa.

Cu aerul absent, ca preocupat de un gînd străin de situaţia lui prezentă, Galine se supuse fără a crîcni.

– Poţi să le iei, spuse Beaulouis lui Iustinian, arătîndu-i vesta, nădragii, ciorapii şi încălţările condamnatului. În afară de cămaşă, pe care trebuie s-o păstreze din decenţă, tot ce-i aparţine devine proprietatea călăului. Asta-i legea.

La auzul cuvîntului „călău”, Galine întoarse capul spre tînăr, oprindu-şi bineînţeles privirile pe nasul acestuia. Iustinian a plecat ochii. Nu s-a atins de hainele îngrămădite pe jos.

– Hai! Grăbiţi! Grăbiţi! mormăi Căpitanul de miliţie.

– Ia-l! De-acum încolo îţi aparţine, poţi să-l legi, spuse Zăvorul Viu.

Evitîndu-i privirea, Iustinian apucă mîinile lui Galine zdrelite de lanţuri la încheieturi şi i le legă la spate, trăgînd tare de noduri.

Se auzi un clămpănit zorit de sandale pe scări. Un călugăr din ordinul Milostivilor, lac de apă sub rasa-i de aba şi purtînd un crucifix aproape la fel de mare ca el, se ivi în celulă.

– Vă rog să-mi iertaţi întîrzierea, dar s-a strîns atîta mulţime în jurul închisorii încît mai-mai să nu pot pătrunde.

Căpitanul s-a mîniat foarte.

– Fir-ar să fie! Credeam că s-a şi spovedit! O să întîrziem.

Galine îngenunchie în faţa crucifixului, cu o expresie mai absentă ca niciodată.

Beaulouis, fiii lui şi Iustinian ieşiră pe culoar. Căpitanul rămase în prag spumegînd de nerăbdare şi jucîndu-se nervos cu garda sabiei.

– Nu l-aţi putea dezlega, se rugă Milostivul, cel puţin cît se spovedeşte?

– Asta-i bună! Nici vorbă! Acest monstru nu merită atîta grijă. Grăbiţi, *frater,* am pierdut şi-aşa destulă vreme.

În culoarul strîmt, Beaulouis pipăia stofa hainelor lui Galine. Erau din postav bun de Saint-Geniez.

– De-ar merge totul bine, şopti Iustinian mîngîindu-şi nasul din lemn de tei.

– Şi de ce nu? Ţi-am arătat unde să loveşti. Dai unde trebuie şi gata treaba.

– Ştiu ce am de făcut, dar mi-e frică să nu greşesc.

– Hai! Nu te mai necăji! Îţi repet că nu-i greu. Priveşte-l cît este de firav.

– Grăbiţi, *frater,* grăbiţi! se tot enerva Căpitanul, bătînd pasul pe loc.

După ce rosti rugăciunea muribunzilor, Milostivul îl binecuvîntă pe osîndit şi-l ajută să se scoale. Iustinian se plasă în urma lor. Convoiul porni.

În curtea năpădită de soare, patruzeci de miliţieni, orînduiţi pe două şiruri, îi aşteptau. Căpitanul încălecă.

– Sînteţi gata? îl întrebă el pe Iustinian.

– Cred că da…

Ofiţerul voi să dea poruncă să se deschidă porţile, dar tînărul îl opri.

– Scuzaţi, domnule Căpitan, dar am uitat ceva.

Alergă spre turnul pătrat şi se întoarse îndată, puţin ruşinat, cu drugul, funiile şi mănuşile. Căpitanul îl fulgeră din priviri, dar se abţinu de la orice comentariu. Făcu semn oamenilor de lîngă porţi. Canturile grele se rotiră, balamalele scîrţîiră. Larma se prefăcu în strigăt:

– Iată-i! Iată-i! urlă mulţimea cu greu ţinută pe loc de gardul viu format din soldaţii pazei.

În spaţiul astfel degajat, vreo douăzeci de călugări cu glugile negre trase peste faţă începură să cînte imnul *Salve Regina,* pornind în fruntea alaiului. Căpitanul îi urmă; după el venea

Iustinian cu prizonierul său încadrat de miliţieni; Milostivul venea ultimul, ţinînd sus greul său crucifix. Îmbulziţi la ferestre, oamenii îi arătau cu degetul.

– Uite dihania! În iad! În iad!

Iustinian, care mergea puţin la o parte, îşi trase şi mai mult pălăria peste ochi. Deodată, Galine începu să ţopăie ca scos din minţi. Cînd au înţeles de ce (pietrele caldarîmului încălzite de soare îi ardeau tălpile goale), a fost un rîs general.

– În iad o să fie şi mai rău! îi strigă un om cocoţat pe copertina unei vopsitorii.

– Ia priviţi la călău, parcă a plecat la pescuit! strigă altul arătînd înspre Iustinian care înainta cu drugul pe umăr.

Rîsetele s-au înteţit. Cei care nu vedeau nimic hohoteau.

Procesiunea de călugări părăsi strada Paparei şi-o porni pe strada Magne la capătul căreia se afla piaţa Gropii, cînd Galine, care tot ţopăia, încercînd să calce între pietrele înfierbîntate, şopti cu voce gravă:

– Omoară-mă repede şi familia mea îţi va plăti zece galbeni-aur!

Zece galbeni-aur! Adică două sute patruzeci de livre, patru mii opt sute parale, cincizeci şi şapte de mii şase sute *deniers* sau o sută cincisprezece mii două sute de gologani… Suma era atît de uriaşă încît lui Iustinian nu-i venea să-şi creadă urechilor. Nu răspunse.

În sfîrşit, au ajuns în piaţă, unde se înălţa formidabilul eşafod ridicat de jupîn Calzins. Baronul şi toţi înalţii săi oaspeţi se instalaseră la balconul sediului poliţiei, decorat cu toate blazoanele neamurilor Boutefeux şi-al contelui-episcop din Rodez.

Servitori în livrea circulau printre ei oferind răcoritoare, prăjiturele cu anason, plăcinţele cu brînză de oaie parfumate cu floare de portocal, fragi din pădurea Dezmăţaţilor stropite cu vin de Bordeaux (deşi comercializarea acestuia era interzisă în baronie). La picioarele lor mulţimea mînca, bea, rîdea, cînta îngrămădită acolo încă de dimineaţă, tocmindu-se pentru închirierea unor bănci ca să vadă mai bine.

Călugării se grupară nu departe de eşafod în timp ce Căpitanul şi miliţienii lui se dădeau la o parte lăsîndu-i pe călău, pe osîndit şi pe Milostivul înarmat cu marele crucifix să-şi continue drumul pînă la piciorul frumoasei scări din lemn de stejar din Provenţa.

Iustinian, lac de apă sub vesta lui, îl auzea pe *frater* îmbărbătîndu-l pe Galine care tăcea.

– Curaj fiule, căci va trebui să bei acest pahar, o! cît de amar, cu aceeaşi bărbăţie cu care Domnul nostru Iisus Hristos l-a băut pe-al Lui pe Cruce! Iară El era nevinovat, pe cînd tu – tu eşti vinovat.

– Lasă-ne acum, *frater,* dă-te la o parte, îi spuse Iustinian, oprindu-l să-i urmeze pe scară.

Cînd a apărut Pierre Galine pe platforma eşafodului, s-a dezlănţuit şi tumultul mulţimii.

– În iad! În iad! În iad cu monstrul!

Sosirea lui Iustinian înarmat cu drugul lui a readus liniştea. S-a auzit o voce care oferea: „O para scăunelul ca să giniţi mai bine bîzdîgania!”

Dar lucrurile s-au poticnit cînd a vrut să-l dezlege pe Galine ca să-l culce pe crucea în formă de X. Nodurile erau prea strînse, nu le putea desface.

– Zece galbeni, dacă mă omori repede. Familia mea ţi-i va da imediat după aceea, repeta bucătarul, lăsînd capul în jos ca să nu poată fi văzută mişcarea buzelor.

După ce-şi rupse cîteva unghii fără nici un rezultat, Iustinian privi disperat în jurul lui. Îl zări pe Căpitan, tot călare, la vreo douăzeci de metri de el. Se apropie de marginea eşafodului şi-l chemă:

– Domnule Căpitan, vă rog împrumutaţi-mi pumnalul domnieivoastre.

Nemulţumit de a fi devenit ţinta privirilor, ofiţerul nu îndrăzni să refuze. Se apropie de eşafod şi se ridică în scări ca să i-l întindă.

– Mi-am lăsat cuţitul în temniţă, îi explică Iustinian, mulţumindu-i din priviri.

Pe cînd tăia frînghiile îndărătnice, Galine îşi reînnoi propunerea:

– Zece galbeni. Gîndeşte-te la tot ce înseamnă atîta bănet! O să ţi-i dea tatăl meu pe loc. Te priveşte în clipa asta…

Făcînd pe surdul, Iustinian îl împinse fără brutalitate spre cruce şi-i porunci să se întindă pe ea.

Cuminte, Galine îl ascultă; se lungi pe lemne în aşa fel încît ceafa lui să atîrne pe golul dintre ele.

Tînărul călău îl legă din nou pe cînd el insista:

– Sfarmă-mi gîtul acuma şi în mai puţin de un ceas ai să fii un

om bogat. Ai să-ţi poţi face chiar şi un nas din aur fin.

Simţind sutele de priviri aţintite pe mişcările sale, Iustinian s-a străduit să-l lege cît mai strîns. Cînd Galine a fost ţintuit zdravăn, s-a ridicat şi şi-a şters fruntea năduşită. Ca să se poată mişca mai în voie şi-a scos vesta pe care a împăturit-o cu grijă şi a aşezat-o lîngă pumnal şi funiile de schimb. Apoi şi-a tras mănuşile şi a apucat drugul. Mulţimea adăsta cu sufletul la gură. Podeaua a trosnit sub cizmele lui; s-a aşezat cu spatele la soare ca să nu fie orbit.

Sosise momentul. „Gîndeşte-te la cel care ţi-a tăiat nasul” îi sugerase Zăvorul Viu. Dar cum să şi-l (să şi-o?) închipuie pe acel (pe acea?) pe care nu-l (nu o?) văzuse niciodată? A preferat să se gîndească la Baldo şi la Vitou, ba chiar puţin şi la Mouchette.

Ţintind antebraţul stîng, Iustinian lovi, aşa cum loveşti o bucată de lemn ca s-o crapi. Cu un zgomot surd drugul sfărîmă radiusul şi cubitusul, izbindu-se însă şi de lemn şi provocînd o undă de şoc atît de puternică încît l-a zguduit pe Iustinian de la degetele picioarelor pînă în vîrful firelor de păr. A dat drumul la drug scoţînd un ţipăt de durere care s-a contopit cu răcnetul lui Galine.

În ciuda acestei neîndemînări, lovitura dintîi dezlănţuise entuziasmul popular. S-au pornit aplauze furtunoase.

– Am lovit prea tare şi prea oblic, gîndi el, apucînd din nou drugul.

Şi aruncă o privire neliniştită asupra balconului poliţiei. Bine ticluită, a doua lovitură sfărîmă humerusul lui Galine, care urlă ca turbat smucindu-se să scape. Mulţimea îl huidui.

– Aşa îi trebuie!

A treia şi a patra lovitură făcură ţăndări oasele braţului drept. Ţipetele osînditului erau atît de ascuţite şi de puternice încît, mai tîrziu, oamenii de pază la cele trei porţi ale oraşului s-au jurat că le auziseră.

Iustinian îşi trase sufletul şi-şi şterse din nou fruntea cu mîneca. Şi Galine era lac de apă. Sudoarea şiroia pe faţa lui albă ca varul udîndu-i cămaşa, lipind-o de trupul lui slab, de coaste şi de mădularul lui (extraordinar de chircit din cauza durerii). Nu mai avea aerul absent, gîfîia cu voce răguşită, cu gura schimonosită. Suferea ca un osîndit al iadului ce se afla.

– Fie-ţi milă… omoară-mă… în numele Domnului… omoară-mă… Aaaa!…

Iustinian îi zdrobi ambele picioare într-un timp record.

– Mai încet! protestă o voce de femeie.

Carnea în jurul frînghiilor se umflase, se învineţise. Galine gemea acum, excitînd mulţimea cu atît mai mult cu cît plînsul lui evoca scîncetele unui copil.

A noua şi a zecea lovitură i-au sfărîmat cuşca toracică smulgîndu-i un urlet prelung ca de fiară rănită în aşteptarea morţii.

Capul, lipsit de reazem, atîrna în spate, picăturile de sudoare se prelingeau de-a lungul şuviţelor de păr şi se evaporau în contact cu podeaua încinsă.

A unsprezecea şi ultima lovitură! Iustinian izbi cu toată puterea, ţintind buricul, sfărîmînd şira spinării, secţionînd mai mulţi nervi şi zdrobind un rinichi de o coastă.

– Gata treaba! şopti el întorcîndu-se către balconul poliţiei.

Îl văzu pe baronul Raoul sculîndu-se în picioare şi rostind cu voce răspicată:

– S-a făcut dreptate!

Mulţimea îl aclamă. Baronul îl pofti atunci pe contele-episcop să-l urmeze pînă la castel unde îi aşteptau un ospăţ, distracţii şi mai tîrziu un bal.

Iustinian îl dezlegă pe Galine care horcăia slab; bale roşietice îi musteau printre buze.

Căpitanul îşi ceru pumnalul înapoi. Iustinian i-l dădu.

– M-aţi putea ajuta? Este prea greu ca să-l urc singur pe roată.

Jignit, ofiţerul îi întoarse spatele.

Călugării se apropiară de eşafod şi-şi reluară cîntarea, în timp ce Milostivul se urca pe platformă pentru a-l asista pe muribund.

– Vă rog, ajutaţi-mă! îl rugă Iustinian.

Fratele acceptă, dar fără bunăvoinţă. L-au dat jos pe Galine de pe eşafod fără incidente, dar lucrurile s-au complicat cînd a trebuit urcat la doi metri şi jumătate de sol. Luînd trupul sfărîmat în spinare, Iustinian urcă cu greu scara pe care acum Milostivul o ţinea să nu alunece. Unindu-şi glasul cu cel al călugărilor nu încetă să cînte, nici chiar cînd Galine s-a uşurat pe el, udîndu-l şi împroşcîndu-l cu fecale.

Încordîndu-şi puterile, dar simţind că-l năpădeşte greaţa, Iustinian reuşi să-l depună pe roată cu faţa spre cer, aşa cum cerea sentinţa. De data aceasta, execuţia se sfîrşise: era iarăşi un om liber.

În loc să se împrăştie, mulţimea se îmbulzea din ce în ce mai mult, rupînd barajul organizat de miliţieni şi de oamenii pazei. S-

au strîns în jurul catargului sucindu-şi gîturile ca să zărească faţa osînditului şi să-i înţeleagă sentimentele. Unii s-au urcat chiar pe eşafod, ocolindu-l însă pe călău, care-şi îmbrăca vesta. Au constatat cu uimire că purta un nas de lemn sub pălăria lui cu boruri largi.

Ferestrele şi balcoanele s-au golit încet de spectatori. Mulţi au avut surpriza să constate că hoţii de buzunare nu stătuseră cu mîinile în sîn în timpul execuţiei.

Înştiinţaţi în chip misterios, corbii s-au ivit pe acoperişuri.

Deşi nu mai era încadrat de nici o escortă, mulţimea s-a dat la o parte ca prin minune cînd Iustinian a coborît de pe eşafod şi s-a îndreptat către sediul poliţiei ca să-şi primească înscrisul de graţiere şi să-şi încaseze prima.

Aprodul l-a introdus în biroul lui Foulques; acesta stătea de vorbă cu judecătorul Cressayet care ţinea în mînă un pergament cu pecete seniorială.

– Am venit să-mi iau graţierea.

– Iat-o, spuse judecătorul dîndu-i pergamentul pe care-l ţinea în mînă. Te sfătuiesc să citeşti, dacă poţi, clauza care i s-a adăugat.

Iustinian citi:

> Odată treaba îndeplinită, sus-numitul Iustinian Pibrac va trebui să părăsească incinta oraşului nostru înainte de apusul soarelui şi să nu se mai întoarcă niciodată în baronia noastră, ceea ce ar anula pe loc această graţiere.

Iustinian zîmbi fericit închipuindu-şi dezamăgirea Zăvorului Viu.

– Dar prima?

Foulques se mînie:

– Eşti un neobrăzat! Prima era hotărîtă să încurajeze pe un voluntar cinstit, nu pe un tîlhar condamnat la galere! Pentru tine graţierea este prea de ajuns. Acum, piei din faţa ochilor noştri. Iar dacă, la închiderea porţilor, mai eşti aici, patrula de pază are ordinul să te aresteze. Dar ce ai de rîs, ticălosule? Nu cumva îndrăzneşti să-ţi baţi joc de mine?

– O! nu, domnule Căpitan, nicidecum! Mă gîndeam la jupîn Beaulouis. Conta pe aceşti bani ca să-şi scoată cheltuielile. Şi-i făgăduisem să-i fiu scrib…

„A! Asta era explicaţia!” îşi spuse judecătorul Cressayet.

Înainte de a pleca, Iustinian îşi lăsă drugul în biroul aprodului, care îl privi fără să îndrăznească să-l atingă. Ocolind piaţa încă foarte animată, se duse la turnul-temniţă, luînd-o pe străduţe pustii. Temnicerul îl aştepta în curtea de jos scărpinîndu-şi cotul.

– A! Începusem să mă neliniştesc. Ai banii?

Cînd Iustinian i-a explicat punctul de vedere al Căpitanului de poliţie şi-al judecătorului, Beaulouis s-a făcut roşu ca racul. Lectura clauzei adăugate, care-l alunga din seniorie pe viitorul lui scrib, îl doborî definitiv. Parcă s-ar fi năruit unul din turnurile din colţ şi i-ar fi căzut în cap.

– Da’ ce crezi tu, c-ai să scapi aşa uşor?! urlă el. Îmi datorezi peste douăzeci de livre şi trebuie să mi le plăteşti.

– Ce să fac? Ştiţi foarte bine că n-am un ban. Daţi-mi înapoi hainele vechi, o să vi le înapoiez pe astea.

– Dar mesele copioase pe care ţi le-am servit? Şi sfaturile mele neprecupeţite fără de care ai zăcea încă în temniţă, bun de galere?

– Luaţi hainele osînditului.

– Ce vorbeşti?! Şi crezi că ajunge? mîrîi Beaulouis aruncîndu-i o privire mînioasă.

Bredin şi Jacquot sosiră şi ei în curte. Veneau din piaţa Gropii şi fuseseră de faţă la execuţie. L-au felicitat.

– Te-ai descurcat bine. Se spune că baronul este mulţumit. Deşi la început, cînd ai dat drumul la drug, n-ai făcut impresie bună.

Tatăl se zgîi la ei.

– A dat drumul la drug?

– Lovisem prea oblic. Drugul a izbit apoi lemnul crucii şi m-a durut pînă-n măsele.

Le-a povestit despre propunerea făcută de Galine.

– Voia să-l omor pe loc. În schimb, tatăl lui urma să-mi dea o sută de galbeni… Poate c-ar fi trebuit să accept. Aş fi fost bogat acum.

Beaulouis rînji cu răutate.

– Ai fi fost cu „paralele Regelui”! Întîi că s-ar fi văzut, şi-apoi n-ai fi fost plătit niciodată, căci Galine nu mai are familie. I-am cunoscut bine tatăl, era pescar pe lacul Pareloup. Ne vindea ştiuci. A murit acum mai bine de zece ani.

Mîhnit, Iustinian începu să-şi lepede hainele; temnicerul spuse că se duce la Căpitanul de poliţie ca să se lămurească în legătură cu nefericita clauză.

– Tu nu părăseşti incinta pînă la întoarcerea mea. Încă nu s-a hotărît nimic.

*

La nici două sute de metri de acolo, în sala mare a castelului, contele-episcop îl felicita pe baronul Raoul pentru spectacolul exemplar de înaltă dreptate la care asistase.

– Cu excepţia greşelii făcute la prima lovitură, călăul meu n-ar fi lovit mai bine. Şi gîndeşte-te că ticălosul are vreo treizeci de ani de practică. De altfel a îmbătrînit, şi fiul lui este un cretin. Ai grijă, vere, c-o să încerc să ţi-l fur. În pofida nasului său cam ciudat, este plăcut la vedere. Şi loveşte zdravăn. A unsprezecea lovitură a fost minunată! Credeam că-l rupe în două.

Baronul Raoul îl aprobă. Şi el era de părerea contelui-episcop, tînărul tîlhar de descurcase bine.

– Dacă tot veni vorba, cum de baronia dumitale are doar un simplu loc de expunere? După cîte ştiu, rangul dumitale te îndreptăţeşte să ridici spînzurători cu doi stîlpi...

– Cu patru, Monseniore, rangul meu mă îndreptăţeşte la patru stîlpi, răspunse sec baronul.

Furcile spînzurătorilor erau ca nişte porţi legate între ele prin bîrne transversale.

La doi stîlpi aveau dreptul seniorii *banneret.* Conţii puteau să aibă şase, ducii şi marchizii opt. Iar Regele cîte voia.

– Crede-mă, vere, spectacolul cîtorva spînzuraţi ciuguliţi de corbi este dintre cele mai convingătoare... şi edificatoare. De cînd n-ai mai osîndit pe cineva la roată?

Baronul era vădit contrariat.

– A fost prima dată, Monseniore. Am o poliţie bună şi oamenii mei sînt paşnici. Nu prea au fost crime pe la noi.

– Asta nu este un motiv suficient. La noi, una peste alta, mor pe roată doi-trei pe an şi ardem şi spînzurăm cel puţin o dată pe lună. Crede-mă, nimic nu-i mai folositor decît exemplul viu... Poate că nelegiuitul de bucătar s-ar fi gîndit de două ori înainte de a-şi fi făptuit crima dacă ar fi asistat vreodată la cazna prin care a trecut.

– Fără îndoială, Monseniore, fără îndoială, dar poţi să ştii?

– O să-ţi mai spun ceva, vere!

Punîndu-i pe umăr mîna înmănuşată, împodobită cu inelul pastoral, contele-episcop îl trase mai la o parte pe trufaşul său

vasal.

– Cere să ţi se arate totalul încasărilor de la vamă de cînd a început tărăşenia asta şi pînă acum, apoi compară-l cu cel din anul trecut; ai să înţelegi mai bine de unde s-a născut dragostea mea pentru prea înalta dreptate.

Baronul, căruia nu-i plăceau alte secrete decît ale lui proprii, şi-a convocat perceptorul general care-i spuse că din ziua arestării lui Galine încasările de la cele trei porţi bătuseră toate recordurile. Beneficiile erau atît de mari încît îşi puteau permite acum să înzestreze miliţia cu o sută de muschete noi.

– Du-te după Foulques, porunci baronul, frecîndu-şi mîinile.

Foulques se grăbi să i se înfăţişeze rugîndu-se în sinea lui Domnului ca această convocare să nu fie în legătură cu tîlhăriile semnalate în timpul execuţiei, care-i zdruncinaseră mult convingerea în eficacitatea spectacolului.

– Foulques, am hotărît ca de-acum înainte să avem şi noi spînzurătoarea noastră. Te însărcinez cu realizarea proiectului. În cel mai scurt timp.

– La porunca domniei-voastre, domnule Baron. Şi unde doriţi s-o ridicăm?

– M-am gîndit la răspîntia celor Patru-Drumuri.

Foulques îl aprobă.

– Este o alegere cum nu se poate mai bună, domnule Baron. Locul este foarte umblat şi va putea fi zărită de departe. Dar ne lipseşte omul căruia s-o dăm în grijă. Cum aţi putut să vedeţi şi domnia-voastră, nu se îmbulzeşte nimeni să ceară o funcţie de călău.

– N-are nimic! Îl păstrăm pe tînărul tîlhar cu nas de lemn. S-a descurcat foarte bine. Ia ascultă cum mai horcăie monstrul, se aude pînă aici. Tot nu şi-a dat duhul.

– Să-mi fie cu iertare, domnule Baron, dar l-am izgonit din oraş. La ora asta trebuie să fie departe.

– Căutaţi-l. Mă încred în dumneata ca să-l convingi să rămînă la noi.

– Porunca domniei voastre, domnule Baron.

*

Iustinian mergea de patru ceasuri.

Îşi îmbrăcase din nou zdrenţele, era desculţ (căci îşi aruncase unica lui sandală, care mai mult îl încurca decît îl ajuta) şi se

îndrepta cătinel-cătinel spre Rodez, în direcţia Bordeaux-ului, cu gîndul să se îmbarce acolo înspre Lumea Nouă, cînd ostaşii poliţiei îl prinseră din urmă.

– El este! spuse unul arătînd spre nasul lui din lemn.

– Ce-aveţi cu mine? Sînt liber. Iată zapisul cu ieşirea din temniţă şi cel care mă graţiază. Priviţi: asta-i pecetea Baronului.

– N-are a face, trebuie să vii cu noi. Ordin de la domnul Baron.

Arcaşul îi întinse mîna ca să-l ajute să urce în spatele lui pe cal. Erau patru. Iustinian s-a supus, cu inima strînsă.

Drumul de întoarcere a fost lung, lăsîndu-i timp pentru cele mai negre gînduri. Cineva îl recunoscuse şi-l denunţase. Aveau să-l osîndească la moarte pentru fărădelegile lui… Se întreba pe cine aveau acum să-l convingă să-l execute.

Bătuse de miezul nopţii cînd au ajuns la poarta dinspre apus şi-au fost lăsaţi să intre în cetatea adormită.

– Unde mă duceţi?

– La sediul poliţiei.

În piaţa Gropii, Pierre Galine tot nu murise. Nişte femei încercaseră să-i fure puţin sînge, aşa că era înconjurat de santinele pentru a evita orice încercare nelalocul ei. Uneori tăcea cîtva timp. Atunci credeau că a murit, se urcau pe scară ca să verifice, şi el începea din nou să se vaiete.

– Lăsaţi-ne să luăm doar cîteva picături, se rugau femeile care, în ciuda orei tîrzii, dădeau tîrcoale pazei cu un cuţit într-o mînă şi un recipient într-alta.

Căci ştiut este: sîngele celor executaţi este un leac nemaipomenit împotriva frigurilor, a epilepsiei, a smintelii şi, bineînţeles, pentru toate felurile de fracturi.

Căpitanul de poliţie dormea. Se-nţelege că nu l-au trezit. Iustinian a fost dus într-o sală unde soldaţii jucau zaruri pe un butoi răsturnat. Un sergent înarmat cu o suliţă lată-n vîrf i-a arătat un culcuş de paie într-un colţ, spunîndu-i să nu se mai mişte de acolo. Nu l-au pus în lanţuri şi i-au lăsat briceagul; asta era semn bun, dar nu l-au slăbit din ochi, şi asta era semn rău.

A vrut să-i ia la întrebări, dar nimeni nu i-a răspuns. Atunci, resemnîndu-se, s-a străduit să adoarmă.

Prin ferestrele deschise care dădeau în piaţă pătrundeau uneori gemetele lui Galine care, pe roata lui, se agăţa de viaţă ca de-o creangă crescută deasupra unui hău.

Capitolul VI

Bellerocaille, a doua zi după execuţie.

Iustinian visa că o urcase pe Mouchette pe un cal în galop, asemenea celui care-l adusese înapoi în oraş, cînd o mînă îl apucă de umăr, scuturîndu-l fără milă.

– Scoală! Te aşteaptă domnul Căpitan.

Cu părul răvăşit şi ochii încă umflaţi de somn, l-a urmat pe străjer îndreptîndu-şi poziţia nasului care se strîmbase în timpul nopţii.

Aprodul proţăpit în faţa biroului Căpitanului de poliţie aruncă o privire răuvoitoare către zdrenţele lui şi către firele de paie agăţate în părul vîlvoi. Beaulouis îi luase totul înapoi, chiar şi panglica cu care-şi legase părul, iar el nu protestase decît cînd venise vorba despre cuţitul lui Pibrac. „NICIODATĂ!” îi replicase el cu atîta dîrzenie încît Zăvorul Viu nu mai insistase.

Iustinian intră şi-l găsi pe Foulques sfădindu-se zgomotos cu jupîn Calzins, dulgherul.

– Ţi-ai pierdut minţile, jupîne! Cu banii ăştia, baronul ar fi putut să-şi cumpere o pădure întreagă! Ia vezi! jupîne Calzins, că doar nu-ţi închipui c-o să ne jupoi aşa lesne!?

Rostind aceste cuvinte, Foulques îi flutura sub nas dulgherului nepăsător memoriul de cheltuieli ce se întindea pe mai multe pagini.

– Cum nu am primit nici o lămurire mai precisă (jupîn Calzins schiţă o mişcare către Iustinian) am crezut de datoria mea să nu am în vedere decît prestigiul monseniorului baron Raoul. Doar n-aţi fi vrut să folosesc lemn de brad?

– Te înţeleg, jupîne Calzins, dar cinci sute cincizeci de livre! Prea-i de tot!

– Să-mi fie cu iertăciune, domnule Căpitan, este un eşafod foarte frumos care va putea servi de cîte ori va fi nevoie, bineînţeles dacă este întreţinut corespunzător.

Dulgherul făcu din nou un gest în direcţia tînărului.

– Este o lucrare arătoasă, nimic de zis, dar cinci sute cincizeci de livre, asta nu! Trebuie să mai laşi ceva dacă vrei să-ţi încredinţăm ridicarea furcilor şi construirea locuinţei ăstuia.

La rîndul său, Foulques făcu o mişcare înspre Iustinian care ridică o sprinceană, nedumerit. Locuinţa lui? Ce locuinţă? Făcu un pas înainte.

– Domnule Căpitan, protestez. Ajunsesem aproape de Boussac cînd arcaşii domniei-voastre m-au prins din urmă, aducîndu-mă înapoi cu sila.

– Ştiu! Din porunca baronului. Ascultă-mă cu luare aminte. Prestaţia ta de ieri a fost mult preţuită de persoanele sus-puse. De aceea, monseniorul baron Raoul a hotărît să-ţi încredinţeze funcţia de executor cu titlu permanent. Vezi, este o şansă nesperată pentru un tîlhar ca tine să capeţi un loc şi o ocupaţie înlăuntrul frumoasei noastre cetăţi.

Foulques luă un pergament de pe biroul lui acoperit cu hîrţoage şi i-l întinse. Iustinian se aplecă să-l citească, dar fără a-l atinge. Era o scrisoare de acreditare ca Executor al Înaltelor-Lucrări din Bellerocaille.

– Dar nici nu mă gîndesc să devin călău. Nu mă puteţi constrînge la aşa ceva! Am făcut tot ce mi-aţi poruncit să fac, baronul m-a graţiat, şi-acum sînt liber. Nu-mi vine a crede că monseniorul baron vrea să-şi retragă cuvîntul întărit cu pecetea domniei-sale.

– Îţi spun că i-ai căzut cu tronc baronului. Te vrea aici, să-i slujeşti drept călău. N-o să-ţi pară rău. Este o funcţie ce-ţi oferă o seamă de avantaje, şi nu din cele mai mici.

Nevenindu-i să-şi creadă urechilor, Iustinian îşi despături febril înscrisul de graţiere şi-i arătă pecetea baronului.

– Priviţi aici, domnule Căpitan, sînt un om liber! Nu vreau să fiu călău! Vreau să devin… hm!… marinar, ca tatăl meu, Jules Pibrac… Şi să-mi caut norocul în Lumea Nouă.

– Potoleşte-te prostule! La vîrsta ta şi în situaţia ta nu dai cu piciorul unei funcţii de o sută şi douăzeci de livre cîştig curat pe an. Ca să nu mai vorbim de rest! Hai! Cap sec de dovleac! Semnează aici dacă ştii să scrii, iar dacă nu, pictează-ne o cruce.

– Ştiu să scriu, cu siguranţă mai bine decît domnia-voastră! Şi nu voi semna această hîrtie, nu-i drept! Voi face apel la Consiliul baronului.

Înainte să poată face o mişcare, Foulques îi smulsese zapisul de graţiere dintre degete şi-l făcuse bucăţi-bucăţele.

– A! ştii să scrii mai bine decît mine! Poate ştii tot atît de bine să şi rupi?

Iustinian înţelesese. Fără acest înscris şi cu umărul însemnat nu mai putea practic circula prin regiune decît riscînd mari plictiseli la cele mai neînsemnate controale ale patrulelor de pază, de miliţie sau de poliţie. Aruncă o privire înspre dulgher şi

pricepu că nu se putea aştepta la nici un ajutor dinspre partea lui. Era încolţit, de-a binelea încolţit.

Deznădejdea lui îl înduioşă pe Foulques, care încercă să-l îmbărbăteze trezindu-i o speranţă în suflet.

– Această funcţie se reînnoieşte în fiecare an. Semnează aici pînă una alta şi peste un an o să-ţi găsesc un înlocuitor, îţi dau cuvîntul meu!

Cu ochii înotînd în lacrimi, Iustinian luă pana şi semnă. Jupînul Calzins tuşi cu dispreţ. În piaţă un cal necheză prelung.

– Foarte bine, domnule Executor, foarte bine. Binevoiţi acum să treceţi pe la domnul asesor Duvalier ca să vă spună tot ce se leagă de noua funcţie a domniei-voastre, cu toate drepturile şi privilegiile, învăţaţi-le pe de rost şi respectaţi-le, căci o să vi se ceară multe şi-o să vi se ierte puţine.

– Să vă adresaţi cu „domnule” acestui coate-goale! Glumiţi, domnule Căpitan! se supără dulgherul, căruia i se înroşiseră obrajii şi fruntea de indignare.

– Binevoieşte a afla că din clipa în care a semnat acest înscris, jupîn Pibrac a devenit funcţionar al justiţiei senioriale. Altfel spus este cu patru trepte mai sus în ierarhie decît dumneata, jupîne Calzins! Orice necuviinţă la adresa domniei-sale va fi considerată ca foarte gravă şi pedepsită în consecinţă. Am fost destul de clar, jupîn dulgher?

– Foarte clar, domnule Căpitan, îl asigură Calzins cu expresia senină a unui lepros fără clopoţel.

Aprodul îl călăuzi pe Iustinian într-o încăpere fără ferestre, care puţea a lumînare rece şi unde lucrau, aplecaţi asupra hîrţoagelor, trei secretari şi asesorul Duvalier. Omul legii avea ochii încercănaţi şi o barbă nerasă de o zi îi înegrea obrajii. Îşi petrecuse noaptea redactînd charta de Executor al Înaltelor-Lucrări ale baroniei de Bellerocaille inspirată, cu puţine variaţii, din cea acordată executorului din Rodez, jupîn Pradel. Cum nu erau alte scaune în încăpere, Iustinian rămase în picioare, legănîndu-şi braţele şi cu mintea tulburată.

– Să ştiţi în primul rînd, domnule Executor, că scrisoarea de acreditare a domniei-voastre nu priveşte decît Înaltele Lucrări, şi înţeleg prin Înalte-Lucrări orice acţiune a justiţiei care se practică pe un eşafod, pe o spînzurătoare sau pe rug. Joasele-Lucrări, astfel numite pentru că se practică la nivelul solului şi uneori în genunchi, sînt monopolul exclusiv al lui Bertrand Beaulouis, jupînul temnicer al închisorii baroniale. Aveţi obligaţia să

descăpăţînaţi, să spînzuraţi, să ardeţi pe rug şi să trageţi pe roată, dar nu puteţi în nici un caz să expuneţi în butuci, să însemnaţi cu fierul roşu, să biciuiţi, să mutilaţi şi să supuneţi la cazne ordinare sau extraordinare.

Asesorul îi înmînă apoi un inventar:

– Iată lista uneltelor necesare domniei-voastre, cu care trebuie să vă înzestraţi cît se poate de repede. De întreţinerea lor o să vă îngrijiţi personal. Vor avea loc inspecţii.

Iustinian citi: o secure, o spadă, un butuc, un drug pentru sfărîmat oase, o cruce a Sfîntului Andrei, un eşafod, furci cu patru stîlpi, frînghii de cînepă.

– V-am alocat un stipendiu anual de o sută douăzeci de livre, continuă Duvalier. În plus fiecare dintre prestaţiile domniei-voastre va fi remunerată după tarifele în vigoare la Rodez. Pentru o descăpăţînare: optzeci de livre. Pentru o spînzurare: treizeci de livre, plus costul frînghiilor. Pentru transportul la rug, arsul şi aruncatul cenuşii în vînt, şaptezeci de livre plus cheltuielile pentru vreascuri şi alte lucruri trebuincioase susnumitei execuţii. Pentru zdrobit oasele: cincizeci de livre, plus zece pentru a expune pe roată şi cinci pentru a transporta trupul la furci. Memoriul de cheltuieli ale domniei-voastre trebuie prezentat în termen de o săptămînă după prestaţie... Ştiţi să scrieţi?

– Da.

– Perfect. Asta vă va scuti de plata unui scrib public... Bun, acum mai aflaţi că natura funcţiei domniei-voastre atrage după sine obligaţia de a trăi în afara zidurilor cetăţii noastre.

– A! Şi unde va trebui să locuiesc? În cîmp?

– S-a prevăzut ca locuinţa domniei-voastre să fie construită în vecinătatea furcilor care vor fi ridicate curînd la răspîntia celor Patru-Drumuri.

– Foarte frumos, dar pînă atunci?

Duvalier se strîmbă dubitativ.

– Pentru acest amănunt, adresaţi-vă domnului Căpitan Foulques. Dar, ca să ne întoarcem la charta noastră, mai aflaţi că aveţi obligaţia să purtaţi în permanenţă, chiar şi în zilele de sărbători, o haină distinctivă, astfel încît nimeni să nu se poată înşela în ceea ce vă priveşte, liniştind pe oamenii cinstiţi şi înfricoşîndu-i pe răufăcători.

Şi-aşa află Iustinian, năucit, că era nevoit de-atunci încolo să îmbrace straie roşii de culoarea sîngelui de bou, o culoare care îţi

dădea dureri de cap.

– Chiar şi pălăria?

– Chiar şi pălăria. Acum, dacă binevoiţi, o să trecem în revistă măsurile luate în avantajul domniei-voastre şi menite să mai îndulcească groaznica servitute pe care o implică funcţia domniei-voastre. Baronul vă scuteşte de contribuţii, ajutor, impozit direct, zeciuială şi impozit pe sare. De asemenea, vă scuteşte de corvezi, obligaţia patrulării, impozit pe morărit şi pe teasc, precum şi de a da adăpost soldaţilor pe timp de război. Nu veţi plăti peaj la poduri şi nici la trecerea cu bacul. În plus, şi tot datorită naturii specifice a funcţiei domniei-voastre, baronul vă acordă dreptul de a purta arme ofensive şi defensive pentru siguranţa voastră personală.

– O să pot purta o spadă?

Numai gentilomii se bucurau de asemenea privilegiu. Duvalier îi înmînă zapisul cu pecetea baronului, apoi îşi continuă enumerarea:

– De îndată ce un osîndit vă va fi predat, sînteţi obligat să vă ocupaţi de tot ce-l priveşte. Hainele lui vă aparţin, cu excepţia cămăşii pe care va trebui s-o păstreze, din decenţă. Trupul lui va fi expus la furcile patibulare şi nicăieri altunde. Pînă ce va putrezi de tot… Acum, domnule Executor, iată condiţiile precise în cadrul cărora sînteţi autorizat să încasaţi impozitul pe havaj hărăzit călăului.

După dreptul de a purta arme, iată că mai era autorizat să perceapă impozite, ca un senior.

– Acest impozit în natură va fi încasat de trei ori pe săptămînă de la comercianţi, meşteşugari şi alţii a căror listă exhaustivă am anexat-o aici.

Lista era lungă, se întindea pe patru coloane. Iustinian citi că în fiecare luni, miercuri şi sîmbătă putea percepe un pumn de grîu şi alte grîne, ouă de la oricare orătanie, unt, brînză, fructe, miere, rădăcini, păsări, lemn în bucăţi sau sub formă de legătură de vreascuri, lumînări, cărbune etc. Percepţia era dublă în zilele de execuţie, de tîrg şi de sărbătoare.

– Ce înţelegeţi prin „pumn”?

Asesorul zîmbi şiret. Această întrebare dovedea că în ciuda aerului absent şi burzuluit, ca de arici, zdrenţărosul acesta cu nas de lemn urmărea atent ceea ce îi spunea.

– În legătură cu aceasta ne-am inspirat de la dreptul de havaj, aşa cum se practică în Limousin. Impozitul pe care-l puteţi ridica

va consta în ceea ce palma domniei-voastre va putea conţine sau apuca, nici mai mult, nici mai puţin.

Iustinian îşi privea palmele cu un aer nedumerit cînd secretarul lui Foulques se strecură prin uşa întredeschisă.

– Domnul Căpitan doreşte să vă vorbească, spuse el, adresîndu-se tînărului care remarcă politeţea cu care i se vorbea.

– Nu am terminat, se plînse asesorul.

– Domnul Căpitan a spus *imediat,* insistă secretarul cu aerul şi tonul celor care aplică o măsură al cărei sens nu-l cunosc.

Omul legii se supuse.

– Foarte bine. Să nu-l facem pe domnul Căpitan să aştepte. Totuşi, domnule Executor, mai aflaţi că vă este strict interzis să părăsiţi Bellerocaille fără o autorizaţie a domnului Baron, pe care numai dînsul o poate da. Cu excepţia acestei mici restricţii sînteţi liber să mergeţi peste tot unde doriţi şi cum doriţi.

„Aşa cum eram liber să mă preumblu în celula mea”, îşi zise supărat Iustinian urmîndu-l pe secretar de-a lungul coridoarelor. Nu era nimeni în biroul lui Foulques.

– Domnul Baron l-a chemat chiar adineauri pe domnul Căpitan, să i se înfăţişeze. S-a dus deci la castel, l-a prevenit unul dintre aprozi.

Iustinian s-a aşezat pe un scăunel şi a aşteptat, străduindu-se să-şi potolească gîndurile năucitoare ce i se roteau în minte. Trecu o oră şi mai bine; era tocmai pe punctul să recunoască, destul de nemulţumit, că vanitatea lui nu rămînea nesimţitoare la titlul de slujbaş al Justiţiei cu care-l salutase mai adineauri Căpitanul de poliţie, cînd acesta se ivi cu aerul unui om sfîrşit, depăşit de treburi.

– Galine a murit, şi cu căldura asta a şi început să pută, incomodînd populaţia. Aşa că ai să... Scuzaţi-mă, vă rog, o să vă îndepliniţi chiar de îndată obligaţiile ce decurg din funcţia domniei-voastre, transferînd cît mai repede hoitul la răspîntia celor Patru-Drumuri unde îl veţi reaşeza pe roată; trebuie de asemenea să înlăturaţi eşafodul.

– Nu pot să fac toate astea singur. Îmi trebuie un ajutor.

– Ştiu că aveţi dreptul la două ajutoare, dar este treaba domniei-voastre să-i angajaţi. Descurcaţi-vă.

Foulques s-a mai gîndit o clipă înainte de a adăuga:

– Pentru cheltuieli o să procedăm ca alaltăieri. Comandaţi ce vă trebuie şi trimiteţi facturile aici. Dar atenţie, de data aceasta vă pun în gardă! Verificaţi preţurile, căci nu pot plăti o secure din

aur masiv sau un butuc din lemn de abanos… Totuşi, înainte de toate, scăpaţi-ne de această duhoare. Ba nu, înainte de toate trebuie să vă îmbrăcaţi cum se cuvine. Domnului Baron nu i-ar place să-şi vadă călăul plimbîndu-se în zdrenţe. Ce s-a întîmplat cu hainele de filfizon pe care le-aţi purtat în timpul execuţiei?

Iustinian îl lămuri cum stă treaba. Foulques trimise un sergent să le recupereze.

– Le veţi purta pe acestea pînă veţi căpăta pe cele cerute de funcţia domniei-voastre.

– Dar ce facem cu locuinţa? Domnul asesor mi-a expus obligaţia de a locui lîngă furcile care vor fi ridicate la răspîntia celor Patru-Drumuri. Ieri, cînd am trecut pe acolo, n-am văzut nimic de acest fel. Mă îndoiesc c-o să fie gata pînă diseară ceva care să mă poată găzdui.

– Ştiu, ştiu… Reveniţi cu această întrebare diseară, jupîne Pibrac. O să vedem atunci ce-i de făcut.

Foulques se-ntorsese de la castel unde baronul îl convocase pentru a-i porunci să accelereze ridicarea furcilor.

– Monseniorul Conte-Episcop se simte bine în oraşul nostru şi-şi prelungeşte şederea, îi spusese el. Luaţi cîte echipe aveţi nevoie, lucraţi şi noaptea dacă trebuie, dar să fie ridicate furcile înainte de plecarea domniei-sale. Căci vreau să poată onora inaugurarea lor cu prezenţa domniei-sale. L-ai găsit pe călău?

– L-am găsit şi a semnat scrisoarea de acreditare. Studiază acum charta împreună cu domnul asesor Duvalier. Cînd binevoiţi să aibă loc inaugurarea?

– Să fie totul gata poimîine dimineaţa. Dibuieşte şi vreo doi-trei tîlhari buni de spînzurat.

– Dar nu dispunem de nici un condamnat la moarte!

– Te însărcinez să găseşti unul, domnule de Foulques.

– Porunca domniei-voastre, domnule Baron.

*

Iustinian îşi recuperase hainele cele frumoase şi escorta comandată de un ofiţer al miliţiei. A părăsit sediul poliţiei şi s-a îndreptat spre roată. Piaţa mai era înţesată de gură-cască fascinaţi de spectacolul oferit de Galine ciugulit de vreo zece corbi. Îi auzi comentînd progresele realizate de aceste păsări care se luptau pe pîntec ca să ajungă la măruntaie. Unii se apărau de duhoare acoperindu-şi nasurile cu batiste parfumate

cu esenţă de iasomie.

În loc să se ocupe de cadavru, cum glăsuiau poruncile, se duse întîi la jupîn Favaidou, preşedintele corporaţiei armurierilor-lustruitori din Bellerocaille, şi-i comandă o spadă mare precum şi o secure care să poată tăia dintr-o lovitură orice gît oricît de gros. Spada trebuia să servească la descăpăţînarea nobililor, securea a tuturor celorlalţi.

Jupîn Favaidou îl recunoscu pe Iustinian pe care-l văzuse la treabă în ajun şi nu-şi încărcă sufletul cu scrupule aşa cum făcuseră confraţii săi meşteşugari. Păţaniile jupînului Calzins şi-ale jupînului Harap erau cunoscute în tot oraşul.

– Unde să vi le trimit?

– La răscrucea celor Patru-Drumuri.

– Dar nu locuieşte nimeni acolo! se miră armurierul cam neliniştit, căutîndu-l din ochi pe locţiitorul Căpitanului de miliţie care se ţinea mai la o parte.

– Baronul Raoul a pus să se ridice acolo furci cu patru stîlpi.

– Atunci sînt adevărate zvonurile care circulă! Asta-i o veste bună: ne lipseau în senioria noastră… Comanda domniei-voastre va fi onorată cît se poate de repede.

Fascinat de cînd intrase în dugheană de feluritele spade şi pistoale expuse spre vînzare, Iustinian şi-a ales în tihnă o lungă spadă seviliană a cărei gardă era împodobită cu cîini vînînd un cerb, un pumnal italian, o pereche de pistoale a căror înfăţişare serioasă îi făcuse cu ochiul şi un centiron de piele, de culoare roşie ca roiba, pentru a le putea purta la brîu.

– Vă rog să treceţi şi aceste cumpărături pe factură, jupîn Favaidou. O să mai iau punga asta cu pulbere şi alta cu alice.

– N-o să luaţi nimic din toate acestea. Vă rog să aşezaţi armele la loc şi să vă îndepărtaţi de ele! îl înfruntă armurierul cu o voce glacială.

Chiar şi locţiitorul Căpitanului găsi de cuviinţă să se amestece în discuţie.

– Numai nobilii au dreptul să poarte spadă, îi aminti el pe tonul unui stăpîn certîndu-şi cîinele pentru că s-a scăpat pe covor.

– Nobilii, da, dar şi călăii, răspunse Iustinian pe un ton triumfător, scotocind printre toate hîrtiile primite ca să le arate zapisul baronului.

Aprins la faţă de indignare, locţiitorul se înclină în faţa peceţii de ceară, iar armurierul se văzu nevoit să-şi ajute clientul să-şi

prindă centironul pe care-l aşezase greşit.

Astfel gătit, ca un spadasin de comedie italiană, s-a dus Iustinian la stăpînul staţiei de poştă, Pierre Calmejane, care închiria cai (cu interdicţia să fie mînaţi la galop) şi vehicule utilitare.

Cu o căruţă la care fusese înhămat un catîr de vîrstă incertă, tînărul s-a întors în piaţa Gropii ca să se ocupe de trupul lui Galine.

Escorta lui s-a dat mai la o parte cînd a legat catîrul de catarg şi a început să-şi lepede harnaşamentul războinic. Şi-a scos apoi vesta şi pălăria, a rezemat scara de catarg şi a urcat, gonind corbii.

Văzînd orbitele scobite şi abdomenul perforat de unde scăpau bucăţi de intestin acoperite cu muşte verzi, stomacul lui nealimentat din ajun se răzvrăti. Coborî scara în grabă şi căzu în genunchi, vărsînd fiere pe caldarîmul cenuşiu. Ici şi colo au răsunat rîsete batjocoritoare.

– Trebuie să mănînc ceva, altfel n-o să reuşesc, şi-a zis, îmbrăcîndu-se din nou cu grijă şi prinzîndu-şi centironul.

Zărind firma hanului „La Gămanul fericit” a intrat în local stîrnind rumoare, lovind şi răsturnînd tot ce intra în raza spadei sale.

Hangiul Sébrazac a refuzat să-l servească.

– N-am nevoie de *asta* în casa mea!

Iustinian s-a aşezat la una din mese declarînd că nu o va părăsi înainte de a-şi fi potolit foamea. Şi-a scos pălăria, a pus pistoalele pe masă, în faţa lui, după ce le-a încărcat aşa cum îl învăţase în grabă jupînul armurier. Vecinii lui apropiaţi s-au mutat de la locul lor şi locţiitorul Căpitanului a preferat să stea afară cu oamenii lui.

Iustinian a mîncat cu poftă şi a băut pe măsură. În curînd l-a cuprins o tulburătoare senzaţie de plăcere. Şi-a calificat situaţia drept „puţin obişnuită” şi gîndindu-se la ea s-a trezit rîzînd în hohote. Îi era de-ajuns să-şi privească pistoalele pentru a avea dovada certă că nu visase. Greutatea spadei ce-i atîrna de centiron îi dădea senzaţii inefabile, îndeobşte plăcute.

I-a făcut semn hangiului şi i-a comandat o a doua butelcă de vin înfundată.

Indignat de atîta dezinvoltură, Sébrazac a traversat piaţa şi s-a plîns Căpitanului de poliţie.

– Călăul ăsta se ghiftuie în locanda mea de un ceas! Îmi alungă clienţii şi cînd am încercat să-i refuz o a doua carafă de

vin, m-a ameninţat cu pistoalele.

– Are pistoale?

– Dacă are pistoale? Fir-ar oţetul să fie! Are chiar şi o spadă care se bălăbăne lovind totul în jur. Nu-i de îndurat! Iar locotenentul care-l însoţeşte nu vrea să intervină.

– De azi dimineaţă cetatea noastră îşi are propriul călău, ca la Rodez şi Nîmes, la Albi sau Paris. Are rang de ofiţer în justiţia baronială.

– Păi atunci, ce aşteaptă ca să ne scape de hoitul ăla care pute ca un cimitir! În curînd va fi ora prînzului şi hanul meu se află exact în faţa roţii. Nu pot să mai deschid ferestrele.

– Ieri după-amiază nu te plîngeai! Mi s-a spus că ţi-ai închiriat balconul cu zece livre locul.

– Cu cinci, domnule Căpitan. Numai cu cinci. Lumea exagerează întotdeauna.

Iustinian aproape că-i venise de hac celui de-al doilea clondir cînd a intrat şi Căpitanul de poliţie la „Gămanul fericit”. Privirea lui severă se plimbă de la pistoalele aşezate pe masă la spada iberică atîrnînd de centironul roşu ca para focului.

– Ce se întîmplă aici? Nu ţi-am poruncit să te ocupi în primul rînd de hoit? Ce ţi-a venit să te ghiftuieşti în halul acesta făcînd pe spadasinul de operetă? Dar pe legea mea, eşti beat cui, nepricopsitule!

Iustinian rîse copilăreşte.

– Vai! domnule Căpitan! Aţi şi uitat? Sînt de-acum încolo „jupîn Pibrac” sau „Domnul Executor”!

Totuşi se sculă şi-l lămuri:

– Înţelegeţi-mă, domnule Căpitan, v-am ascultat. M-am urcat pe roată, dar cînd am văzut de aproape lucrarea corbilor, mi s-a întors stomacul pe dos. Nu mîncasem nimic de ieri dimineaţă, şi atunci am venit aici.

– Dar armele astea, de unde sînt?

– Mi le-a vîndut jupîn Favaldou, armurierul. De cînd mă ştiu voiam să port arme. Mai ales o spadă. De aceea, cînd domnul asesor mi-a spus că eram autorizat s-o fac… Cînd o să am timp, o să învăţ să le folosesc, şi atunci vai de cel care-mi va privi strîmb nasul!

Atîta candoare, chiar puţin afumată, l-a liniştit pe Căpitanul de poliţie care-i făcu semn tînărului să se aşeze din nou şi luă la rîndul său loc în faţa lui.

– *Oderint, dum metuant!*[8] spuse tînărul cu voce tunătoare, ridicînd un arătător ameninţător aşa cum făcuse odinioară prefectul de moravuri al seminarului.

Apoi izbucni într-un hohot de rîs. Foulques îşi aminti că-l văzuse citind şi scriind cu îndemînare.

– Cum se face că un tîlhar ca tine ştie latineşte?

Orice jovialitate se şterse de pe faţa tînărului.

– Nu sînt un tîlhar! Am fost osîndit la galere pe nedrept, tot aşa cum pe nedrept am fost condamnat să fiu călău. Şi acum, domnule Căpitan, voi dispune de hoit *precum aţi poruncit.* Sluga domniei-voastre.

S-a sculat, şi-a strecurat pistoalele la brîu, şi-a pus pălăria şi a ieşit salutînd cu demnitate, dar răsturnînd în drum cu sabia-i bălăbănindă paharul şi ulciorul de vin care se făcură ţăndări.

– Scuzaţi, strigă el, celor de faţă, dar nu sînt încă obişnuit…

Afară se adunase gloată. Apariţia lui a stîrnit zarvă, ceea ce i-a luminat întrucîtva fruntea întunecată de vorbele Căpitanului de poliţie. Curiozitatea care-l întîmpina îi plăcea căci o simţea plină de spaimă.

S-a îndreptat, mergînd cît se poate de drept spre căruţa de sub roată, între timp catîrul rosese aproape în întregime cureaua care-l lega de catarg. Iustinian l-a legat din nou, mai scurt, străduindu-se să se gîndească cum trebuie să procedeze ca să-l coboare singur pe Galine de pe roata lui şi să-l depună în vehicul. Treaba i s-a părut peste poate de grea.

S-a descotorosit iar de arme şi de vestă şi i-a venit atunci o idee pe care fără îndoială că n-ar fi îndrăznit niciodată s-o pună în practică dacă n-ar fi fost beat. A urcat pe scară. Cu părere de rău, corbii s-au retras. Mulţimea fremăta. Căpitanul de poliţie şi hangiul ieşiră în pragul hanului. L-au privit căţărîndu-se pe scară, apucînd trupul, dar în loc să-l ia în cîrcă şi să-l coboare, l-a aruncat pe Galine direct în căruţa care se afla dedesubt.

Consecinţele nu s-au lăsat aşteptate. Căzînd de la o astfel de înălţime, cadavrul de vreo şaizeci de kilograme sfărîmă fundul căruţei, băgînd groaza în catîr care începu să zvîrle între hulube, trăgînd în acelaşi timp de funia legată de catarg. Iustinian, care se pregătea să coboare, a fost catapultat brutal pe caldarîm: a căzut ca un fruct copt şi s-a lovit destul de rău.

O parte din mulţime socoti că nu este prea cucernic să tratezi astfel rămăşiţele pămînteşti ale unui creştin, dar cealaltă găsi că

[8] Urască-mă, numai să se teamă de mine! (*n.t.*)

scena este hazlie şi pe gustul ei. Jignit tot atîta pe cît era de lovit, Iustinian s-a sculat cu greutate. Era un adevărat miracol că nu se izbise mai rău. Îl dureau cumplit umărul şi şoldul stîng.

– N-a fost o idee prea strălucită, recunoscu el verificînd poziţia nasului său. Trebuia să-l fac să cadă jos şi să-l urc apoi în căruţă.

– Atenţie! strigă deodată o voce.

Prea tîrziu! O smucitură mai puternică scosese roata din lăcaşul de pe catarg şi-o proiectase peste un grup de curioşi, rănind destul de grav pe doi dintre ei la faţă şi la piept. Au urmat cîteva clipe de mare agitaţie în piaţă. În timp ce Căpitanul de poliţie ajutat de locotenentul său organiza evacuarea răniţilor spre spitalul franciscanilor, Iustinian reuşi să liniştească dobitocul.

Fundul căruţei suferise de pe urma şocului, dar asta nu-l împiedica să-l transporte pe Galine fără să rişte să-l piardă pe drum. Şi-a îmbrăcat vesta, s-a încins cu centironul, şi-a adunat armele, şi-a pus pălăria pe cap şi a părăsit piaţa, urmat de escorta sa reîntregită, dar şi de corbi, de muşte şi, bineînţeles, de priviri.

A luat-o pe strada Magne în sus, prin faţa casei soţilor Crespiaget în cuhnia cărora cadavrul sfărîmat fusese stăpîn opt ani de zile, apoi a intrat pe strada Paparei, reluînd itinerariul din ajun. Dar catîrul, care nu-şi revenise probabil din frica îndurată, nu se arăta prea dornic de cooperare şi se oprea fără rost, hotărît să nu-şi mai mişte copitele în ciuda celor mai aprige ameninţări. Socotind că strada Paparei este prea povîrnită după gustul lui, s-a înţepenit locului şi-a refuzat să-şi mai continue drumul.

Excedat de atîta rea voinţă, Iustinian găsi de cuviinţă să-şi folosească pentru întîia oară costisitoarea lui sabie seviliană. O trase din teacă cu un gest măreţ şi împunse crupa catîrului care răcni sălbatic, luînd-o la goană drept înainte pe strada povîrnită. Locotenentul care-i deschidea calea, abia dacă reuşi să se salveze lipindu-se de galantarul unei spiţerii.

Numai intervenţia binefăcătoare a unui boar opri dezlănţuirea dobitocului, evitînd o dramă suplimentară. Omul păli descoperind conţinutul căruţei.

– Şi asta a fost o idee proastă! se gîndi cu părere de rău Iustinian, vîrîndu-şi sabia în teacă.

Tulburat cum era, nu a nimerit gaura tecii, fiind cît pe ce să-şi reteze patru degete.

Mulţumindu-i boarului care rămăsese acum cu ochii uimiţi

aţintiţi pe nasul lui, apucă animalul de căpăstru şi trase uşor. Catîrul catadicsi să se supună.

Convoiul funebru depăşi turnul-temniţă şi ieşi din cetate pe poarta de apus. Preveniţi de locotenent, paznicii de la vamă opriră traficul ca să dea prioritate căruţei.

Au trecut Podul-Vechi, mergînd un timp de-a lungul Dourdou-ului, pe malul străjuit de plopi, înainte de a porni către cîmpie şi răspîntia celor Patru-Drumuri, punct de trecere obligatoriu pentru călătorii care se duceau la Rodez, Clermont, Pont-de-Salars sau Millau.

Locul era însemnat încă din vechime printr-un mare dolmen, faimos în tot Rouergue-ul şi mai departe, pentru darul lui de a purta noroc celui care îi făcea ocolul. Originea acestui obicei se pierdea în noaptea timpurilor, dar pînă şi însoţitorii cei mai păgîni ai poştalionului nu ar fi îndrăznit să-şi urmeze drumul fără să se supună ritualului.

Cînd Iustinian şi escorta sa au sosit la răspîntie au găsit acolo o mare însufleţire, dirijată de jupîn Calzins, care obţinuse să i se încredinţeze lucrarea în schimbul reducerii cu două sute de livre a memoriului de cheltuieli pentru ridicarea eşafodului. Defrişase un spaţiu larg în faţa dolmenului, şi o echipă de terasieri îl nivela, în timp ce dulgherii marcau locul unde aveau să înalţe furcile, sălaşul călăului şi şopronul destinat uneltelor sale. La dreapta dolmenului ardea un foc mare unde erau mistuiţi mărăcinii şi bălăriile adunate. În partea opusă, catîrii păşteau paşnic în preajma căruţelor şi a cîtorva stive de scînduri şi grinzi.

Sosirea lui Iustinian şi a convoiului său macabru a tulburat sîr-guinţa tihnită a oamenilor. S-au supărat şi mai tare cînd Iustinian s-a dus drept la şeful lucrărilor şi i-a poruncit să meargă fără zăbavă în piaţa Gropii, să demonteze eşafodul şi să-l aducă pentru păstrare la răspîntie.

Totuşi, Calzins s-a lăsat impresionat de pistoale şi de spadă; înghiţindu-şi iritarea, a chemat şase oameni care să-l însoţească şi să îndeplinească poruncile.

– Nu uitaţi catargul, roata şi scara. Mai aduceţi şi o prelată pentru a proteja lemnul în caz de ploaie.

Fără a-i răspunde, jupîn Calzins îşi urmă oamenii care înhămaseră cea mai mare dintre căruţe.

Iustinian rînji a batjocură văzîndu-i cum dădeau conştiincios ocol dolmenului înainte de a porni către Bellerocaille. Şi el îi dăduse ocol, nu era aşa mult de atunci, şi nu era de părere că

aceasta îi adusese noroc.

Privi răspîntia cu un ochi critic. Aicea, dară, voiau să-l surghiunească, în acest pustiu de pietre, mărăcinişuri şi ciulini, sub privirea vigilentă a oraşului, aşezat la doar o jumătate de leghe.

Neştiind ce să facă cu Galine, l-a lăsat în căruţă şi s-a mulţumit să deshame catîrul care se duse să pască în tovărăşia celor din neamul lui. Locotenentul veni să-ntrebe ce avea să urmeze. Iustinian dădu filozofic din umeri.

– Trebuie să aşteptăm să se întoarcă acel strică-lemne cu, catargul şi cu roata pe care trebuie aşezat trupul. Nu ne putem întoarce în oraş înainte să fi gătit treaba.

Resemnat, locotenentul s-a aciuit cu oamenii lui sub piatra lată a dolmenului, singurul loc umbrit din împrejurimi.

Aşteptarea promitea să fie lungă; Iustinian se aşeză pe o stivă de scînduri şi începu să se joace cu pistoalele. Nemaiavînd răbdare, a tras, ţintind un corb şi speriind pe toată lumea. Locotenentul îl dojeni cu o voce excedată:

– Ce v-a apucat? Nu ştiţi că este interzis să omorîţi corbi?

Făcea aluzie la o hotărîre baronială care proteja corbii, stăncuţele şi alţi hoinari cu rang de gunoieri municipali.

– Am ţintit alături. Vă-nchipuiţi că nu voiam să-i omor, minţi el, ducînd ţeava la nările lui de tei pentru a respira mirosul înţepător al prafului de puşcă.

– Este de asemenea interzis să-i supăraţi în orice fel. Domnul Baron nu vrea să-i vadă emigrînd în alte părţi.

Ruşinat, Iustinian şi-a strîns armele. Locotenentul s-a întors sub dolmen unde oamenii lui începuseră să joace cărţi.

Iustinian şi-a scos sabia din teacă şi a cercetat-o amănunţit de la gardă la vîrf. Numele meşterului care o călise, Sebastián Hernández, era gravat, în mici fileturi de argint, pe partea de sus a lamei. A biciuit aerul în faţa lui, sedus de fîşîitul oţelului.

Puţinele lecţii de scrimă pe care le luase îi fuseseră date de tata Martin care folosise un ciomag pentru a-l iniţia în tehnica abordajului, singura pe care o cunoştea.

A decapitat cîţiva maci, apoi s-a războit cu ciulinii. Deşi arma era uşoară, braţul lui, puţin antrenat, a obosit repede. A şters lama de mîneca hainei şi-a vîrît-o cu grijă înapoi în teacă.

Călătorii care treceau pe la răspîntie se opreau să-i întrebe pe lucrători de ce era atîta zarvă acolo. La auzul răspunsului unii fugeau ca muşcaţi de fund, alţii, dimpotrivă adăstau, mergînd pînă la a-i deranja pe corbi, ca să vadă ce-i atrăgea în căruţă.

Unul dintre ei, un negustor ambulant de mărunţişuri, s-a aplecat peste loitră şi-a rupt o bucată din cămaşa mortului.

De sub dolmen, locotenentul s-a răstit la el:

– Lasă asta, puşlama, şi vezi-ţi de drum!

Apoi, întorcîndu-se către Iustinian care visa pe stiva de scînduri, îi strigă:

– Mortul ăsta este al dumitale. Trebuie să-l păzeşti.

Iustinian s-a apropiat de marchitanul care-şi ducea în cîrcă geamantanul-prăvălie.

– La ce-ţi trebuie otreapă asta? îl întrebă el arătînd bucata de ţesătură mînjită de sînge pe care omul o ţinea între degete.

– Cunosc mai mulţi făcători de talismane care plătesc bine acest fel de marfă.

– În cazul acesta, păstreaz-o, dar trebuie să-mi plăteşti şi mie tainul cuvenit. Să zicem, ştiu eu… zece parale… nu-i scump!

– Vărsat de călugăr! Zece parale, pe dracu! Şi de ce să-i plătesc tain unui tîrîe-brîu ca tine.

– Pentru că sînt călăul de la Bellerocaille şi acest mort îmi aparţine.

Marchitanul lăsă să cadă bucăţica de cîrpă în căruţă şi se făcu nevăzut pe drumul înspre Millau… dar reapăru cîteva clipe mai tîrziu ca să dea ocol dolmenului căci uitase s-o facă.

Iustinian se întoarse la stiva lui de scînduri fredonînd: „Trei tineri toboşari se-ntorceau de la război…”

– Şi ri, şi ran, rataplan! îl acompaniară în cor, în batjocură, dulgherii care asamblau primii stîlpi ai spînzurătorii.

Iustinian se înroşi ca racul, apoi veni să se aşeze în faţa lor cu un aer nevinovat ca să-şi încarce din nou pistoalele. Corul tăcu. Curînd se întoarseră şi corbii pe loitrele căruţei. Timpul trecea.

*

Odată cu dispariţia trupului lui Galine, piaţa Gropii se golise de gură-cască; la sosirea lui jupîn Calzins şi a echipei sale care se apucă de demontat eşafodul, gură-cască au reapărut ca prin minune.

Un sergent înarmat cu o suliţă lată-n vîrf ieşi din palatul Poliţiei şi-l anunţă pe dulgher că era aşteptat de Căpitan în biroul său.

Foulques era negru de mînie. Vizita jupînului armurier Faval-dou şi factura lui exorbitantă îl dăduseră gata. („Bineînţeles, este

foarte scump, dar călăul domniei-voastre nu s-a mulţumit cu o Sebastián Hernández, a luat de asemenea şi o pereche de pistoale de şa, cu pirită, de Herman Barne!”)

– Cum stai cu lucrările, jupîne Calzins?

– Merge din plin! Fără intervenţia intempestivă a domnului Executor al domniei-voastre, am fi fost gata la timp.

– Destul! Vă repet că băiatul este de-acum încolo călăul nostru acreditat cu toate drepturile aferente funcţiei sale. Vă sfătuiesc de altfel să citiţi cu atenţie charta pe care am afişat-o şi anunţat-o azi în oraş şi să studiaţi pasajul despre dreptul de havaj ca să ţineţi cont de el cînd vă veţi întocmi memoriul de cheltuieli.

– Ce-nseamnă asta? Nu vă înţeleg, domnule Căpitan.

– Baronul a hotărît că o parte din cheltuielile determinate de crearea acestei noi funcţii vor fi asigurate de ghildă.

Ghilda era asociaţia meşteşugarilor din Bellerocaille. Şi era atît de puternică încît baronul Raoul nu putea hotărî instituirea unui impozit fără s-o consulte.

– Ghilda n-o să-şi dea niciodată acordul.

– Ba şi-l va da cînd i se va citi lista beneficiilor înregistrate de cînd a fost arestat Pierre Galine.

Secretarul intră în birou şi anunţă că hangiul Sébrazac se prezentase în anticameră, cerînd audienţă.

– Ce mai vrea?

– Cred că a venit să vă aducă o notă de plată, domnule Căpitan.

– Să aştepte.

Foulques îşi ocoli masa de lucru şi se apropie de dulgher care-şi privea prin fereastră oamenii care demontau scara eşafodului.

– Cînd speraţi să terminaţi locuinţa călăului?

– Mîine după-amiază, domnule Căpitan.

– Cît timp vă trebuie ca să montaţi eşafodul?

– Vreo trei ceasuri.

– Foarte bine. Montaţi-l din nou la cele Patru-Drumuri. Este destul de mare pentru a adăposti o companie de dragoni. Îi va servi lui gîdea de locuinţă provizorie.

*

Rezemat de stiva de scînduri, Iustinian adormise; visa că-l răpusese pe Baldo în duel, străpungîndu-i trupul şi se pregătea

să-l trateze la fel pe Vitou (legată de un copac, Mouchette îşi aştepta rîndul), cînd un zgomot de roţi hurducăind pe pietrele drumului îl trezi. Se sculă cu mintea limpede, dar cu capul greu. Pălăria îi alunecase într-o parte în timpul somnului şi obrazul stîng i se înroşise de soare. Zări apropiindu-se căruţa dulgherului, urmată de o liotă de gură-cască neînfricaţi, cărora atîta amar de drum în soare nu le secase curiozitatea. Ba unii se şi apropiaseră de căruţa asaltată de corbi, aruncînd priviri hulpave spre cămaşa mortului. Corbii îşi luară zborul. Locotenentul ieşi din adăpostul său, oamenii lui lăsară jocul şi-şi apucară armele.

Iustinian se apropie frecîndu-şi tîmplele dureroase.

– Înapoi, oameni răi ce sînteţi! Lăsaţi mortul în pace!

L-au recunoscut şi s-au dat la o parte, dar puţin numai, şi cum este în firea lucrurilor ca sufletul oricărui om cinstit să se cutremure la vederea celui care îşi ucide legal semenul, toţi s-au cutremurat.

Iustinian se duse în întîmpinarea lui Calzins care supraveghea descărcarea pieselor eşafodului şi-l făcu din nou să se zbîrlească, rechiziţionîndu-i oamenii ca să înfigă catargul la locul lui şi să fixeze pe el roata cu trupul neînsufleţit.

– Nu se vor atinge de acest monstru.

– O să facă ce le spun eu! Dacă nu, o să le-o poruncească domnul Locotenent aici de faţă.

În timp ce un terasier săpa gaura pentru catarg, Iustinian se întoarse lîngă trup şi cercul de gură-cască ce se strînsese de jur împrejur. În sfîrşit o femeie îndrăzni să-i vorbească:

– Vă dau o para dacă mă lăsaţi să iau o bucăţică din cămaşa lui.

Spunînd aceasta, îi strecură în palmă moneda de argint. Iustinian nu stătu mult pe gînduri (doar cît să răsufle o dată).

– Pentru o para, nu vei avea decît o bucată tare mică.

De îndată, alte mîini înarmate cu alte monezi de argint s-au întins. Le-a acceptat pe toate şi a împărţit el însuşi cu cuţitul lui cămaşa bucătarului care dispărea cît să rosteşti treizeci de *Tatăl Nostru*[9]. În consecinţă, curînd a fost ridicat la doi metri de la pămînt un Galine gol puşcă, precum fusese în ziua în care se născuse. Corbii s-au întors.

---

[9] Pentru a evalua durata unui minut se rostea de două ori *Tatăl nostru.* (*n.t.*)

Cu capul descoperit, fără să-i pese de arşiţa soarelui, Iustinian îşi strînse pălăria pe jumătate plină de monede de argint, de parale şi de gologani din cupru şi se duse lîngă stiva de scînduri unde se apucă să le numere. Suma îl înmărmuri: o sută zece parale. Cinci livre şi jumătate, destul ca să-şi cumpere o duzină de cămăşi.

– Ar fi trebuit s-o tai în bucăţele mai mici.

Între timp, la douăzeci de metri de viitoarele furci ale căror fundaţii erau aproape terminate, lucrătorii se străduiau să remonteze în grabă eşafodul.

– Este oare necesar? Nu ar fi mai bine să-l păstrez demontat? îl întrebă Iustinian pe Calzins, care zîmbi cu răutate.

– Era şi părerea mea, dar domnul Căpitan vi l-a hărăzit ca locuinţă provizorie pînă vi se va construi alta.

Simţindu-se observat de toţi, Iustinian decise să se arate impasibil.

– Un eşafod ca să adăpostească un călău, nimic mai firesc! Să mă duc deci în oraş ca să-mi fac rost de ce-mi mai trebuie înainte de căderea nopţii.

Şi-a recuperat catîrul, l-a înhămat la căruţă şi-a plecat înspre Bellerocaille evitînd în chip făţiş să dea ocol dolmenului. A restituit întîi căruţa cu scîndurile sfărîmate şi catîrul proprietarului lor. Cînd acesta a dat să se supere, Iustinian i-o reteză scurt:

– Scutiţi-mă de smiorcăieli şi mulţumiţi-vă să umflaţi socoteala… de altfel aţi fi făcut-o oricum. Şi mai porunciţi grăjdarilor să-mi pregătească o altă căruţă. Dar de data aceasta vreau un cal, nu un catîr centenar şi încăpăţînat. Să fie în faţa sediului poliţiei cînd voi ieşi.

Fără a aştepta răspunsul, i-a întors spatele şefului poştei, jupînul Calmejane, şi s-a îndreptat cu pas hotărît spre piaţa Gropii, urmat îndeaproape de escorta sa.

Înainte de a-l introduce în biroul lui Foulques, secretarul i-a arătat drugul de fier rezemat de perete:

– N-o să uitaţi să-l luaţi la plecare, nu-i aşa, vă rog? Au!

– Scuzaţi, spuse Iustinian, care-l lovise din nebăgare de seamă cu sabia lui.

Foulques scria cu un aer şi mai preocupat ca înainte (avea de găsit trei condamnaţi la moarte).

– Este adevărat, domnule Căpitan, că mi-aţi hărăzit eşafodul drept locuinţă?

– Şi de ce nu? Vremelnic, doar, căci poimîine, vineri, cel tîrziu, locuinţa domniei-voastre va fi terminată.

– N-ar fi fost mai potrivit să locuiesc provizoriu la „Gămanul-fericit”?

– Recitiţi Charta, domnule Executor, care a intrat în vigoare din clipa în care vi s-a înmînat. Nu puteţi petrece noaptea în incinta cetăţii noastre fără a contraveni dispoziţiilor ei…

– Foarte bine, aşa să fie! Acum, cu voia domniei-voastre, mă voi duce în căutarea unei saltele de paie şi a altor cîtorva lucruri ca să mă pot aranja cît mai bine.

– Voia domniei-voastre, domnule Executor, voia domniei-voastre. Dar pe viitor puneţi totuşi o stavilă gusturilor dumneavoastră costisitoare. Dacă ar fi să dau crezare acestor note (puse mîna pe o stivă de hîrtii), ne datoraţi de pe acum cinci ani de leafă.

– Este cît se poate de firesc, domnule Căpitan. Cum n-am nimic, am nevoie de tot. Ca de exemplu, de un cal… De ce? Ei bine, pentru că, locuind atît de departe de oraş, îmi va trebui unul ca să circul în groaznicele mele haine roşii.

– O să vedem, o să vedem, fiecare lucru la timpul său. Mulţumiţi-vă pentru moment cu minimumul, pe urmă mai stăm de vorbă… Dar ce-am spus de zîmbiţi atît de satisfăcut?

– M-aţi asigurat că locuinţa mea va fi gata poimîine, vineri, aşa-i?

– Da, aşa am spus.

– Deci azi este miercuri!

– Da… pînă la miezul nopţii. Şi ce-i cu asta?

Iustinian despături copia Chartei sale şi citi cu o voce răsunătoare pasajul referitor la zilele de havaj: luni, MIERCURI şi sîmbătă.

– Deci, îmi voi exercita dreptul de havaj. De n-ar fi cu supărare, domnule Căpitan, daţi-mi voie să vă sugerez să porunciţi unui crainic să mă însoţească… Pentru a citi Charta comercianţilor… Şi n-ar fi rău să dublaţi escorta… de asemenea să vină cu noi un portărel, pentru a scrie procese-verbale în cazul în care unii negustori ar refuza să se supună impozitului.

Căpitanul Henri de Foulques înţelese că-l subestimase mult pe tînărul tîlhar cu nas de lemn. După plecarea acestuia, întovărăşit de un crainic cu toba lui, de un portărel cu guler alb, de un căpitan de miliţie şi de o escortă de cinci ori mai numeroasă, ceru secretarului să-i aducă dosarul penal al numitului Iustinian Pibrac.

*

Puţin înainte de apusul soarelui, echipele de lucrători şi meşterul lor s-au întors la Bellerocaille lăsîndu-l pe Iustinian singur în tovărăşia calului său închiriat şi a hoitului de nerecunoscut al lui Pierre Galine. Nimeni nu i-a urat noapte bună, iar cînd ultima căruţă a dispărut între plopi tînărul s-a simţit copleşit de amar. A făcut cîţiva paşi prin răspîntie gîndindu-se la cîinii rătăcitori şi la lupii pe care mirosul de hoit avea să-i atragă fără doar şi poate.

Alungaţi un timp de larma oamenilor, greierii se întorseseră şi se zoreau să recîştige timpul pierdut, pe cînd sute de sturzi se-nvîrteau în stoluri dese pe un cer unde se adunau norii.

Căţărîndu-se pe dolmen, Iustinian a privit întinderea răspîntiei, întoarsă acum cu susul în jos. Aerul mirosea a iarbă proaspăt tăiată, afară doar cînd o pală de vînt mai capricioasă îi trimitea ceva din duhoarea hoitului de pe drum.

Dimensiunile viitoarei sale locuinţe fuseseră marcate cu funii trase între ţăruşi şi mai departe, pe dreapta, se ridica eşafodul reconstruit, unde-şi organizase culcuşul pentru noapte.

– Sînt pentru ei ca un cîine în lanţ, îşi spuse el cu amărăciune privind răutăcios mîrţoaga închiriată care păştea lîngă căruţa folosită pentru transportul mobilei şi al rezultatelor colindatului lui prin piaţă, aşa de substanţiale încît fusese nevoit să facă două drumuri ca să le care pe toate; le depozitase sub eşafod în lipsă de alt loc mai bun.

– Ce siguri sînt de mine, dacă m-au lăsat singur aici!

Într-adevăr, nimic nu-l împiedica să plece şi să meargă toată noaptea. Ar fi fost departe, cînd aveau să constate că a şters-o. Îşi închipui sosirea lui la Bordeaux, ambarcarea pe o corabie în drum spre Lumea Nouă.

Sări jos de pe dolmen şi se-ntoarse la eşafod, unde se instalase de voie de nevoie, întinzînd o prelată pe jos în chip de podea şi aducînd un pat cu polog, o masă, o bancă şi un cufăr pentru haine. O parte din spaţiu era ocupat de mărfurile strînse de la comercianţi. O! Bineînţeles, toţi protestaseră zgomotos, refuzaseră energic, ameninţaseră solemn, dar pînă la urmă toţi se supuseseră. Portărelul trebuise să intervină aproape de fiecare dată şi doar sîngele rece al Căpitanului de miliţie reuşise să potolească revolta din strada Grînarilor (aceştia îi socoteau

mîna anormal de mare şi voiau să fie cercetată de o autoritate ecleziastică), şi din strada Vinişorului, locuită de o corporaţie opusă din instinct acestui impozit-surpriză.

Deşi Iustinian n-avea dreptul decît la un pumn din fiecare sortiment, rezultatul fusese impresionant. Nesiguranţa drumurilor cum şi starea lor precară înmulţiseră numărul dughenelor, fabricilor şi atelierelor venite să se stabilească la Bellerocaille. Oraşul produsese dintotdeauna tot ce era necesar nu numai pentru consumul locuitorilor lui, dar şi pentru cel al ţăranilor.

Iustinian îşi deschise briceagul şi-şi tăie o bucată de şuncă afumată pe care o mîncă stropind-o cu un vin din butoaiele abaţiei franciscanilor. Şi un idiot ar fi înţeles că în cele trei razii săptămînale avea să-şi constituie într-un timp record o rezervă importantă pe care putea fie s-o vîndă, fie s-o folosească.

Vinul băut îl ajută să-şi recapete optimismul. Îşi închipui cum avea să fie peste un an, cînd avea să refuze să semneze reînnoirea acreditării lui, să-şi ia tălpăşiţa şi s-o întindă spre Bordeaux cu punga plină cu galbeni. Se văzu debarcînd în Lumea-Nouă şi cucerind acolo un imperiu colosal. Avea să se mire însuşi Dumnezeu! De altfel avea să fie atît de drept şi de iubit de supuşii lui, încît aceştia aveau să le taie nasul copiilor lor ca să-i semene.

Îşi termină clondirul de vin cu o brînză de capră despre care hotărî că este „extrem de gustoasă”, apoi deschise un al doilea clondir şi ieşi de sub eşafod ca să profite de ultimele licăriri ale zilei.

Îi veni dintr-o dată ideea să dea foc grămezilor de mărăciniş strînse de terasieri, apoi se cocoţă pe balconul său, privind la incendiul Romei, admirînd rugurile care luminau zarea, degajînd un fum alb şi des. Îşi imagină din nou că este împăratul Lumii Noi. De astă dată venea să cucerească Vechiul Continent în fruntea unei armate de Piei-Roşii, de vreme ce asta era culoarea pielii mojicilor de-acolo (aşa citise el într-unul din almanahurile lui tata Martin) şi împrăştiind teroarea în jurul lui.

Un ropot de copite îl făcu să tresară. Nici o fiinţă cinstită nu mai călărea la acea oră tîrzie din noapte, nu puteau să fie decît tîlhari rîvnind la proaspăta lui agoniseală. Cu inima zvîcnindu-i în piept, coborî în grabă de pe eşafod şi îngenunchie în spatele scării, armîndu-şi unul din pistoale. Trase în aer şi urlă din răsputeri:

– Stai! Stai locului, că-ţi zbor creierii!

– Sîntem patrula de pază. Ţie o să-ţi zburăm creierii, tîlharule, dacă nu te arăţi.

Iustinian privi mai atent şi răsuflă uşurat recunoscînd uniforma oamenilor baronului. Ieşi din ascunzătoarea sa. Călăreţii făcură roată în jurul lui; caii sforăiau.

– Ard doar mărăcinii, spuse unul dintre arcaşi după ce cercetă locurile mai îndeaproape.

– De aceea aţi venit? se miră tînărul zîmbind. Aţi crezut c-am dat foc sălaşului meu?

Arătă cu mîna masa sumbră a eşafodului.

Străjerii castelului văzuseră focurile şi strigaseră: „Arde la Patru-Drumuri”. Căpitanul de poliţie expediase o patrulă pentru a evalua paguba.

– De ce le-ai dat foc? întrebă aspru sergentul, fără a coborî de pe cal.

– Întîi de toate vă amintesc că sînt funcţionar de poliţie ca şi domnia-voastră şi vă rog să-mi vorbiţi mai politicos; apoi, aflaţi că sînt aici la mine acasă, dacă poate n-o ştiţi. De aceea aprind ce focuri îmi convin. Nu vă urez noapte bună.

Le-a întors spatele şi a intrat fără a se apleca sub eşafodul înalt de doi metri. Se lăsase noaptea de-a binelea, aşa că şi-a scos bricheta şi a aprins mai multe lumînări cu fitil de bumbac. Patrula de pază se duse.

Şi-a tăiat o halcă bună de friptură de berbec pe care a mîncat-o cu pîine-miel, o pîine fragedă cu coaja rumenită cu gălbenuş şi presărată cu boabe de grîu; Eponine cocea una în fiecare duminică şi lui îi plăcea tare mult… Se cutremură la ideea că Rouméqoux nu era decît la trei zile de Bellerocaille, patru cel mult pentru leneşi. Într-o bună zi, mai devreme ori mai tîrziu, aveau să-l dibuie. Cu nasul lui nu se putea altfel.

Mai bău o duşcă bună şi încercă să devină din nou împăratul tuturor Americilor, dar farmecul se destrămase. Răsună ţipătul ascuţit al unui şoarece-de-pădure înhăţat de un dihor. Îşi aminti de lupi şi-şi încărcă din nou pistolul. Ca să nu fie mîncat în somn, baricadă intrarea sub eşafod cu scînduri adunate de pe şantier.

Şi-a aşezat pe masă, unul lîngă altul pistoalele încărcate şi sabia, culcînd drugul la piciorul patului, şi a strecurat pumnalul italian sub pernă. Astfel pregătit, s-a aşezat iar pe bancă şi şi-a numărat banii. Peste cele cinci livre provenite din cămaşa lui Galine, mai adunase încă opt, primite de la negustorii care

refuzaseră să-l lase să le atingă bunurile cu mîna lui pîngărită de cînd dăduse moartea.

A privit o clipă grămezile de aramă şi argint. Nu toate monedele îl reprezentau pe baronul Raoul! Vedeai acolo şi profilul fostului rege Ludovic al XIII-lea, şi pe acela din tinereţe al actualului monarh, Ludovic al XIV-lea. Pe un galben, iată, se zărea faţa îmbietoare a regelui Carol al II-lea al Spaniei. În regatul Franţei erau valabile 38 de tipuri de monede şi mai bine. A băut în sănătatea tuturor acestor oameni de seamă, şi-apoi a strîns banii în punga lui cea nouă din piele de căprioară.

Cînd l-au atacat lupii, dormea dus. S-a trezit brusc la zgomotul baricadei care ceda sub asaltul lor.

– Cine e? a strigat el bîjbîind pe masă ca să-şi apuce pistoalele şi trăgînd în direcţia unor forme negre cu urechi ascuţite.

Un lup a lătrat scurt, bătînd în retragere, altul s-a căţărat pe grămada de scînduri năruite. Iustinian lăsă jos pistoalele şi apucă drugul de fier. Mişcarea asta îl salvă. Lupul care sărise la atac trecu pe deasupra lui şi se lovi zdravăn de peretele din lemn de stejar din Provenţa, o esenţă deosebit de tare. Iustinian îl pocni cu drugul în cap şi-l lăsă întins lat pe prelată. Auzi calul închiriat nechezînd de frică, apoi de durere, dar nu îndrăzni să iasă din adăpost.

Cum nu-l mai ataca nimic, a aprins iar lumînările ca să poată încărca din nou pistoalele, aruncînd priviri neliniştite spre intrare, dar şi spre lupul cu craniul însîngerat care zăcea în nesimţire, gîfîind.

După ce şi-a încărcat armele, s-a apropiat de scară şi s-a străduit să distingă ceva pe-afară. Era beznă, n-a văzut nimic şi se pregătea să înainteze cînd a auzit scîndurile trosnind deasupra lui şi a înţeles că-l pîndea un lup. A tras; glontele de plumb nu a străpuns blana groasă din stejar, dar a speriat jivina care a sărit jos de pe eşafod. Iustinian descărcă şi-al doilea pistol în direcţia lui, dar nu-l nimeri.

Le-a încărcat din nou şi s-a pregătit de un al doilea atac, care însă nu a mai venit. A refăcut baricada, consolidînd-o cu banca, masa şi cufărul. Se pregătea să înjunghie lupul rănit, dar renunţă; nu avea inima s-o facă. Deşi slabă moartă, fiara era de toată frumuseţea. „Lupii sînt cîini liberi”, spunea despre ei Martin cu admiraţie. Iustinian îi petrecu un laţ în jurul gîtului şi-l legă de stîlpul central care susţinea podeaua-salon.

Istovit, se trînti pe pat şi adormi. Afară băierile cerului se

rupseră pe neaşteptate şi începu să plouă. Întîi cîteva picături, apoi cu găleata. Ploaia se infiltra printre scînduri şi începu să picure peste tot în interior, formînd mici bălţi în faldurile prelatei, stingînd lumînările, udîndu-l pînă la piele pe Iustinian care fu din nou trezit brusc.

De ploaie nu se putea apăra, aşa că a aşteptat să înceteze, străduindu-se să pună la adăpost proviziile perisabile.

A doua zi dimineaţă, cînd echipele jupînului Calzins sosiră la răspîntia celor Patru-Drumuri, nu le veni să-şi creadă ochilor văzîndu-l pe călăul lor (nu se mai vorbea decît despre el în oraş) care hrănea un enorm lup cenuşiu de trei ani, legat de catarg, cu bucăţi mari de carne pe care le tăia din ceea ce rămăsese din hoitul sfîrtecat al mîrţoagei închiriate de la stăpînul poştei, jupîn Calmejane („Este interzis să fie mînat la galop”).

Astfel s-au desfăşurat prima zi şi prima noapte ale Executorului Înaltelor-Lucrări din Bellerocaille, Iustinian Pibrac, devenit strămoşul întemeietor al celei mai vechi şi mai însemnate stirpe de călăi din toate timpurile.

PARTEA A DOUA

Capitolul I

Bellerocaille, capitală de canton în departamentul Aveyron, mai 1901

– Un tomberon prea încărcat cu gunoi s-a răsturnat în mijlocul şoselei, dom'le Pibrac. Drumul este blocat pînă la podul Republicii.

Leon îi aruncă un bănuţ puştiului şi întoarse calul. Urcă pe strada Dreaptă şi o luă spre strada Balaurului, trecînd din nou prin faţa brutăriei. De la moartea lui Arsène Bouzouc, socru-său, cu trei ani mai înainte, Leon era stăpînul cuptorului. Dar nu se putea hotărî să schimbe firma brutăriei Arsène Bouzouc. Se mulţumise să adauge cuvîntul „patiserie”.

A aruncat o privire în prăvălie. Soţia lui, Hortense, o servea pe slujitoarea primarului. Cînd l-a zărit, a venit şonticăind pînă la uşă, privindu-l întrebător.

– Strada Dreaptă este blocată, o să trec pe la castel, explică el, adăugind pe un ton rugător: Te rog, Hortense, calcă-ţi pe inimă şi vino la *oustal.* De prăvălie se mai poate ocupa o dată şi mama ta.

– Am spus nu, rămîne nu!

Supărată, i-a întors spatele şi a şonticăit înapoi spre tejgheaua ei.

Încă subţire în ciuda celor treizeci şi cinci de ani ai ei, Hortense se apăra împotriva unei îngrăşări premature impunîndu-şi restricţii care îi acreau şi mai tare firea şi-aşa destul de arţăgoasă, căci se născuse cu un picior mult mai scurt decît celălalt, fapt ce-i amărîse toată tinereţea şi ar fi condamnat-o să rămînă fată bătrînă dacă Leon, ucenicul tatălui ei, nu ar fi luat-o în căsătorie cu paisprezece ani în urmă. Adusese pe lume două fete şi-un băiat, din fericire perfect constituiţi. La rîndul lui, Leon reuşise să tripleze cifra de afaceri, mărind clientela brutăriei atrasă de patiseriile lui. Dar Hortense era departe de a fi fericită… Cum să iubeşti pe cineva care te-a ales din „lipsă de ceva mai bun”? Şi, în definitiv, dacă nimeni în Aveyron nu voia să se căsătorească cu o şchioapă, chiar frumuşică la faţă, cine l-ar fi luat pe un Pibrac?

Leon dădu bice calului. Şareta o porni din nou în direcţia străzilor Magne şi Paparei. Trecătorii care îl întîlneau îşi întorceau privirile sau îl salutau din vîrful buzelor, ba unii, mai în vîrstă, se

închinau ţinînd în mîna stingă medalia cu sfîntul Benedict… Nimic nu se schimbase!

Leon era primul din neamul lui care se căsătorise cu o fată din regiune, dezicîndu-se de *tradiţie* şi încercînd asimilarea. Cum de putuse să se schimbe atît de mult fata asta subţirică şi sfioasă care îi tulburase inima, transformîndu-se într-o scorpie habotnică? Ce se petrecuse? Faptul că era un Pibrac nu explica totul… Poate nu evaluase bine puterea şi constanţa prejudecăţii, încă la fel de puternică în ciuda ieşirii forţate la pensie a tatălui său, Hippolyte Pibrac al Şaptelea, cu treizeci de ani în urmă. Decretul Crémieux din 1870 abrogase mandatările din provincie, conferind monopolul execuţiilor capitale călăului din Paris.

Părăsind strada Magne, calul o porni încet pe uliţa povîrnită Paparei, de-a lungul zidurilor castelului Boutefeux, rămas părăsit de cînd fusese prădat în 1792; se vorbea de restaurarea lui în vederea transferării acolo a muzeului municipal, în momentul de faţă cam înghesuit în clădirea primăriei, pe vremuri sediul poliţiei.

Apropierea unei familii de *montagnoli,* încărcaţi ca nişte măgari şi străduindu-se să urce panta, îl obligă să se dea la o parte ca să-i lase să treacă. Îşi părăsiseră cu zecile şi zecile platourile sterpe din Segala sau din Aubrac pentru a aduna legături de vreascuri pe care mergeau să le vîndă în oraş spre marea nemulţumire a cărbunarilor-negustori de lemne care protestau spunînd că le făceau o concurenţă necinstită. Dar municipalitatea, acum în mîinile „republicanilor” (a „roşilor”), le luase partea.

– Doar zece bani legătura! Ca să nu mai urcăm pieptişul ăsta, îi spuse omul în graiul lui bolovănos.

Leon refuză, dar cu părere de rău. Cuptorul lui consuma multe lemne şi n-ar fi lăsat să-i scape o astfel de ocazie dacă în după-amiaza din ajun doctorul Octave Beaulouis, şeful conservatorilor (al „albilor”) nu s-ar fi ivit în persoană, fapt fără precedent, în prăvălia lui, cu un zîmbet afectuos pe buze.

– Am două hatîruri să-ţi cer, dragul meu.

Cu ochii cît cepele, Leon îl privise pe înaltul oaspete.

– Mie?

– Păi da, dumitale.

Primul era să nu mai cumpere lemne de la strîngătorii de vreascuri *montagnoli,* al doilea să semneze o petiţie destinată a-l constrînge pe Barthélémy Boutefeux, primarul „roşu”, să ia

măsurile care se impuneau pentru a opri această invazie zilnică de pîrliţi.

– La început, se mulţumeau să adune vreascurile, dar de curînd au început să le taie din copaci şi sînt pe cale să pustiască pădurea Dezmăţaţilor, ca să nu pomenim decît de asta.

Bîlbîind cîteva cuvinte stîngace despre „nepreţuita onoare” care i se făcea alăturînd numele lui de cel al oamenilor de vază din oraş, Leon semnă petiţia, fără să se mire că prima semnătură era a însuşi preşedintelui corporaţiei cărbunarilor-negustori de lemne.

– Mai vroiam să-ţi spun, dragă Pibrac, că societatea noastră îl primeşte duminica viitoare pe eminentul profesor Marguerite. Va ţine o conferinţă pe tema *Să fie nevoia de linişte mai firească la om decît nevoia de libertate?* Ai să vii, nu-i aşa? Contez pe prezenţa dumitale.

Preşedinte-fondator al *Societăţii amicilor bunelor vremuri apuse,* doctorul Beaulouis pregătea activ viitoarele alegeri, hotărît să-l dea în pumni afară din provincie pe acest „incendiator”, acest Boutefeux „fără de Dumnezeu”, pe vremuri baron de Bellerocaille; cu el se ducea oraşul de rîpă, pradă foametei.

Să fi însemnat aceasta sfîrşitul erei prejudecăţii? Un început promiţător, în orice caz, îşi spuse Leon trecînd prin faţa fostelor şanţuri azi umplute cu pămînt şi a turnului de colţ unde fusese întemniţat strămoşul-întemeietor. Cînd era copil, tatăl lui, Hippolyte, îl ducea adesea prin ruinele castelului, sfîrşind totdeauna printr-o vizită în turnul unde fusese ţinut în lanţuri primul din neamul lor, pe vremuri, cînd mai era o temniţă seniorială.

– Priveşte, Leon, priveşte, îi spunea de fiecare dată Hippolyte, pe ferestruica asta putea el zări domeniul şi răspîntia Judecăţii-de-Apoi.

– Pădurea Ruşinii nu exista?

– Nu, au plantat-o pe vremea celui de-al Patrulea (Pibrac), ca să nu mai putem fi văzuţi din oraş.

Trecînd pe sub poarta de apus, păstrată chiar după ce zidurile de incintă fuseseră dărîmate pentru a permite creşterea oraşului, Leon trecu Podul-Vechi şi urmă un timp drumul, părăsit de cînd fusese durat în amonte podul Republicii. O luă apoi pe cărarea care se pierdea în desişul pădurii Ruşinii; curînd zări silueta masivă a dolmenului profilîndu-se printre trunchiurile ulmilor.

Marea Revoluţie măturase de la răspîntie furcile, estradele cu butuci de expunere şi spînzurătorile, dar şi dughenele şi negustorii de suvenire; *oustalul* stăpînului acelor locuri mai dăinuia însă, ascuns în spatele zidului înalt de apărare prevăzut cu vîrfuri de suliţe late.

Leon ieşi din pădure, ocoli dolmenul înconjurat de un covor de iarbă şi părăluţe, îndreptîndu-se spre intrarea principală zidită din blocuri de piatră cioplită, cu blazonul familial şi mîndra deviză: *Doar Dumnezeu şi noi.* Ierburi roşietice creşteau în crăpăturile pietrelor din gresie roz, asemănătoare celor din care era clădită catedrala din Rodez.

A coborît din şaretă şi a împins unul din canaturile grele, gîndindu-se nemulţumit la comentariile răuvoitoare pe care absenţa Hortensei avea să le stîrnească într-o zi ca aceea. *Oustalul* apăru, în formă de U, străjuit de două turnuri rotunde, cu creneluri asemenea celor încă întregi ale castelului.

Faţada, ridicată cu spatele la oraş şi străpunsă de ferestre înalte, dădea înspre o curte pavată şi un parc mare împrejmuit de ziduri în perfectă stare. Mai departe, în mijlocul unui pîlc de copaci înalţi, se distingea o capelă romană sub care fusese săpată cripta cu gizanţii din bronz ai strămoşilor. Acela al lui Iustinian Întîiul, întemeietorul, era legat printr-un lanţ de cel al Guillaumettei, soţia lui mult iubită.

Trăgîndu-şi calul de frîu, Leon trecu prin pasajul acoperit care lega intrarea sudică cu aripa stîngă a *oustalului,* o clădire lunguiaţă cu acoperiş din ardezie, împărţită într-un grajd, un fînar, un şopron pentru vehicule şi altul pentru materialul necesitat de „Lucrările Înalte şi Joase”, printre care „mecanismul” lui Iustinian al III-lea, demontat şi închis în cufere. Aripa dreaptă adăpostea un staul de vaci, un hambar plin cu fîn, un coteţ de păsări şi altul pentru iepuri, despărţiţi printr-un perete subţire de cotineaţa porcilor Victor şi Hugo.

Cînd apăru Leon în marea curte pavată, tatăl lui, Hippolyte, fratele lui mai mic Henri, Cazimir, fostul valet de eşafod şi fraţii Lambert, fermierii moşiei, scoteau din adăpostul ei ambulanţa cumpărată în 1868 de la intendenţa regimentului 122 de linie şi pe care Hippolyte o reamenajase ingenios pentru a suplini desele refuzuri ale hangiilor de a-l găzdui sub acoperişul lor cînd trebuia să se deplaseze prin departament. El împacheta atunci ghilotina şi accesoriile sale în lăzi speciale, ascunse sub podea, lăsînd un spaţiu suficient pentru cămăruţă, un salonaş, un punct sanitar şi

un colţ-bucătărie. Ambulanţa astfel reamenajată nu-i servise cine ştie cît; doi ani după transformarea ei, decretul Crémieux o făcuse să devină inutilă.

Salutîndu-i pe toţi, Leon se apropie să-i ajute.

– Hortense este suferindă, se scuză că nu poate veni, spuse el, cam ruşinat.

Împotriva aşteptărilor sale, nimeni nu comentă minciuna. Toţi îi cunoşteau soţia şi ştiau că ar fi preferat să-şi piardă punga plină cu bani mai curînd decît să fie văzută mergînd la nelegiuita familie a soţului ei.

Totuşi, azi, Henri, Adela şi copiii lor, Antoine şi Saturnin, părăseau *oustalul* ca să se ducă la Bordeaux unde trebuiau să se îmbarce pentru a emigra în America. Ajutorul Hortensiei ar fi fost binevenit în bucătărie, unde Bertha, în ciuda sănătăţii sale şubrede, pregătea singură ultima masă de familie. „Inima ei este ca un vas crăpat. Poate să mai dureze o sută de ani dacă nimeni nu-l scutură", spusese medicul, după primul semnal de alarmă, în iarna trecută.

După ce a fost scos vehiculul în mijlocul curţii, Hippolyte a lăsat în jos scara pliantă şi s-a căţărat iute înăuntru pentru a-i deschide ferestrele şi a-l aerisi.

La şaizeci şi cinci de ani ai săi, Hippolyte arăta încă bine, dar era revoltat văzînd că îmbătrîneşte şi făcea tot ce putea pentru a contracara mîrşava decrepitudine. Apariţia primului său fir de păr alb, descoperit pe tîmplă la vîrsta de treizeci şi patru de ani, îl surprinsese, fără îndoială, şi-l alarmase tot atît cît îl alarmaseră pe Robinson urmele de paşi pe insula lui pustie. Îl smulsese. Cînd mai apărură şi altele, schimbă tactica şi-şi căni tot părul. La fel procedă şi cînd i se iviră fire albe prin mustaţă şi-n barba despicată în două.

Leon se întoarse la şareta lui şi trase de sub scaun un sac conţinînd două pîini de cîte cinci livre fiecare abia scoase din cuptor, şi o cutie de biscuiţi umplută cu acele chifle cu miere care stîrniseră entuziasmul clientelei şi-i ruşinaseră pe cei douăzeci şi mai bine de brutari şi patiseri din Bellerocaille.

– Asta-i pentru călătorie, spuse el, oferindu-i fratelui său care zîmbi.

– Mulţumesc, Leon. Pîinea ta şi prăjiturile pe care le faci, asta o să ne lipsească probabil cel mai mult acolo.

„Acolo" era California, unde alţi mezini Pibrac emigraseră cu un secol mai înainte şi-i aşteptau.

– I-am dat reţeta Adelei. O să vă facă unele la fel.

Au intrat împreună în bucătăria *oustalului.* Leon o sărută pe Bertha, mama lor, care curăţa cartofi, supraveghind un ied la frigare care se învîrtea în cămin. Roşi cînd o auzi mirîndu-se că n-o vede pe Hortense. Şi-a repetat minciuna, s-a aşezat în faţa ei, şi-a deschis briceagul şi a început să cureţe un cartof în timp ce Henri se ducea după Adela şi după copiii care îşi terminau bagajele în camera lor. Henri închise geamantanele şi cuferele de călătorie şi-i strigă pe fereastră pe fraţii Lambert să vină să-l ajute să le coboare şi să le încarce în furgon.

Masa s-a desfăşurat într-o voioşie silită care nu înşela pe nimeni. Ochii Berthei se umezeau de cîte ori îi privea pe Antoine şi pe Saturnin pe care nu avea să-i mai revadă. În vîrstă de şase şi respectiv cinci ani, mîncau cu poftă, certîndu-se ca să ştie cine va duce oasele iedului lui Gheară, dogul uriaş care crescuse împreună cu ei. Degeaba îi înşira Hippolyte cu o voce veselă pe toţi Pibracii emigraţi înaintea lor. Nu o făcea cu inimă uşoară.

– De altfel, dacă al Şaselea nu ar fi murit pe neaşteptate, probabil c-aş fi plecat şi eu. Dar cred că aş fi preferat să mă stabilesc în Australia.

Sosi şi clipa temută a despărţirii. Toţi ieşiră în curte. Fraţii Lambert îi înhămară pe Zefir şi pe Pompon la furgon. S-au sărutat, s-au îmbrăţişat, au curs lacrimi, s-au auzit smiorcăieli.

Despărţirea era cu atît mai dureroasă cu cît punea capăt ultimelor speranţe nutrite de Hippolyte: de-acum încolo chiar dacă decretul Crémieux avea să fie anulat şi funcţia de călău restabilită în provincie, nu aveau să mai fie Pibraci în Franţa care să o preia. Din cei trei fii pe care i-i dăduse Bertha, cel mare, Iustinian, murise de tetanos, Leon se lepădase practic de ei devenind brutar, iar Henri emigra azi în America împreună cu blînda Adela şi cu cei doi fii ai lor.

După o ultimă mîngîiere lui Gheară, Antoine şi Saturnin s-au urcat în spate. Adela s-a aşezat în faţă, cu Henri, care a desfăcut piedica. Furgonul s-a urnit spre poarta deschisă de Cazimir. Bătrînul valet de eşafod – era septuagenar – şi-a scos pălăria şi a fluturat-o multă vreme în timp ce furgonul dădea ocol dolmenului înainte de a dispărea în pădurea Ruşinii.

Leon îşi luă rămas bun de la părinţi, şi după el aşa făcură şi fraţii Lambert. Proţăpiţi în mijlocul curţii, Hippolyte, Bertha şi Cazimir s-au privit cu deznădejde: rămăseseră singuri. Departe se auzi o ciocănitoare care lovea într-un trunchi cu o regularitate

de metronom.

Leon s-a întors a doua zi aducîndu-le cumplita veste.

*

Margot şi Beatrice erau la şcoala maicilor de la mînăstirea Sfîntului Prepuţiu, Parfait era în brutărie cu tatăl lui, Prinţesa, pisica, se furlandisea prin curte, slujitoarea plecase după cumpărături, Hortense şi mama ei se pregăteau pentru asaltul deschiderii, la ora unsprezece, aşezînd prăjiturile pe rafturi, cînd comandantul de jandarmi, Calmejane, intră în prăvălie. Văzîndu-i faţa descompusă, zîmbetul cu care se pregătea să-l întîmpine Hortense îi pieri de pe buze.

– Bună ziua, doamnelor. Este acasă Leon?

– Îl chem îndată, domnule comandant, spuse Hortense, şonticăind spre cuptor. Strigă cu voce puternică „Leon, vino repede!"

Cu fruntea acoperită de broboane de sudoare, obrajii înroşiţi de căldură, mustaţa şi sprîncenele pudrate de făină, Leon ieşi din bîrlogul lui, de lîngă cuptorul de pîine. Zîmbi văzîndu-l pe jandarm. Calmejane era una din puţinele personalităţi din Bellerocaille ce întreţinea relaţii amicale cu Pibracii.

– Sînt bucuros să te văd, comandante. Cu ce pot să-ţi fiu de folos?

Fără altă introducere, dar cu o milă infinită, ofiţerul îi povesti că în zorii acelei zile, o echipă de tăietori de lemne ambulanţi descoperise în pădurea Palanges trupurile neînsufleţite al lui Henri şi al unuia din băieţi.

– Cum de au ştiut că era fratele meu?

– Eu i-am identificat. Dar ca să fiu sigur, aş vrea să-i vezi şi dumneata.

Trupurile zăceau sub o prelată întinsă într-un colţ din curtea clădirii noi a jandarmeriei, în piaţa Republicii. Aşezaţi la cîţiva paşi, lîngă o căruţă încărcată cu capre şi joagăre, tăietorii de lemne îi aşteptau fumînd; au tăcut văzînd că soseşte fiul călăului Pibrac.

Leon se apleacă, ridică un capăt al prelatei şi-l lăsă îndată să cadă tulburat.

– Dumnezeule! Cum s-a întîmplat?... Şi unde sînt Adela şi Saturnin?

Comandantul făcu semn tăietorilor să se apropie.

– Aţi căutat prin împrejurimi?

– Doar în coliba în care i-am găsit, nu şi împrejur. N-aveam de unde să ştim că mai erau şi alţii.

– Aţi văzut vreo urmă a furgonului? Sau nişte cai?

– Tot ce-am găsit am adus, spuse omul cu un gest spre prelată. Şi-am pierdut o dimineaţă de lucru.

– S-ar părea că fratele dumitale a fost victima bandei căpitanului Thomas. Prezenţa ei ne-a fost semnalată de mai multe ori luna aceasta şi tot în Palanges... Personal cred c-au plecat cu totul, cu furgonul, cu Adela şi cu celălalt copil. Mi-am trimis oamenii să bată împrejurimile şi am anunţat şi poliţia din Laissac. Hei! Leon, mă asculţi?

Leon şi-a întors privirile de la formele întinse sub prelată.

– Mă gîndeam la tata. Îl cunoşti, trebuie să-l prevenim imediat. Va şti ce trebuie să facem.

Se îndreptă către ieşire, gata, gata să-l podidească plînsul. Pe toţi sfinţii din cer, ce le venise oare tîlharilor să se lege aşa şi de copil?

Fără să mai treacă pe la brutărie, Leon chemă un birjar care se strîmbă cînd îl recunoscu, dar catadicsi să-l ducă. O jumătate de oră mai tîrziu, Leon sosea la *oustal.* Ca-n fiecare marţi, mama lui pusese pe foc o cratiţă de aramă uzată în care încălzea nişte *exonge;* Cazimir îşi cîrpea ciorapii găuriţi de unghiile prea lungi ale degetelor de la picioare şi Hippolyte lucra în bibliotecă la proiectul unui *Tratat despre răstignire.*

Vestea căzu ca un trăznet. Hippolyte se clătină pe picioare şi Leon fu obligat să-l ajute să ajungă pînă la un scaun. Cazimir plînse scrîşnind din dinţi. Bertha uită pe foc *exonge*-a care fierse şi se strică.

Hippolyte fu primul care-şi reveni şi hotărî plecarea imediată.

– Voi doi, înhămaţi-l pe Taie-Vînt la trăsură, le spuse el lui Leon şi lui Cazimir. Tu, Bertha, pregăteşte-ne nişte provizii pentru două zile. Trebuie să aflăm ce s-a întîmplat cu Adela şi cu Saturnin.

În timpul cît ceilalţi se zoreau să-i îndeplinească poruncile, Hippolyte scoase din cui *Mannlicher*-ul primit în dar cu un an în urmă de la Otto Gutman, *Scharfrichter*-ul din München, pe care-l cunoscuse la Deibleri şi începu să-i umple încărcătoarele. Gheară dădu din coadă în semn de mulţumire: îi plăcea teribil vînătoarea.

Cînd totul fu gata, Hippolyte s-a încins cu centironul lui special

pentru pistolul Lefaucheux cu zece gloanţe şi s-a urcat în trăsură cu Gheară şi cu puşca de război. Înarmat şi el cu puşca lui cu două ţevi, Cazimir a luat loc lîngă Leon care mîna calul. Bertha deschise poarta, landoul ieşi din curtea *oustalului.* Leon o luă înspre Bellerocaille.

– Ce faci? Ia drumul de Rodez! îi porunci Hippolyte scoţînd capul pe fereastra portierei.

Pletele lui negre fluturară în vînt.

– Nu vrei să-i vezi la jandarmerie?

– La ce bun? Sînt morţi. Să ne ocupăm întîi de cei care poate mai sînt în viaţă.

L-au depăşit pe morarul Halsdorf care abia dacă avu timp să se tragă pe dreapta ca să nu fie răsturnat de landoul roşu şi negru, pornit într-o goană nebună.

– Leon conducea ca turbat, şi lîngă el stătea Cazimir înarmat pînă-n dinţi. Pibrac era în trăsură şi pot să vă spun că avea o mutră tare ciudată, a povestit el mai tîrziu unei asistenţe atente.

*

Ajuns la locul zis Piatra-Scobită, o stîncă mare sub care se adăpostiseră multe generaţii de călători şi pelerini, şi luîndu-se după explicaţiile date de tăietorii de lemne, Leon îşi angajă calul pe un drum forestier mărginit de mărăcinişuri şi de urzici.

După vreo mie de metri au descoperit un luminiş cu un cuptor de mangal pe jumătate dărîmat şi năpădit de ierburi. Coliba unde fuseseră găsite trupurile era la marginea pădurii; crengile cu frunze încă verzi care-i slujeau de acoperiş arătau că fusese de curînd ocupată de mai multe persoane. Leon se cutremură văzînd pietrele şi cenuşa din vatră pe care tîlharii arseseră tălpile lui Henri şi lui Antoine.

– Nu prea înţeleg de ce s-au legat şi de copil, spuse el tare, revăzînd în minte trupurile mutilate de sub prelată.

– Poate că Henri avusese timp să-şi ascundă banii şi că voiau să afle de la el unde erau? spuse Cazimir cercetînd pămîntul bătătorit în căutarea vreunui indiciu.

– Poate că i-au torturat pentru că ştiau că erau alde Pibrac? spuse posomorît Leon, întorcîndu-se către tatăl lui. Poate că ai ghilotinat pe vreo rudă de-a lor, sau pe un prieten?

Hippolyte dădu din cap energic.

– Nu. Banii erau la Adela. Distrat cum era, Henri ar fi rătăcit

punga înainte chiar de a ajunge la Rodez. Şi ştiu că-i ascunsese într-un buzunar special, cusut în interiorul rochiei. Crezi tu că dacă Adela ar fi fost prinsă şi ea, i-ar fi lăsat să-l tortureze pe Antoine fără să vorbească? Cu cît stau şi mă gîndesc mai mult, cu atît mă conving că trebuie să fi scăpat… să se fi ascuns pe undeva prin pădurea asta.

„Afară doar dacă au fost urmăriţi, prinşi şi omorîţi pe loc”, gîndi Leon. Gheară amuşina zgomotos culcuşurile, oprindu-se uneori, cuprins parcă de o îndoială. Au ieşit din colibă şi au inspectat luminişul găsind şi urme de roţi, printre care cele aparţinînd vechii ambulanţe erau uşor de recunoscut.

– Au plecat din *oustal* imediat după prînz, şi au ajuns în pădurea asta o dată cu lăsarea serii. Atacul nu a putut avea loc aici. Henri s-a oprit fără îndoială pe marginea drumului principal… Blestemaţii ăştia i-au adus aici ca să fie mai liniştiţi… Veniţi, ne întoarcem la Piatra Scobită.

S-au întors, şi aproape ajunseseră la stîncă, cînd Gheară, care mergea înaintea calului, s-a oprit deodată adulmecînd, cu coada întinsă, urechile ridicate şi botul tremurînd. Leon trase de hăţuri. Deodată, dogul lătră vesel şi-o porni în goană printre ferigile înalte. Părăsind landoul în mijlocul cărării, s-au năpustit după el, împiedicîndu-se în mărăcini, cu inima bătînd.

– N-ar lătra aşa dacă ar fi morţi, striga Cazimir gîfîind.

„Poate că s-a dus după un mistreţ”, îşi spuse Leon, pesimist din fire.

„De-ar fi Saturnin în viaţă” gîndea Hippolyte.

Ce-au descoperit, ce-au fost nevoiţi să facă a rămas o taină absolută între ei. Nici unul n-a suflat vreodată un cuvinţel… nimănui…

Capitolul II

Înainte de a deveni căpitanul Thomas, şeful unei cete de ardetălpi sîngeroşi, Thomas Lerecoux fusese al cincilea copil al unei familii ce număra unsprezece odrasle. Părinţii lui, nişte mici fermieri din regiunea Rouměgoux, stăpîneau o bucată de pămînt atît de povîrnită încît în anumite locuri trebuia să te priponeşti de un ţăruş ca să poţi strînge recolta.

Într-o zi, un vecin hotărî să vîndă hectarul de pămînt mai neted şi mai bine orientat lipit de lotul lor.

Thomas, care tocmai trăsese un număr bun şi scăpase de armată, a fost somat de tatăl lui să meargă să vîndă acest număr unui negustor de oameni din Rodez.

– Dar nu vreau să fiu soldat, la armată duci o viaţă de sclav!

– Ocazia cu pămîntul este peste măsură de bună. Trebuie să pleci, Thomas, nu eşti capul familiei.

– Nu-i drept.

– Aşa-i obiceiul.

Thomas s-a supus. Însoţit de tatăl lui, s-a dus la Rodez unde un negustor de oameni îi făcu un contract de înlocuire a fiului unui moşier bogat care trăsese un număr prost. A semnat, tatăl lui a luat banii. În aceeaşi seară s-a trezit încorporat în regimentul 122 infanterie.

Avînd o fire puternică şi puţin dispusă la resemnare, Thomas s-a arătat chiar de la început refractar oricărei forme de dresaj. Acuzat de rebeliune faţă de un subofiţer care-l lovise peste obraz, Thomas Lerecoux a fost crunt pedepsit. A fost transferat într-o fortăreaţă militară aproape de Besançon şi violenţei sale i s-a opus o violenţă şi mai mare, care-l umili şi-l atinse pînă în străfundul sufletului, făcînd din el o fiinţă fără scrupule, periculoasă ca o greblă uitată în iarbă, rea ca o nevăstuică prinsă în capcană.

Şapte ani s-au scurs pînă să se hotărască administraţia să-l elibereze, pe neaşteptate, în plină iarnă, tuns pilug şi cu cîţiva gologani în buzunar.

Thomas o porni înspre sud, în intenţia nedesluşită de a se întoarce acasă la ai săi.

După ce şi-a cheltuit banii şi i s-a făcut foame, a atacat un negustor ambulant. Acesta s-a apărat ca un împieliţat, urlînd nesăbuit: „Te văd, tîlharule, te văd, şi o să te recunosc!” Thomas i-a crăpat capul cu o piatră, l-a uşurat de pungă (din păcate, tare

goală!), apoi a abuzat multă vreme de trup înainte de a-l părăsi într-un şanţ, acoperindu-l cu frunze uscate.

Umblînd noaptea, dormind ziua, a mers drept înaintea lui, omorînd şi violînd ici un tocilar din Berry, colo un vînător de cîrtiţe din Dauphiné.

Într-o seară cu ninsoare, cînd tremura de frig, a atacat o mică fermă, a legat fedeleş femeile şi copiii şi a ars tălpile bărbatului, pînă cînd acesta i-a destăinuit locul unde-şi ascunsese averea: treizeci de franci cu totul. I-a omorît pe toţi din prudenţă, a violat o femeie de dragul variaţiei şi a dat apoi foc fermei.

Luînd-o de-a dreptul peste arătură şi prin păduri, ascunzîndu-se de îndată ce zărea pe cineva, a mers două zile şi două nopţi, făurindu-şi un plan de viitor: se va întoarce în regiunea lui natală, va cumpăra vreo douăzeci de hectare de pămînt (neted), bun pentru cultura grînelor, se va căsători şi va clădi un *oustal* pentru urmaşii lui.

Continuîndu-şi drumul către sud, Thomas mai omorî un hornar din Savoia care nu avea decît cinci franci şi un negustor de şireturi, care nu poseda decît doi. Era puţin, dar tot mai bine decît nimic, şi aşa uşor de făptuit. Legai cîteva vorbe, se năştea o simpatie, pîndeai clipa prielnică şi trosc! Întotdeauna din spate, întotdeauna foarte tare în cap ca să nu existe riscul unui contraatac. Momentul cel mai interesant era cel al scotocitului buzunarelor (cît avea să găsească de data asta?) şi apoi cel al violului, lung, zgomotos, muncit.

Tot omorînd doar fiinţe neputincioase, singuratice, lipsite de apărare, începu să constate că beneficiile nu erau pe măsura strădaniilor şi că-i vor trebui luni pînă să adune suma necesară la realizarea visurilor sale de viitor. Plănui să-şi organizeze o ceată care să-i permită lovituri mai mari: o bandă pe care ar fi comandat-o aşa cum îşi comandă un căpitan compania.

*

Cînd a ajuns Thomas Lerecoux în Aveyron pentru a-şi stabili cartierul general în pădurea Palanges, se scurseseră şase ani de cînd se liberase din temniţa militară; nu devenise proprietar de pămînt din împrejurimile Rouméjoux-ului, ci şeful de temut al unei cete de arde-tălpi vestiţi, căutaţi de toate poliţiile din Franţa şi din Navara. Îl înghesuiseră uneori, dar nu-l prinseseră niciodată; hiberna în timpul anotimpului rece şi se ivea iar

primăvara, o dată cu mugurii.

În acea lună mai 1901, căpitanul Thomas, cum îi plăcea să i se spună, a ales, printre diferitele refugii reperate în marea pădure, o fostă tabără de cărbunari, foarte aproape de Piatra-Scobită. Juca zaruri cu Strînge-Tot, locotenentul său din Limousin, ieşit şi el din temniţele militare, cînd sosi Zek, un ţigan din Estramadura, care stătea de strajă cu Marius la drumul mare, să-i spună că un furgon se oprise ca să petreacă noaptea la Piatra-Scobită.

– Cîţi sînt?

– O pereche şi *dos chicos.* Am văzut *también* cufere mari.

– Bine! Foarte bine! răcni Thomas. Haidem!

În afară de Strînge-Tot, de Zek şi de Marius, ceata căpitanului Thomas mai număra pe Guez din Nîmes, un fost hercule de bîlci care pusese să i se tatueze pe gît: *Rezervat pentru Deibler,* pe Ducasse, un băiat de grajd din Toulouse, o hahaleră vestită, care se ocupa de cai, şi pe Kenavo, un breton trufaş şi bigot care le servea de bucătar. Toţi erau înarmaţi cu cîte un *Lebel* cu repetitor, ultimul răcnet, cu care fuseseră de curînd dotate armata şi jandarmeria în locul vechilor puşti cu ac, şi pe care ei le cuceriseră în vara dinainte, cînd luaseră cu asalt micul post de la Saint-Luzon, omorînd trei jandarmi, rănind grav alţi doi şi punîndu-i pe ceilalţi pe fugă.

În şir indian, urmîndu-şi „căpitanul”, arde-tălpi-ii o luară pe cărarea forestieră de-abia luminată de un pătrar de Lună pe care norii îl ascundeau din cînd în cînd.

Tactica lui Thomas era dintre cele mai sumare. Voia să-i neutralizeze pe călători, să şteargă urmele atacului, să ducă furgonul pînă la tabără ca să împartă prada în tihnă şi la adăpost, să petreacă o noapte odihnitoare şi s-o întindă a doua zi spre altă tabără pentru a pîndi o nouă ocazie.

Strînşi în jurul unui foc aprins în faţa furgonului lor, călătorii se pregăteau de cină pe o masă improvizată din două valize aşezate una lîngă alta şi acoperite cu broderii de bun gust. Doi cai împiedicaţi păşteau cu poftă pe aproape. Copiii se distrau prinzînd fluturii atraşi de lumina felinarului. Femeia, o blondă frumoasă, le turna supa în farfurii, iar bărbatul tăia felii dintr-o pîine de cinci livre, spunîndu-i ceva. Pitulat în desiş, Thomas nu-l auzea desluşit. A mai înaintat puţin, fără zgomot, făcîndu-le semn oamenilor lui să fie pregătiţi. Zek îi zîmbi, dinţii lui albi luciră în întuneric.

– Tată, Saturnin spune că Luna este mai folositoare decît soarele. Este adevărat?

– De ce spui asta? îl întrebă bărbatul pe băiat.

– Luna luminează noaptea, soarele nu luminează decît ziua: este mai uşor.

„Nu-i prost puştiul”, îşi zise Thomas, în timp ce bărbatul dădea din cap spunîndu-i femeii:

– Mă întreb cum de-i dă aşa ceva prin minte?

– Mi-a spus-o Cazimir.

Thomas se ridică dintr-o dată şi păşi spre vatră. Oamenii lui se luară după el, făcînd să sune chiulasa armelor.

– Ducasse, Zek, caii! porunci el, cu puşca îndreptată spre bărbatul care se sculase, încruntat, cu farfuria de supă încă în mînă.

Fostul argat de grajd şi ţiganul s-au apropiat de cai ca să-i despiedice.

– Staţi! Lăsaţi caii! protestă Henri, dar fără să mişte, privind puşca ale cărei marcă şi model le recunoscuse.

Calmejane îi vînduse una la fel tatălui său cu un an în urmă.

– Ce vrei? îl întrebă el pe Thomas.

– Tot.

Arde-tălpi-ii îi despiedicară pe Zefir şi pe Pompon şi se pregăteau să-i înhame cînd Henri aruncă pe ei conţinutul fierbinte al farfuriei sale. Pompon scoase un nechezat de durere şi începu să zvîrle, speriindu-l pe Zefir care o porni în galop drept înaintea lui, răsturnîndu-l pe ţigan. Acesta îl înjură în limba lui: *„Hijo de puta!”*

– După ei! Prindeţi-i! urlă Thomas lovindu-l zdravăn cu patul armei pe Henri în plin plex.

Unul din copii, Antoine, sări atunci la Thomas care-l întinse lat cu altă lovitură în frunte. Adela se năpusti să-l ridice, dar Strînge-Tot o apucă de păr şi trase cu brutalitate; femeia scoase un ţipăt de durere. O lovi cu genunchiul în şale, făcînd-o să amuţească.

Marius şi Guez din Nîmes s-au întors cu buza umflată. Caii fugeau prea repede, nu putuseră să-i prindă.

Decepţionat, căci animalele erau frumoase, Thomas îl lovi cu sete cu cizma pe Henri, căzut la pămînt şi gîfîind. Apoi, venindu-i o idee mai bună, apucă ceaunul cu supa care fierbea pe jăratec şi i-l turnă în cap, opărindu-l crunt.

– Henri! strigă Adela.

Nemişcat pînă atunci, Saturnin se lipi de ea, terorizat la

vederea lui Antoine care nu mai mişca.

– Păcat, era bună, spuse Strînge-Tot, muind o bucată de pîine într-una din farfuriile încă pline aşezate pe valize.

– Acum că s-au dus caii, trebuie să împingem furgonul pînă la luminiş. Dar ticălosul ăsta o să ne-o plătească. Înhămaţi-l în locul cailor. Nu putem să mai stăm în drumul mare.

Toţi se distrau privindu-i pe Ducasse şi pe Zek care-l înhămau pe Henri la furgon, cînd Adela, strîngîndu-l pe Saturnin la piept, şi-a încercat norocul sărind în afara cercului de lumină al felinarului şi dispărînd prin hăţişurile întunecate.

Thomas a tras, şi oamenii lui i-au urmat exemplul. Gloanţele au hăcuit frunzişul, au sfărîmat crengile, au pătruns în trunchiuri, proiectînd în văzduh schije de lemn la fel de ucigaşe ca cele de obuz.

– Căţeaua! Cel care o găseşte o păstrează numai pentru el toată noaptea! făgădui Thomas trimiţîndu-şi oamenii în urmărirea ei.

Cu carnea sfîşiată de mărăcini şi coapsa străpunsă de un glonte, gîfîind (nu era obişnuită să alerge), Adela se tîrî sub o tufă deasă de mărăcini unde se aciui, şoptind la urechea fiului ei.

– Nu fă zgomot dragul meu, nu fă zgomot.

Simţea sîngele şiroindu-i de-a lungul coapsei şi se întreba dacă rana era gravă. Doamne! Ce-aveau să mai păţească Henri şi Antoine? Cum de putuse să li se întîmple aşa ceva tocmai cînd erau atît de fericiţi? Leşină aproape la amintirea feţei arse a lui Henri, acoperită de băşici.

Neînchipuindu-şi că s-ar fi putut ascunde atît de aproape de Piatra-Scobită, urmăritorii ei dădură ocol mărăcinilor.

Adela îi auzi întorcîndu-se mult timp după aceea. Unul dintre ei trecu la doi paşi de ea, mormăind cu un accent provensal apăsat:

– Să vezi ce-o să se mai supere Căpitanul!

Într-adevăr, cîteva clipe mai tîrziu auzi vocea mînioasă a bărbatului care-l desfigurase pe soţul ei:

– Dobitocilor! Asta o să ne oblige să ridicăm ancora chiar în noaptea asta! Şi-n plus, am scotocit peste tot şi n-am găsit nimic. Dar d-ăştia care mănîncă pe o faţă de masă brodată luîndu-şi casa cu ei, nu se poate să nu aibă buzunarele pline cu bani! Trebuie să-l silim pe acest fiu de căţea să mărturisească unde i-a ascuns. Pînă una-alta, s-o întindem de-aici, să mergem în luminiş. Hai! puturoşilor, împingeţi furgonul, fuga! fuga!

Lipit de ea, Saturnin s-a foit rupînd nişte crenguţe.

– Nu te mişca. Pot să ne audă, dacă şi eu îi aud. Încearcă să dormi.

Se auzi un răcnet de durere. I se păru că recunoaşte vocea lui Henri. Zgomotul descrescînd al roţilor cu şină de fier, ce hurducăiau pe pietre, o lămuri că pericolul imediat se îndepărtase. Frica i se domoli, mintea ei începu să funcţioneze. I se făcu frig.

Tăcerea se lăsase din nou. Vru să se ridice, dar puterile o părăsiră, nu putu schiţa nici cea mai mică mişcare. Situaţia i se păru atunci disperată. Ar fi trebuit să alerge după ajutor, să se ducă după jandarmi, să fie urmăriţi tîlharii, salvaţi Henri şi Antoine. A gemut. Anestezia provocată de impactul glontelui se risipea, fiind înlocuită de o durere care i se răspîndea în tot trupul şi care i-a permis cîtva timp să lupte împotriva unei moleşeli de neînvins.

La adăpostul pieptului ei şi-al mirosurilor familiare, Saturnin adormise, răsuflînd liniştit.

Cînd s-a trezit, era ziuă, vîrfurile ascuţite ale mărăcinilor străluceau de rouă şi păsărelele ciripeau în copaci deasupra lor.

– Mi-e foame, spuse el ridicînd capul ca să se uite la mama lui.

Aceasta avea o privire sticloasă, cum nu i-o mai văzuse şi tăcea, în ciuda gurii deschise.

– Mamă, mi-e foame. Nu plecăm?

Cum ea nu mişca, a crezut că doarme. Apoi a văzut, îngrozit, furnici care intrau şi ieşeau din gura şi din nările ei.

– Nu-i voie acolo! le strigă el, zbătîndu-se ca să scape din strînsoarea braţelor care-l înconjurau.

Nu reuşi. Rigiditatea lor îl ţintuia ca într-o cuşcă. A încercat din nou să se elibereze, dar în zadar. Simţind o furnică alergîndu-i pe gît, a urlat. Apoi a adormit şi s-a trezit brusc la zgomotul făcut de poştalionul Millau–Rodez care trecea în goană prin dreptul Pietrei-Scobite. Soarele era sus pe cer şi razele lui străpungeau tufişurile şi mărăcinii.

– Hai acasă, mamă, mi-e foame… Nu-i frumos aici…

A plîns, apoi a adormit din nou, un somn agitat, bîntuit de vise. Cînd s-a trezit era noapte. A crezut că vede monştri mijind în bezna care îl înconjura şi i-a fost tare frică.

– Mamă, mamă, a murmurat el, înainte de a se cufunda din nou într-o letargie protectoare.

I-a auzit pe tăietorii de lemne mergînd în zori pe drumul

forestier care şerpuia nu departe de mărăciniş, dar i-a fost frică şi nu s-a mişcat. Mai tîrziu i s-a părut că aude lătratul lui Gheară şi a crezut că visează; şi-apoi un zgomot de paşi alergînd prin desiş… Deodată o voce se făcu auzită:

– Îi văd! strigă Hippolyte, Adela, Saturnin, noi sîntem!

– Pe sfîntul Ion Botezătorul, s-ar zice că sînt morţi.

– Nu, nu sînt, vezi bine că mişcă.

Zgîriaţi de ţepii ascuţiţi ai mărăcinilor, au reuşit să ajungă la ei. Au constatat decesul Adelei şi starea de prostraţie neliniştitoare a băiatului.

Cazimir a arătat rochia pătată de sînge închis, uscat.

– Glontele a străpuns femurala. S-a golit de sînge.

– S-a sfîrşit, Saturnin, vino băiete, spuse Hippolyte îngenunchind ca să-l ajute să iasă din strînsoarea braţelor mamei lui.

Atunci a înţeles.

– Braţele Adelei sînt tari ca fierul. Trebuie să le sfărîmăm dacă vrem să-l scoatem de aici. Veniţi să m-ajutaţi, în loc să căscaţi gura. Şi tu, băiete, închide ochii.

Oasele au cedat cu trosnituri sinistre, care le-au rămas întipărite pe veci în urechi.

Tremurînd de frig, prea slăbit ca să umble singur, copilul a fost dus pînă la landou, unde l-au înfăşurat într-o pătură. Pe drumul de întoarcere s-a liniştit treptat şi a putut să înghită cîteva linguriţe de miere şi apă cu lămîie. Cînd au ajuns acasă, noaptea tîrziu, era lumină la ferestrele *oustalului.* Doi jandarmi beau cafea în bucătărie şi un al treilea dormea rezemat în coate lîngă cămin. Bertha era în camera ei, întinsă pe pat, încălţată, cu ochii deschişi, gura căscată şi trupul la fel de ţeapăn ca cel al Adelei.

– Am venit să întrebăm ce facem cu trupurile, şi am găsit-o pe scări. Murise de-o bună bucată de vreme. Doctorul ne-a spus că inima a cedat, explică brigadierul. Cum nu era nimeni în *oustal,* comandantul ne-a spus să stăm aici, să vă aşteptăm.

Adînc tulburat, Hippolyte mîngîie fruntea defunctei, apoi încercă să-i închidă ochii, în zadar.

– Trebuia s-o anunţaţi pe noră-mea, ar fi venit s-o pregătească şi s-o vegheze.

– A spus comandantul c-o să treacă s-o înştiinţeze, dar n-a venit nimeni.

Leon roşi pînă la urechi. Ar fi dorit să se afle departe.

*

Înmormîntarea lui Bertha, Henri, Adela şi Antoine avu loc două zile mai tîrziu, în biserica Sfîntul Laurenţiu unde, de două secole, cei din neamul Pibrac îşi aveau locul rezervat (în rîndul întîi de la Revoluţie încoace, în al doilea sub Vechiul Regim). Un privilegiu care nu se datora funcţiei lor, ci averii.

Cele patru sicrie fură duse în cripta familiei şi aşezate la rînd după celelalte; ultimul era acela al Clemenţei, văduva lui Iustinian al V-lea şi mama lui Iustinian al VI-lea şi a lui Hippolyte, decedată în urma unei angine pectorale, cu doi ani mai înainte.

A doua zi, imediat după prînz, Hippolyte s-a dus la Bellerocaille, la jandarmerie ca să afle ce se auzea cu ancheta. Cercetările nu dăduseră rezultat, afară doar că-i găsiseră pe Zefir şi pe Pompon.

– Dar nu pierdem speranţa. Dacă-i nevoie vom cere ajutorul trupei, îl asigură Calmejane însoţindu-l pînă la uşă. Ce-aţi hotărît cu privire la nepotul dumneavoastră?

– O să locuiască la unchiul lui… pînă una alta, spuse bătrînul călău cu oarecare reticenţă în glas.

Comandantul aprobă. Copilul era prea mic ca să crească la *oustal* în tovărăşia a doi bătrîni şi a unui dog mare cît un mînz.

Se scursese o săptămînă de la descoperirea făcută de tăietorii de lemne cînd crainicul bătu toba la toate răspîntiile şi în toate pieţele, vestind sus şi tare că domnul Hippolyte Pibrac oferea o răsplată de cinci mii de franci aur („Repet, cinci mii franci-aur”) oricui putea să-i furnizeze informaţii ducînd la arestarea ucigaşilor fiului, norei şi nepotului său.

Hippolyte nu se mulţumi cu atîta. Se duse la Rodez, la sediul redacţiilor ziarelor *Journal de l’Aveyron* (jurnalul „albilor”) şi *Courrier républicain* (jurnalul „roşilor”) unde oferta lui fu publicată pe o pagină întreagă, timp de o săptămînă. A mai pus să se tipărească zece mii de afişe pe care suma se afla imprimată cu cifre roşii pe fundal negru, ce puteau fi citite chiar de analfabeţi, şi a plătit la mesageriile Cabrel o sumă importantă ca să fie date tuturor birjarilor şi distribuite în judeţ şi chiar mai departe. A angajat de asemenea o sută de şomeri *montagnoli* pentru a lipi afişele pe trunchiurile copacilor care mărgineau drumul mare ce străbătea pădurea Palanges.

Procedeul nu a mirat pe nimeni (fusese utilizat şi în alte

împrejurări), în schimb suma a făcut senzaţie. Cu cinci mii de franci-aur puteai să-ţi construieşti un *oustal* şi să-ţi cumperi o bucată mare de pămînt. Şi un cal foarte bun ca să-i dai ocol…

*

Ceata se ascundea de o săptămînă într-o stînă părăsită din Puech Sfîntul Felix cînd Thomas i-a expediat pe Strînge-Tot şi pe Marius la Laissac pentru aprovizionare. Cînd s-au întors, au adus cu ei nu numai proviziile trebuincioase, dar şi cîteva exemplare din oferta de răsplată. Aşa a aflat Thomas cine erau ultimele sale victime. Oamenii lui înlemniră văzîndu-l cum păleşte ca niciodată pînă acum. Nici unul nu era din Roumégoux, astfel încît numele de Pibrac nu însemna nimic pentru ei. În schimb, pentru Thomas, născut acolo, acesta evoca cete de diavoli, vîrcolaci, balauri şi alte fiinţe nemiloase: îl foloseau părinţii ca să-şi sperie copiii neascultători („Dacă nu eşti cuminte, o să-l chem pe Pibrac, ştii bine cum se poartă cu puşlamale ca tine”). I se atribuia şi puterea de a face farmece. Şi-a amintit că mama lui povestea că locuitorii *oustalului* de la răspîntia Judecăţii-de-Apoi porunceau liliecilor care, cum ştie toată lumea, te orbesc dacă îşi fac nevoile pe capul tău.

– Cinci mii de franci, fir-ar să fie! Toată regiunea o să fie pe urmele noastre, mîrîi Ducasse.

Thomas îl aprobă cu faţa schimonosită de groază. Şi avea de ce, dacă te gîndeai la numărul de indivizi gata să-i taie şi pe tata şi pe mama pentru o sută de franci-hîrtie… începînd cu distinsa lui ceată de tîlhari de drumul mare.

– N-ar fi rău, poate, să ne pierdem urma cîtăva vreme. Să mergem prin regiunea Causses. Ştiu acolo nişte peşteri unde va fi uşor să ne ascundem, propuse Marius. Ce zici, căpitane?

– Să ne ascundem, de acord, dar nu în peşteri.

– De ce? Sînt mari şi aproape deloc umede. Le cunosc bine de pe vremea cînd lucram cu paracliserul.

– Şi eu le cunosc, sînt pline de lilieci.

– Ei şi!? Sînt acolo dintotdeauna şi nu fac nici un rău.

– Dar acum s-au schimbat lucrurile. Am ucis de-alde Pibrac şi se poate întîmpla orice. Va trebui să fim FOARTE prudenţi. Mult mai mult ca de obicei.

Arde-tălpi-ii s-au privit, unii chiar încruntîndu-se. Oare îşi pierduse minţile căpitanul? Nu-l văzuseră niciodată aşa.

– Cinci mii de franci-aur! Vă daţi seama? N-aş fi crezut niciodată că un gealat poate fi atît de bogat. Hei! căpitane! chiar crezi că poate să aibă tot bănetul ăsta?

– S-a spus întotdeauna că alde Pibrac sînt putrezi de bogaţi. Au o moşie mare lîngă Sauveterre şi se zice că au cîteva imobile închiriate la Rodez şi Albi.

– Şi tot aurul ăsta, crezi că-l ţine la el?

Thomas îi aruncă o privire otrăvită. Înţelesese gîndul nimezului. S-au apropiat şi ceilalţi, făcînd cerc în jurul lui.

– De unde vrei să ştiu?

– Dacă oferă atîta, înseamnă că mai are ceva, spuse Zek.

Thomas se-nfurie.

– Să-mi dai un milion, şi tot nu m-aş încumeta să am de-a face cu Al Şaptelea. Se vede bine că nu sînteţi de aici, că nu-i cunoaşteţi.

Guez, fostul hercule, scuipă pe jos.

– Călău, ne-călău, mie nu mi-e frică. Eu, pentru cinci mii de franci-aur mă duc să scotocesc sub patul Necuratului în persoană.

Thomas îi privi pe toţi cu milă.

– V-am spus o dată că alde Pibrac aduc ghinion. Vedeţi bine ce s-a întîmplat! Sîntem siliţi să ne ascundem şi ne trece sezonul bun pe sub nas.

Urmînd un ritm identic cu acela al agriculturii, ciclul anual al tîlhăriilor rurale se accelera primăvara şi vara, încetinea toamna şi amorţea total după căderea zăpezii.

– Totuşi… atîta aur!

Thomas l-a privit pe Guez o clipă înainte de a scutura din cap cu un aer dezgustat.

– Ai uitat înţelegerea noastră. Fiecare este liber să părăsească oricînd ceata. Nu oblig pe nimeni să stea cu noi. Dacă aşa-ţi dă inima ghes, du-te băiete, dar pe mine să nu contezi ca să mă leg de un Pibrac… Pînă una alta strîngem tabăra. Cine ştie dacă nu v-au reperat la Laissac, dacă nu v-au filat pînă aici, le mai strigă el lui Strînge-Tot şi lui Marius care, jigniţi în conştiinţa lor profesională, ridicară din umeri.

*

Zilele care au urmat au fost insuportabile. Thomas nu se mai simţea sigur nicăieri şi-şi muta ascunzătoarea aproape în fiecare

seară, ceea ce îi înnebunea pe oamenii lui. Cei mai mulţi ar fi vrut să-l trădeze şi să încaseze răsplata, dar nu ştiau cum s-o facă: într-adevăr, cum să-i denunţi pe ceilalţi fără să te denunţi şi pe tine? Nici unul nu era aşa de prost încît să-şi închipuie că aveau să primească aurul fără a furniza dovezi sigure: foarte probabil că nu avea să fie plătit decît după arestarea cetei…

Zek, tînărul ţigan din Estremadura, s-a hotărît primul, aflînd că Hippolyte Pibrac, acela de care se temea atît şeful lui, nu era decît un bătrîn scos la pensie, locuind într-un *oustal* izolat în tovărăşia unui slujitor şi mai în vîrstă decît el.

Zek era un tînăr de treizeci de ani, focos şi ros de ambiţii, plin de încredere în steaua lui, gata să facă orice ca să se poată întoarce într-o bună zi în ţinutul lui natal, de pe lîngă Badajoz, acolo unde se aciuise clanul lui nomad, cu capul sus şi buzunarele doldora de bani. Cu cinci mii de franci-aur ar fi putut să-şi facă rost de o rulotă bună, de o pereche de cai ca s-o tragă şi de o nevastă frumoasă care să locuiască într-însa. Aurul i-ar fi adus şi respectul celor vîrstnici, din sfatul cărora ar fi putut năzui atunci să facă parte. Aşa încît era plin de dîrzenie, însufleţit de o neclintită hotărîre cînd s-a apropiat de intrarea din piatră a locuinţei de la răspîntia Judecăţii-de-Apoi.

Cazimir căra apă din puţ în grădina de zarzavat pe care Hippolyte o uda cu grijă, cînd au auzit răsunînd clopotul de la intrare. S-au privit unul pe altul cu o lucire de speranţă în ochi; nu aşteptau pe nimeni şi rarele persoane care ar fi putut să vină pe neaşteptate ştiau că poarta nu era niciodată încuiată.

După o clipă care i se păru tare lungă, Zek văzu unul din canaturi dîndu-se încetişor la o parte şi lăsînd să apară capul chel al unui septuagenar cam dărîmat după cît i se păru. Zek îi zîmbi. Lucrurile luau o întorsătură favorabilă.

– Ce vrei? îl întrebă aspru Cazimir.

– Vreau să vorbesc cu *señor* Pibrac.

Dacă, aşa cum îi povestiseră puşlamalele alea întîlnite în piaţa de la Séverac, celălalt locuitor al *oustalului* nu se deosebea de primul, avea să poată trece fără zăbavă de la simpla tatonare a terenului la atacul propriu-zis. Mai trebuia doar să intre şi să se asigure că cei doi erau singuri.

– Ce vrei cu el?

Zek zîmbi şi mai mult, descoperind doi dinţi de aur. Cunoştea cuvîntul magic. S-a scotocit şi a scos afişul din buzunar.

– Am venit pentru răsplată.

Cazimir a împins canatul ceva mai la o parte, l-a poftit să intre şi a închis imediat poarta în urma lui. Zek a tresărit descoperind prezenţa unui alt bătrîn pe care nu-l putuse vedea de afară. Acesta avea un revolver la brîu şi, mai rău, era întovărăşit de un dog imens cu botul brăzdat de mai multe cicatrice. Deşi faţa bătrînului purta pecetea trecerii anilor, barba lui despicată la vîrf şi pletele dese erau negre tuci, fără urmă de fir alb.

– Sînt Hippolyte Pibrac. Te ascult.

Zek a înghiţit în sec, cuprins de îndoială. Emana din aceşti doi bătrîni ceva nedefinit care, adăugîndu-se înaltului zid de incintă şi vîrfurilor late ale lăncilor ridicate spre cer, îl nelinişte a. A încremenit cînd a venit cîinele să-l miroasă.

– Parcă voiai să-mi vorbeşti? Dă-i drumul.

– Cunosc *escondita* celor pe care îi căutaţi.

– Ce cunoşti?

– Ştiu unde se găseşte căpitanul Thomas.

– Cum de ştii că pe el îl caut? N-am trecut nici un nume pe afiş.

– I-am auzit vorbind despre el.

– Ce spuneau?

– *Bueno,* vorbeau de atacul de la Piatra-Scobită, aşa am aflat cine erau.

Bătrînul cu părul vopsit ca o muiere cochetă se apropie de el şi-l privi drept în ochi. Zek îi simţi răsuflarea plimbîndu-i-se pe faţă. Se dădu înapoi cu un pas şi se lovi de bătrînul cel chel care se înfipsese în spatele lui: îi simţi răsuflarea pe gît. Într-adevăr, lucrurile nu se petreceau aşa cum îşi închipuise.

– Unde sînt?

Încercă să cîştige puţin timp.

– Hei! Cum să fiu sigur că-mi daţi răsplata după ce vă destăinuiesc locul *escunditei?*

Prea sigur de el, nu se gîndise să ticluiască o poveste plauzibilă. Planul lui era să se introducă în casă, să se asigure că erau într-adevăr singuri, să-i neutralizeze şi să-i oblige să-i dea aurul: cel pregătit pentru răsplată, dar şi restul, cel pe care îl ascundeau probabil undeva. Căci Zek era convins de un lucru: cel care oferă cinci mii, înseamnă că are mult mai mult. Dar nu pusese la socoteală cîinele uriaş care îl pîndea cu colţii aceia ai lui şi nici pistolul fostului călău…

– Dar mie cine-mi dovedeşte că nu eşti unul de-ai lor pe cale să-i trădezi? Sau că nu încerci să ne atragi într-o capcană?

Zek păli, dar pielea lui măslinie nu-l trădă. Îşi aminti de faţa speriată a lui Thomas de cîte ori rostea numele lui Pibrac. Îşi mai aminti şi de cuvintele lui: „Nici pentru un milion nu m-aş lega de Al Şaptelea”. Ţiganul aruncă o privire furişă către poarta închisă; Hippolyte, convins acum de reaua lui credinţă, îşi scoase pistolul cel cu zece gloanţe şi-l armă:

– *Hombre, no!* exclamă Zek cu ochii holbaţi, depăşit de repeziciunea înlănţuirii evenimentelor.

– Caută-l! porunci Hippolyte.

Zek înţelese că este pierdut. Cazimir găsi un pistol cu şase gloanţe, un pumnal cu mîner de sidef şi un frumos ceas de argint care-i revenise la împărţirea pradei. Era ceasul pe care Hippolyte i-l dăruise lui Henri în ziua în care fusese în stare să citească ora pe cadranul lui.

Cu Gheară urmîndu-l pas cu pas şi cu ochiul negru al ţevii puştii *Lefaucheux* îndreptată spre pieptul lui, Zek nu putu face altceva decît să-i urmeze pe cei doi bătrîni într-o bucătărie cu tavanul străbătut de grinzi aparente de care atîrnau funii de usturoi, salamuri, şunci, buchete de haşma, ştiuleţi de porumb.

Îndemînarea cu care Cazimir l-a legat pe un scaun i-a amintit că se vîrîse în bîrlogul unui fost călău. L-a văzut pe acesta dezamorsînd pistolul, pe care l-a pus la loc într-un toc de piele cafenie, apoi zîmbind către slujitorul lui, căruia îi spuse:

– Du-te după papuci. Ia-i pe cei pe care-i folosea Al Doilea. Sînt în stare perfectă. Dar înainte, fă-ne nişte cafea.

Fără să-i mai pese de prizonierul lui, Cazimir se grăbi să pună lemne pe foc în timp ce Hippolyte se ducea în biroul-bibliotecă unde ştia că se află un memoriu scris de strămoşul întemeietor asupra utilizării acestei unelte pentru tipul respectiv de caznă, abolit în 1780. Gheară s-a culcat la picioarele ţiganului, prefăcîndu-se că doarme.

Hippolyte deschise un dulap cu rafturile încărcate de lucrări luxos legate. Scoase un manuscris gros, legat în marochin roşu pal ca floarea de trifoi, împodobit cu blazonul familiei, şi-l deschise la capitolul *Despre aplicarea corectă a caznei, ordinare şi extraordinare.*

Cum biroul lui era acoperit cu notele şi documentarea necesară pentru *Tratatul despre răstignire* la care lucra, se-ntoarse în bucătărie, se aşeză la o masă nu foarte departe de Zek şi se cufundă în studiul schiţelor minuţioase făcute de strămoşul întemeietor.

După ce-şi băură cafeaua, Cazimir puse la loc ceştile în oficiu şi părăsi bucătăria, întorcîndu-se însă cîteva clipe mai tîrziu încărcat cu patru scîndurele găurite, din lemn de stejar, şi cu un ciocănel încercuit cu argint pe care-l aşeză pe masă.

– *Hé! Qué es todo esto?* se nelinişti Zek.

În ciuda protestelor lui vehemente, cei doi bătrîni şi-au pus ochelarii pe nas şi au început să-i fixeze scîndurile de-a lungul gambelor cu ajutorul unor cureluşe trecute prin găuri.

– Gata, spuse Hippolyte, după ce terminară. Acum o să te supunem la cazna ordinară cu patru pene şi dacă n-o să fie de-ajuns, o s-o folosim pe cea extraordinară cu opt pene. Ai să vezi, strămoşul meu spunea că nu există alta mai eficace ca să te facă să mărturiseşti chiar şi ce nu ştii…

– *Lo siento mucho, señor Pibrac, pero no entiendo nada de lo que dice.*

– Ce spune? Nu-nţeleg nimic din flecăreala lui.

– Cred că spune că nu înţelege nimic din ceea ce-i cerem, traduse Cazimir.

Hippolyte introduse o pană între primele două scînduri şi-i dădu o lovitură de ciocan, ceea ce avu ca efect să comprime gamba între celelalte scînduri. Ţiganul urlă, Gheară sări în picioare, cu urechile ciulite.

Hippolyte introduse o a doua pană, mai groasă, şi o înfipse cu ciocanul lui din secolul al XVII-lea. Zek urlă din nou, apoi leşină. Cîteva palme răsunătoare îl readuseră în simţiri. Încă o pană şi oasele începură să pîrîie sub presiune, trosnind ca nişte surcele de lemn uscate. Zek izbucni în plîns. Niciodată nu îndurase o astfel de durere: trecea prin coapsă, îi răscolea vintrele şi urca pînă la măruntaie, învrăjbindu-le, storcîndu-le ca pe nişte amărîte de rufe…

– Opriţi, *por favor,* spun tot. Tot, tot…

Zek destăinui toate ascunzătorile cetei, numele şi poreclele bandiţilor, le descrise înfăţişarea pînă în cele mai mici amănunte şi făcu, în sfîrşit, o lungă înşiruire a fărădelegilor lor, pînă la ultima, făptuită la Piatra-Scobită.

– De ce l-aţi torturat pe copil?

– Thomas a făcut-o, Căpitanul! Voia să ştie unde ţineau banii. Spunea că nu puteau călători fără bani. Gîndea că dacă-i arde tălpile *niño*-ului, *cabron*-ul… vreau să spun tatăl, avea să vorbească. Dar n-a spus nimic…

Lacrimi înţepară ochii lui Hippolyte.

– A vrut s-o protejeze pe Adela, îi spuse lui Cazimir, şi el foarte tulburat. Dacă ucigaşii ar fi ştiut că punga cu bani este la ea, ar fi scotocit pădurea pînă ar fi găsit-o. Tăcînd, chiar cînd îl chinuiau pe Antoine, l-a salvat pe Saturnin, şi ar fi salvat-o pe Adela, dacă n-ar fi fost rănită…

„Bietul meu Henri, trebuie să fi fost îngrozitor”, gîndi bătrînul, introducînd o a patra pană între scîndurele şi înfigînd-o brutal, făcînd literalmente să explodeze tibia şi peroneul ţiganului care scoase un lung ţipăt răguşit şi leşină din nou.

– Strămoşul scrie că n-a întîlnit încă un os care să reziste la pana a patra. Vezi, are dreptate.

– Ne ocupăm şi de al doilea picior? întrebă Cazimir, ciupindu-l pe Zek de obraz ca să-l readucă în simţiri.

– Avem altceva mai bun de făcut. Dacă nu te simţi prea ruginit, montăm aparatul şi-l tăiem aşa cum trebuie. O să fie aproape legal, vom anticipa doar puţin sentinţa.

– Ruginit, eu? spuse Cazimir cu o voce fals indignată… Unde o montăm?

Hippolyte ieşi în curte şi privi cerul şi norii.

– N-o să plouă, putem s-o punem afară. Hai, vino, o să ne amintim de vremurile bune din tinereţe.

Cazimir făcu un semn înspre omul legat.

– Îl lăsăm în bucătărie?

– Nu, îl luăm cu noi, ca să aibă timp să înţeleagă ce i se întîmplă.

Zis şi făcut; fostul călău şi slujitorul lui îl ridicară pe ţigan, tot leşinat, şi-l duseră în faţa magaziei unde se aflau păstrate uneltele pentru lucrările Înalte şi Joase. Cazimir descuie uşa cu două canaturi, blocîndu-le cu două pietre.

Cei din neamul Pibrac fuseseră oameni grijulii, strîngători şi păstraseră tot ceea ce fusese utilizat în meseria lor, menţinînd în stare de funcţionare tot materialul, bine inventariat. Stîlpii furcilor patibulare, vechile spînzurători cu scările lor, butucul de expunere, şi chiar bîrnele crucii Sfîntului Andrei pe care lucraseră, sfărîmînd oasele, primii trei Iustinieni înainte de suprimarea acestei pedepse, se aflau acolo, demontate şi aşezate la rînd, pe rafturi încăpătoare şi solide. Numerotate cu grijă, scîndurile din stejar de Provenţa ale eşafodului construit de jupîn Calzins se aflau stivuite alături de eşafodul demontabil născocit de Iustinian al III-lea (Răzbunătorul), în care fiecare element se îmbuca în următorul, fără să fie necesar să se

folosească ştifturi, cuie sau şuruburi. Mai erau şi vreo zece butuci, puţin scobiţi în centru de atîta folosire, şi aliniaţi de-a lungul peretelui. Puţin mai departe, păstrate în lăzi, ghilotina personală a familiei, realizată de Iustinian al III-lea, de departe spiritul cel mai creator al neamului. De altfel, elementele pe care le pusese la punct făceau mai multă onoare spiritului său inventiv, priceput la meştereli, decît sensibilităţii sale omeneşti.

Cînd Zek şi-a revenit în fire şi a deschis ochii, n-a înţeles imediat ce făceau moşnegii cei înfricoşători cu bucăţile alea de lemn. Strîns între scînduri, piciorul lui drept nu mai era decît un terci de oase şi de muşchi zdrobiţi, iar laba piciorului îşi dublase volumul, învineţindu-se.

– *Mi pierna, mi pierna,* şopti el.

Durerea îi făcea greaţă, urechile îi ţiuiau. Deodată a încremenit; Hippolyte şi Cazimir ridicaseră două bare verticale formînd un cadru, pe care-l recunoscu cu oroare. Cu trei ani în urmă, trecînd prin Bourg-en-Bresse, cînd l-au executat în piaţa Champ-de-Mars pe Joseph Vacher, un spintecător de păstoriţe, Zek văzuse cum arăta ghilotina.

– *No, hombre, eso no sepuede…* Apoi urlă.

Întrerupîndu-şi cu părere de rău lucrul, bătrînii se apropiară ca să-l facă să tacă. Dar, înnebunit, Zek nu voia s-audă de ei şi răcnea din răsputeri, neliniştind găinile care ciuguleau prin curte.

I-au pus un căluş în gură şi s-au întors la lucrul lor pe care-l sfîrşiră treizeci de minute mai tîrziu. Zek îi văzu apoi intrînd în casă şi ieşind puţin după aceea spălaţi şi schimbaţi. Hippolyte purta un joben. Cazimir o pălărie melon.

I-au scos „papucii” de lemn şi l-au dezlegat de pe scaun. Cazimir a luat dintr-un toc de piele frumos lucrat o pereche de foarfeci mari din argint cu vîrfurile rotunjite şi a început să-i taie părul pe ceafă. I-a tăiat apoi gulerul cămăşii pestriţe, pe care Hippolyte l-a vîrît în buzunar.

Cum nu putea umbla, l-au ridicat şi l-au dus pe sus la ghilotină care a basculat înainte. Zek şi-a înţepenit ceafa, şi-a rotunjit spatele. Cuţitul a căzut, şi capul a fost primit într-o cadă de bronz ornată cu stema neamului Pibrac.

– Vezi, Cazimir, tot nu-i putem aduce înapoi, dar parcă îţi mai uşurează sufletul.

Zek a fost îngropat în parc, drept îngrăşămînt, la piciorul unui stejar tînăr.

– Cel puţin o dată în viaţă să servească la ceva, spuse

Hippolyte, în chip de epitaf.

Ghilotina a fost apoi demontată, curăţită şi depozitată din nou în magazie. Cazimir a spălat caldarîmul, aruncînd peste pietre cîteva găleţi cu apă, iar Hippolyte s-a aşezat la biroul lui, a deschis catastiful familiei pe care-l ţinea scrupulos la zi de cînd avea paisprezece ani şi a scris un raport minuţios al acelei memorabile zile de 22 mai 1901.

*

Graţie informaţiilor furnizate de domnul Pibrac, jandarmii au dibuit cîteva zile mai tîrziu ceata lui Thomas, ascunsă în ruinele unei mori din Roquelaure, unde se retrăsese după ce constatase dispariţia ţiganului din Estremadura.

Au urmat douăzeci de minute de luptă aprigă cu multe focuri de armă, apoi arde-tălpi-ii s-au predat, nemaiavînd muniţii. Ducasse şi Kenavo fuseseră ucişi. Marius era uşor rănit la coapsă, Guez, Strînge-Tot şi Thomas nu păţiseră nimic.

Aflînd din jurnalele locale că una din cele mai vechi familii de călăi era amestecată în afacere, mai mulţi ziarişti din capitală au hotărît să întreprindă călătoria anevoioasă ca să asiste la proces. De la vestita afacere Fualdès, cu optzeci şi trei de ani mai înainte, nu mai beneficiase Rouergue-ul de interes la scară naţională.

Foarte aşteptată, depoziţia lui Hippolyte, dar mai ales sfîrşitul ei, dădu naştere unor curente de opinii contradictorii. Întorcîndu-se către boxa acuzaţilor, bătrînul şi-a întins arătătorul înspre ei şi a urlat cu voce răguşită:

– Tremuraţi, ucigaşi, sînteţi blestemaţi! L-am prevenit pe Belzebut, vă aşteaptă în persoană la poarta iadului.

Thomas a căzut în genunchi, ascunzîndu-şi faţa între mîini. Toate femeile din sală s-au închinat, cîţiva bărbaţi le-au urmat pilda. Ziariştii jubilau. După o astfel de replică, rentabilitatea deplasării lor era asigurată. Nimeni nu l-a remarcat pe Leon care, copleşit de ruşine, a şters-o discret din tribunal, cu fruntea, obrajii şi urechile stacojii.

A fost şi mai rău a doua zi cînd a citit ziarele: „Scandal la tribunal”, „Blestemul călăului Pibrac” etc. A pus şaua pe cal şi a galopat pînă la *oustal.*

– Ai fi putut să ne scuteşti de un astfel de scandal! îi strigă el tatălui său, aruncînd jurnalele pe masă. Crezi poate că

prejudecata nu era de-ajuns, mai trebuia să devenim batjocura departamentului şi a întregii Franţe?

Şi arătă înspre publicaţiile pariziene.

Hippolyte şi Cazimir au luat ziarele şi le-au citit, rîzînd cu poftă la unele pasaje, arătîndu-şi frazele cele mai reuşite, bătîndu-şi joc de schiţele care ilustrau articolele.

– Doar ai fost instruit în spiritul *tradiţiei!* se miră Hippolyte. Ce-ţi pasă ce se spune despre tine? Bîrfa a existat de cînd lumea şi va exista mereu. Nu ţi-a rămas nimic de la exerciţiile de călire?

Aceste exerciţii, instituite de Iustinian Întîiul, aveau drept scop să-i obişnuiască pe Pibraci cu prejudecata sub toate formele sale, studiind-o îndeaproape şi învăţîndu-i să înfrunte (cu obrăznicie, de cele mai multe ori) cele şase sute şi mai bine de cazuri repertoriate şi regulat aduse la zi de cei şapte Iustinieni.

– Ce scriu aceşti mîzgălitori de hîrtie despre noi n-are nici o importanţă, şi nu-i prima dată c-o fac. Vezi tu, Leon, important este că blestemînd aceste gunoaie omeneşti, i-am terorizat pînă la ultima secundă a vieţii lor. Pe Thomas, mai ales. Ai văzut ce mutră făcea?… Asta contează, şi-i numai începutul…

Leon înţepeni.

– Tată, te implor. Lasă excentricităţile de o parte. Gîndeşte-te la Saturnin, care va merge la şcoală anul acesta.

– Mă gîndesc la el, nu te teme, dar nu i-am uitat nici pe Henri, Adela, Antoine şi Bertha. Mai ţii minte ce-au îndurat de la netrebnicii ăia? Şi mărăcinişul, Leon? Îţi aminteşti mărăcinişul şi ce am fost nevoiţi să facem?

*

Procesul arde-tălpi-lor din Aveyron a durat opt luni. Thomas Lerecoux, Strînge-Tot, Guez din Nîmes şi Marius au fost cu toţii condamnaţi la pedeapsa capitală. Avocaţii lor s-au urcat în tren şi s-au dus la Paris să le ceară graţierea preşedintelui Loubet, care refuză. Data execuţiei a fost fixată. Un agent de poliţie a fost trimis la Auteuil unde locuia Anatole Deibler ca să-i înmîneze ordinul de misiune pentru o împătrită execuţie în departamentul Aveyron.

Anatole zîmbi.

– Unde? îl întrebă Louis, tatăl lui, ţintuit în fotoliul său, căci recunoscuse formularul roz.

– La Bellerocaille, arde-tălpi-ii din Aveyron, patru deodată.

Faţa zbîrcită a bătrînului călău la pensie se lumină.

– Să le transmiţi complimente lui Al Şaptelea şi lui Cazimir. Iar dacă ai timp, cere-i să ţi-o arate pe Louison, „mecanismul” lui, cum o numeşte. Este o adevărată bijuterie.

*

Cu braţele încrucişate peste pistolul prins în centiron, cu jobenul lui demodat, dar cu părul şi barba proaspăt cănite, Hippolyte privea cu interes locomotiva intrînd în gara nouă de la Bellerocaille. Alături de el, cu puşca lui cu două ţevi în bandulieră, încălţat cu cizme înalte, Cazimir se lăsase şi el fascinat de spectacolul acestei maşini despre care se zicea că strică laptele vacii din uger.

Deşi era multă lume pe chei, un gol „firesc” se făcuse în jurul lor, izolîndu-i de ceilalţi.

În scîrţîitul asurzitor al frînelor şi-n şuieratul jeturilor de aburi, trenul s-a oprit. Călătorii au coborît. A urmat o mare animaţie. Încetul cu încetul, gara s-a golit, curînd n-au mai rămas acolo decît Hippolyte şi Cazimir care nu se clintiseră. Atunci se deschise portiera unui vagon de clasa întîi în faţa unui bărbat de vreo patruzeci de ani, bine îmbrăcat, îndesat, cu o faţă atrăgătoare; avea o mustaţă subţire şi o barbă scurtă roşcată, purta un joben fără reflexe şi era urmat de alţi patru bărbaţi cu pălării melon.

– Iată-i, spuse Hippolyte, ieşindu-le în întîmpinare cu un zîmbet de bun venit pe buze.

Îl întîlnise ultima oară pe Anatole Deibler la Expoziţia Universală, cu un an în urmă.

Bunele relaţii dintre călăii din Rouergue şi omologii lor din Paris fuseseră stabilite încă din 1689, data primei călătorii a lui Iustinian Întîiul în capitală. Se împrietenise cu Charles Sanson, şi acesta constrîns de împrejurări, ca şi el, să devină călău. Cînd ultimul dintre Sansoni, Henri Clément al VI-lea, a fost revocat în 1847 pentru că-şi lăsase ghilotina de serviciu drept gaj pentru o datorie la jocuri de noroc, Pibracii au continuat să întreţină legături strînse cu succesorii lui. A fost întîi André Ferey, un normand de şaizeci şi doi de ani, călăul-şef din Rouen, revocat şi el pentru o greşeală profesională gravă; era la teatru cînd l-au căutat peste tot ca să-i transmită ordinul de execuţie a unui grup de cinci persoane. Execuţia a trebuit amînată, ceea ce a

provocat un mare scandal. I-a urmat Jean-François Heidenreich, pe care Hippolyte îl cunoscuse bine. Heidenreich a tăiat o sută optzeci şi două de capete înainte de a muri, lăsînd slujba ajutorului său principal Nicolas Roch, care n-a tăiat decît optzeci şi două, pierind în urma unui atac de apoplexie. A fost numit atunci Louis Deibler, adjunctul lui principal, descendentul unui neam vestit de călăi jupuitori din Würtemberg.

După un *bilanţ* frumos: o sută cincizeci şi patru de capete în nouăsprezece ani, Louis, care simţea că i se şubrezise sănătatea, se retrăsese întru folosul fiului său, Anatole, care-i fusese adjunct timp de zece ani.

– Cum o mai duce tatăl tău? întrebă Hippolyte după ce şi-au strîns toţi mîna cu căldură.

– Ceac-pac, răspunse Anatole. Dar cînd a aflat unde veneam să tai, a vrut să mă însoţească. Rosalie a trebuit să cheme medicul ca să-l poată hotărî să renunţe.

Şeful gării le întrerupse firitiselile, întrebînd cum trebuia să dispună de „bagajele” domnilor. Nu îndrăznea să pronunţe cuvîntul ghilotină.

– Încarc-o în furgonul nostru. L-am luat special, îi propuse Hippolyte lui Deibler. O s-o depunem la Primărie înainte de a merge la *oustal.*

Anatole a apreciat atenţia delicată. Strîns la pungă cum era, se temuse că avea să fie nevoit să închirieze vreun vehicul, care sigur l-ar fi costat ochii din cap; la Paris se spunea că preţul în Aveyron este dublu faţă de cel din Auvergne.

– Degeaba m-am străduit să-i conving că era mai practic şi mai economic să te foloseşti de-a noastră, cretinii ăştia de funcţionari nici n-au vrut să audă, explică Hippolyte, urmărind descărcarea lăzilor pe chei şi transferul lor în furgonul vopsit proaspăt după ce jandarmii îl recuperaseră de la arde-tălpi şi i-l restituiseră.

Drumul de la gară la piaţa Gropii, în oraşul de sus, unde se afla primăria, li s-a părut celor din Paris extrem de pitoresc.

Într-adevăr, apariţiile lui Hippolyte ca şi acelea ale lui Laragne-Garou, vrăjitoarea care venea uneori să se aprovizioneze cu unelte ascuţite, erau rare şi nu treceau neobservate. „L-am văzut pe gîdea”, spuneau oamenii după ce-l întîlneau, cu tonul cu care ar fi spus: „Am văzut o pisică neagră trecînd sub o scară azi dimineaţă”. Aşezat drept, la locul lui, cu faţa de nepătruns sub pălărie, răspundea cu o scurtă mişcare de

barbă celor care îndrăzneau să-l salute: cei mai mulţi erau oameni pe care-i vindecase sau pe care-i ajutase cu talentele sale de vraci lecuitor.

– Ia priviţi la bătrînă! exclamă Leopold, adjunctul de rang întîi, s-a închinat văzîndu-ne. Parc-am fi în Evul Mediu.

Anatole a fost încîntat de rapiditatea deferentă cu care se dădeau vehiculele la o parte în faţa furgonului roşu şi negru. La Paris aşa ceva nu s-ar fi întîmplat. De altfel, la Paris cu excepţia vecinilor şi a ziariştilor, nimeni nu-l recunoştea... L-a invidiat pe bătrînul care-şi trăia liniştit viaţa de paria social. „Sper să fiu încă la fel de sănătos la vîrsta lui, în schimb, nu ştiu dac-o să am neobrăzarea să-mi vopsesc părul, presupunînd c-o să mai am ce vopsi, în ritmul în care-l pierd. Şi Cazimir, ce alură, ce aroganţă! Un adevărat valet de eşafod din Vechiul Regim. A! sînt fără cusur, amîndoi!”

După ce au depozitat ghilotina într-o magazie încuiată cu lacăt a primăriei şi au îndeplinit formalităţile birocratice obligatorii, furgonul a luat-o pe strada Dreaptă şi a coborît spre oraş şi podul Republicii.

– Măi să fie! se miră Anatole cînd a zărit *oustalul* la răspîntia Judecăţii-de-Apoi. Este mai impresionant decît îmi închipuiam. O adevărată fortăreaţă.

*

Masa se sfîrşea într-o atmosferă de voie bună. Hippolyte şi Anatole stăteau de vorbă fumînd, ajutoarele îşi dăduseră drumul curelelor şi beau un păhărel de tărie ascultîndu-i. Gazda lor îi tratase minunat: întîi o delicioasă supă cu crutoane şi usturoi, împreună cu un asortiment de mezeluri făcute în casă pe care le înfulecaseră cu o pîine bună ca o prăjitură.

Apoi o mîncare de iepure în sos picant şi pireu de castane frecat cu ulei de măsline şi presărat cu usturoi pisat şi călit în tigaie. Urmase o salată de lăptuci cu cicoare, cinci soiuri de brînzeturi şi, în sfîrşit, o plăcintă caldă cu cremă de vanilie şi alune care-i tulbură pînă la lacrimi pe cei mai gurmanzi. Au băut un vin roşu, excelent. Sticlele, prăfuite, purtau etichete cu emblema familiei: „Podgoria Pibrac”.

Deşi toţi băgaseră de seamă că Hippolyte nu bea decît apă, nimeni nu s-a mirat. Cei din branşă cunoşteau motivele înfrînării

sale: Hippolyte avea douăzeci de ani cînd primise ordinul de execuţie a unei fete tinere şi frumoase care se îndeletnicea cu avorturile. Crezuse nimerit să bea cîteva păhărele de rom pentru a-şi potoli nervozitatea. Totul s-a desfăşurat bine pînă în clipa în care fata a zărit ghilotina. A vrut să fugă şi a trebuit oarecum brutalizată. Cum alcoolul îi încetinise reflexele, Hippolyte a făcut o mişcare neîndemînatică pe care ticăloasa a folosit-o ca să-l muşte crunt de mîna dreaptă. Atît de crunt încît a trebuit să i se amputeze o falangă de la degetul mic şi două de la inelar.

Afară, vîntul începuse să sufle în rafale care pătrundeau în hornuri, urlînd ca nişte diavoli prinşi în capcană. Cazimir mai puse nişte lemne pe foc. Hippolyte luă o înghiţitură de infuzie de urzici înainte de a-şi continua discursul despre legea din 1872 care suprimase eşafodul, obligîndu-i pe călăi să opereze la nivelul solului.

– Mi-amintesc că mi-am spus: „Ăsta-i începutul sfîrşitului”. Căci, trebuie s-o recunoaştem, Anatole, eşafodul este însuşi simbolul exemplarităţii. Şi exemplaritatea nu poate exista fără reclamă. S-ar zice că le este ruşine de condamnările pe care le pronunţă şi că se străduiesc să-i descurajeze pe oamenii care vin să asiste. De n-ar fi decît ora uluitoare la care te obligă să tai mîine: şapte dimineaţa! Păi atunci, de ce nu la miezul nopţii, ca nişte ucigaşi?

– Nici nu ştii cîtă dreptate ai! De cîtva timp circulă nişte zvonuri prin cancelarie: se tot vorbeşte că vor interzice prezenţa publicului şi că execuţiile vor avea loc în incinta închisorii, în curte.

Hippolyte deschise ochii mari.

– Atîta iresponsabilitate mă năuceşte. Dar vai! poate fi şi mai rău dacă acel fanfaron de Fallières o să fie ales.

– Ştiu, ştiu, spuse Anatole întunecîndu-se.

Armand Fallières era un aboliţionist convins. Tot aşa cum fusese şi Victor Hugo pe care Hippolyte îl ura din această cauză. La moartea poetului, în 1885, în timpul slujbei ţinute în memoria lui în biserica Sfîntul Laurenţiu, Hippolyte venise în straie sîngerii. Rînjise obraznic în tot timpul oficierii şi plecase înainte de sfîrşit, sunîndu-şi cizmele cu ţinte pe dalaj. Ziarele înfieraseră atitudinea lui. Cazimir tăiase articolele şi le lipise într-un registru special. Nu se arunca nimic în casa Pibrac.

Anatole îşi învîrtea ultima ţigară din ziua aceea constatînd ca de obicei că fumează prea mult, cînd Hippolyte spuse dintr-o

dată, fără altă introducere:

– Am să-ţi cer o favoare. Dar vreau să ştii că dacă refuzi, n-o să ţi-o iau în nume de rău.

– Te ascult.

– Aş vrea să te asist, mîine.

În calitatea lui de călău-şef, Anatole avea libertatea să angajeze pe cine voia. Deşi ideea îi displăcea (presimţea c-avea să-i creeze complicaţii), a acceptat, neavînd sufletul să-l necăjească pe singurul prieten al tatălui său. În plus, Hippolyte era o adevărată legendă vie în acest domeniu extrem de închis al celor şaizeci şi cinci de familii de călăi şi-i impunea dintotdeauna.

*

Se ridicau zorii cenuşii şi friguroşi deasupra oraşului Bellerocaille şi a vechiului sediu al Poliţiei medievale pe frontonul căruia herbul baronilor Boutefeux făcea casă bună cu drapelul tricolor şi în faţa căruia a oprit Cazimir trăsura roşu şi negru. Un detaşament al regimentului 122 infanterie îi aştepta, cu armele rezemate grupuri-grupuri de-a lungul zidului.

Anatole şi-a luat ghilotina din magazie şi ajutoarele sale au început s-o monteze în centrul pieţei Gropii. Apărură şi primii curioşi, încotoşmănaţi în paltoane, cu răsuflarea aburind în aerul rece.

Între timp, Hippolyte, rămas în trăsură, se lăsa dus de Cazimir pe strada Balaurului unde prăvălia lui Leon îşi deschisese porţile. Şchioapa de noră-sa îi servea pe primii clienţi, ajutată de o fetişcană *montagnoli.*

– Bună dimineaţa, Hortense, am venit după Saturnin. Bună ziua, fetiţo, adăugă el către slujnicuţă, îmbujorată toată.

A notat graba cu care noră-sa l-a ascuns ochilor muşteriilor, introducîndu-l în încăperea din spate unde îşi luau micul dejun copiii şi văduva Emilie Bouzouc care se închină văzîndu-l. Hippolyte nici nu se uită la ea şi-i zîmbi lui Saturnin care-şi lăsă cafeaua cu lapte ca să vină să-l sărute.

– Poţi s-o termini. Avem timp.

– Tată-socru, chiar crezi că este un spectacol potrivit pentru un copil de vîrsta lui? nu se putu abţine să întrebe Hortense.

– Uiţi că nu este un copil oarecare, este un Pibrac. Al Optulea! Şi-apoi este poate prima şi ultima oară c-o să mă vadă oficiind.

Degetele Hortensiei, care îşi pipăia nervos cruciuliţa de aur

agăţată de gît, înţepeniră.

– Participaţi la execuţie?

– De ce faci mutra asta stupidă? Ai uitat că i-au omorît pe fiul meu, pe noră-mea şi pe nepotul meu? Ca să nu vorbim despre Bertha care a murit de durere.

– Leon! strigă Hortense în direcţia cuptorului. Ai auzit ce-a spus tatăl tău? Va face iar pe călăul astăzi.

Leon se înfăţişă curînd, ştergîndu-şi mîinile albe de făină, cu o expresie neliniştită.

– N-ai să faci aşa ceva!? Nu se poate! Nu ai dreptul!

– Dreptul? Nu este un drept, este o datorie. Şi dacă n-ai fi devenit un… un… un brutar, ai înţelege-o.

– Dar, tată, gîndeşte-te ce scandal o să iasă. O să te vadă tot oraşul.

– Asta sper şi eu. O să-mi amintească de tinereţe.

Saturnin îşi sorbea pe nerăsuflate cafeaua cu lapte cînd Parfait, vărul lui, spuse:

– Domnule, aş merge şi eu.

Hortense îi arse o palmă.

*

Piaţa Gropii era plină, ferestrele caselor de paiantă erau garnisite cu spectatori, nerăbdători din cauza frigului. Balcoanele hanului „La Gămanul fericit” fuseseră închiriate reprezentanţilor presei, veniţi în mare număr. Un singur cusur: absenţa unui eşafod le interzicea celor mai mulţi să vadă altceva decît cerul cenuşiu. Unii se căţăraseră pe stîlpii felinarelor din jurul pieţei şi comentau desfăşurarea operaţiunilor spre folosul celor care rămăseseră jos.

– Şi-acum, ce fac?

– Au terminat de montat ghilotina. Doi dintre ei aduc coşurile din răchită.

– Şi gîdea, cum e?

– Îmbrăcat ca un burghez, cu ţucal pe cap. Are aerul că-şi cunoaşte meseria… Ce nu înţeleg este ce-i cu puştiul care-i însoţeşte! Na! Începe! S-au dus după ei!…

Tensiunea crescuse dintr-odată.

*

Transferaţi aici din ajun, condamnaţii îşi petrecuseră ultima noapte în fostele pivniţe ale Poliţiei transformate în temniţe în timpul Revoluţiei.

Cu excepţia lui Strînge-Tot, certat cu Dumnezeu, ceilalţi trei arde-tălpi se rugau cu fervoare, îngenuncheaţi în faţa preotului militar.

Primarul Barthélémy Boutefeux, încins cu eşarfa tricoloră, procurorul, avocaţii, medicul legist, comandantul Calmejane în uniformă de gală şi alte cîteva persoane intrară, urmate de Anatole, de ajutoarele sale şi de Hippolyte. Deşi cei mai mulţi dintre oficiali erau nemulţumiţi de prezenţa acestuia, nici unul nu îndrăzni să se opună de frica unor reacţii neprevăzute şi mereu excesive.

Saturnin rămăsese proţăpit lîngă ghilotină, împreună cu Cazimir care-i explica funcţionarea mecanismului.

Cu o voce pe care şi-ar fi dorit-o solemnă, primarul anunţă că fusese refuzată graţierea.

– Ne cam închipuiam noi! îl luă în batjocură Strînge-Tot arătînd către ferestrele deschise pe unde intra rumoarea mulţimii nerăbdătoare.

– Să se facă dreptate! adăugă fostul baron, adresîndu-se lui Deibler care atîta aştepta.

– Este rîndul nostru! spuse el oamenilor săi care începură să-i lege de mîini şi de picioare pe condamnaţi.

Apoi li s-au tăiat părul şi gulerele cămăşilor, Hippolyte le strîn-se şi le vîrî în buzunar fără să scoată o vorbă. Anatole avu un zîmbet indulgent la vederea textului tatuat pe gîtul lui Guez din Nîmes.

Strînge-Tot acceptă paharul de rom şi ţigara, ceilalţi refuzară, pretextînd că nu se puteau prezenta în faţa Domnului duhnind a alcool.

– În faţa DOMNULUI? se miră sarcastic Hippolyte, fixîndu-l pe Thomas.

Preotul se supără, şi primarul la fel.

– Domnule Pibrac! Vă respectăm durerea, dar ce-i prea mult…

*

– Iată-i! au anunţat cei cocoţaţi pe felinare, cînd i-au zărit pe condamnaţi ieşind din primărie.

Văzînd dublul cordon de militari ce încadra ghilotina, Strînge-

Tot, care mergea primul, strigă cu voce puternică:

– Pentru onor, înaaainte!

Toţi ascultară porunca. Puştile se ridicară, palmele plesniră pe paturile armelor. Se auzi atunci vocea ofiţerului comandant al detaşamentului care protesta:

– Dar n-am zis nimic! Nu eu am vorbit!

Incidentul fu remarcat de toată asistenţa, care se tăvăli literalmente de rîs.

Anatole făcu un semn, ajutoarele sale le cedară locul lui Hippolyte şi lui Cazimir, care-l apucară pe Strînge-Tot. Opt secunde mai tîrziu capul acestuia cădea şi-a fost rîndul lui Marius. Au schimbat coşul din răchită care se umpluse. Guez şi Thomas se rugau cu ochii închişi. Guez a fost înhăţat de cei doi bătrîni. Cuţitul căzu pentru a treia oară.

Hippolyte şi Cazimir l-au apucat atunci pe Thomas pe care l-au simţit cuprins de un tremur. Ceea ce a urmat n-a durat decît cîteva secunde, şi totuşi povestea acestui scurt moment a umplut paginile ziarelor.

În loc să-l prezinte pe Thomas pe burtă, cei doi cumetri l-au prezentat *pe spate*, iar Hippolyte împingîndu-l la o parte pe Anatole, a acţionat el însuşi căderea cuţitului, strigînd tîlharului:

– Priveşte la ce vine.

*

„După blestem, răzbunarea fostului călău Pibrac”, „Scandaloasa execuţie din Aveyron”, „Călăul ghilotinează de-a-ndoaselea”, „Sadism sau nebăgare de seamă?” titrară ziarele. Leon căzu la pat, cu albul ochiului galben aprins, victima unui icter fulgerător. Anatole Deibler plecă din Bellerocaille fără a strînge mîna lui Hippolyte. Nu-i ierta că acţionase cuţitul în locul lui.

– Ce-ai făcut poate fi considerat un omor premeditat. Ştii mai bine ca oricare altul că numai călăul-şef este îndrituit să acţioneze mecanismul.

– Nu te supăra, prietene, Thomas i-a torturat cu mîna lui pe Henri şi pe Antoine. Atunci, în clipa aceea, nu m-am mai stăpînit.

Capitolul III

Leon se întrema după gălbinare, rumegînd neîncetat o răzbunare împotriva scandalosului său părinte, o răzbunare care să-l atingă drept la inimă (sau la ficat).

– De data aceasta a depăşit orice măsură, trebuie să facem ceva, îl pisa Hortense.

– Aşa-i, dar ce?

– N-ai putea să-l renegi în public? Să faci aşa încît toţi să afle, odată pentru totdeauna, că n-avem nimic comun cu acest bătrîn nebun?

– Puţin îi pasă de părerea celorlalţi, a şi fost antrenat pentru asta… Îţi repet, singura soluţie ar fi să părăsim Bellerocaille şi să ne stabilim la Paris. Acolo, am fi liniştiţi, numele de Pibrac nu evocă nimic.

– Asta, niciodată!

A găsit soluţia, tocmai cînd încetase s-o mai caute.

– Dacă ne-am schimba numele? Vreau să spun, dacă l-am schimba oficial… Se poate, dacă dovedeşti că ai motive s-o faci. Şi motive avem, slavă Domnului.

– Şi ce nume ne-am lua?

– Nu ştiu… cum vrei tu. O să vedem ce alegem. Dar recunoaşte că mai bine nu ne putem arăta desolidarizarea de el.

De cum putu să se scoale, Leon se duse la primărie, unde un funcţionar îl lămuri că pentru a-şi schimba numele de familie trebuia înainte de toate să-şi publice intenţia în *Journal Officiel,* în ziarul local al locului de naştere şi în cel al oraşului de reşedinţă.

– După aceea, veţi adresa o cerere în două exemplare ministrului de Justiţie precizînd motivele invocate pentru a renunţa la numele de origine. Nu uitaţi să adăugaţi cererii toate documentele justificative necesare, precum şi cîte un exemplar al ziarelor în care publicaţi anunţurile cerute.

Leon îndeplini cu sfinţenie aceste obligaţii adăugînd documentelor justificative articolele ce relatau atitudinea tatălui său în timpul procesului şi execuţiei arde-tălpilor.

Răspunsul negativ al cancelariei l-a jignit fără a-l descuraja. De acord cu Hortense, a luat trenul şi s-a dus la Albi unde locuia maestrul Nicolas Malzac, unul dintre cei mai buni cunoscători ai procedurilor din Sud-Vest, singurul care se putea lăuda că nu pierduse niciodată un proces.

Un majordom în livrea l-a introdus pe Leon în luxoasa locuinţă

a avocatului, pe rue de Tendat în faţa Tamului. Nebăgînd în seamă mobila scumpă, i-a expus fără înconjur scopul vizitei sale.

– Numele tatălui meu este un nume prea greu de purtat. Nu mai pot. Nici soţia mea nu mai poate, şi nici copiii mei. Am vrut să-l schimb, dar administraţia a considerat motivele invocate drept insuficiente şi mi-a refuzat acest drept.

– Ce nume purtaţi?

– Sînt un Pibrac, spuse Leon privindu-şi stînjenit vîrful pantofilor.

Avocatul dădu din cap, cu un aer compătimitor.

– Înţeleg. Şi ce nume aţi vrea să purtaţi?

– Soţia mea şi cu mine ne-am gîndit că-l putem adopta pe cel de Bouzouc, purtat de răposatul socru' meu.

– Înţeleg, înţeleg. Aţi urmat corect procedura?

Leon îi înmînă dosarul refuzat. Malzac l-a parcurs în grabă.

– Ce-aşteptaţi de la mine, domnule Pibrac?

– Să-i faceţi pe cei de la cancelarie să revină asupra deciziei lor. Să înţeleagă că a te numi Pibrac în Rouergue este un prejudiciu zilnic. Ca şi cum te-ai numi Ravaillac sau Troppmann.

– Dar tatăl dumitale nu este nici regicid şi nici un ucigaş, cel puţin conform legii.

– Cu ce a făcut acum de curînd, poţi să-ţi pui întrebarea.

– Exagerezi! Am urmărit şi eu această afacere, ca tot omul, şi pot să te asigur că cel mai tînăr avocat stagiar ar fi în măsură să-ţi demonstreze că tatăl dumitale era tulburat de o mare durere.

Totuşi, curiozitatea fiindu-i stîrnită de personalitatea vizitatorului său, avocatul consimţi să se ocupe de această cauză. Şi el fusese ameninţat în copilărie că Pibrac avea să-l mănînce de viu dacă nu-şi termină supa.

*

Moştenitor al unei familii de moşieri îmbogăţiţi în timpul Revoluţiei prin cumpărarea de bunuri naţionale, Nicolas Malzac ar fi putut să ducă o viaţă paşnică şi să se dedea patimii sale pentru obiectele de anticariat dacă nu şi-ar fi descoperit încă din copilărie o aplecare către chestiunile chiţibuşare necesitînd un spirit şicanator şi cîrcotaş, ceea ce îl împinsese să întreprindă studii de drept.

Îşi datora faima unui proces pe care îl intentase el însuşi puternicei Societăţi a Căilor Ferate pentru că un controlor îi

perforase biletul. După ce a demonstrat că odată cumpărat acest bilet devenea proprietatea inalienabilă a posesorului lui, precum o casă, un cal de curse sau un timbru de scrisoare, Malzac acuzase Societatea de *degradare a bunului privat* şi-i ceruse o importantă despăgubire.

– Legea vă autorizează să controlaţi titlurile de transport ale călătorilor, dar nu vă autorizează să faceţi *o gaură* în ele.

Cîştigase acţiunea şi obţinuse drept despăgubire un permis ce-l autoriza să călătorească gratuit pe ansamblul reţelei căilor ferate (treizeci şi şase de mii de kilometri).

*

Într-o primă etapă, avocatul albigenz căută un viciu oarecare în dosarul lui Leon. Nedescoperind nimic, citi şi reciti textele de legi, despuie arhivele în căutare de precedente, ba îşi întinse chiar cercetările pînă la profesiunea de călău. Puţinătatea elementelor pe care le-a găsit l-a lăsat perplex.

Alphonse Chopette, fostul călău judeţean ieşit la pensie de la promulgarea decretului Crémieux în 1870, refuză să-l primească. Malzac a trebuit să facă apel la unchiul său, procurorul, ca să-l determine să accepte.

Bătrînul îi spuse atunci multe poveşti care să te trezească noaptea scrîşnind din dinţi de groază. Cînd îl întrebă despre Pibraci, nu prididi cu laudele.

– Ceea ce i-a făcut Al Şaptelea acestui Thomas este exemplar. Aşa ar trebui tăiaţi toţi. Să vadă moartea căzînd asupra lor. Exact aşa cum auziţi! Şi eu, în locul lui, dacă mi-ar fi omorît careva familia, tot aşa aş fi procedat. Se pare că a avut timp jigodia să se ude. Ei bine, eu spun: bravo, Hippolyte!

Nemulţumit, Malzac a luat trenul de Rodez unde a consultat toate arhivele judiciare. Ca să se destindă, a mers pe la toţi anticarii din oraş şi a cumpărat o ediţie din 1637 din *Discursul asupra metodei*[10] legată în piele de viţel cafenie.

S-a dus apoi la Bellerocaille şi a luat o trăsură care l-a dus în strada Balaurului, în faţa brutăriei-patiserie Arsène Bouzouc.

– Trebuia să mă preveniţi, aş fi venit să vă întîmpin la gară, îi reproşă Leon, invitîndu-l să-l urmeze în salonul de la etajul întîi.

Hortense în persoană le-a servit un pahar de porto şi a adus

[10] Lucrare fundamentală a filozofului René Descartes (1596–1650), întemeietorul raţionalismului. (*n.t.*)

curmale umplute cu migdale, ultima găselniţă a casei.

– Ei bine, maestre, aţi reuşit ceva? sfîrşi prin a întreba Leon cu speranţă în glas.

– Nu încă. Pentru moment mă străduiesc să adun informaţii, de aceea am şi venit la dumneata. Trebuie să aflu mai multe despre familia voastră.

– Ce vreţi să ştiţi? întrebă Leon cu jumătate de gură.

– Drept să spun, nici eu nu ştiu. Povesteşte-mi de pildă copilăria dumitale. Cum ai fost crescut?

– Nu-mi place să vorbesc despre lucrurile astea. Chiar este necesar?

– Poate… nici eu nu ştiu. Ai fraţi, surori?

– Eram trei băieţi: Iustinian, eu şi Henri. Cînd a murit Iustinian de tetanos, aveam un an. Am devenit „cel mare”. Asta nu-i o simplă vorbă în familia noastră. Dacă nu s-ar fi dat decretul Crémieux, aş fi fost azi Leon I, Al Optulea. Şi n-aş fi avut făină sub unghii.

– Înţeleg, înţeleg… Tatăl dumitale te-a orientat spre meseria de brutar?

– Se vede că nu-l cunoaşteţi! Şi azi mai continuă să creadă că vor fi restabilite centrele judiciare de provincie şi că familia îşi va redobîndi funcţia. De aceea, după moartea fratelui meu, am fost crescut conform *tradiţiei.* Şi-acum, pentru că nu mai poate conta pe mine, o transmite nepotului meu, Saturnin… Ce o să vă spun o să vi se pară crunt, dar de fapt sînt convins că nu este nemulţumit de ceea ce i s-a întîmplat lui Henri. Acum, are un Al Optulea, continuitatea este asigurată.

– Ce înţelegeţi prin *tradiţie?*

Leon păru stînjenit. Nu vorbise niciodată unui străin despre asta…

– Ei bine… hm… să zicem că este tot ce trebuie să ştie cineva ca să devină un călău perfect. Datează de la strămoşul întemeietor. El a stabilit-o. Întîi în *Memoriile* sale, apoi într-o carte specială, intitulată *Tradiţia.* Nu a fost niciodată modificată decît, bineînţeles, de Răzbunătorul. Notaţi că nu a modificat-o, a completat-o doar, incluzînd o *Modalitate de tăiere perfectă.* Însuşi Charles-Henri a venit de la Paris special ca să o copieze.

– Cine este Charles-Henri? întrebă avocatul, puţin dezorientat.

– Charles-Henri Sanson, călăul-şef de la Paris, în timpul Revoluţiei. El l-a tăiat pe Ludovic al XVI-lea.

– Hm! răspunse sobru Malzac. Şi cum vi s-a transmis această

tradiţie?

– Ca la şcoală. Cu lecţii de învăţat pe de rost, teme de scris şi exerciţii practice.

– Exerciţii practice?! Ce fel?

– Păi, nu prea mai ştiu… A trecut aşa de mult de-atunci. De pildă… cînd am împlinit şapte ani, a trebuit să tai capul unei capre. Era prima încercare, n-am reuşit, am măcelărit-o. Mi-a dat nota 0 din 20.

– Şi-apoi?

– Cum *tradiţia* interzice trecerea la exerciţiul următor atîta vreme cît nu l-ai reuşit pe primul, a trebuit să-l repet de cîteva ori pînă am reuşit… Nu eram înzestrat, şi aceasta îl întrista pe tata. Am vreo douăsprezece capre pe conştiinţă.

Tonul lui Leon era totodată ironic şi amar.

– Tatăl dumitale te bătea?

– Niciodată! Uneori aş fi vrut s-o facă. Cînd se supăra, se purta ca şi cum aş fi fost de sticlă, şi toată lumea, în *oustal,* trebuia să se poarte la fel… Nici nu vă închipuiţi ce poate să fie. Odată a durat patru zile. Patru zile îngrozitoare. Vorbeam cu cîinele, cu caii, cu şopîrlele din criptă.

– Pentru ce te pedepsise?

– Lăsasem să cadă briceagul lui în puţ. Ştiu, poate să pară derizoriu, dar nu era un briceag oarecare, era o relicvă, aparţinuse strămoşului întemeietor şi se transmitea din tată în fiu întîiului-născut.

– Dar de ce *patru* zile?

– Timpul cît a trebuit ca să poată fi scos din fundul puţului.

Leon şi-a turnat încă un pahar de porto şi l-a chemat pe ucenicul lui.

– Fernand, adu-ne pîinişoare…

Malzac privi puţin ruşinat la farfuria de curmale umplute, acum goală.

– Au fost aşa de bune că nu mi-am dat seama. Sînt într-adevăr nemaipomenite.

– Ştiu, îmi dau destulă osteneală. Cu un nume ca al meu, n-am de ales. Cine ar veni să cumpere de la un „pui de călău”, dacă n-aş fi devenit cel mai bun din Bellerocaille? Era singurul mijloc să înving prejudecata.

Un vlăjgan, ucenicul brutarului, aduse o farfurie cu pîinişoare rotunde, găurite la mijloc. Avocatul muşcă dintr-una. Erau calde, gustoase şi răspîndeau un miros cît se poate de îmbietor.

– Cazimir m-a învăţat să fac pîine. Tot *tradiţia* cere să înveţi să te descurci singur. Am învăţat să trag cu puşca, cu pistolul, să lucrez pămîntul etc. Dar ce mi-a plăcut a fost mirosul pîinii şi-al drojdiei, a fost să frămînt aluatul, să-i dau forme, să-l văd rumenindu-se în cuptor. N-aş putea să vă spun de ce.

– Cine este Cazimir?

– Valetul de eşafod al tatălui meu. S-a născut la *oustal.* Locuieşte în turnul-sud, rezervat de la bun început valeţilor şi familiilor lor. A fost clădit, din porunca Întîiului, pe vremea cînd erau opt. Purtau livrea în culorile familiei şi erau înarmaţi.

– Întîiul?

– Aşa-l numim pe Strămoşul întemeietor, căci este întîiul Iustinian al neamului... Cel mai nostim este că la început nu voia să fie călău. L-au obligat. Şi ştiţi cine? Strămoşul actualului primar din Bellerocaille, fostul baron Raoul Boutefeux. Azi, descendentul său este un „roşu” care se făleşte că ţine bustul lui Robespierre în salonul său!

– Ce fusese strămoşul vostru înainte de-a deveni călău?

– O! Este o poveste pe care a istorisit-o în primul volum al *Memoriilor* sale. Era scrib public.

– Ce făceau părinţii lui?

Leon tăcu puţin înainte de a răspunde. Malzac înghiţi cîteva pîinişoare: la dracu’ cu silueta lui care începea să se cam împlinească!

– Nu ştim nimic despre ei, sfîrşi prin a răspunde Leon, gînditor. O parte din arhivele senioriale şi comunale au fost distruse pe vremea Revoluţiei. Nici nu este sigur că sîntem originari din Bellerocaille. De altfel, Pibrac nu este un nume din Rouergue, mai curînd din Haute-Garonne.

– Strămoşul întemeietor nu explică faptul în *Memoriile* sale?

– Nu ştiu.

– Nu le-aţi citit niciodată?

– Nu. Chiar dac-aş fi vrut s-o fac, n-aş fi putut. Eram prea tînăr. Numai Şeful familiei poate deschide dulapul *Memoriilor.* Şi cînd am împlinit vîrsta, plecasem din *oustal* şi eram ucenic aici.

– Cunoaşteţi raţiunile acestei interdicţii?

– Nu... Poate că anumite pasaje nu sînt făcute pentru un copil. Judecînd după cele pe care ni le citea tata, Întîiul pare să fi fost un individ dintr-o bucată care nu-şi punea lacăt la limbă.

Avocatul a înfulecat încă o pîinişoară: erau aşa de bune, calde, era păcat să le lase să se răcească. Leon îşi încreţise

fruntea şi gesticula cu degetul în aer ca cineva care-şi frămînta memoria.

– Pentru a ne întoarce la strămoşii Întîiului, singurul indiciu existent este numele de *Jules Pibrac* gravat pe lemnul briceagului de care v-am vorbit adineauri şi pe care îl lăsasem să cadă în puţ.

– Nu vă urmăresc.

– Nu există nici un Jules în arborele nostru genealogic. Or, după *tradiţie,* acest cuţit aparţine Întîiului. Cînd i-am pus întrebarea asta tatei, mi-a răspuns că avea să-mi explice acest detaliu cînd voi fi la vîrsta la care să pot pricepe.

Malzac scoase un carneţel din portvizit şi luă cîteva notiţe scurte, la care se adăugau multe semne de întrebare. Se dădea-n vînt după mistere, şi iată, găsea unul în familia călăului.

– Trebuie să mă întîlnesc cu tatăl dumitale.

– Nici să nu vă gîndiţi! N-o să vă primească.

– Aş putea să mă dau drept un ziarist.

– Doamne fereşte! Detestă presa.

– Este musai să-l întîlnesc. O să născocesc un pretext oarecare.

– Scuzaţi, maestre Malzac, dar dacă ţineţi morţiş să-l vedeţi, vă sfătuiesc să găsiţi un pretext cu totul deosebit. Iar dacă tata se arată suspicios, aşteptaţi numai să daţi de Cazimir…

*

Întors la Albi, Nicolas Malzac îi scrise lui Hippolyte pentru a solicita o întrevedere. S-a dat drept un jurist pasionat de istorie, care se documenta pentru o lucrare vizînd restabilirea „adevărului istoric prea adesea călcat în picioare cînd este vorba de Înaltele Lucrări”.

Răspunsul lui Hippolyte a fost prompt şi începea cu: „În sfîrşit, istoria binevoieşte să se intereseze de noi. Nu s-a grăbit”. Cîteva detalii l-au uimit pe avocat. Întîi hîrtia: velină adevărată din piele de viţel născut mort, cu blazonul de argint încrustat în antetul scrisorii şi pe plic. Împărţit în formă de cruce dantelată, partea dreaptă reprezenta un castel cu două turnuri. Pe un fond de furci patibulare se putea citi pe partea stîngă: *Doar Dumnezeu şi noi.* Cîmpul părţii drepte din vîrf conţinea o piramidă de cranii rînjitoare, iar partea stîngă din vîrf o spînzurătoare cu scara ei.

Scrisul era mare, drept, clar, fără ştersături. Fostul călău îl

poftea să vină „oricînd îi va fi pe plac”, dar se arăta sceptic în legătură cu rezultatele proiectului său: „Orice veţi scrie, chiar şi adevărul, nimic nu va schimba mentalităţile. Prejudecata este apanajul funcţiei noastre şi nu va dispărea decît o dată cu ultimul dintre ai noştri. Dar, în ciuda decretului Crémieux, asta nu se va întîmpla curînd”.

Malzac luă din nou trenul spre Bellerocaille. O trăsură îl duse la „Gămanul fericit” unde Leon îl sfătuise să tragă („locul din oraş unde se mănîncă cel mai bine”). I s-a dat o cameră cu ferestrele spre piaţă, prelungită cu un cabinet de toaletă, pe care a acceptat-o. A închiriat apoi o cabrioletă la Întreprinderea Cabrel şi a cerut să i se indice drumul către răspîntia Judecăţii-de-Apoi.

– Mergeţi să vedeţi dolmenul?

– Nu, mă duc la *oustalul* Pibrac.

– A! făcu omul dînd din cap.

Avocatul coborî pe strada Dreaptă, foarte aglomerată; a recunoscut în trecere strada Balaurului unde locuia clientul lui. A ieşit din oraş pe podul Republicii şi s-a îndreptat către pădurea de ulmi.

Mărimea dolmenului ce trona în centrul răspîntiei îl uimi. Coborî din cabrioletă ca să-i dea ocol. În tinereţea lui, în timpul excursiilor de vară, traversase valea Muzei unde aflai mulţi dolmeni, dar nu întîlnise niciodată unul de atare dimensiuni. Lespedea superioară măsura aproape şase metri. Cum reuşiseră oare s-o urce la doi metri de sol? Apoi privi cu interes la zidul de incintă împodobit cu vîrfuri de lance late, autentice, din secolul al XVII-lea. Malzac a tras de un lanţ care a pus în mişcare un clopot invizibil. Admira canaturile bătute-n cuie, cînd unul din ele se deschise şi în faţă îi apăru un bătrîn înalt, chel, păstrînd doar o coroană de păr alb în jurul craniului, care-l privi cu căldura unui curent îngheţat. Un dog enorm îl însoţea.

Avocatul s-a prezentat. Faţa slujitorului s-a destins.

– Poftiţi, vă rog!

A tras şi de celălalt canat ca să-i facă loc cabrioletei. Malzac descoperi atunci *oustalul* şi recunoscu castelul cu turnuri rotunde de pe blazon. Mai zări şi un parc întins căruia nu i se vedea sfîrşitul, un pîlc de copaci, o pajişte unde păşteau o vacă şi nişte cai, o băltoacă unde se jucau nişte raţe şi doi porci măricei.

Lăsînd vehiculul în curte, Malzac l-a urmat pe Cazimir, urcînd o scară exterioară ce ducea la etajul întîi şi a intrat într-o sală scăldată de lumină care-l lăsă mut de uimire. De-abia dacă l-a

auzit pe bătrînul valet care-l invita să se aşeze pînă se ducea să-l anunţe pe stăpînul casei de sosirea lui.

Rămas singur, avocatul făcu cîţiva paşi, din ce în ce mai uimit în faţa extraordinarei potriviri de rustic şi de rafinat, de pietre de gresie goale şi de lemnărie costisitoare.

„Masa asta face o avere”, îşi spuse el, după ce constată că blana de stejar, lungă de trei metri şi jumătate, era dintr-o singură bucată. Ornamentele din lemn de nuc, în evantai, reprezentau grifoni sfîrtecîndu-se.

Malzac cercetă apoi un cămin impozant, destul de mare ca să se poată frige acolo un cal cu călăreţ cu tot, cu lintoul ornat de un blazon şi cu o foarte faimoasă placă de fontă „cu stemă”. Dar inima lui începu să tresalte citind pe orologiul ce purta o Moarte cu coasa ridicată semnăturile lui Liautaud şi Le Roy, cei mai vestiţi ceasornicari ai veacului al XVII-lea. Doar la Versailles mai văzuse piese care ar fi putut rivaliza cu cele de faţă.

Fotoliul Ludovic al XIV-lea din nuc lucrat la strung pe care i-l arătase Cazimir ca să ia loc era acoperit cu o tapiserie originală *au petit point* reprezentînd doi cavaleri în armură înconjuraţi de mici animale şi păsări pe un fond presărat cu flori. Malzac ar fi dat pe loc o sută de franci-aur pentru a poseda un astfel de scaun. Ba chiar mai mult.

Într-un dulap-vitrină Ludovic al XV-lea, văzu farfurii din faianţă de Moustiers reprezentînd tot felul de torturi, de la trasul pe roată la estrapadă, trecînd prin trasul în ţeapă, spintecare, spînzurare şi arderea pe rug. Pe altele, din porţelan de Sèvres, figurau scene revoluţionare precum căderea Bastiliei, executarea lui Ludovic al XVI-lea, aceea a Mariei Antoaneta, uciderea lui Marat în cada de baie… O parte din perete era ocupată de stranii polonice sculptate. Cel mai mare, din lemn de cireş sălbatic, avea forma unei mîini deschise.

Atras de o delicată vitrină din marchetărie plasată pe o comodă Ludovic al XV-lea, cu ghilotină, s-a oprit fascinat în faţa unei colecţii de nasuri, cele mai multe din lemn pictat, altele din piele sau din metal. Unul dintre ele, coroiat, era din porţelan. Ciudăţenia lor era dată de gradul de uzură, indicînd că fuseseră purtate.

Avocatul cerceta spatele vitrinei cînd o voce îl făcu să tresară.

– Roentgen a făcut-o, iar marcheteria este de Zick. Dacă asta era ceea ce căutaţi, domnule Malzac.

De cum l-a văzut, Malzac a ştiut că nu mai întîlnise vreodată

un astfel de individ.

– Domnul Pibrac, bănuiesc.

– Bănuiţi corect.

Şi-au strîns mîna, cercetîndu-se din priviri. Avocatul simţi lipsa celor trei falange. Mai observă părul lung, de un negru fără cusur şi hainele care ieşeau direct dintr-o gravură de modă din al doilea Imperiu.

– Aparţineau Strămoşului întemeietor al neamului nostru, spuse Hippolyte, arătîndu-i vitrina cu nasuri, apoi un tablou agăţat pe lemnăria peretelui din fund, primul dintr-o serie de opt.

Malzac se apropie şi întîlni privirea unui tînăr zîmbitor, purtînd un nas bourbonian legat la ceafă cu un şiret de piele. Poza pe un eşafod ridicat lîngă nişte furci patibulare de care atîrnau patru osîndiţi reproduşi de artist cu mult realism. Tînărul stătea între un lup cenuşiu aşezat pe labele din spate şi un butuc în care era înfiptă o secure. Îmbrăcat ca într-un roman de Alexandre Dumas, purta o spadă lungă şi două pistoale la brîu. *Oustalul* nu exista, în locul lui nu era decît o baracă din lemn vopsită în roşu aprins. Pe o plachetă roşie, prinsă în ţinte pe luxoasa ramă din lemn aurit, se putea citi: *Iustinian I* (1663–1755).

– Pot să vă ofer cafea, ceai sau poate vin?

A acceptat alcoolul, dar înainte de a se aşeza a vrut să vadă şi celelalte pînze.

Iustinian al II-lea (1699–1764), cu o figură enigmatică umbrită de un tricorn roşu şi negru, era reprezentat cu braţele încrucişate pe scăunelul unei spînzurători goale. *Oustalul* vopsit în roşu şi flancat de turnuri, fusese ridicat, dar nu-l înconjura nici un zid ocrotitor. Unul din hornurile acoperişului, de mică neagră, fumega. Un stindard pictat pe cer purta inscripţia: *Doar Dumnezeu şi noi.*

Îmbrăcat cu o cămaşă *carmagnole* de culoarea căprioarei şi un pantalon în dungi galben cu verde, pe cap cu o bonetă frigiană, Iustinian al III-lea (1732–1804) zîmbea modest pictorului care-l reprezentase în piaţa Gropii, alături de o ghilotină ridicată pe un eşafod, cu un fundal de gărzi naţionale şi de-o mulţime entuziastă, cărora le arăta cu braţele întinse un cap purtînd perucă.

Cu Iustinian al IV-lea (1772–1850) regăseai răspîntia Judecăţii-de-Apoi. *Oustalul* nu mai era vopsit în roşu şi era înconjurat de o incintă împodobită cu vîrfuri late de suliţe. El însuşi purta o redingotă cu guler, o cravată cu trei noduri, pantaloni de pînză

cu dungi subţiri şi o pălărie cu boruri largi.

Fusese pictat în mijlocul curţii pietruite, în picioare lîngă o ghilotină prevăzută cu roţi şi oişte.

Tabloul următor, în mărime naturală, îl reprezenta pe Iustinian al V-lea (1814–1850), profilîndu-se pe un cer albastru intens. Doi îngeraşi zburătăceau într-un colţ al cerului, purtînd blazonul familiei. Acest al Cincilea Iustinian îl fixa pe pictor cu o privire maliţioasă foarte bine redată.

Iustinian al VI-lea (1832–1850) era neterminat. Malzac văzu un adolescent cu faţă veselă, destul de neglijent îmbrăcat, cu capul gol şi mîinile pe şold, în faţa unui eşafod şi a unei ghilotine abia schiţate cu creionul.

A şaptea pînză nu avea legendă. Reprezenta o femeie în plină maturitate, cu trăsături energice şi o privire deosebit de dîrză, purtînd o rochie-crinolină din şaten negru şi aşezată pe un divan împreună cu un băieţel. Văduva ţinea între degetele sale subţiri o scrisoare desfăcută: era o scrisoare de acreditare în calitate de Executor-şef pe numele Hippolyte Pibrac.

Al optulea şi ultim tablou al acestei galerii îl arăta pe Hippolyte, la fel de dîrz, dar mai vîrstnic decît în tabloul dinainte, pozînd cu mîndrie alături de ghilotină, cu o mînă pe manetă şi alta ţinînd o bucată de pînză. Cu capul descoperit şi faţa netedă de adolescent imberb, era superb în redingota sa din catifea purpurie, cu cămaşă albă şi jabou brodat, pantaloni negri şi cizme negre cu revere roşii ca focul; un revolver stătea înfipt în centironul cu cataramă de argint cizelat. Nici pe rama acestui tablou nu se afla vreo tăbliţă.

– Eraţi foarte tînăr, îi spuse avocatul gazdei sale care tăcuse, lăsîndu-l să cerceteze tablourile.

– De-abia împlinisem 14 ani… Dar iată-l pe Cazimir. Veniţi să luăm loc.

Malzac sorbi dintr-un pahar emailat, pe care era pictată cucerirea Ierusalimului în timpul primei cruciade, un vin roşu, care, ca tot ce-l înconjura, se dovedea a fi de o calitate superioară. Hippolyte bea apă într-un pahar similar, dar pe care era minuţios reprodusă cucerirea cetăţii Antiohia de către Bohémond şi Raimond de Toulouse.

– Vă ascult, domnule Malzac, sfîrşi prin a spune Hippolyte.

Malzac tuşi puţin ca să-şi dreagă glasul înainte de a se lansa într-o poveste asupra motivelor care-l îndemnaseră să scrie o carte despre meseria de călău.

– Întîi, am avut de gînd să redactez o istorie generală, dar întîlnirea mea cu omologul dumneavoastră din Albi, domnul Chopette, m-a făcut să-mi schimb părerea. M-am convins că ar fi mult mai potrivit să-mi ilustrez teza plecînd de la istoria exhaustivă a unei familii. Sau, mai bine spus, a unei dinastii, căci este chiar vorba despre o dinastie în ceea ce vă priveşte.

Făcu un gest care îngloba toate tablourile.

– Sîntem într-adevăr una din rarele familii acreditate timp de şapte generaţii consecutive, Chopette este un *bingru* şi n-ar fi avut mare lucru să vă spună.

– Un *bingru?*

– Aşa numim noi familiile în exerciţiu de mai puţin de o sută de ani. Fiecare profesie îşi are jargonul ei, a noastră nu se depărtează de la regulă.

– Toţi strămoşii dumneavoastră se prenumesc Iustinian. Sînteţi singura excepţie…

– Toţi întîii-născuţi au fost botezaţi astfel. Aşa este tradiţia noastră. Eu eram un mezin, şi dacă fratele meu nu s-ar fi omorît fără să lase urmaşi, el s-ar afla azi aici în faţa dumneavoastră, nu eu.

– Fratele dumneavoastră s-a sinucis?

– Sinucis? Ce idee! Nu, s-a omorît accidental, în timpul unei execuţii. Cum era necăsătorit, slujba îmi revenea, dar n-aveam decît paisprezece ani şi nici o experienţă a Înaltelor-Lucrări. Fără intervenţia mamei mele, Clémence, n-aş fi fost niciodată acreditat şi familia noastră ar fi pierdut funcţia. De aceea şi figurează portretul ei în galerie.

*

Vestea morţii celui de-al Şaselea lovise *oustalul* ca un trăsnet.

– Ce tot îndrugaţi, nenorociţilor! strigase Clémence fixîndu-i pe Victor şi pe Cazimir care plîngeau.

– Lucrurile s-au petrecut foarte repede. A făcut un pas înapoi prea mult, a căzut de pe eşafod şi şi-a rupt gîtul pe pietre. A murit pe loc.

Într-adevăr, acel an 1850 se arăta deosebit de vitreg pentru familie. Întîi, dispăruse prematur Al Cincilea, în urma unei muşcături de vulpe în timpul unei vînători, şi-acum al Şaselea, fiul lui. Cu o lună mai înainte îşi serbase cei optsprezece ani ai lui şi iată că din lipsă de descendenţi direcţi lăsa funcţia vacantă

pentru prima dată de o sută şaizeci şi şapte de ani. Toate privirile s-au îndreptat către Hippolyte, fratele lui.

Îndată ce al Şaselea a fost depus în criptă, Clémence s-a dus la prefectura din Rodez pentru a cere acreditarea mezinului ei.

– V-aţi pierdut minţile, doamnă, nu-i decît un puşti, s-a indignat prefectul văzîndu-l pe băiat.

– Dar este un Pibrac, domnule prefect, o să înveţe repede, v-o garantez. Între timp, interimatul o să fie asigurat de Felix şi de fiul lui, Cazimir, valeţii noştri, care sînt foarte competenţi.

Numit recent şi nefiind la curent cu obiceiurile, prefectul a considerat oferta deplasată, ba chiar cu totul indecentă. Şi-a împărtăşit părerea văduvei, apoi a anunţat-o că nu mai avea ce să-i spună şi a poftit-o să părăsească încăperea.

Ridicînd voaleta neagră care-i gîdila nasul, Clémence i-a răspuns cu o voce care a străpuns pereţii.

– De o sută şaizeci şi şapte de ani cei din neamul nostru dăm moartea pentru voi, de o sută şaizeci şi şapte de ani ne trataţi ca pe nişte leproşi, de o sută şaizeci şi şapte de ani prejudecata voastră făţarnică ne interzice să facem altă meserie. Dacă nu-l acreditaţi pe Hippolyte ne condamnaţi la şomaj şi la mizerie, şi asta, domnule prefect, să ne fie cu iertare, n-o s-o îngăduim.

– Ieşiţi, doamnă, altminteri pun să vă dea afară!

– Nu o luaţi pe tonul acesta, căci s-ar putea să vă pară rău cînd va trebui să faceţi apel la noi, spuse Clémence, cu vîrful umbrelei sale îndreptat ameninţător către pieptul prefectului.

Lăsînd din nou să-i cadă voaleta peste faţă, i-a întors spatele şi a ieşit, însoţită de fiul ei.

Prefectul a dat din umeri. Timpurile se schimbaseră. În ziua în care călăul îşi găsise moartea într-un fel atît de stupid, vreo douăsprezece persoane îşi depuseseră candidatura. Totuşi, cînd i-a convocat, cîteva zile mai tîrziu, ca să aleagă pe cel mai potrivit dintre ei, doar unul singur s-a prezentat... dar pentru a refuza oferta.

– Atunci, de ce aţi cerut postul?

Omul, un fost subofiţer, a dat din cap cu amărăciune.

– Să-mi fie cu iertare, dom'le prefect, dar credeam că nu mai este alt Pibrac.

– Este un copil! Are paisprezece ani!

– Posibil, dar este destul de mare ca să-mi facă farmece. Nu sînteţi de-aici, dac-aţi fi, aţi înţelege!

– Aţi fost ameninţat?

– Nu! Nici vorbă! Dar valeţii doamnei Clémence povestesc peste tot în oraş că funcţia îi revine de drept copilului. Nu-i nevoie să fii foarte deştept ca să înţelegi ce înseamnă asta.

Abia cînd a aflat că Pibracii aveau o avere mare a binevoit înaltul funcţionar să revină asupra opiniei sale, căci persoanele bogate sînt întotdeauna şi influente, astfel încît este de dorit să te ai bine cu ele. A convocat-o pe Clémence, care locuia la Pradeli, şi i-a înmînat scrisoarea de acreditare, dar punînd-o în gardă:

– Că oficiază sau nu, fiul dumitale va trebui obligatoriu să fie de faţă la fiecare execuţie. Aşa-i legea.

Clémence l-a privit cu un aer dispreţuitor şi i-a răspuns:

– Bineînţeles că va fi de faţă. Unde vreţi să înveţe meserie, dacă nu pe eşafod?

Cu o lună înaintea acestei întîlniri, Louis Magne, un boar şomer, cam vagabond şi care făcea comerţ de chibrituri, înjunghiase un negustor de vin din oraşul de jos pentru a-l jefui. Dar odată comisă crima, Magne, în loc să fugă, goli sticlă după sticlă. Cînd jandarmii l-au descoperit, sforăia, întins pe spate, alături de victimă.

Procesul său n-a durat mult, iar cînd s-a citit sentinţa la pedeapsa capitală, Felix şi Cazimir au părăsit sala tribunalului pentru a primi de la grefier ordinul de execuţie. S-au întors de îndată la *oustal* unde Clémence îi aştepta.

– Moartea! au strigat ei înainte chiar de a descăleca.

– Aveţi ordinul?

Felix i l-a înmînat. L-a citit, a verificat semnătura, ştampila, data, apoi l-a întins fiului ei, care a citit cu voce tare:

> Executorul Înaltelor-Lucrări se va prezenta negreşit în astă zi de 14 septembrie 1850 la Casa de Justiţie din Bellerocaille pentru a îndeplini sentinţa osîndindu-l pe Louis Magne la pedeapsa capitală. Execuţia va avea loc la orele 4 după amiază, în piaţa Gropii.

A doua zi dimineaţa, în zori, eşafodul şi ghilotina demontate au fost încărcate într-un furgon cu prelată.

– Miroase frumos! spuse băiatul adulmecînd stîlpii întreţinuţi cu ceară de albine.

Valeţii s-au uitat zîmbind unul la altul. Comentariul dezvăluia certe calităţi.

– Da, miroase frumos, aprobă Clémence, care supraveghea

încărcarea. Străbunicul tău, Răzbunătorul, a construit-o.

– Elementele se îmbucă unul într-altul, adăugă Felix, încrucişîndu-şi degetele ca să-i arate. N-are pereche. Toate familiile ne invidiază pentru lemnărie şi pentru mecanism.

Hippolyte aprobă cu gravitate. Asistase de cîteva ori la pregătiri şi cunoştea toate aceste fapte, dar i se comunicau direct pentru prima oară: înainte nu se ocupau decît de fratele lui.

La şapte, totul era gata. Au luat o gustare de dimineaţă copioasă, servită în bucătărie, apoi fiecare s-a dus să-şi îmbrace ţinuta de execuţie: valeţii în roşu şi negru, Hippolyte – o redingotă cu revere din catifea. Purta un joben cumpărat cu două săptămîni mai înainte, la Rodez.

Înainte de a porni la drum, Clémence i-a dăruit solemn perechea de pistoale cu percuţie de la manufactura imperială din Châtellerault pe care i le dăruise răposatului său frate cînd acesta împlinise şaisprezece ani.

În oraş, sosirea furgonetei încărcate şi a persoanelor care o ocupau a provocat rumoarea obişnuită.

– A venit muierea lui gîdea cu puiul ei.

De mult oţelită împotriva curiozităţii ostile pe care prezenţa ei o provoca întotdeauna, Clémence, îmbrăcată în negru, îi recomandă fiului ei:

– Să te uiţi bine cum procedează, mai ales cu firul de plumb, şi dacă este ceva ce nu înţelegi, întreabă-l pe Felix.

– Da, mamă.

Cînd au sosit în piaţa Gropii, au descărcat furgonul. Fără nici o mişcare de prisos, valeţii şi ajutoarele lor au montat eşafodul, apoi au deschis lăzile capitonate care conţineau ghilotina. Ca de obicei, apariţia cuţitului strălucitor a trezit o rumoare în mulţimea adunată. Clémence l-a invitat pe Hippolyte să se aplece mai mult ca să vadă felul în care Cazimir o prindea de cadrul vopsit în roşu. Apoi i l-a arătat pe Felix în genunchi în faţa mecanismului, înarmat cu o nivelă cu bulă de aer, care verifica verticalitatea stîlpilor. Cu degetul arătător îi arătă băiatului unde trebuie să se găsească bula de aer ca totul să fie impecabil.

– Este foarte important ca stîlpii să fie perfect drepţi, altminteri ghilotina alunecă mai greu şi taie prost. Trebuie să te ajuţi cu cuţitul ca să desprinzi capul, te murdăreşti şi te faci de rîs în faţa publicului.

Cînd totul a fost pregătit pentru încercarea în gol, Felix i-a

arătat băiatului cum funcţionează şi i-a spus:

– Ţie ţi se cuvine onoarea.

Intimidat, cu obrajii îmbujoraţi de plăcere, Hippolyte o privi pe mama lui care-i zîmbi încurajator. A apăsat pe manetă. Lama căzu, lovind amortizoarele cu un zgomot sec. Şocul a făcut să-i vibreze planşeul sub picioare. Fără să aştepte altă invitaţie, adolescentul a rearmat de îndată mecanismul, trăgînd de funie, cum o făcuse Felix puţin mai înainte.

Atunci au înţeles Clémence, valeţii şi ajutoarele că succesiunea Pibrac era asigurată.

S-au întors la *oustal* cum bătea de douăsprezece, lăsînd de pază două ajutoare care s-au aciuit sub eşafod ca să prînzească, departe de privirile gloatei.

Cu un ceas înainte de execuţie, Hippolyte s-a prezentat, însoţit de valeţii lui, la grefa închisorii ca să-şi ia condamnatul în primire. Mama lui n-a fost autorizată să-i urmeze în interior şi a aşteptat afară plimbîndu-se de colo-colo, cu umbrela deschisă pentru că era vreme frumoasă.

Louis Magne se scobea energic în nas cînd au intrat în celulă. S-a revoltat văzîndu-l pe Hippolyte.

– *Macarel de macarel,* ăsta nu-i un spectacol pentru mucoşi de vîrsta lui!

– Linişteşte-te, Magne, el este călăul, îl potoli paznicul-şef.

– Călăul? Gîdea al meu, acest Degeţel jumulit? Niciodată! Mai bine mor de rîs!

– Hai-hai! Potoleşte-te, Magne! porunci paznicul-şef, gata să intervină, imitat de valeţi. Este acreditat. Trebuie să asiste. Asta-i legea.

Boarul strînse pumnii rezemîndu-se de zidul acoperit cu inscripţii.

– Să mă scurteze pe mine, un derbedeu ca ăsta? Niciodată, vă spun. Dar ce, sînt de batjocură?!

– Nu te mai stropşi la el, că te caftesc, se răsti Felix ridicînd ameninţător taburetul pe care-l ţinea în mînă.

Voiau să sară la el, cînd Hippolyte spuse cu voce blîndă:

– N-o să vă ating de fel, domnule. Sînt aici doar ca să-nvăţ cum să mă port în noua mea funcţie.

Totul încremeni în celulă şi, aşa cum a povestit mai tîrziu paznicul, Louis avu aerul unei persoane care „nu ştie dacă trebuie să ouă sau să clocească”. În cele din urmă muşchii i s-au destins, pumnii i s-au deschis, a oftat adînc şi s-a lăsat pregătit.

– A! În sfîrşit! Ce mult v-a trebuit, i-a certat Clémence cînd au reapărut.

Magne s-a urcat în spatele furgonului căruia i se scosese prelata pentru acea ocazie. Mulţimea strînsă în jurul Casei de Justiţie l-a huiduit, dar fără mare convingere. Crima lui era prea banală ca să suscite pasiuni, doar execuţia trezea interes.

Hippolyte s-a aşezat între Felix care mîna caii şi Cazimir care îl supraveghea pe osîndit. Clémence păşea alături, în pas cu calul, lovind uneori în loitră cu umbrela, şi-l pisălogea pe fiul ei.

– Stai drept, se uită lumea la tine!

– Nu la el, la mine se uită lumea, protestă Magne, care se aşezase în aşa fel încît să nu fie răsturnat de hurducăieli.

– Dumneata, îi replică văduva, gîfîind din cauza mersului prea iute, mai bine te-ai gîndi la ce ai să-i spui sfîntului Petru cînd o să te vadă sosind cu capul sub braţ.

Faţa lui Magne deveni cenuşie. A plecat capul părînd a lua în considerare sfaturile văduvei.

Cortegiul intră în strada Dreaptă cînd o voce de femeie străpunse rumoarea surdă a mulţimii lansînd un sfîşietor „Adio, Louis!” care atinse pînă în străfunduri sufletul celor mai căliţi. Magne sări în picioare, cu ochii înnebuniţi, dar o hurducătură îl răsturnă în fundul furgonului. Unii au spus că era bătrîna lui mamă, alţii au afirmat că era sora lui geamănă, alţii că era iubita lui, o fată din Auvergne, în luna a şasea. De fapt, nimeni nu ştia şi nici n-a aflat vreodată.

Aşa cum o cerea legea, Hippolyte s-a urcat primul pe eşafodul care strălucea în soare ca un pantof de lac.

Rămasă la piciorul platformei, Clémence urmărea deplasările fiului ei, dîndu-i uneori, cu mîinile pîlnie la gură, cîte un sfat pertinent („Vezi unde calci”, „Ai grijă să nu o păţeşti ca nefericitul de frate-tu”).

Abia pusese Magne piciorul pe eşafod că a fost răsturnat pe o scîndură care mirosea plăcut a ceară de albină. Mîini aspre l-au lipit de ea în timp ce aluneca spre luneta ridicată. Umerii lui s-au lovit de stîlpi. Avu surpriza să se găsească nas în nas cu Riquet, ajutorul de clasa a treia, care-l apucă de urechi şi-i plasă capul corect în lunetă.

– Priveşte, Hippolyte, acu-i momentul, mai auzi el desluşit înaintea întîlnirii sale cu sfîntul Petru.

Mai tîrziu, pe drumul de întoarcere la *oustal,* Felix l-a felicitat cu gravitate pe Hippolyte pentru intervenţia sa faţă de boarul

răzvrătit. Apoi, scotocind în buzunar, a scos gulerul cămăşii osînditului şi i l-a oferit:

– Iată, l-am păstrat pentru dumneavoastră, a spus valetul de şaizeci şi şase de ani, vorbindu-i pentru prima oară la persoana a doua plural. Bunicul dumneavoastră zicea că primul aduce întotdeauna noroc.

*

„Ce chestie!” gîndi Nicolas Malzac.

– Veniţi să vă arăt ceea ce puţine persoane au văzut pînă acum, spuse gazda lui sculîndu-se.

L-a urmat într-o încăpere cu zid circular pe care Cazimir a luminat-o deschizînd obloanele unei ferestre care dădea spre curte. Malzac a ghicit că se afla într-unul din turnuri. Pe zid, în cutii cu geamuri, se aflau expuse, prinse în ace, ca nişte fluturi, zeci şi zeci de gulere de cămaşă. Sub fiecare dintre ele o etichetă indica numele posesorului şi data execuţiei. Acela al lui Louis Magne, numărul 1, se lăfăia într-o cutie separată.

– Doamne Dumnezeule… este… este…

– Este unic.

Avocatul a aprobat cu convingere, năucit de această acumulare de inedit de cînd intrase în *oustal.* Ajunsese chiar să uite de scopul vizitei sale, ca acum, în faţa acestei nemaipomenite expoziţii. Toate mărimile, modelele şi culorile erau reprezentate aci, precum şi toate materialele, de la dantela fină la pînza cea mai grosolană. Unele aparţinuseră vădit unui veşmînt feminin. Ultimul, un guler de bumbac alb, cam murdar, purta numărul 208 şi era atribuit lui *Thomas Lerecoux, vineri 17 ianuarie 1902, piaţa Gropii, Bellerocaille.* Vecinul lui, numărul 207, era un guler din pînză de in pestriţă şi n-avea etichetă.

– De ce n-a fost identificat?

– Este un anonim! răspunse Hippolyte sec.

S-au întors în sala mare.

Cu o oră înainte de apusul soarelui, Malzac şi-a luat rămas bun de la gazde, cu autorizaţia de a se întoarce a doua zi.

A cinat distrat, cu mintea ocupată de ceea ce văzuse şi auzise, îndoindu-se uneori. „Am *văzut* cu adevărat o colecţie de nasuri şi alta de gulere de cămăşi de osîndiţi la pedeapsa capitală?” Odată ieşit din incinta *oustalului* erai în drept să-ţi pui această întrebare.

Şi-a recitit notele şi a întocmit o listă a întrebărilor pe care voia să le pună, luînd pentru prima oară în consideraţie posibilitatea de a scrie cu adevărat o carte.

Interesul lui vădit îl cucerise pe bătrînul călău. Nu mai prididea povestind anecdote, punctate de „sînteţi primul din afara familiei căruia îi povestesc asta”.

A doua zi, în ciuda unui cer acoperit şi ameninţător, avocatul s-a întors la *oustalul* Pibrac unde şi-a petrecut ziua şi unde Cazimir le-a servit la ora prînzului o gustoasă tocană de iepure într-o tipsie de porţelan de Limoges care, odată golită, a dezvăluit un minunat Sfînt Laurenţiu reprezentat cu grătarul său.

Au băut apoi o cafea desăvîrşită, la fel de plăcută la gust şi ca mireasmă. Atunci a menţionat Hippolyte pentru prima oară existenţa *Memoriilor.*

– *Tradiţia* ne cere să ţinem un jurnal. *Nulla dies sine linea.* Toţi înaintaşii mei s-au supus. Şi eu, în fiecare seară.

„Gata! Am reuşit!” gîndi Malzac, luînd o mutră mirată.

– Asta înseamnă un număr impresionant de volume!

– Cred şi eu!

– Unde sînt? Pot să le văd?

După o clipă de şovăială, Hippolyte se sculă pentru a-l conduce într-un vast birou-bibliotecă cu trei pereţi acoperiţi cu cărţi. Ultimul perete era ocupat de un birou medieval *haute époque* şi de un curios dulap Renaissance din două părţi, din nuc sculptat. Hippolyte l-a deschis, dezvăluind cîteva şiruri de manuscrise legate în marochin roşcat; numele autorilor era gravat pe cotor. A închis imediat dulapul.

– Nu-mi arătaţi cîteva?

– Nu, domnule Malzac, *tradiţia* o interzice. Conţinutul *Memoriilor* nu poate fi divulgat în afara familiei.

Avocatul notă că dulapul nu era încuiat, cum nu era nici uşa biroului-bibliotecă.

– Aţi asistat vreodată la o execuţie? îl întrebă mai tîrziu Hippolyte.

– Nu.

– N-aţi văzut niciodată o ghilotină?

– Numai în gravuri.

– Foarte bine. Să vă arătăm una.

Au ieşit din *oustal,* au traversat curtea şi au intrat într-o magazie care adăpostea mai multe feluri de vehicule. Chiar şi o lectică de lemn din secolul al XVII-lea, în stare destul de bună.

– Una din cele care au aparţinut Strămoşului nostru întemeietor, i-a explicat Hippolyte, urmărindu-i privirea.

Au intrat apoi într-o altă magazie, vecină, unde a văzut mai multe lăzi. Cazimir le-a deschis. Malzac privi şi întrebă:

– Aţi răscumpărat-o de la stat?

– Nicidecum. Ne aparţine din 1791. A fost construită de Iustinian al III-lea Răzbunătorul după modelul oficial lucrat de Tobias Schmidt, care i se trimisese de la Paris. Un model pe care l-a ameliorat sensibil. Vă pot cita nouă modificări graţie cărora aparatul nostru este cel mai funcţional, mai uşor şi mai fiabil dintre toate. Şi-apoi, iată, dacă tot v-am arătat-o, o s-o montăm în faţa dumneavoastră, ca să ştiţi despre ce este vorba cînd veţi scrie despre ea.

Deşi a încercat să-i facă să renunţe, cei doi bătrîni s-au pus imediat pe treabă. Cum ameninţa să plouă, au lucrat în magazie, cu mişcări precise, coordonate, fără nici un efort inutil.

– Cît? întrebă Hippolyte, odată treaba sfîrşită.

Cazimir s-a uitat la ceas.

– Douăzeci şi opt de minute.

S-a întors către Malzac, care-i privea fascinat, şi i-a spus cu o voce dezgustată:

– Înainte, am fi ridicat-o în mai puţin de douăzeci.

I-a arătat cum se arma cuţitul şi, ca să-şi ilustreze demonstraţia, l-a declanşat. Lama a căzut ca un fulger, lovind cu un fîşîit surd cuzineţii amortizoarelor.

– De îndată ce capul este tăiat, trupul este basculat într-un coş plasat în locul în care vă aflaţi. Măiestria executorului se vede după repeziciunea şi cantitatea de sînge vărsat.

Malzac nu înţelegea. Hippolyte l-a lămurit:

– Dacă-l lăsaţi o secundă prea mult pe osîndit, trupul pierde un litru de sînge şi murdăreşte tot. Nu vreau să mă laud, dar eram dintre cei mai rapizi. Aceasta poate să vă fie confirmat şi de celelalte familii. Nu am vărsat niciodată mai mult de o jumătate de pahar, v-o poate spune pînă şi Anatole. În zilele de mare formă, nu curgea mai mult de trei sau patru picături.

După ce au reaşezat cu grijă „mecanismul” în lăzile sale, fostul călău i-a propus să viziteze dalele funerare, cu gizanţi, din criptă, dar începuse ploaia şi au fost nevoiţi să renunţe provizoriu la acest proiect. Departe de a se potoli, ploaia deveni furtună. Curînd, adevărate trîmbe de apă se abătură asupra *oustalului* şi a împrejurimilor, transformînd drumurile în mlaştini.

Hippolyte i-a oferit să-l găzduiască în timpul nopţii.

– Este loc berechet aici. O să cinaţi cu noi şi o să folosim seara ca să mai înaintaţi cu lucrarea dumneavoastră.

Malzac i-a mulţumit cu căldură: ocazia era pe cît de neaşteptată, pe atît de bine venită.

La cină, au mîncat o supă de legume servită într-un castron de argint din Primul Imperiu. Au avut apoi gigou de berbec rece, o salată de untişor, cinci feluri de brînză şi o tartă cu mere. Între două înghiţituri, stropite cu Bordeaux, avocatul punea o întrebare, Hippolyte îi răspundea, făcînd adeseori lungi digresiuni pentru a lămuri cutare sau cutare punct.

De obicei tăcut, Cazimir nu era niciodată departe şi părea să ghicească întotdeauna dinainte poruncile stăpînului său. Malzac se trezi invidiind înţelegerea armonioasă care domnea în *oustal.* Dar cum făceau ca să ţină lucrurile aşa curate şi îngrijite? L-a întrebat.

– O pereche de fermieri se ocupă de menaj şi de vite. Dar noi ne ocupăm de grădina de zarzavat şi de livadă. Avem obligaţia să ne menţinem în formă, în cazul în care…

– În cazul în care, ce, domnule Pibrac?

– În cazul în care s-ar restabili centrele departamentale de execuţie. Ar fi suficient să fie abrogat acest infam decret Crémieux şi hop! ne-am regăsi funcţia. Şi să nu credeţi că vîrsta ar putea fi un handicap. În profesia noastră nu există limită de vîrstă.

Malzac lăsă din mînă furculiţa pentru a mîzgăli cîteva cuvinte în carneţelul deschis în permanenţă lîngă el.

– Sînt două zile de cînd stăm de vorbă şi dumneavoastră luaţi notiţe. Ce impresie aveţi domnule Malzac?

Prudent, asemenea celui care înaintează pe un lac îngheţat, avocatul încercă să schimbe vorba.

– Este încă prea devreme ca să vă răspund, domnule. Pentru moment, mă mulţumesc să vă ascult şi să mă mir.

– Şi totuşi?

– Mă mir, de exemplu, de faptul că funcţia de călău v-a îmbogăţit aşa de mult. Căci trebuie să fiţi foarte bogat ca să posedaţi un astfel de mobilier.

Cu un gest circular al mîinii arătă tot ce era în încăpere.

– Numai ziariştii şi neştiutorii ne califică de *călăi.* Binevoiţi a nota că termenul exact care ne desemnează funcţia este acela de Executor al Înaltelor-Lucrări sau al Sentinţelor Criminale, cum

se spune acum. Aţi face bine să v-o amintiţi pe viitor. Şi-n special în cartea dumneavoastră.

Tonul lui Hippolyte era aşa de schimbat încît dulăul culcat în faţa căminului s-a sculat.

– Am notat. Totuşi veţi recunoaşte că publicul foloseşte îndeobşte primul termen.

– Posibil, dar de la decretul din 12 ianuarie 1787, este interzis să fim numiţi astfel, vinovatul putînd fi chemat să răspundă în faţa tribunalelor. Nu putem fi călăi, de vreme ce sîntem braţul înarmat al Justiţiei. Cei care fac ultimul gest. Fără noi, n-ar exista pedeapsă capitală. Militarii care ucid atîţia nevinovaţi ce-şi servesc şi ei patria lor sînt acoperiţi de glorie, iar pe noi, care nu dăm moartea decît vinovaţilor, ne privesc toţi cu dispreţ!

După cină, Cazimir le-a servit o infuzie de frunze de fragi şi de afine parfumată cu puţină melisă în ceşti din porţelan fin de Sèvres. Malzac a băut-o într-o ceaşcă pictată cu imaginea lui Hristos purtîndu-şi Crucea în drum spre Golgota. Ceaşca, ea singură, făcea cinci galbeni. Ce să mai spui de valoarea întregului serviciu? Inconvenientul cu aceste antichităţi de mare preţ era că nu-ţi prea venea să le foloseşti ca să nu le strici sau să le uzezi. Cunoştea puţini colecţionari de porţelan care ar fi îndrăznit să-şi bea ceaiul în piese atît de rare.

– Tot nu mi-aţi destănuit cum de s-a făcut că funcţia de executor (a subliniat cuvîntul cu un mic zîmbet) a îmbogăţit familia dumneavoastră? Dar, poate, sînt indiscret?

Hippolyte făcu un gest spre polonicele de lemn care-l miraseră pe avocat în timpul primei sale vizite.

– Nu, nu, întrebarea este firească. Ne-a îmbogăţit dreptul de *havaj,* şi apoi o bună gestiune a beneficiilor ne-a permis să ne păstrăm averea. *Tradiţia* ne-a învăţat să investim cu cap. De aceea, spre deosebire de multe alte familii, nu am fost afectaţi financiarmente de decretul Crémieux care ne condamnă la şomaj perpetuu.

– De ce-mi arătaţi aceste polonice? Ce legătură au cu ce mi-aţi spus?

– Sînt polonice pentru a prelua dreptul de *havaj.* Cel mai vechi este cel care are forma unei mîini de uriaş. A aparţinut Întîiului, care a pus să fie sculptat în urma unei petiţii adresate de burghezi baronului cerînd să nu-şi mai folosească mîna ca să-şi ridice drepturile, ei considerînd-o prea impură. Cum nu fusese fixată nici o dimensiune, a poruncit să fie făcută de mărimea

aceasta. Cu excepţia comercianţilor şi a meşterilor obligaţi să presteze impozitul, toată lumea a rîs, chiar şi baronul. Şi cînd s-au plîns din nou, i-a trimis la plimbare… De fapt, cînd s-a retras Întîiul, era foarte bogat.

– Dacă tot veni vorba despre Strămoşul întemeietor, ce făcea el înainte de a deveni primul executor al neamului său? Cine erau părinţii lui? Pibrac, este, după cît mi se pare, un nume frecvent în Haute-Garonne, nu-i aşa?

Avocatul pusese întrebarea care-i ardea de la bun început buzele pe un ton voit detaşat. „Am nimerit-o!” gîndi el, văzînd că Hippolyte îi ocolea privirea, răspunzînd pe un ton tranşant:

– Antecedentele n-au nici o importanţă. Istoria familiei noastre începe cu Iustinian Pibrac Întîiul.

Malzac dădu din umeri cu fatalism.

– Foarte bine, domnule Pibrac, foarte bine.

Cînd orologiul bătu ora 21, Hippolyte i-a urat noapte bună musafirului său şi s-a retras în biroul-bibliotecă să îndeplinească ritualul jurnalului.

Cazimir aprinse lumînările unui sfeşnic care-l reprezenta pe Hercule susţinîndu-l cu braţe vînjoase şi-i făcu semn să-l urmeze într-o cameră din turnul de sud unde-l aştepta un pat cu polog. Încăperea, cu pereţii goi, era încălzită cu un *brasero* de bronz.

Înainte de a-l părăsi, Cazimir i-a arătat, în spatele unui paravan, W.C.-ul portativ şi o chiuvetă din acaju.

*

Orologiul din salon bătu orele 2 ale nopţii.

Protejînd cu palma flacăra lumînărilor, Malzac s-a strecurat cu inima cît un purice pe scara care ducea la biroul-bibliotecă. Era conştient de îndrăzneala gestului său, dar ştia, de asemenea, că o astfel de ocazie nu avea să se mai ivească curînd. Ţinîndu-şi răsuflarea, deschise încet uşa pe care o trase după el, închizînd-o cu multă precauţie: auzise întotdeauna spunîndu-se că bătrînii au somn uşor. Ca să nu mai vorbească de dulăul cu bot de urs care dormea probabil cu un ochi deschis.

A aşezat sfeşnicul la piciorul dulapului cu memorii. L-a deschis înlemnind la cea mai mică troznitură. Pluteau în încăpere mirosuri de tutun rece şi de melisă.

Malzac luă primul volum frumos legat în marochin roşcat, obosit de vreme şi folosire, ornat la colţuri cu reprezentări de

arme. Spatele manuscrisului purta blazonul Pibracilor şi încuietoarea din aur, cu iniţialele J.P. înlănţuite, nu se încuia. Malzac l-a deschis şi l-a apropiat de lumînări ca să citească mai bine prima pagină.

– Dumnezeule! exclamă el după primele rînduri. La asta nu mă aşteptam!

Ceva tare îl lovi în cap. Îşi pierdu cunoştinţa.

Cînd a deschis ochii, era culcat în trăsura lui închiriată. Era încă beznă, vîntul sufla în rafale, ploaia bătea darabana pe capotă. Nepăsător în faţa urgiei elementelor naturii, calul, înhămat, păştea. Foarte aproape de ei se profila incinta împodobită cu vîrfuri late de lance ale *oustalului.*

– M-au aruncat în stradă, constată el, palpîndu-şi cu un geamăt craniul lovit.

Prea captivat de lectura sa, nu văzuse şi nu auzise nimic şi nu ştia care dintre cei doi bătrîni îl lovise. Reuşi să ajungă, fără să se împotmolească prin mlaştinile drumului, la Bellerocaille, la hotelul său, unde-şi folosi batista ca să-şi facă o compresă cu apă rece care nu-l linişti prea mult.

*

Cînd Malzac ieşi din cameră şi se îndreptă spre strada Balaurului, ploaia se oprise şi lumina lividă a zilei noi se străduia în zadar să străpungă perdeaua de nori cenuşii.

– Ce spuneţi?! Aţi îndrăznit să scotociţi în dulap? exclamă Leon. Credeţi-mă, domnule Malzac, aţi scăpat ieftin… V-a găsit tata, fără îndoială, căci de ar fi fost Cazimir, acum nu aţi fi avut un cucui, ci o gaură în cap. A fost cel puţin cu folos?

– N-am putut să citesc decît vreo zece pagini, dar totul era spus încă din prima: cel pe care-l numiţi Strămoşul-întemeietor a fost de fapt un copil părăsit de mic şi botezat Iustinian Trouvé (Aflatul) de către cei care l-au descoperit.

– Întîiul, un copil găsit!

Leon a dat din cap cu un aer neîncrezător.

– Chiar el a scris-o, în chip de motto, afirmă avocatul, adăugînd: nu ne mai rămîne decît să găsim registrul comunal ca să fim în măsură să cerem să vi se restituie numele de origine: Trouvé.

– Trouvé, Trouvé, repetă Leon, aşa cum încerci o pălărie în faţa oglinzii. Atunci de ce şi-a spus Pibrac?

Deodată faţa lui se întunecă.

– Oricum, maestre Malzac, n-o să găsiţi nici o dovadă, căci registrele comunei au ars în timpul Revoluţiei.

– Cele de la Bellerocaille, dar strămoşul dumitale spune că a fost găsit la Roumégoux, la intrarea mînăstirii Neosteniţilor Adoraţiei perpetue.

– Spune şi de ce şi-a schimbat numele?

– Da. Din cîte am înţeles străbunul vostru era căutat pentru furt de către miliţia din Roumégoux. Arestat la Bellerocaille, a dat un nume fals pentru a evita o anchetă.

Uimirea lui Leon era totală. Iustinian Întîiul fusese un simplu borfaş! Înţelegea acum de ce atîtea mistere în jurul *Memoriilor:* legenda îşi vedea cam terfelită aureola.

*

Patruzeci şi opt de ore mai tîrziu, Malzac descindea în gara de la Roumégoux şi-şi trimitea bagajele la „Claponul vesel” cel mai puţin dărăpănat dintre cele patru hanuri rămase dintre cele treizeci care prosperau în vremurile cînd pelerinii soseau cu sutele ca să se închine în faţa Sfîntului Prepuţiu. După ce făcuse bogăţia tîrgului, relicva îl transformase în subiect de batjocură cînd izbucnise controversa asupra autenticităţii sale. Papa tranşase chestiunea declarînd că adevăratul Prepuţiu se afla la San Giovanni în Laterano şi nicăieri altunde: de îndată pelerinii de odinioară se schimbaseră în turişti zeflemitori. Neosteniţii închiseseră capela pentru public, provocînd o adevărată derută financiară printre hangiii şi comercianţii din Roumégoux.

Cum legea îi permitea să consulte registrele mai vechi de o sută de ani, primarul l-a lăsat să se instaleze în încăperea arhivelor, o chiţimie prost-luminată unde domnea un funcţionar cu mînecuţe lustruite şi ochelari.

– 1663, spuneţi? O să-mi trebuiască o scară, constată el, arătîndu-i raftul cel mai de sus unde se aliniau registrele cu copertele ferfeniţă. Pe vremurile acelea registrele de morţi şi de naşteri erau ţinute de Neosteniţi. Cînd au fost expropriaţi în timpul Revoluţiei, primăria a recuperat arhivele.

– Înţeleg!

Lumina era aşa de proastă încît a cumpărat de cinci bani lumînări. A consumat una din ele în întregime pînă să răsfoiască registrul din 1663. Negăsind nimic, l-a cerut pe cel din 1662. Apoi

pe cel din 1661 şi pe cel din 1660. Nimic.

Vlăguit, cu spinarea dureroasă şi ochii înroşiţi care-l înţepau, Malzac s-a întors la han, a cinat şi s-a culcat. A doua zi s-a întors la arhive şi a căutat anii 1664, 1665 şi 1666.

Cu vîrful arătătorului zdrelit de cîte pagini învîrtise, a făcut o pauză şi a cerut să i se aducă o cafea mare cu rom, poftindu-l şi pe arhivist la o ceaşcă.

I s-a plîns de decepţia lui, dar omul l-a întrerupt.

– De ce nu mi-aţi spus ce căutaţi? Copiii găsiţi sînt trecuţi pe registre speciale. Pe vremuri erau foarte numeroşi, şi asta simplifica lucrurile.

Copilul care-l interesa pe Malzac era al şaptesprezecelea din registrul pe 1663. L-a identificat după prenume, Iustinian, singurul din registru, şi mai ales după detaliile înregistrate:

> Găsit la 10 iunie din Anul de Graţie 1663 la piciorul statuii întemeietorului. Nasul tăiat. Botezat în aceeaşi zi şi încredinţat spre creştere femeii Coutouly, strada Pompidou, 5, Roumégoux.

– Încă o pricină pe care o voi cîştiga, îşi spuse avocatul, copiind notiţa.

Capitolul IV

Bellerocaille, sîmbătă, 13 mai 1906

Leon Trouvé şi-a oprit şareta şi a aşteptat ca Saturnin să sară jos şi să scoată de sub scaun o pîine mare şi rotundă.

– Spune-i că trec să-l văd la întoarcere, bodogăni el printre mustăţi, cu o mişcare a bărbiei spre *oustal.*

Saturnin strînse pîinea la piept şi se îndreptă cu pasul lui cam ţeapăn spre poarta mare. Leon îl urmări cu privirea. Nu reuşea să-l iubească şi nu avea încredere în felul lui reţinut şi tăcut de a se purta nefiresc pentru un puşti de zece ani. „Din apa stătută iese rîul tulbure”, spunea cu răutate Hortense. „Nu ştii niciodată ce gîndeşte, este un prefăcut de care mai bine să ne ferim.” Dar pînă şi Leon era de părere că soţia lui era o viperă aşa de desăvîrşită încît avea să se otrăvească într-o zi cu propria-i salivă.

Înainte de a porni iar la drum, îl văzu împingînd unul din canaturi şi intrînd.

Relaţiile cu tatăl lui nu se îmbunătăţiseră de cînd maestrul Malzac constrînsese cancelaria să revină asupra deciziei sale şi să-i permită să se numească Trouvé. „Taina” Pibracilor astfel dată în vileag şi cartea *Cu meseria în sînge* publicată doi ani mai tîrziu de avocat nu contribuiseră să îmblînzească ranchiuna pe care o nutrea Hippolyte împotriva fiului său pe care nu-l mai numea decît „Mişelul”.

„Mişelul” se-nfuriase rostind cuvinte pe care le regretase de îndată după aceea: „După moartea voastră, căci tot o să muriţi într-o bună zi, o să fiu stăpînul *oustalului* şi atunci o să pun să-l dărîme tot. Tot, pînă la ultima piatră. Ca să nu mai amintească nimic de cei care au trăit aici şi de ceea ce s-a petrecut aici timp de aproape trei secole”. Spera că o dată cu *oustalul* prejudecata care-i stricase toată viaţa avea să dispară într-o bună zi.

La cîtva timp după neobrăzata lui declaraţie, află că tatăl său făcuse o cerere la *Inventarul general al comorilor artistice din Franţa* pentru ca *oustalul* să fie clasat monument istoric.

*

Saturnin a rezemat pîinea de zid ca să poată închide cu ambele mîini canatul greu. Mişcarea aceasta îl bucura nespus de

fiecare dată. Aici era la el, la locul lui.

A luat pîinea şi s-a dus în curte. Lîngă puţ a zărit iapa şi cabrioleta lui Calzins, bătrînul notar. Bunicul său avea musafiri. Bucătăria era goală. A aşezat pîinea în rastelul special fixat în perete.

– Bună ziua, bunicule, bună ziua, domnule Calzins, spuse el, gonind cu piciorul găina care-l urmase pe scară în sus.

Aşezat la marea masă de stejar, Hippolyte mînca ridichi în compania fostului notar care renunţase la situaţia lui în favoarea fiului său, Guy Calzins, acum adjunct al primarului Barthélémy Boutefeux („Boutefeux-ii au găsit mijlocul să redevină stăpîni la Bellerocaille”, îşi băteau joc de ei adversarii lor politici). Ca în fiecare lună, bătrînul venise să-şi ia porţia de *exonge,* acest panaceu împotriva reumatismelor pe care doar călăii ştiu să-l pregătească folosind un anume procent, ţinut secret, de grăsime omenească, luată de pe trupurile criminalilor. Cu cît fusese mai mare crima făptuită, cu atît mai eficace se arăta unguentul. Exista o *exonge* de paricid, de matricid, de infanticid, o *exonge* de arde-tălpi (ideală pentru arsuri) şi chiar o *exonge* de sodomit, foarte eficace împotriva hemoroizilor.

Celor care se mirau că Hippolyte mai dispunea de materie primă, deşi nu mai oficia de aproape patruzeci de ani, acesta le răspundea că după douăzeci de ani de practicare a meseriei şi două sute opt execuţii, stocurile sale erau practic inepuizabile. Fără să mai vorbim de rezervele acumulate de strămoşii lui. Nu avea el oare încă vreo trei livre de *exonge* de vrăjitoare, datînd de pe vremea Întîiului şi a celui de Al Doilea?!

Dar Saturnin, care ajutase la fabricarea ei în timpul lucrărilor practice, ştia că bunicul folosea de fapt seu de oaie pe care-l aromatiza după inspiraţie.

L-a sărutat pe Hippolyte pe ambii obraji. Acesta şi-a netezit apoi de îndată mustăţile şi frumoasa lui barbă despicată. Purta peste cămaşa cu jabou de dantelă englezească obişnuita sa redingotă verde ca apa cu guler din catifea grena; picioarele, strînse într-un pantalon de călărie cafeniu, dispăreau în cizme negre pătrate la vîrf.

– Leon nu vine?

– A spus că trece cînd se-ntoarce de la moară.

Lăsînd adulţii să-şi continue discuţia întreruptă, Saturnin apucă unul din numeroasele ziare care zăceau pe un colţ al mesei şi se duse să se aşeze pe laviţa de lîngă fereastră, în faţa

arborelui genealogic al familiei şi a galeriei strămoşilor. Cu puţin timp în urmă bunicul său adăugase sub fiecare tablou scrisorile de acreditare purtînd pecetea baronială corespunzătoare pe care le dăduse la înrămat.

Ca la şcoala comunală, unde învăţătorul îi obliga să spună pe de rost lista departamentelor şi numele prefecturilor şi al subprefecturilor, Hippolyte îl pusese să înveţe biografiile strămoşilor. („Să mori, nu-i nimic, Saturnin, ceea ce-i groaznic, este să fii uitat.”) Prima fusese bineînţeles aceea a lui Iustinian Întîiul şi-a lui Gheară, lupul său cenuşiu, îndepărtatul strămoş al lui Gheară cel de azi, dulău jumătate dog, jumătate lup.

> Născut în 1663, acreditat la 20 de ani, în 1683, căsătorit la 29 de ani cu Guillaumette Pradel, în 1692. Ieşit la pensie la 73 de ani, în 1736, în favoarea fiului său întîiul-născut, Iustinian. Moare în *oustalul* său, la 92 de ani, în 1755,

repeta băiatul aproape mecanic. Acest Iustinian Întîiul şi cu Răzbunătorul erau de departe preferaţii lui. Primul pentru ansamblul vieţii lui pasionante şi pline de aventuri, al doilea pentru extraordinara sa fertilitate născocitoare.

> Iustinian al III-lea, zis Răzbunătorul poporului, s-a născut la *oustal* în 1732. Ajutor al tatălui său la 15 ani, devine executor-şef la vîrsta de treizeci şi unu de ani. Răzbunătorul se căsătoreşte opt ani mai tîrziu cu Pauline Plagnes, fiica lui Basile Plagnes, valetul său de eşafod clasa întîi. Iese la pensie la 71 de ani în favoarea fiului său, Iustinian al IV-lea. Răzbunătorul moare de frică, într-o seară, cînd o castană, pe care Pauline o pusese în cămin să se coacă, dar uitase s-o împungă, a explodat, pocnind ca o detunătură de armă.

*

Saturnin citea, cînd numele unchiului său Leon, care revenea de mai multe ori în discuţia dintre bunicul său şi Calzins, l-a sustras din lectura lui. A ciulit urechile.

– Ştiu prea bine, domnule Calzins, că dac-ar fi după renegatul meu de fiu şi scorpia de nevastă-sa, nimic n-ar mai exista din ce se află aici. Absolut nimic! Mi-a spus-o chiar el. De atunci, mă iertaţi, dar sînt tare atent şi le pregătesc nişte zile cam proaste, însoţite de dureri de cap cumplite.

Hippolyte luă o înghiţitură de apă înainte de a-şi urma gîndul pe un ton batjocoritor.

– Ştiţi cît a cheltuit cretinul ăsta ca să fie numit Trouvé? Mai mult de cinci mii de franci aur! Ca şi cum ar fi de-ajuns să-ţi schimbi firma prăvăliei pentru ca oamenii să se lepede de prejudecată. Mi-e greu să-mi închipui că a devenit aşa de naiv. Aş pune toţi butucii mei pe foc că Hortense este cea care îl manipulează.

A mai mîncat cîteva ridichi bodogănind:

– Mama îmi spunea mereu: „Dacă unul dintre noi va lua altă meserie va ajunge mai tîrziu să ne dispreţuiască.”

Bătrînul notar dădu din cap, cu o mutră făţarnic aprobativă. Chiar şi Saturnin ghicea că stătea pe ghimpi. Nu îndrăznea să vină după porţia lui lunară de *exonge* decît de cînd era la pensie. Pe vremuri, trimitea un slujitor.

– Ei bine, pe curînd, domnule Pibrac, contez să nu uitaţi mica mea comandă. Mi-ar trebui înainte de înălţare şi…

– O clipă, domnule Calzins, îl întrerupse Hippolyte ridicînd mîna de la care lipseau trei falange. Aflaţi vă rog, înainte de a vă duce, că aş fi tare nemulţumit să se pronunţe defavorabil Consiliul municipal în privinţa cererii mele de clasare a *oustalului* ca monument istoric. Aşa că-mi voi depune cererea pentru o nouă analiză. Or am aflat că fiul domniei-voastre se împotriveşte. Contez pe autoritatea domniei-voastre de părinte, ca să-l dojeniţi şi să-l faceţi să-şi schimbe părerea… În definitiv, domnule Calzins, strămoşii noştri au colaborat strîns în trecut!?

Notarul se strîmbă. Tonul lui îşi regăsi toată morga necesară pentru a-l pune la punct pe călău:

– Vorbiţi ca să vă aflaţi în treabă, Pibrac! V-aţi complăcut dintotdeauna în a colporta astfel de bîrfe, dar este absolut fals şi o ştiţi prea bine. Familia mea n-a participat niciodată de aproape ori de departe la nici o execuţie.

Asemenea declaraţie echivala cu a gîdila o cobră. Fără a-l părăsi din ochi pe Calzins, Hippolyte întrebă:

– Saturnin, îţi aminteşti cine a construit primul eşafod al Întîiului?

Băiatul zîmbi: cunoştea răspunsul.

– Meşterul dulgher François Calzins, preşedinte al corporaţiei dulgherilor şi tîmplarilor. În… în august 1683 pe ziua de 28 sau 29…

– De 29, hotărî Hippolyte. Şi-acum spune-i şi referinţele domnului Calzins.

Saturnin îşi muşcă buza inferioară. Asta era mai greu. Făcea

parte din primele lecţii şi nu le mai repetase de cîtva timp.

– Memoriul pentru spezele eşafodului se află la arhivele municipale, secţiunea a doua, fila 326 A 45.

Faţa lui Calzins se congestionă. Ca de fiecare dată, îşi jură că nu avea să mai calce în acest loc spurcat. Dar, cu gîndul la porţia lui de *exonge* de spînzurat cu esenţă de mătrăgună, spuse pe un ton mai împăciuitor:

– O să vorbesc cu fiul meu. Dar nu vă garantez nimic, este un spirit independent care...

Hippolyte i-o reteză scurt:

– Eu, în schimb, vă garantez că dacă *oustalul* meu nu este clasat, rezervele mele de *exonge* vor seca definitiv pentru anumite persoane. Sluga dumneavoastră, domnule, nu vă conduc, cunoaşteţi drumul.

– Ai văzut cum a întins-o? îi spuse el nepotului său după ce notarul coborîse scara. Mi-ar plăcea să fiu o muscă, s-aud ce va inventa pentru a-l convinge pe fi-su să voteze în favoarea noastră. Fără *exonge* şi fără mătrăgună poate să-i spună adio frumoasei „poulida”, puicuţei lui din Segala.

În grai local „poulida” desemna, la alegere, o fată frumoasă şi leneşă sau o nevăstuică haină care sugea sîngele păsărilor de curte şi ruina gospodăriile.

Au auzit roţile hurducăind pe pietre.

– Unde-i Gheară? întrebă Saturnin.

– La vînătoare, cu Cazimir.

Mai ciuguli cîteva ridichi.

– Ia, sînt primele din anul acesta, sînt bune, spuse el, împingînd farfuria spre nepotul lui.

Lui Saturnin nu-i era foame, a mîncat totuşi cîteva ca să-i facă plăcere. Îl iubea pe bunicul lui, iar dacă uneori acesta se arăta sever, ba chiar neînduplecat cînd era vorba de *tradiţie,* era întotdeauna drept şi nepărtinitor ca un cîntar de spiţerie.

– Mănîncă! îl încurajă bătrînul, mănîncă şi spune-mi ce se mai povesteşte în oraş.

Prin acest „în oraş” trebuia să se înţeleagă „la Leon”. Saturnin bău puţină apă din paharul bunicului înainte de a răspunde:

– Mătuşa Hortense ar vrea să cumpere un tilbury ca cel al lui Cressayet, dar unchiul Leon refuză.

– Va ceda. Pînă la urmă cedează întotdeauna. Şi Parfait?

Parfait era de aceeaşi vîrstă ca Saturnin şi în aceeaşi clasă cu el; se pregăteau să treacă teribilul certificat de studii.

– Ca de obicei. I-ar plăcea să lucreze la cuptor, dar mătuşa Hortense vrea să devină avocat.

– Avocat? Asta-i ceva nou! Parcă voia să-l facă medic?

– Şi-au schimbat părerea de cînd au cîştigat procesul.

Hippolyte bodogăni la evocarea acestui moment dureros cînd taina Întîiului fusese dată în vileag tuturor. Acum toată lumea ştia că strămoşul întemeietor nu fusese decît un hoţ de rînd.

Orologiul bătu orele 10 şi jumătate.

– Destulă vorbărie. Să vedem dacă ţi-ai repetat lecţiile.

Tot vorbind, stivui ziarele şi revistele întinse pe masă. Cum trăia într-o autarhie aproape desăvîrşită, menţinuse contactul cu lumea exterioară abonîndu-se la toate revistele şi ziarele politice, literare, ştiinţifice, artistice şi financiare, sportive, umoristice şi satirice. Primea chiar şi două reviste de modă feminină care-l făceau să rînjească batjocoritor.

Saturnin scosese dintr-un sertar al bufetului caietul, penarul şi sugativa, apoi se aşeză în faţa mesei cu speranţa că nu avea să fie ascultat în legătură cu dreptul de *havaj* pe care nu-l cunoştea bine.

– Dacă se adaugă la pîrghie 10 kg suplimentare, cît timp îi trebuie cuţitului ca să se declanşeze?

Băiatul se destinse: întrebarea era uşoară.

– O jumătate de clipită.

– Hm, hm, mormăi bunicul netezindu-şi barba. Asta era uşor. Acum spune-mi cele zece privilegii principale de *havaj* sub Iustinian al II-lea.

– Ăăă… *havajul* sub Iustinian al II-lea se exersa încă din timpul lui Iustinian Întîiul de trei ori pe săptămînă… lunea,… ăă… joia, ba nu, miercurea… şi sîmbăta.

Hippolyte se încruntă.

– Eşti sigur?

Saturnin se strîmbă, nehotărît.

– Cînd nu eşti sigur de ceva, înseamnă că nu ştii. Şi cînd nu ştii, o iei de la început.

Băiatul deschise caietul, destupă călimara şi-şi muie peniţa de oţel.

– Termenul de „havaj” vine de la vechiul *havir* care însemna „a lua cu mîna”.

Hippolyte făcu gestul de a-şi înfunda mîna într-un sac şi de a o scoate plină.

– Averea Întîiului s-a constituit de pe urma acestui drept, nu

de pe urma execuţiilor.

Urmîndu-şi prelegerea de economie, Hippolyte a insistat asupra echităţii acestui impozit care-i cruţa pe săraci şi nu atingea decît meşteşugarii şi negustorii, adică tocmai pe aceia pentru care fuseseră făcute legile. Se pregătea să-l înfiereze din nou pe zgîrcitul de Turgot, vinovat de abolirea lui, cînd un zgomot de potcoave răsună pe pavajul din curte. Curînd intră şi Cazimir urmat de Gheară, care se repezi la băiat şi-i spălă afectuos obrajii cu o limbă mare şi aspră ca o cîrpă de frecat podele.

Valetul îşi aşeză puşca de vînătoare pe un scaun şi lăsă jos taşca pe care o purta atîrnată de umăr, de unde ieşea capul unui căţel care începu să scheaune, zbătîndu-se ca să iasă dintr-însa.

– Ce caraghios este! Parcă l-ar fi lovit careva cu pumnul în ochi, spuse Saturnin arătînd cercul de păr negru în jurul ochiului drept.

– Poţi să-l mîngîi şi poţi să-l iei, este al tău. La mulţi ani, Saturnin.

Bucuria lumină brusc faţa prea des inexpresivă a băiatului.

*

Cu căruţa gemînd sub greutatea sacilor de grîu, Leon sosi în sfîrşit la *oustal.* Deschise poarta cam în silă, gîndindu-se la atmosfera încărcată din timpul rarelor sale vizite. Pînă şi Gheară părea să-i arunce priviri pline de reproş... Da, într-adevăr, îşi dorea ca toate acestea să dispară pe veci şi să nu se mai vorbească despre ele. Cît despre strămoşii din criptă, abatele acceptase să fie transferaţi în cimitirul Sfîntului Laurenţiu, dar fără dalele lor cu gizanţi, cerînd ca sicriele să fie îngropate într-un cavou anonim. De asemenea, nici nu voia s-audă de păstrarea lanţului care lega cel al strămoşului întemeietor de acela al Guillaumettei: trebuia scos. Aceasta îl necăjea pe Leon care, oricît de mişel ar fi devenit, fusese totuşi crescut conform *tradiţiei.* Or, în cadrul acesteia, povestea dragostei minunate dintre Iustinian cel cu nas de lemn şi Guillaumette îi smulsese multe lacrimi. A-i despărţi i se părea o adevărată profanare.

Leon şi-a scos pălăria înainte de a intra în sala mare, bine luminată de trei ferestre. L-a salutat pe tatăl lui cu o scurtă mişcare a capului şi acesta i-a răspuns la fel. Cazimir a preferat să-i întoarcă spatele. Aşezat pe podea, nepotul lui se juca cu un

căţel alb şi negru pe care Gheară îl mirosea cu bunăvoinţă.

– Ce vînt te aduce?

– Este vorba de *oustal,* eu…

Hippolyte i-o tăie scurt cu un gest al mîinii aşa cum i-o făcuse şi lui Calzins.

– Dacă vrei să mă rogi să nu-mi prezint încă o dată cererea, scuteşte-ţi oboseala, am făcut-o!

Leon primise răspunsul la întrebarea pe care nici nu avusese timpul s-o formuleze, aşa că ridică din umeri cu fatalism. Nu mai avea ce căuta aici.

– Hai, vino, plecăm, îi spuse el lui Saturnin, care se sculă cu părere de rău, strîngîndu-şi căţelul în braţe.

– Nu uita că dacă vrei să fii stăpînul lui, trebuie să fii singurul care-i dă de mîncare, îl preveni Cazimir.

– Iar cînd vrei să-l pedepseşti, adăugă bunicul, să-l baţi cu un băţ. Niciodată cu mîna. Cu mîna doar îl mîngîi.

Leon interveni.

– Stai! Nu cumva vrei să iei acest cîine cu tine? Nu se poate.

– Este al meu, bunicul mi l-a dat.

– Leon! strigă Hippolyte cu autoritate înainte ca acesta să poată protesta. Ştii în ce zi sîntem azi?

– Azi? 13 mai. Ei şi? Nu văd…

Apoi îşi aminti, se fîstîci, tăcu…

Cufundat în gîndurile sale (negre) n-a scos o vorbă în tot timpul drumului pînă la Bellerocaille. Lîngă el, Saturnin mîngîia capul cîinelui pe care-l vîrîse sub cămaşă. Ce-avea să spună Hortense? O muşcase un cîine în tinereţe şi de-atunci ura cîinii la fel de mult ca pe oameni.

Au ajuns în strada Balaurului unde se ridica frumoasa casă de paiantă a brutăriei-patiseriei Leon Trouvé.

Raymond, cel mai în vîrstă dintre ucenici, deschise porţile, ca să poată intra patronul în curte.

Saturnin se ducea după unchiul său care se îndreptase spre cuptor; cîinele îi scăpă şi sări după Prinţesă care trecea pe acolo. Zbîrlindu-se toată, mîţa se refugie în încăperea din spatele prăvăliei, unde gătea văduva Bouzouc, încercă să scape învîrtindu-se în jurul picioarelor mesei şi ţîşni dintr-odată în sacrosfînta prăvălie urmată îndeaproape de cîinele care lătra cu furie.

– *Boudiou! Quezaco?* strigă văduva.

În prăvălie era momentul de afluenţă de la ora 11 şi jumătate.

Hortense, ajutată de fiicele sale şi de o slujnică abia dacă prididea să servească numeroasa clientelă. Ivirea zgomotoasă a celor două animale a creat panică şi confuzie. O persoană, vrînd să le evite, a lovit o tavă cu prăjiturele uscate care se răspîndiră pe dalaj, mărind dezordinea.

Şchiopătînd mai mult ca de obicei, cu obrajii stacojii, Hortense ajunse cîinele din urmă şi-l trimise cu o lovitură bine ţintită a piciorului în încăperea din spate. Acolo, văduva Bouzouc, înarmată cu un polonic de lemn, preluă schimbul. Nebun de groază, căţelul începu să urineze peste tot. Sosi şi Saturnin.

– *Macarel de Macarel! Decoun arriva aquel can?* îl întrebă bătrîna care în zăpăceala ei nu mai ştia să vorbească franţuzeşte.

Saturnin înţelegea graiul provensal (dar n-avea voie să-l vorbească, bunicul era intransigent în chestiunea aceasta). Încercă s-o liniştească:

– Este al meu, bunicul mi l-a dat de ziua mea.

– Lasă, mamă-soacră, o să-ţi explic, interveni Leon cu o voce împăciuitoare. Iar tu, îi spuse el nepotului, curăţă toată mizeria asta şi ai grijă să nu mai intre în prăvălie. N-ai decît să-l legi.

Se înapoie în curte pentru a supraveghea descărcarea sacilor de făină. Mai tîrziu, Hortense veni după el, mîniată foc.

– Ce-am auzit? Smintitul de tat-tu i-a dat această potaie lui Saturnin? Şi n-ai avut nimic de spus?

Vocea ei stridentă atrase vecinii pe la ferestre.

– Nu ţipa aşa de tare, te rog. I l-a dăruit de ziua lui, de aceea n-am protestat. Înţelegi acum?

– Ce înţeleg este că nu vreau cîini în casa mea.

Leon făcu atunci ceva cu totul neobişnuit: se burzului.

– Întîi de toate, se poate spune orice despre tatăl meu, dar nu că este „smintit”, apoi au existat dintotdeauna cîini în familia mea. Deci vor fi şi în CASA MEA.

Că doar numele lui se găsea pe firmă! Dacă ar fi continuat să facă pîine aşa cum îl învăţase Arsène Bouzouc, de mult ar fi dat faliment. Priceperea lui transformase casa cu totul. Pînă la acoperişul pe care îl refăcuse de curînd. Datorită patiseriilor lui puteau soţia şi fetele să se îmbrace la „Şicul parizian” din Rodez! Şi să poarte pălării de treizeci de franci! Şi să se fudulească cu ele în fiecare duminică la biserică!

Totuşi, cum simţea spulberîndu-se mînia care-l susţinuse pînă atunci, a lăsat-o baltă şi a dispărut pe lîngă cuptoarele lui, bodogănind.

La dejun, după rugăciune, Hortense contraatacă:

– Ia spune-mi, Saturnin, cine se va ocupa de cîinele tău cînd ai să fii la şcoală? Îţi închipui lesne c-avem altceva de făcut decît să-l împiedicăm să alerge după Prinţesă sau să ştergem mizeria după el.

Legat cu o sfoară, obiectul discuţiei îşi ascuţea colţii de un picior al scăunelului lui Saturnin.

– Cazimir spune că este un fox sîrmos şi că va prinde şoareci şi şobolani. Cînd o să mai crească, îl putem lăsa în pod, ca să înveţe să vîneze.

Dar mătuşii nu-i surîdea ideea…

– Şoarecii şi şobolanii o privesc pe Prinţesa… De fapt, cu cît mă gîndesc mai bine, cu atît nu văd decît o singură soluţie. Cum este cîinele tău, trebuie să te ocupi tu de el. Deci, va trebui să stai acasă.

– Tare aş vrea s-o fac, mătuşă, dar merg la şcoală.

– Ei bine, n-ai să te mai duci. În fond, ştii să citeşti, să mîzgăleşti nişte litere, să numeri pînă la o mie, ajunge berechet pentru ce vei face în viaţă… N-ai decît să stai aici cu căţelul şi să-l ajuţi pe unchiul tău la cuptor. Se nimereşte bine căci se apropie Paştele şi ingratul de Raymond pleacă.

A aruncat o privire otrăvită prin uşa deschisă spre sala cuptorului unde prînzeau ucenicii şi slujitorii.

După trei ani de ucenicie, Raymond îşi anunţase intenţia de a se căsători şi de a se instala la socru-său, un brutar din Rodez.

– Dar atunci, vreau şi eu un cîine! Vreau şi eu să lucrez la cuptor cu tata! strigă Parfait, indignat.

– Tu ai să faci ce-ţi spun eu să faci!

Margot şi Beatrice pufniră în rîs cu nasu-n şervet.

– Gata cu discuţia! decretă Hortense. Trebuie să alegi: ori părăseşti şcoala şi păstrezi cîinele, ori îl dai. Nimeni de aici nu se poate ocupa de el pentru tine. Cred că m-ai înţeles?

– Eu pot, propuse Parfait spontan.

De data aceasta, primi o palmă.

– Mănîncă şi taci!

Saturnin s-a uitat la cîine. Socotind, pesemne, că lemnul taburetului era prea tare, acesta se lupta acum c-o sfoară, mestecînd voios. Saturnin s-a aplecat să-l mîngîie. Nu avusese niciodată pînă acum ceva viu.

– Ei, Saturnin, ai auzit ce ţi-am spus, sau nu?

– Am auzit, mătuşă… Dar este păcat să nu-mi trec examenul,

bunicul spune că este important să-l iau.

– Ce ştie bunicul? Nu iese niciodată din casa lui. El l-o fi avînd?

Prinţesa găsi momentul potrivit ca să se înfiinţeze şi ea. Cîinele sări s-o înhaţe, rupînd sfoara. Urmărirea zgomotoasă continuă în încăpere şi-apoi iar în prăvălie.

– *Boudiou! Boudiou!* gemu bătrîna Bouzouc ridicînd braţele către cer.

*

Pe balcon, rezemat în coate de balustradă, în ciuda răcorii serii, Leon fuma ultima ţigară înainte de culcare, privind la stingătorii de felinare care cufundau în întuneric strada Balaurului. De cealaltă parte a încăperii, ascunsă de un paravan mare decorat cu motive chinezeşti, Hortense îşi punea cămaşa de noapte. Cea pe care o purtase cu optsprezece ani în urmă, în chiar noaptea nunţii. Era nou-nouţă pe atunci, şi-l mirase asprimea pînzei ei cenuşii, dar şi mai mult crăpătura verticală, îngustă, practicată la înălţimea potrivită în jurul căreia fusese brodat în cruciuliţe roşii: *Domnul o vrea.* Leon nu o văzuse niciodată fără această cămaşă.

De cealaltă parte a peretelui despărţitor, Saturnin şi Parfait îngenuncheau la picioarele patului larg pe care-l împărţeau şi-şi rosteau la repezeală rugăciunea.

– Şi fă Doamne ca Saturnin să se răzgîndească şi să rămînă în clasă cu mine, adăugă Parfait, care copiase întotdeauna sîrguincios după vărul său.

– Ce nume ai să-i dai? îl întrebă el mai tîrziu.

– Sfarmă-Tot.

– I se potriveşte, aprobă Parfait privind căţelul care-i sfîşia coperta cărţii de aritmetică.

Capitolul V

A doua zi, duminică 14 mai 1906, strada Balaurului, orele 4 ale dimineţii

– Scoală-te, a sunat de 4!

Sub pat, căţelul a început să latre. Saturnin deschise ochii cu părere de rău şi-l văzu pe Benoît, al doilea ucenic, cu o lumînare în mînă.

– Lasă-mă, mi-e încă somn.

– Scoală-te, *macarel,* lui şefu' nu-i plac mofturile. Şi spune-i javrei să tacă, o s-o trezească pe coana Hortense, şi atunci…

Saturnin şi-a amintit de învoiala impusă de mătuşa Hortense. A dat la o parte cearceaf şi pături şi s-a sculat. L-a mîngîiat pe cap pe Sfarmă-Tot, care a dat voios din coadă. Odată îmbrăcat, a luat căţelul în braţe.

– Îl iei cu tine? se miră ucenicul.

– Bineînţeles, dacă-l las singur o să latre întruna.

În bucătărie, alb de făină pînă la coate, Leon frămînta cu sîrg aluatul de pîine. Lucrul îi plăcea şi asta se vedea în toate mişcările lui; l-a privit afectuos pe nepotul lui, dîndu-i un şorţ albastru.

Ca să-i mai vină inima la loc, Saturnin s-a uitat după căţel, care găsise potrivit să-şi facă treburile sub deviza pictată de Arsène Bouzouc, cu mulţi ani în urmă.

> Cu cît îţi merge mai prost, cu atît vorbeşti mai mult de necazurile tale.
> Cel căruia îi merge bine tace.
> Ţi-ai folosit bine ziua?
> Pune-ţi această întrebare în fiecare seară.

Unchiul a oftat.

– Curăţă mizeria, şi-apoi pun-te pe treabă. Goleşte întîi cenuşa din cuptor. Benoît o să-ţi arate unde trebuie s-o arunci.

Se crăpa de ziuă cînd văduva Bouzouc apăru în brutărie ca-n fiecare dimineaţă, cu oala de noapte în mînă. Dădu cu piciorul în cîinele care lătra după fustele sale, goli oala în curte şi se duse în bucătărie de unde le veni curînd un miros de cafea proaspăt făcută care se amestecă cu cel de pîine caldă. S-au auzit apoi pe scară paşii neregulaţi ai Hortensei, urmaţi de ceilalţi, mai

săltăreţi, ai fetelor, Margot şi Beatrice. Parfait sosi ultimul. Şi-a privit cu invidie vărul care curăţa nişte tăvi unsuroase pentru cornuri.

Cînd Saturnin intră după unchiul său în bucătărie, văzu că ceaşca şi scaunul lui dispăruseră.

– Ucenicii nu mănîncă cu patronii, îl lămuri Hortense, arătîndu-i brutăria şi măsuţa la care se aşezaseră Raymond şi Benoît. Şi ia-ţi potaia. Nu vreau s-o văd aici şi cu atît mai puţin în prăvălie. Vai de ea dac-o prind!…

Saturnin şi-a privit unchiul care-şi muia în ceaşcă o bucată de pîine unsă cu unt.

Puţin mai tîrziu, Saturnin mătura curtea, pe cînd Parfait, îmbrăcat cu hainele lui de duminică, cu cartea de rugăciuni sub braţ, plecă spre catehism, cu mersul ţeapăn al persoanei care a primit interdicţia absolută de a se murdări.

Şi-n timp ce Hortense, mama şi fiicele ei se duceau la biserică unde era de *bon ton* să fie văzute la slujba cea mare de la orele 10, el curăţă copaia de aluat. La 11, Leon şi-a scos şorţul şi a urcat la etaj ca să se dichisească pentru şedinţa duminicală a *Societăţii prietenilor bunelor vremuri trecute* care se ţinea în sala din dos de la „Gămanul fericit”, fieful conservatorilor (cel de la „Plăcinta rumenită” fiind al „roşilor”). Acolo se puneau pe tapet subiectele cele mai variate, care erau apoi furtunos discutate. Înscris de cinci ani în această Societate, Leon nu era tolerat decît în calitate de membru tăcut. Nu i se cerea părerea şi nu trebuia s-o dea.

Cum toate prăvăliile închideau duminica după-amiaza, Saturnin şi Sfarmă-Tot s-au dus împreună pe malul Dourdou-ului unde şi-au folosit ziua ca să se cunoască mai bine. („Ai patru modalităţi de a te face ascultat, îl avertizase Cazimir: privirea, gestul, tonul vocii şi reproşul justificat. Cîinii sînt ca noi, nu le place nedreptatea. În schimb, ştiu întotdeauna cînd au greşit. De aceea trebuie să-i pedepseşti fără şovăire.”)

Obosit după o zi atît de lungă, băiatul cină repede împreună cu ucenicii şi se duse să se culce, adormind de îndată ce puse capul pe pernă.

A doua zi în zori, Benoît îl trezi.

– Scoală-te. Este ora.

La orele 6 şi treizeci se iviră bătrîna Bouzouc şi oala ei de noapte. Văzîndu-l pe Parfait care-şi pregătea ghiozdanul umplîndu-l cu bomboane care aveau să-i asigure drepturi de

copiere, Saturnin găsi nedreaptă învoiala impusă de mătuşa lui. Ar fi putut să-l lase să-şi treacă examenul… Şi ce-avea să zică bunicul cînd avea să afle că nu se mai duce la şcoală? I-ar fi cerut cîinele înapoi, şi Saturnin nu voia asta nici în ruptul capului. De aceea minţi cînd Hippolyte îl întrebă ca de obicei: „Ei, ai învăţat bine săptămînă asta?” Cum minciuna lui „prinsese”, a repetat-o de cîte ori s-a dus să-l vadă.

Veni şi ziua examenului.

*

> Cînd un individ a reuşit să-şi satisfacă o dorinţă refulată, toţi ceilalţi membri ai colectivităţii se simt dornici să procedeze la fel. Pentru a reprima această tentaţie, trebuie pedepsită îndrăzneala celui a cărui satisfacţie a fost invidiată şi se întîmplă ca pedeapsa să le furnizeze celor care o execută ocazia să comită din nou, sub cuvîntul ispăşirii, acelaşi act impur. Acesta este unul din principiile fundamentale ale sistemului penal omenesc.

Incapabil să se concentreze, Hippolyte lăsă cartea din mîini şi aruncă o privire neliniştită spre orologiul care se pregătea să sune orele 4 ale după-amiezii. Nemaiputînd răbda, ieşi din birou şi urcă în vîrful turnului din nord. Cazimir era acolo.

– Aşadar, şi tu găseşti că nu este normal. Ar fi trebuit să fie aici de un ceas.

– Poate că s-a întîrziat cu rezultatele.

– Poate.

Cînd a sunat de 5, Cazimir a înhămat calul, pe cînd Hippolyte îşi încheia centironul cu pistolul cel cu zece gloanţe.

Au trecut întîi prin faţa şcolii pe care au găsit-o închisă. S-au dus apoi pe strada Balaurului. Cazimir l-a oprit pe Taie-Vînt în faţa brutăriei-patiserie Leon Trouvé de unde ieşea o coadă ce se continua pe trotuar.

– Iisuse Dumnezeule, iată-l şi pe gîdea! au început să şuşotească văzîndu-l pe Hippolyte coborînd din trăsura cu roţi stacojii şi îndreptîndu-se către uşa care s-a liberat de urgenţă.

Hortense o servea pe bucătăreasa familiei Beaulouis. S-a bîlbîit:

– Tată-socrule! Ce surpriză!

– Bună ziua, Hortense, spuse Hippolyte scoţîndu-şi jobenul. Unde este Saturnin?

Vocile clienţilor prinseră a zumzăi.

– El este, alde Pibrac.

– Saturnin? La cuptor. De ce?… A! Bună ziua, Cazimir, ai venit şi dumneata?

Valetul nu răspunse. S-a mulţumit să-i fixeze rînd pe rînd pe clienţi pînă ce aceştia lăsară ochii în jos. Valeţii de eşafod erau aroganţi prin tradiţie, iar Cazimir excela în această privinţă.

– La cuptor?! repetă Hippolyte nedumerit.

Ocolind tejgheaua de marmură şi borcanele cu lemn-dulce şi bomboane umplute, a pătruns în bucătărie unde bătrîna Bouzouc curăţa un iepure. S-a închinat văzîndu-l că străbate încăperea şi se duce glonţ la cuptor.

Saturnin spăla pe jos cu o pînză pe care Sfarmă-Tot se străduia s-o prindă. Avea ochii roşii.

„N-a luat examenul şi n-a îndrăznit să vină să-mi spună”, gîndi bătrînul aplecîndu-se ca să-l sărute. Băiatul i se agăţă de gît hohotind:

– Iartă-mă, bunicule, iartă-mă.

– Nu plînge, nu-i nimic. Ai să te prezinţi din nou la sesiunea viitoare, în toamnă, şi îţi garantez că-l treci!

Hohotele de plîns se înteţiră. Hippolyte se încruntă.

– Şi ce faci aici, de ce speli pe jos ca un argat de grajd? Eşti pedepsit? Ai făcut o prostie? Să nu-mi spui că te-au pus la muncă pentru că ai picat la examen!

– N-am picat, bunicule, nu m-am prezentat.

Acum Saturnin nu mai avea încotro şi-i povesti totul. Pe măsură ce vorbea, privirile bunicului căpătau un iz de pistol încărcat.

– Au îndrăznit să facă ASTA?!! Strînge-ţi lucrurile şi urcă în trăsură. Este în faţa prăvăliei.

– Îmi strîng toate lucrurile?

– Toate. Vii să locuieşti la *oustal.*

Strălucind de bucurie, Saturnin o luă la fugă pe scară în sus, în timp ce Hippolyte se întorcea la bucătărie, unde Hortense îi şoptea ceva mamei ei. Fiicele sale şi slujitoarele serveau clienţii.

– Unde este Leon? întrebă el cu voce neutră.

– La moară, îi răspunse nora.

Hippolyte i se proţăpi în faţă fără a scoate alt cuvînt. O tăcere grea se lăsă în odaie. Bătrîna Bouzouc îşi reluă curăţitul iepurelui, încercînd să-şi regăsească cumpătul pierdut. În spatele ei, pe un bufet tip Galeriile Noi, Prinţesa îi urmărea cu atenţie toate mişcările.

– Îmi puteţi explica de ce Saturnin se distra cu cîrpa în brutărie în loc să se prezinte la examen? sfîrşi prin a rosti Hippolyte, cu o voce care-l alertă de îndată pe Cazimir.

Se ivi în pragul bucătăriei, cu ochiul la pîndă, gata de acţiune. Bătrîna Bouzouc lăsă jos cuţitul şi se închină din nou. Prezenţa călăului sub acoperişul ei era mai rea decît o arsură cu untdelemn fierbinte. Cînd era copilă, mama ei o ameninţa că avea s-o părăsească în faţa *oustalului* de la răspîntia Judecăţii-de-Apoi, ai cărui locuitori, lucru bine ştiut, îi mîncau de vii pe copiii neascultători.

– Ce vreţi să spuneţi? Nu înţeleg. De ce vorbiţi pe tonul ăsta? protestă Hortense, dar fără convingere.

Hippolyte făcu un pas înspre ea. Hortense se dădu înapoi, lovindu-se cu spinarea de bufet.

– Cum aţi îndrăznit să-l constrîngeţi pe Saturnin să părăsească şcoala?

– Dar el… el a vrut. Ca să se îngrijească de căţel. Întrebaţi-l!

La nişte semne cunoscute doar de el (o anumită înţepenire a spatelui, un fel special de a-şi încreţi pleoapele, un tremur uşor al buzei inferioare), Cazimir înţelese că trebuia să intervină. Punînd o mînă împăciuitoare pe umărul stăpînului său, îi suflă la ureche:

– Nu face, hai să plecăm, Saturnin este în trăsură.

Mult mai tîrziu, cînd a putut să vorbească din nou coerent, văduva Bouzouc a afirmat că numai un diavol împieliţat ar fi putut să acţioneze atît de repede.

Cu iuţeala unei limbi de cameleon vînînd o muscă, braţul stîng al lui Hippolyte se destinse, mîna lui înfigîndu-se în ceafa Prinţesei. În aceeaşi clipă, mîna lui dreaptă smulgea cuţitul bătrînei. Lipind pisica de uşa bucătăriei, o ţintui cu lama, rostind cu o voce tunătoare, de nerecunoscut:

– *Eloim, Essaim, frugativi et appellavi!* În numele lui Lucifer şi al lui Belzebut care nu-mi pot refuza nimic, vă blestem, pe voi toţi Bouzoucii, pînă în mormînt şi dincolo de el.

Pe urmă se răsuci pe călcîie şi ieşi, mai curînd mulţumit de efectul dezastruos pe care-l lăsa în urma lui, lingîndu-şi sîngele care-i picura din mîna zgîriată de nefericitul animal.

*

Văzînd de departe mulţimea strînsă în faţa prăvăliei, Leon înţelese că se petrecuse ceva neplăcut.

A trebuit să-şi facă loc cu coatele ca să pătrundă în casa lui, foarte nemulţumit de privirile pline de milă care îl întîmpinau. Înăuntru toate erau cu josul în sus. Soacră-sa căzuse la pat şi bîiguia în graiul vechi: „Nu este omenesc, *Boudiou, boudiou!* Nu este omenesc.”

Aşezată la căpătîiul ei, Hortense îi punea comprese cu apă rece. S-a sculat văzîndu-l pe bărbatul ei şi l-a apostrofat:

– A! grozavă familie mai ai! Nebunul de tat-tu abia a plecat, a venit să ne blesteme în casa noastră! Priveşte în ce stare a adus-o pe mama!

– Şi de ce a făcut-o?

– Cînd a aflat că Saturnin nu mai merge la şcoală, a devenit ca apucat.

I-a arătat urmele lăsate pe uşă de cuţit şi petele umede de sînge spălat.

– A ţintuit-o pe Prinţesa de uşă, blestemîndu-ne. A fost îngrozitor.

– Erau clienţi?

– Ce-ntrebare! Era doar sîmbătă după-amiază! Plin ochi! Sper că de data asta n-ai să te laşi. În plus, l-a luat pe Saturnin şi toate lucrurile lui. Nu poate să locuiască cu bătrînii ăia doi. Şi-apoi, acum că Raymond a plecat…

Leon a dat din umeri. Ceea ce se întîmplase era de aşteptat. De fapt, ştiuse întotdeauna că tatăl lui avea să reacţioneze violent. A oftat gîndindu-se la Prinţesa. Da, asta-i semăna, să facă pe măscăriciul… Îi evocase probabil pe Belzebut, pe Lucifer şi toată recuzita din iad, rotind ochi bezmetici. Nu era de mirare că bătrîna Bouzouc căzuse la pat… Cum să-i explice, cum s-o convingă că taică-su nu era nici vrăjitor, nici în contact permanent cu iadul şi cu diavolul? De cînd lumea, superstiţia populară asimilase călăii şi vracii cu vrăjitorii, iar *tradiţia* îi învăţase cum să exploateze aceste credinţe. Îşi amintea perfect de cursurile de anateme în timpul cărora Hippolyte mima felul cel mai potrivit de a blestema pe cineva: „Întîi îţi schimbi vocea. Oamenii cred că eşti posedat şi jumătate din treabă s-a făcut.”

– Ce aştepţi? În loc să stai nemişcat să mă priveşti, mai bine te-ai duce să depui o plîngere, trebuie să existe o lege care să-l pedepsească pentru ce ne-a făcut, îl înfruntă Hortense cu mîinile în şold. În orice caz, o să vorbesc cu preotul.

– La ce bun! a spus el, şi s-a dus să-l ajute pe Benoît să descarce sacii de făină din căruţă.

*

Dacă tărăşenia cu pisica răstignită pe uşă a cunoscut un mare succes, în schimb brutăria-patiserie Trouvé a cunoscut o scădere vremelnică a clientelei şi nimeni n-ar fi fost cu adevărat surprins dacă pîinea ei ar fi mirosit deodată puternic a pucioasă.

Vara a fost uscată.

Culesul viilor era pe sfîrşite cînd Saturnin a apărut din nou la şcoală. S-a înscris la sesiunea din toamnă şi şi-a luat examenul, fiind clasificat al doilea. Înmînîndu-i diploma, directorul l-a lăudat. Hippolyte s-a arătat mai puţin expansiv. Felicitîndu-l, i-a amintit că numai locul întîi este bun.

– Al doilea este primul dintre ultimii.

Capitolul VI

În ciuda strădaniilor, presiunilor şi mituirilor, *oustalul* Pibrac nu a fost înscris în Inventarul general al patrimoniului artistic din Franţa. Hippolyte s-a plimbat de colo-colo, cu o mînă la spate, cealaltă jucîndu-se cu vîrfurile bărbii sale negre. Saturnin l-a văzut cufundîndu-se în cîteva cărţi de drept; le-a consultat pînă la ora cinei, o cină pe care n-o atinse decît cu vîrful furculiţei.

– O să-i punem în faţa unui fapt împlinit, sfîrşi el prin a spune cu voce duioasă. Am verificat. Nici o lege nu ne interzice să transformăm *oustalul* în muzeu. În muzeu privat cu plată la intrare.

A rîs pentru prima oară în ziua aceea. Cazimir a strîns masa. Saturnin i-a sărit în ajutor. Hippolyte a continuat să-şi depene gîndul.

– Important va fi să ne facem cunoscuţi turiştilor care vin să viziteze castelul sau biserica Sfîntul Laurenţiu. Trebuie să ştie unde să ne găsească... Ah! dacă n-ar fi pădurea Ruşinii, ne-ar putea vedea din oraş ca înainte. Am putea folosi o firmă în culori ţipătoare... Ha! Ha! Ha! pun rămăşag că se vor înverzi toţi de dureri de burtă.

Au rîs vesel cîteşitrei.

– O să imprimăm un catalog şi bilete de intrare. Ne facem reclamă în ghidul *Michelin* şi în *Baedeker.* Cazimir va deschide uşa, Saturnin va vinde biletele, iar eu voi face pe ghidul.

Au rîs din nou. Cîinii dădeau din coadă la unison.

– Am putea face cărţi poştale după *oustal,* propuse băiatul.

– Bună idee.

Cazimir s-a arătat mai reticent.

– Poate că ar fi o investiţie cam mare pentru început. Nu vin nici o sută de turişti pe an la Bellerocaille.

– Ştiu, dar facem muzeul ca să apărăm *oustalul,* nu ca să ne îmbogăţim. Ca să ne supravieţuiască, el trebuie să devină de *interes general.* În fond povestea lui, ca şi a noastră, se confundă cu cea a Justiţiei. Muzeul nostru va ilustra minunat faţeta cea mai ascunsă a sistemului.

*

După trista întîmplare cu înjunghierea Prinţesei, Leon n-a mai călcat la *oustal* şi a încetat să-i mai furnizeze pîine, rupînd astfel

ultimele legături dintre ei.

Mai tîrziu, cînd Parfait a povestit că Saturnin îşi trecuse cu brio examenul în sesiunea din toamnă, s-a bucurat în sinea lui. Cît despre Parfait, îl picase. Îşi mărturisea uneori cu nemulţumire că Saturnin îi lipsea. Probabil şi din cauza prostiei desăvîrşite a noului său ucenic. Chiar total lipsit de entuziasm pentru meseria de brutar, Saturnin se arătase îndemînatic, metodic, conştiincios. Refuzul comisiei de a include *oustalul* în catalogul său a fost o mare satisfacţie pentru Leon. S-a crezut stăpîn pe situaţie, victorios în acest război: nu mai avea decît să aştepte moartea bătrînului şi, pfuiit! adio, *oustal!*

Din păcate pentru nervii lui, mulţumirea nu-i fu de lungă durată. Într-o zi, cînd se ducea la moară, a făcut un ocol pe la răspîntia Judecăţii-de-Apoi şi a văzut cu nelinişte că se ridicaseră schele în jurul turnurilor pentru restaurarea crenelurilor. Cîţiva muncitori curăţau moloanele zidului de incintă. Alţii, cocoţaţi pe scări, răzuiau vopseaua de pe vîrfurile late de lănci, fluierînd melodii şugubeţe.

Iarna 1906 a fost blîndă şi s-a desfăşurat fără incidente demne de a fi semnalate. Atîta doar că în primăvară, cînd se iviră iar flori pe cîmp şi tuleie pe obrajii adolescenţilor, s-a putut constata că pădurea Ruşinii nu se împărtăşea din miracolul anual. Nu înverzea deloc şi, oroare! *oustalul* refuza obraznic să dispară din privelişte. Lumea intră în alertă, se duse să cerceteze şi, blestemăţie! atunci a fost descoperit dezastrul: toţi copacii păduricei muriseră în picioare. Bucuroşi de atare chilipir, *montagnolii* îi trasformau în surcele cu iuţeala unor termite înfometate.

O cercetare mai amănunţită a arătat că lipsea un metru de coajă pe fiecare pom. Cineva asasinase pur şi simplu pădurea Ruşinii.

– Cei care au făcut asta au folosit o tehnică din Evul Mediu permiţînd cultivarea unei păduri fără să fii nevoit s-o desţeleneşti, explică învăţătorul. Copacii sînt omorîţi curăţindu-i astfel de coajă. Frunzele cad şi nu mai cresc. Soarele pătrunde atunci pînă la sol, care astfel poate fi cultivat.

Barthélémy Boutefeux, primarul, a poruncit să se facă o anchetă. Comandantul Calmejane a arestat cîţiva *montagnoli* cărora a trebuit să le dea drumul din lipsă de dovezi. Municipalitatea a pus în jurul pădurii panouri interzicînd tăierea ei şi anunţînd amenzi straşnice, dar ele au dispărut în noaptea

următoare.

Deşi nimeni nu îndrăznea să-l acuze pe faţă, numele lui Pibrac se afla pe toate buzele, chiar dacă motivele lui rămîneau ascunse. Municipalitatea nu a înlocuit panourile. *Montagnolii* s-au ivit din nou şi la Sărbătoarea Tuturor Sfinţilor pădurea Ruşinii practic dispăruse. De-acum încolo atît dolmenul cît şi *oustalul* puteau fi zărite de la Bellerocaille, din oraşul de sus şi din oraşul de jos. Atunci a pus Hippolyte să fie vopsit în roşu *oustalul* şi aurite toate vîrfurile de lance de pe zidul de incintă. Erau mai bine de trei sute, cumpărate de Al Doilea de la miliţia care le reformase.

Aceste inovaţii avură asupra spiritelor oamenilor cumsecade efectul unei mulete asupra unui taur. La iniţiativa lui Guy Calzins, adjunctul primarului, a circulat o petiţie care cerea să înceteze aceste provocări. S-au strîns mai mult de trei mii cinci sute de semnături, printre care cele ale lui Leon şi Hortense Trouvé, brutari-cofetari. I s-a adăugat o scrisoare cu antetul primăriei prin care Hippolyte era somat să redea culoarea sa originală *oustalului* care, aşa stătea scris, „denatura priveliştea” şi se prezenta ca un „buboi crescut pe nasul frumosului nostru oraş”.

A doua zi, Cazimir depunea la primărie un plic ce conţinea copia manuscrisă a unei charte datînd din 1683 şi specificînd că domiciliul Executorului, precum şi hainele lui trebuiau să fie de culoarea „sîngelui de bou”. Pibrac adăugase în concluzie: „Cum această chartă nu a fost niciodată abrogată, culoarea actuală a *oustalului* Pibrac este perfect conformă reglementărilor.”

*

Alphonse Puech developa fotografiile de la botezul din familia bancherului Duvalier, cînd clopoţelul de la intrare sună, anunţînd prezenţa unui client.

– Imediat! strigă el din spatele peretelui despărţitor.

Deşi născut în Bellerocaille cu vreo treizeci de ani în urmă, Puech era considerat un „emigrat”, sub pretext că părinţii lui erau originari din Requista, un tîrg mai aproape de Albi decît de Rodez. Fiind singurul fotograf din oraş, Alphonse Puech era autorul celor patru cărţi poştale existente la Bellerocaille: o vedere generală a oraşului, alta a bisericii Sfîntul Laurenţiu din secolul al XIII-lea într-o zi de procesiune, o vedere a castelului medieval şi alta reprezentînd piaţa Gropii cu primăria ei din

secolul al XV-lea.

A fost surprins să găsească în mijlocul prăvăliei pe fostul călău însoţit de inseparabilul său valet cu aerul lui patibular. Îi vedea de aproape pentru prima oară. Ceva straniu părea să-i învăluie.

– Domnilor?

Cît pe ce să-i scape: „La dispoziţia domniilor-voastre”.

– Domnule fotograf, mi-am transformat *oustalul* în muzeu. Aş vrea să-l fotografiaţi şi să-mi faceţi, să zicem, cinci mii de cărţi poştale.

– Cinci mii!

– Pentru început!… Nu-i de-ajuns?

– Dimpotrivă, este mult.

– Cît timp vă trebuie?

Dintre sutele de bîrfe care circulau pe socoteala Pibracilor, una era absolut sigură: Pibracii erau solvabili.

– Vreo sută de zile din clipa în care vor fi făcute clişeele.

– Măi să fie! Cam multişor! Mă gîndisem că aveam să le am gata cel tîrziu de Sfîntul Gilles.

– O lună! Imposibil, domnule Pibrac. Trebuie să colorez cu mîna fiecare vedere, este o treabă lungă şi gingaşă, mai ales dacă doriţi să fie şi bine făcută.

– Bine, să zicem pînă de Sînziene. Dacă nu puteţi, nu face nimic, o să mă adresez unui confrate al dumneavoastră din Rodez.

Alphonse Puech trăia mai mult şchiopiş-tîrîş din arta sa graţie căsătoriilor şi botezurilor locale precum şi fotografiilor de la premiile de la finele anului şcolar şi celor de la creşa de Crăciun pe care o organiza biserica Sfîntul Laurenţiu. Nu putea să-i lase să-i treacă pe sub nas o astfel de comandă.

– Foarte bine. Dar vă atrag atenţia, domnule Puech, că toate acestea sînt confidenţiale. Dacă s-ar afla, valetul meu aici de faţă ar veni să vă tragă de urechi din partea mea. Şi este atît de neîndemînatic, ticălosul, încît cine ştie dacă nu i-ar rămîne între degete! Slujitorul dumneavoastră, domnule artist!

*

De Sînziene nu erau gata decît două mii cinci sute de cărţi poştale. Dar Hippolyte nu se supără şi-i acordă fotografului un termen rezonabil ca să-şi sfîrşească treaba. Calitatea lucrului justifica această înţelegere din partea lui. Puech fotografiase

oustalul prin porţile deschise, încadrat în portalul de piatră de la intrare ce-şi purta mîndru blazonul. Turnurile crenelate se profilau pe un cer colorat în albastru de cobalt. Ghilotina, pe eşafodul ei, se înălţa în dreptul faţadei. Proţăpiţi lîngă scara de acces, Hippolyte, Saturnin şi Cazimir zîmbeau primitor.

În acea seară, graţie bunelor oficii ale poştăriţei, tot oraşul află că valetul Cazimir nu numai cumpărase toate timbrele pentru cărţi poştale existente la poştă, dar mai şi comandase încă trei mii.

Şi tot în aceeaşi seară, la *oustal,* Hippolyte lipea primul timbru pe prima carte poştală.

– Îi revine de drept lui Leon. Dacă avem puţin noroc, o să mai facă o gălbinare!

*

Văzînd privirea şugubeaţă şi ironică a poştaşului care-i ura: „O zi bună pentru dumneavoastră, dom'le Trouvé", Leon a înţeles că se întîmplase „ceva". S-a uitat printre plicuri. Ilustrata l-a încremenit.

– Nu se poate, băiete, visezi! Ai să te trezeşti şi... această grozăvie va fi dispărut, ca orice coşmar care respectă ordinea naturii.

Dar ilustrata era statornică în faţa lui. Leon s-a tîrît pînă în bucătărie unde şi-a turnat un pahar de porto pe care l-a dat pe gît dintr-o duşcă.

– Nu te simţi bine? se nelinişti Hortense.

– Într-adevăr, nu mă simt bine.

Şi-a turnat încă un pahar. Atunci a descoperit Hortense ilustrata şi a înţeles. Oh! cel mai rău nu era prezenţa agresivă a socrului ei, a detestabilului lui slujitor şi a lui Saturnin, uşor de recunoscut la picioarele uneltei dătătoare de moarte, ci textul care o însoţea şi care, dintr-un condei, zădărnicea ani de strădanii şi mii de franci (aur) cheltuiţi în zadar:

VIZITAŢI UNICUL MUZEU ISTORIC
AL ÎNALTELOR ŞI JOASELOR LUCRĂRI
DE LA BELLEROCAILLE, ÎN AVEYRON

se afla înscris pe recto, iar pe verso:

OUSTALUL – MUZEU LEAGĂN
AL NEAMULUI TROUVÉ-PIBRAC
EXECUTORI DE ŞAPTE GENERAŢII

Trouvé-Pibrac!

Urma un scurt text scris de mînă. Hortense recunoscu scrisul socrului ei.

> Sînteţi amical poftiţi la vernisajul muzeului, duminică 1 septembrie 1907. Această ilustrată ţine loc de invitaţie.

Trouvé-Pibrac!

*

Tot poştăriţa i-a anunţat că tatăl lui nu se mulţumise să-şi trimită ilustratele-invitaţii notabililor din Bellerocaille, dar că le trimisese şi celor din Rodez, Albi, Toulouse, Montpellier, Nevers, Lille şi din toată Franţa.

– Cadenţa este cam de o sută pe zi. Sînt trei scrisuri diferite.

Hippolyte, Cazimir şi Saturnin bineînţeles… iar dacă ar fi ştiut şi cîinii să scrie, i-ar fi pus şi pe ei.

Tot atît de eficace, pe cît era de amabilă, poştăriţa i-a copiat lista numelor. Tatăl lui întrecuse orice măsură. Trimitea invitaţii conservatorilor principalelor muzee pariziene, inspectorului general al monumentelor istorice, dar şi preşedintelui Republicii, Armand Fallières (şi soţiei sale), ministrului Justiţiei, Consiliului de Stat şi Consiliului magistraturii, precum şi tuturor miniştrilor (invitaţie colectivă).

Pînă şi Nicolas Malzac primi o invitaţie. Sub semnătura lui Hippolyte adăugase: „*Fără ranchiună*”.

– Ce are de gînd?

– Cine o să ia în serios o astfel de invitaţie? Un muzeu de călăi, nu zău!? N-o să vină nimeni, o ştie prea bine, şi mai ştie că poştăriţa o să povestească totul tuturor. O face ca să mă persecute. De astă dată ne prefacem că n-am auzit.

*

Aşa cum prezisese brutăreasa, nimeni în Bellerocaille n-a luat ilustratele în serios. Au fost interpretate ca o deplorabilă

provocare în plus pe care toţi s-au străduit s-o uite. Dar ceea ce Leon încă nu ştia era că Hippolyte invitase de asemenea totalitatea foştilor executori judeţeni cu familiile şi valeţii lor. Ba chiar şi executori străini, precum celebrul *hangman* de la Londra (Hippolyte îi spunea *„old chap”),* strangulatorul din Madrid *(„Hola caballero*, *qué tal?”),* executorii din Torino, Milano şi Roma *(„cari amici”), Scharfrichter*-ii din München, Linz şi Berlin *(„lieber Kollege”),* cel din Bruxelles *(„cher confrère*, *une fois”),* cel de la Lisabona *(„meu compadre”),* cel din Tokio *(„Konnichi wa*, *Isseyeke san”)* şi chiar cel de la Jeddah, din Arabia Saudită, un virtuoz în mînuitul iataganului *(„Salamalekum*, *Hadj Abdul”).*

Aceste invitaţii fură prudent expediate de la poşta din Racle-terre, ceea ce explică uimirea localnicilor din Bellerocaille cînd mai mult de jumătate din călăii la pensie răspunseră invitaţiei şi începură să descindă în oraş, individual sau în grupuri mici.

Primii au sosit înghesuiţi în trei maşini închiriate: erau călăii din Pau, Tarbes şi Auch, cu soţiile, copiii şi valeţii lor şi cu familiile acestora din urmă. În total şaisprezece persoane, care au ocupat primul etaj de la „Gămanul fericit”.

Trenul de la ora 10 a depus pe chei familiile din Nisa, Sisteron, Draguignan şi Brignoles, care au ocupat al doilea etaj al hanului. Deşi încîntat de afluenţă, directorul a găsit-o cam curioasă în acel sezon. Şi-apoi, ceva în aspectul clienţilor săi îl tulbura.

Familiile din Marsilia şi Toulon, care se întîlniseră la Montpellier cu cele din Carcassonne, Béziers şi Bordeaux, sosiră la început de după-amiază cu patru diligenţe închiriate de la întreprinderea Cabrel din Rodez. În timp ce partea feminină se îndrepta cu prioritate spre biserica Sfîntul Laurenţiu, împreună cu copiii, să-i mulţumească Domnului că sosiseră vii şi nevătămaţi în ciuda drumurilor îngrozitoare, bărbaţii intrară să se răcorească în sala de la „Plăcinta rumenită”.

– *Quezaco?* se-ntrebară obişnuiţii în faţa acestei invazii de bă-trîni (cel mai tînăr număra şaizeci şi cinci de ani), purtînd cu toţii haine închise şi la care se simţea o stranie tensiune. De abia cînd a venit după comandă a văzut chelnerul că unii dintre ei erau înarmaţi. L-a prevenit pe patronul lui, care s-a dus glonţ la jandarmerie.

– Sînteţi siguri că au arme la ei? întrebă tulburat comandantul Calmejane.

– Nici nu le ascund! Cel mai straniu, domnule comandant, este că au trecut toţi de şaizeci de ani... Par a forma o asociaţie.

Dar ce fel? Mai sînt unii şi la „Gămanul fericit”.

Jandarmul luă doi oameni cu el şi se duse la „Plăcinta rumenită”. În drum s-a întîlnit cu diligenţa de Rodez care depuse în faţa mesageriilor trei necunoscuţi cu feţe suspecte, îmbrăcaţi după moda veche. Cel mai tînăr era octogenar şi purta în văzul tuturor un pistol *Lagresse* cu patul sculptat. De data aceasta, nu mai exista îndoială, se petrecea ceva anormal, şi era urgent să se ştie ce. Calmejane se duse drept la cei trei bătrîni care supravegheau descărcarea bagajelor şi le ceru armele.

– *Ma doué!* Şi mă rog, cu ce drept? se indignă unul, cu un puternic accent breton.

– Cu dreptul legii care interzice portul armelor fără autorizaţie.

– Atunci, de ce nu ne-aţi întrebat întîi dacă avem autorizaţie? replică sec Cyprien Gloannec, fostul executor din Brest, care făcuse această lungă călătorie în tovărăşia valeţilor săi de eşafod.

Comandantul cercetă permisul, citi cuvîntul „rentier” la rubrica profesie, şi le restitui.

– Nu prea avem obiceiul să vedem lume înarmată în orăşelul nostru.

– Ei na! Şi Al Şaptelea, ce face? Să nu-mi spuneţi că iese fără pistolul lui.

– Îl cunoaşteţi pe Hippolyte Pibrac?

– Nu prea ştiu ce-am face în acest loc uitat de Dumnezeu dacă nu l-am cunoaşte.

– Ştie că veniţi?

– Bineînţeles, că doar el ne-a poftit.

Bretonul s-a posomorit dintr-odată:

– Să nu-mi spuneţi că sîntem singurii care ne-am deplasat. Deodată faţa i s-a luminat. Jandarmii au urmărit încotro i se îndreptase privirea.

– Uite-l! Vorbeşti de lup şi lupul la uşă, spuse bretonul. Vedeţi, adaugă el, întorcîndu-se către valeţii săi: îl însoţeşte Cazimir Plagnes, fiul lui Felix, iar băiatul care e cu ei este Al Optulea, cel de pe ilustrate.

Trăsura roşu şi negru, cu portierele blazonate, venea în direcţia lor. Calmejane îşi aminti de ilustrata pe care o primise cu două luni în urmă. Asta însemna că „vernisajul” avea să aibă loc! O dată mai mult oraşul subestimase capacitatea fostului călău de a-i crea tot felul de neajunsuri.

„Cunosc eu mulţi care vor fi tare mîniaţi de această

sărbătorire”, îşi zise el, gîndindu-se mai ales la Leon.

Acesta se afla în prăvălia lui cînd au intrat cîţiva domni bătrîni ca să întrebe de drumul către *oustalul* Trouvé-Pibrac.

– V-am citit numele pe firmă, au explicat ei. Faceţi parte din familie?

– De ce vă duceţi acolo?

– Pentru inaugurarea muzeului. Ar fi trebuit să fiţi la curent, dacă faceţi parte din familie.

Leon le-a indicat drumul de Saint-Flour care mergea în direcţia opusă celei ce ducea la răspîntia Judecăţii-de-Apoi. După ce au dispărut, a luat o scară şi a dat jos firma *Brutărie-patiserie Leon Trouvé*.

*

Intrarea grupului format din Hippolyte, Cazimir, Saturnin şi cei trei bretoni în sala de la „Plăcinta rumenită” a provocat o veselă hărmălaie printre călăii adunaţi acolo. Cu înghesuială, strîngeri de mînă, îmbrăţişări, palme zdravene pe spate, zîmbete largi, carnivore, dezvăluind danturi superbe, adesea prea albe ca să fie autentice.

Obişnuiţii localului, împinşi în fundul sălii, încercau să înţeleagă.

– Să nu-mi spui că toţi bătrînii ăştia sînt gîdea?

– Ascultă-i, vorbesc cu accente diferite.

– Ai dreptate. De altfel, cine altul ar veni pentru o sărbătoare la Pibrac, decît un alt gîdea? Ia priviţi ce alură caraghioasă au.

– *Macarel!* Mai sosesc şi alţii, este o adevărată invazie.

– L-aţi văzut? Ce tupeu să-şi mai cănească părul la vîrsta lui.

– Credeţi că este legal să se întrunească deodată atîţia călăi?

– Habar n-am, dar ce ştiu sigur este că nu mă duc să le pun întrebarea.

*

În ciuda absenţei preşedintelui Fallières şi a membrilor guvernului, inaugurarea primului muzeu al Înaltelor şi Joaselor-Lucrări a fost un mare succes. Mai mult de o sută şaizeci de invitaţi au semnat în cartea de aur deschisă în salon. Numărul şi calitatea donaţiilor primite îl emoţionară pe Hippolyte pînă la lacrimi.

În ciuda distanţei şi a dificultăţilor de transport, strangulatorul din Madrid adusese o minunată bancă pentru tras trupurile, din lemn de nuc din secolul al XVI-lea, în perfectă stare, deşi purtînd urmele folosirii îndelungate. Fostul călău din Perigord oferi douăsprezece pere de angoasă[11] din argint, din secolul al XIII-lea, fin lucrate, precum şi un rarisim smulge-sîni cu patru gheare, utilizat pe vremuri pentru pedepsirea vrăjitoarelor şi a fecioarelor-mame vinovate de avort.

Scîndura din stejar, de două persoane, în care erau ferecaţi faţă în faţă certăreţii, ca să aibă timpul să se cunoască mai bine, a fost adus de Gutman din München, ale cărui coapse muşchiuloase, subliniate de *Lederhosen,* trezeau admiraţia doamnelor.

Credincios reputaţiei sale de băiat vesel, nonagenarul Alex Chargasse din Dijon îi dărui o ediţie originală din 1781 a *Manualului teoretic şi practic al biciuirii femeilor sclave,* lucrare foarte rară, dar binecunoscută în cercul închis al executorilor. Autorul, un plantator spaniol din Cuba, repertoriase o sută trei feluri deosebite de a biciui o sclavă şi conchidea, dînd o dovadă de netăgăduit în acest sens, că era voinţa absolută a Domnului ca femelele negre să fie biciuite cu nemiluita, „altminteri de ce Dumnezeu, a cărui înţelepciune este infinită şi binecunoscută, le-ar fi înzestrat cu un fund aşa de larg şi de proeminent”?

Dorită de toţi, apariţia lui Anatole şi a Rosaliei Deibler a făcut mare vîlvă. Nu era el oare ultimul care deţinea PUTEREA?! Îmbrăţişarea caldă cu Hippolyte a fost cu atît mai apreciată cu cît cearta lor de cînd cu afacerea arde-tălpi-lor era cunoscută de toţi.

– Ştiam că ai să vii. Fără singurul dintre noi încă în activitate, această inaugurare n-ar fi fost completă. Au venit şi valeţii tăi?

– Sînt de jurnă la Paris. Ar fi dorit-o, dar trebuia să rămînă cineva, în cazul în care…

Toţi s-au înghesuit în jurul lor, conştienţi că erau martorii unui moment istoric care avea să alimenteze conversaţiile ani de-a rîndul. („Eram şi eu acolo.”)

Cu o cupă de şampanie în mînă, Alphonse Puech îi făcea timid curte fiicei fostului călău din Arras, cînd l-a chemat Cazimir.

– A sosit domnul Deibler. Veniţi să-l fotografiaţi cu Al Şaptelea, în loc să faceţi curte musafirelor.

Tonul autoritar al valetului displăcîndu-i, Puech nu s-a grăbit

[11] În Evul Mediu, denumire dată unor eficiente cătuşe metalice. (*n.t.*)

nici să-şi ia rămas bun de la frumoasa roşcată, nici să-şi încarce noul aparat care costase o sută de franci, un *Le Pascal* de lux, automatizat.

Deşi suma cerută nu era mică, Pibrac nu se lăsase rugat, să plătească factura pentru cele cinci mii de ilustrate şi-i comandase de asemenea ilustraţia pentru viitorul catalog. De aceea, Puech se deplasase pînă la *oustal* şi începuse să fotografieze unul cîte unul toate exponatele. Nu terminase, cînd Hippolyte l-a poftit să vină să imortalizeze inaugurarea prin cîteva fotografii.

– Vă rog să vă aşezaţi cu faţa la soare, le spuse el lui Hippolyte şi lui Deibler.

L-au ascultat. Ceilalţi executori s-au aşezat în semicerc în jurul lor. Soţiile, copiii şi valeţii s-au aşezat mai la o parte.

Cum pînă acum nu-l văzuse manipulînd decît un uriaş aparat urcat pe trepied, Hippolyte s-a neliniştit văzînd formatul redus al cutiei negre pe care se pregătea s-o folosească.

– Sper că drăcia asta nu face fotografii mici. Ne trebuie unele mari pentru o zi ca cea de azi.

Puech îl linişti.

După fotografiere (douăsprezece clişee), Anatole Deibler deschise unul din cuferele sale şi scoase un panou de lemn de vreo patruzeci de centimetri pe douăzeci şi cinci, pe care se putea citi:

NELEGIUIT, BLASFEMIATOR, SACRILEG,
ABOMINABIL ŞI EXECRABIL

– Pe toţi butucii mei! Anatole, de unde ai ASTA! se miră Hippolyte întorcînd panoul pe dos.

O etichetă lipită pe el amintea că acesta fusese purtat la gît de Cavalerul La Barre, la 1 iulie 1776, în drum spre eşafod. Hippolyte recunoscu scrisul bătrînicios al lui Charles Henri Sanson.

Fără a răspunde, Anatole mai scoase din cufăr o cutie din abanos cu un capac bătut cu cuie de aur care ascundea, culcată pe o perniţă din blană de cacom, batista care servise ca să-i lege la spate mîinile lui Ludovic al XVI-lea în ziua execuţiei sale.

Un murmur de neîncredere se făcu auzit printre cei care se înghesuiau în jurul lor. Hippolyte făcea să circule relicvele pe măsură ce Anatole le scotea din bagajele sale, cu mişcări de rege

mag.

Toţi cei de faţă cunoşteau ultimele cuvinte rostite de Maria Antoaneta după ce-l călcase pe picior pe Sanson: „Scuzaţi-mă, domnule, n-am făcut-o dinadins”, dar nimeni nu şi-ar fi închipuit că avea să vadă într-o zi vestita încălţăminte. Nu cea a reginei, ci cea a lui Charles Henri, pe care Anatole o extrase din cufărul cu minuni.

O tăcere respectuoasă se lăsă la vederea elegantului pantof cu cataramă (dreptul, numărul 43). Dar vai! nici o urmă de călcătură regală greşită nu se vedea pe pielea neagră.

– Domnişoara Sophie le încredinţează muzeului tău, sfîrşi prin a explica Deibler. S-a retras în mînăstirea de la Neuil-l’Espoir şi n-a putut să vină. Oricum, la vîrsta ei şi cu drumurile voastre, mai bine aşa… Ideea muzeului tău a entuziasmat-o şi ţi-a dăruit tot ce a moştenit. Zice că cealaltă jumătate a fost distrusă de sora ei mai mare care s-a lepădat de familie de cînd s-a căsătorit cu un medic.

Rare erau familiile care nu suferiseră astfel de lepădări. Se putea chiar afirma că acele familii absente în clipa de faţă erau cele care, de cînd le fusese desfiinţată funcţia, se străduiau *să treacă bariera,* topindu-se în anonimat, schimbîndu-şi numele sau emigrînd.

Pregătindu-şi efectele cu măiestrie, Anatole scoase atunci o mapă pe care o deschise.

– Conţine ciornele tuturor scrisorilor importante pe care le-a scris. Am citit cîteva în timpul călătoriei, sînt pasionante. Mai sînt şi dubluri după notele lui de cheltuială. Şi, mai ales, *palmares*-ul lui.

Veche tradiţie corporativă, călăii aveau obiceiul să ţină socoteala exactă a execuţiilor săvîrşite. Şi era notoriu că Charles Henri Sanson pulverizase toate recordurile. Să-i posezi palmaresul era o fericire nesperată.

Vestea încîntă adunarea. Toţi au vrut să cunoască numărul.

– Cînd eram mic, bunicul îmi spunea că depăşise mia. Dar mi-a fost întotdeauna greu să-l cred, spuse Doublot, fostul călău de la Blois.

– Cît? Spune-ne cît, cerură voci nerăbdătoare.

Hippolyte răsfoi carnetul, găsi totalul. Cifra îi tăie piuitul.

– Cît, hai, spune odată!

– Două mii nouă sute optsprezece!

S-a auzit vîntul şopotind printre frunze. Femeile şi-au încetat

sporovăială pentru a se întoarce înspre soţii lor, deodată amuţiţi.

Charles Henri Sanson nu se mulţumise să înscrie identitatea celor pe care îi trimisese *ad patres,* profitase de anii de pensie pentru a-i clasa pe vîrstă, sex, profesie şi rang. Astfel aflai că-n şaptesprezece ani de carieră tăiase douăzeci şi doi de adolescenţi de mai puţin de optsprezece ani şi o sută trei bătrîni între şaptezeci şi optzeci de ani, plus nouă nonagenari. Din cei două mii nouă sute optsprezece, două mii cinci sute treisprezece erau bărbaţi şi patru sute una femei. Cei patru rămaşi erau trecuţi ca fiind de *sex incert.*

Charles Henri decapitase şase episcopi şi arhiepiscopi, douăzeci şi cinci de mareşali şi generali, două sute patruzeci şi şase magistraţi şi membri ai parlamentului, trei sute nouăsprezece preoţi şi călugări, patru sute nouăsprezece oameni de finanţe, avocaţi, medici şi notari, trei sute optsprezece nobili de ambele sexe, şaisprezece artişti, un rege şi o regină.

*

Stăpînul casei crezuse că aveau să vină cel mult vreo cincizeci de persoane: veniseră o sută şaizeci, care trebuiau cazate, hrănite, adăpate.

Hippolyte adună nevestele şi le mărturisi încurcătura în care se afla.

– Vă rechiziţionez în numele necesităţii absolute.

Victor şi Hugo, înjunghiaţi din timp, nu ajungeau, aşa că au tăiat şi cele cincisprezece găini şi opt gîşte îndopate cu porumb, precum şi cei unsprezece iepuri crescuţi cu lucernă şi morcovi.

– Luaţi, luaţi tot ce vă trebuie, cînd nu mai este tot mai este, repeta Hippolyte cînd se ivea în bucătărie pentru a supraveghea desfăşurarea mesei.

Au aprins cuptorul de pîine, au golit grădina de zarzavat şi livada. Lanţul puţului nu înceta să scîrţîie, atît era de mare nevoia de apă.

– Orice vă lipseşte, îi cereţi lui Cazimir. Cînd n-o să mai avem, mergem să cumpărăm din oraş.

Prietenii muzicii şi fanfara municipală refuzaseră să vină, aşa că Hippolyte îl trimisese pe Cazimir la Racleterre să-nchirieze serviciile unei orchestre ţărăneşti formată din patru persoane, specializată în nunţi şi banchete.

Foarte rezervaţi la început, mai ales cînd Hippolyte îi poftise

pe eşafod în chip de estradă, muzicanţii s-au destins de îndată graţie primirii călduroase făcute primei polci. Mai tîrziu li s-a adus şampanie şi cineva venea regulat să întrebe de ce mai au nevoie.

Cînd s-au servit prăjiturile, Hippolyte le-a făcut semn să se oprească şi să li se alăture, atenţie care le-a plăcut îndeosebi. Apoi, stimulaţi de atîta politeţe, au cîntat cu un antren atît de molipsitor încît pînă şi picioarele tinerilor din Bellerocaille începură să salte în ritmul lor. Adunaţi în cele trei pieţe ale oraşului, auzeau clar cîntul viorilor.

– De ce n-avem şi noi sărbători dintr-astea?

Cîte unul se gîndea şi la mutrişoarele atrăgătoare pe care le zăriseră printre bătrînii călăi. Sub pretextul de a se plimba de-a lungul Dourdou-ului, cei din piaţa Gropii coborîră spre oraşul de jos unde îi aşteptau cetele din piaţa Republicii şi din piaţa Sfîntul Laurenţiu. Atraşi de muzică, au trecut podul şi au străbătut ceea ce fusese pădurea Ruşinii. Curînd s-au aflat în faţa zidului de incintă al *oustalului.* La adăpostul zgomotului i-au dat ocol pînă ce unul dintre ei, ajutat de camarazii săi, s-a căţărat ca să vadă ce se petrece dincolo de el.

Cineva i-a zărit capul ivindu-se printre vîrfurile de suliţe şi l-a prevenit pe Hippolyte.

Gîndind că poate li se pregăteşte vreo răzbunare, acesta i-a făcut semn lui Cazimir să-l urmeze şi a ieşit prin uşa mică a turnului-est, surprinzîndu-i pe curioşi din spate şi încremenindu-i de groază.

– Ei, tinerilor, ce se întîmplă?

Înţelegînd că se înşelase, Hippolyte lăsă jos ţeava puştii.

– Proştilor! Ce-aşteptaţi ca să intraţi şi să dansaţi cu fetele noastre?

Nici unul nu s-a mişcat.

– Sînteţi miraţi? Nu înţeleg de ce. Doar aţi fost poftiţi cu toţii! Părinţii voştri au primit invitaţii care includeau şi pe copiii lor… Ştiu că se spune despre noi că sîntem vrăjitori, dar sînteţi prea mari acum pentru a crede în prostiile acestea. Hai! Intraţi, intraţi şi distraţi-vă!

În clipa aceea, muzicanţii porniră un *rigodon* îndrăcit; se năpustiră spre poarta larg deschisă prin care trecură cu ţipete surescitate, uitînd unde erau şi mai ales la cine.

Pe-nserat, neliniştiţi că nu-i mai zăresc, plictisindu-se în piaţă ca-n fiecare duminică, părinţii s-au interpelat din casă în casă.

– Nu l-aţi văzut pe Jacquot al meu şi pe frate-su? A! Ce spuneţi? Şi voi îl căutaţi pe Antoine?

Cînd au sfîrşit prin a înţelege, ochii lor, întorcîndu-se spre *oustalul* stacojiu de unde răsunau încă de dimineaţă exasperante melodii de bal, au fost cuprinşi de stupoare.

Au anunţat jandarmii care au refuzat să intervină.

– Oamenii aceştia se distrează într-o proprietate privată. De ce să mergem să-i deranjăm? Doar nu vreţi să spuneţi că domnul Pibrac i-a silit pe copiii voştri să vină să se distreze la el?

Hotărîţi să-şi recupereze odraslele cu orice preţ, cîţiva părinţi s-au urcat în trăsuri şi s-au dus pînă la *oustal* să sune la poartă.

Gîfîind după *cake-walk*-ul pe care tocmai îl dansase, Hippolyte în persoană i-a primit cu braţele deschise.

– În sfîrşit, v-aţi hotărît! Intraţi, intraţi, veniţi să vă distraţi şi voi.

Cum nimeni nu înainta, s-a mirat:

– Ce doriţi, de fapt?

I-au spus.

– Nu contaţi pe mine ca să stric cheful acestor puşti. Făceţi-o singuri.

Cum nici unul nu se urnea, i-a lăsat acolo şi s-a întors la dans lăsînd poarta larg deschisă pentru cei care şi-ar fi schimbat părerea.

*

Nu s-a servit cină, dar cei cărora li se făcea foame sau sete se puteau duce la bucătărie, unde schimburi-schimburi de voluntari, cu obrajii înroşiţi de focul căminului, le dădeau ce pofteau.

Un consemn circulase discret, privitor la tinerii din oraş: „Nu trebuie să se îmbete, ni s-ar reproşa prea tare. Daţi-le limonadă, iar dacă insistă, chemaţi-l pe Cazimir.”

Cînd noaptea s-a lăsat de-a binelea şi au apărut primele stele, au aprins un foc mare în mijlocul curţii şi s-a dansat giga, curanta şi sarabanda.

Pe la orele douăzeci şi unu oboseala i-a cuprins pe cei mai vîrstnici, care s-au întors cu trăsura pe la hanul lor, fredonînd:

Eu sînt Françoys (ăsta-i cusurul!)
De la Paris, mai dimprejurul.
Acum va şti, legat cu şnurul,

Grumazul meu cît trage curul.[12]

Pentru ceilalţi, petrecerea a durat pînă mult după miezul nopţii.

*

Ca în fiecare dimineaţă, Sfarmă-Tot sări pe patul stăpînului său şi-şi vîrî botul negru şi păros în urechea lui. Dar Saturnin nu se trezea destul de repede după gustul lui, aşa că porni să latre. Cîinele era hrănit o singură dată pe zi şi sosise ora mesei. Saturnin s-a dat jos din pat.

Cum Cazimir nu se sculase ca să-l ducă la şcoală, a mîncat singur şi a plecat pe jos. Tot mergînd, şi-a amintit principalele evenimente din ajun. Respectul de care se bucurase bunicul îl impresionase şi-i plăcuse să fie tratat ca un principe moştenitor.

Ruinele castelului păreau să crească pe măsură ce înainta. „Păcat că i-au dat foc în timpul Revoluţiei”, îşi spuse el. Citise în *Memoriile* Răzbunătorului că de vină fusese seniorul de atunci, baronul Ferdinand Boutefeux. Turbat de mînie la auzul execuţiei regelui, voise să constrîngă tot oraşul să poarte doliu. Ca să dea el însuşi exemplu, se îmbrăcase tot în negru, apoi vărsase hectolitri întregi de cerneală şi de vopsea neagră în apa din şanţul de apărare. Legase apoi de toţi copacii brasarde negre şi vopsise majoritatea mobilelor castelului în culoarea cărbunelui.

Reacţia Comitetului Salvării Publice din Bellerocaille nu se lăsase aşteptată. Castelul fusese luat cu asalt. Baronul reuşise s-o întindă călare, dar nu avusese timp să-şi înşeueze calul.

Cînd au dat foc la toate hrisoavele şi pergamentele pe care erau înscrise drepturile senioriale de baronie s-a aprins şi castelul care a fost pe trei sferturi distrus. Castelul fusese parţial restaurat graţie unei colecte organizate de primar – un Boutefeux, iar în sala mare a fost amenajat muzeul municipal. Un colţ special fusese hărăzit săpăturilor întreprinse sub dolmenul răspîntiei Judecăţii-de-Apoi.

Colegii de clasă ai lui Saturnin petrecură cele patru recreaţii din timpul zilei făcînd cerc în jurul lui ca să-i pună întrebări privitoare la sărbătoarea despre care toţi nu conteneau să vorbească.

Dacă, la început, cînd locuia la unchiul său, nu fusese scutit de neajunsurile prejudecăţii, amabilitatea lui lipsită de orice

[12] Traducere de Emil Botta, 1956. (*n.t.*)

răutate şi spiritul său camaraderesc îi cuceriseră repede pe colegi ca şi pe profesori. Aceştia îl socoteau îndeobşte ca fiind încet dar precis, încăpăţînîndu-se să priceapă ceea ce-i scăpa şi înzestrat cu un spirit de sinteză neobişnuit la vîrsta lui.

– Este adevărat că erau toţi călăi la pensie?

– Nu erau „călăi la pensie”, cum spui, ci executori-şomeri de nevoie. Nu există limită de vîrstă. Un strămoş al meu a oficiat pînă la optzeci şi unu de ani.

– Este adevărat că *oustalul* va deveni un muzeu al pedepsei capitale?

– Este adevărat. O să coste un franc intrarea, ca la castel. Avem bilete adevărate şi cărţi poştale ilustrate după cele mai frumoase exponate.

A scos din ghiozdan un set de ilustrate şi le-a arătat tuturor. A trebuit să explice în detaliu ce erau cutiile pline cu gulere de cămăşi.

În dimineaţa aceea Parfait a sosit cu două ore întîrziere. I-a spus profesorului că în timpul nopţii nişte necunoscuţi au aruncat cu pietre în vitrina părinţilor săi.

– A trebuit s-ajut să curăţim totul, dom’le.

– Tata spune că asta a fost opera musafirilor voştri, i-a mărturisit el mai tîrziu lui Saturnin.

– De ce să fi făcut aşa ceva? Cei mai mulţi au dormit la *oustal,* căci hotelurile erau pline.

Parfait a dat din umeri. Puţin îi păsa. Important era ca vărul lui să apuce să-i scrie tema la geometrie la care nu înţelegea boabă. Şcoala şi ceea ce toţi încercau să-l înveţe rămîneau pentru el taine de nepătruns. De ce oare îl chinuiau cu aceste poveşti stupide cu diligenţe care nu numai că nu plecau la aceeaşi oră, dar nici nu mergeau la fel de repede? Sau cu robinetele care curgeau atîta pe oră? La ce-i foloseau astfel de cunoştinţe? Părinţii lui trăiseră pînă în ziua aceea fără să fi rostit niciodată cuvinte atît de pocite precum „bisextil”, „ipotenuză” sau „echilateral”. Contrar celor afirmate de maică-sa, nu era mînat de rea-voinţă. I-ar fi plăcut să înţeleagă totul, de n-ar fi fost decît ca să fie lăsat în pace, dar nu reuşea. Ce-i spunea profesorul îi intra în cap, dar îl părăsea de îndată.

Cînd trăsura condusă de Cazimir se opri în faţa şcolii, băieţii jucau arşice sub marele castan acoperit cu inscripţii.

– Vrei să te lăsăm acasă? propuse valetul.

Parfait făcu o mutră încurcată.

– Mai bine nu. Dacă mă vede maică-mea îmi trage o chelfăneală.

Saturnin s-a urcat deci singur, spunînd:

– Au spart vitrina unchiului Leon. Spune c-a făcut-o unul dintre musafirii noştri.

– Dacă are dovezi, să se plîngă jandarmilor, iar dacă nu are, să tacă.

O jumătate de ceas mai tîrziu, trăsura se întorcea la *oustal* unde totul reintrase în ordine: curtea era măturată, vasele spălate, dalajul bucătăriei la fel, eşafodul demontat. În curte se afla echipajul lui Deibler, cu cuferele gata încărcate.

Saturnin intră. Bunicul era la masă cu Anatole şi Rosalie gata de plecare. Îl priviră cu simpatie. Avu impresia că vorbeau despre el, lucru pe care Hippolyte îl confirmă.

– Te aşteptam. Du-te să-ţi pui ghiozdanul la loc şi vino să stai cu noi. Anatole vrea să-ţi vorbească înainte de a pleca.

Urcă scara într-un suflet, dar îşi încetini alergarea auzindu-l pe Cazimir povestind că se spărsese vitrina lui Leon. Bunicul rîse vesel.

– Trebuie să fi fost Artault din Poitiers. Mi-a povestit că a întrebat de drum într-o patiserie şi că-l îndrumaseră înspre Saint-Flour.

Saturnin alergă pînă în odaia lui, îşi aruncă ghiozdanul pe pat şi se întoarse într-un suflet.

Se aşeză ţinîndu-se drept lîngă bunicul său şi aşteptă ca Anatole să-i spună.

– Ţi-ar plăcea să vii la Paris să înveţi meseria?

Ochii băiatului se aprinseră, neliniştiţi.

– Acum?

– Nu, bineînţeles. Trebuie să-ţi termini întîi şcoala. Ai să ai pînă atunci timp să te gîndeşti. Bunicul tău este sigur c-ai face treabă bună. Eu spun că trebuie aşteptată prima execuţie ca să ne dăm seama.

– Am văzut una, domnule. Aţi tăiat dumneavoastră cu bunicul. Eram mic, dar îmi amintesc foarte bine.

Hippolyte şi Anatole părură încurcaţi: nici o clipă nu evocaseră cearta lor. Rosalie schimbă vorba.

– Ţi-ar plăcea să cunoşti Parisul?

– Da, doamnă.

N-au discutat mai mult. Deiblerii îşi luară rămas bun, luînd cu ei un lot de o sută de ilustrate pentru a le distribui cînd s-ar ivi o

ocazie. Nu era de-ajuns să deschizi un muzeu, trebuia făcut cunoscut peste tot.

– Nu pari încîntat la ideea să-l asişti pe Anatole? se miră mai tîrziu Hippolyte.

– Nu-mi place ideea să plec de-aici, bunicule. Altminteri mi-ar plăcea mult să mă duc la Paris şi să devin executor ca tine. Dar aici mă simt bine şi nu doresc să plec.

Capitolul VII

Paris, gara Austerlitz, joi 3 septembrie 1913

Anatole Deibler avu un şoc recunoscîndu-l pe Saturnin care cobora din tren. Îşi amintea de un puşti în pantaloni scurţi şi se afla acum în faţa unui tînăr lat în umeri care-i strînse energic mîna.

În capul gol, cu părul dat la spate descoperind o frunte mare, netedă, purta o scurtă de vînătoare din catifea neagră, o jiletcă fantezi din mătase brodată, o cămaşă albă cu jabou, pantaloni din piele şi cizme negre fără rever urcînd pînă sub genunchi. Semăna cu un nobil de ţară din secolul trecut.

– Bună ziua, domnule Deibler.

– Bună ziua, băiete. Bine ai venit la Paris. Ce face bunicul? Şi Cazimir?

– O duc bine şi vă trimit complimente.

Anatole i-l prezentă pe însoţitorul lui, un omuleţ cu nasu-n vînt subliniat de o mustaţă ca un snop de mărar.

– Iată-l pe Yvon, adjunctul meu clasa întîi. El o să-ţi dea primele noţiuni.

Saturnin îi strînse mîna, apoi îi spuse lui Deibler, fără umbră de îngîmfare:

– Mi le-a dat bunicul. Spune că-n afară de dumneavoastră şi de el, nu-i altul care să ştie mai multe decît mine… teoretic, bineînţeles.

Anatole păru încurcat. Yvon se strîmbă.

– Pentru un ageamiu abia sosit din fundul fundurilor, se cam împăunează băiatul.

– Să-i lăsăm timp să se obişnuiască cu felul nostru de-a fi, spuse Anatole. Dar să mergem, să nu stăm aici proţăpiţi pe peron.

Saturnin îi urmă întrebîndu-se dacă trebuia să se supere pentru insulta pe care o ghicise în termenul „ageamiu”. Ce-ar fi făcut bunicul?

Acesta îşi închinase ultimele luni pregătirii plecării lui. Îl antrenase ca pe un militar în vederea înfruntării cu inamicul: „Procedează în mod raţional, prin analiză. Fii critic, deductiv, inductiv. Urmează-ţi doar logica. Iar prima ta reacţie în faţa unui fapt nou sau a unei persoane necunoscute trebuie să fie o întrebare: despre ce este vorba?”

Strigătele, oamenii grăbiţi, înghesuiala pînă la ieşire, vacarmul străzii îi plăcură. Se simţea anonim şi descoperea că-i plăcut să fie aşa. Nimeni aici nu se sinchisea de el, nimeni nu se închina, lipindu-se de ziduri ca la Bellerocaille cînd ieşea cu bunică-su.

– O! Un Darracq! exclamă el, cînd Anatole îi spuse să-şi pună bagajul în spatele unui automobil parcat în faţa gării.

– Cunoşti marca? se miră executorul.

– Bunicul este abonat la *L'Illustration.* Am citit că o să le fabrice în serie ca să fie mai ieftine.

– Asta au şi făcut. Şi mulţi alţi constructori de automobile le-au urmat pilda.

Înlocuindu-şi pălăria melon cu o caschetă marinărească, Anatole se aşeză la volan în timp ce Yvon învîrtea energic de manivelă.

Saturnin mai văzuse automobile (erau patru la Bellerocaille), dar se urca pentru prima oară într-unul.

Au traversat Sena pe un pod mare şi au luat-o de-a lungul cheiurilor. Tînărul provincial fu impresionat de numărul becurilor de luminat care împînzeau străzile şi aleile. Anatole i-a arătat piaţa Greve unde se executau pe vremuri osîndele capitale şi piaţa Concorde unde oficiase marele Charles Henri Sanson…

Deiblerii locuiau la Auteuil, nu departe de fortificaţii, la capătul unei fundături ce dădea într-o casă în stil elveţian cu o grădiniţă care s-ar fi putut uşor adăposti sub şopronul *oustalului.* Un salcîm străjuia intrarea închisă printr-un grilaj de care atîrna o pancartă: *Nu primim pe nimeni.*

– Asta-i pentru ziarişti, îl lămuri Anatole. Vin uneori să ne dea tîrcoale. Sînt de o obrăznicie nemaipomenită… Nu uita că nu trebuie niciodată să le răspunzi.

– Bine, domnule. Nici bunicul nu-i prea suferă, au scris atîtea prostii despre noi!

– Spune-mi mai bine „şefule”, îmi place mai mult.

– Bine, şefule.

Yvon deschise poarta. Au străbătut grădiniţa, au urcat treptele unui pridvor cu geamlîc şi-au intrat în casă.

Aşezate într-un salon cu mobilă stil Dufayel, Rosalie şi o vecină stăteau de vorbă bînd ceai. Pe covor, o fetiţă se juca cu o broască ţestoasă. Lîngă fereastră, într-o colivie, se legăna un cuplu de canari.

– Bună ziua, doamnă.

Rosalie se ridică, surprinsă şi ea de schimbarea înfăţişării băiatului.

– Cît ai crescut! Îmi aduc aminte că erai doar atîtica…

I-a strîns mîna vecinei şi i-a zîmbit fetiţei care se numea Marcelle.

– O să-ţi arăt camera, spuse Rosalie, poftindu-l s-o urmeze pe scara ce ducea la etajul întîi.

Saturnin intră într-o odăiţă mobilată cu un pat foarte îngust, un scăunel şi un dulap cu un sertăraş. O fereastră mititică dădea înspre grădiniţă.

– Îţi place?

– Este mică.

Orice amabilitate se şterse de pe faţa pudrată a gazdei.

– Mică? Cum adică mică?

– Este o cameră foarte mică. Chiţimia noastră de lîngă bucătărie este mai mare…

Pariziancă din naştere, Rosalie fusese crescută la călugăriţe. Fiică de mecanic, era mîndră de ascensiunea ei socială pe care o evalua comparînd veniturile tatălui cu cele ale bărbatului ei care cîştiga de zece ori mai mult ca primul. Ea îşi alesese această casă şi o îngrijea şi deretica aşa cum o îngrijea şi o gătea pe unica ei fiică. Astfel încît orice critică o nemulţumea. De fapt, pînă atunci nimeni nu îndrăznise s-o facă în faţa ei. Dar tonul calm, fără pic de obrăznicie al tînărului, o hotărî să nu se supere.

– Va trebui totuşi să te mulţumeşti cu ea. Instalează-te şi apoi coboară la noi.

Dădea să plece cînd Saturnin îi spuse:

– Doamna Deibler, bunicul m-a sfătuit să vă încredinţez banii mei de buzunar. A zis să-i folosiţi dacă aveţi cea mai mică cheltuială în plus.

Vorbind îşi descheiase jiletca şi scosese o pungă din piele, închisă cu un şiret. Gestul lui dădu la iveală un toc de revolver prins de curea.

– Nu trebuie să-i cheltuiesc pe toţi, dar bunicul ţine să nu-mi lipsească nimic şi să nu fiu o povară pentru nimeni.

– Este frumos din partea lui, spuse Rosalie, fascinată de greutatea pungii.

Palma ei sensibilă identifică mărimea monedelor, auzul ei îi confirmă că erau de aur. Desfăcu şiretul şi numără ludovicii şi napoleonii cu murmure admirative: ts, ts, ts!

– Dacă stau să mă gîndesc bine, cam ai dreptate, odaia asta

este destul de mică... nu-mi închipuiam că te-ai schimbat aşa de mult. Hai, ia-ţi valiza, o să-ţi dau alta.

De data aceasta, Rosalie îi oferi o încăpere spaţioasă, luminată de o fereastră mare ce dădea înspre cheiul Point-du-Jour.

Rămas singur, Saturnin şi-a deschis valiza ca s-o golească. A început prin a scoate o fotografie cu Hippolyte, Cazimir, Gheară şi Sfarmă-Tot făcută de Puech puţin înainte de plecarea lui. Şi-a aşezat hainele în dulap şi-n comodă, lăsînd un sertar întreg pentru materialul ce servea la întreţinerea pistolului *webley bulldog* cu cinci gloanţe pe care i-l dăruise Cazimir cînd împlinise cincisprezece ani. Înainte de a coborî să-şi regăsească gazdele, şi-a desprins arma şi a aşezat-o alături de cutiile cu gloanţe de calibru 32, dar şi-a păstrat cordonul de piele în care se aflau ascunşi douăzeci de napoleoni de cincizeci de franci. Punga de galbeni era un şiretlic de-al lui Hippolyte pentru a o îmblînzi pe Rosalie. Zgîrcenia soţiei lui Deibler era bine cunoscută de toţi.

– Ai să poţi constata repede că oamenii sînt în chip firesc dispuşi să-i respecte pe cei avuţi. Pentru cei mai mulţi, banii sînt singurul scop al activităţii.

– Pentru noi nu?

– Nu, pentru că avem destui... Altminteri am fi fost şi noi ca toţi ceilalţi.

Cînd s-a întors în salon, a găsit-o pe Rosalie care le oferea un pahar de porto lui Yvon şi vecinei. Anatole îşi luase fiica pe genunchi şi fuma avînd grijă să n-o afume. S-a aşezat pe singurul scaun liber şi n-a mai mişcat, aşteptînd să i se vorbească. Rosalie i-a întins un pahar pe care el n-a îndrăznit să-l refuze. A băut o înghiţitură, a lăsat jos paharul şi nu s-a mai atins de el.

– Nu-ţi place porto-ul meu?

– Nu doamnă, nu este din cel bun.

Stăpîna casei se făcu roşie ca un mac. Yvon se înecă, vecina îşi ascunse cu greu încîntarea. Toţi îl priviră pe Anatole, aşteptîndu-se la o catastrofă. Acesta îl cercetă din priviri pe Saturnin cu mare atenţie. Sfîrşi prin a spune cu un zîmbet:

– Hippolyte te-a învăţat să spui întotdeauna ce gîndeşti?

– Da. Spune că este mai simplu decît să minţi.

– Are fără îndoială dreptate, dar te-a avertizat oare de necazurile pe care ţi le-ar putea aduce adevărul spus fără ocol?

– Bunicul spune că adevărul te face liber şi că este bine să ne ferim de cei care nu sînt de părerea asta.

– De unde vine acest ageamiu? Dintr-o insulă pustie? pufni Yvon.

– Nici nu ştii cîtă dreptate ai, şopti Anatole cu gîndul la zidul împrejmuitor al *oustalului* Pibrac.

– Domnule Yvon, este a doua oară că folosiţi în legătură cu mine acest termen. Puteţi să mi-l definiţi, ca să ştiu cum să vă răspund?

Sosirea lui Henri Desfournaux, a soţiei sale Georgette şi a lui Louis Rogis, tatăl acesteia, îl scutiră pe Yvon de răspuns. Anatole făcu prezentările.

– Nu-ţi aminteşti de mine? întrebă grasul Louis care avea un aer veşnic bine dispus. De fapt este firesc, atunci nu erai decît atîtica.

I-a arătat spătarul scaunului. La patruzeci şi cinci de ani ai săi, Grasul Louis, cum îl numeau toţi, cumula funcţiile de adjunct clasa a doua cu cele de fochist pe vaporaşele de agrement de pe Sena. Felul lui jovial de a fi, jocurile de cuvinte, calambururile repetate, praful de scărpinat şi alte drăgălăşenii de acest fel pe care le folosea îi creaseră o reputaţie de băiat bun, iubitor de viaţă, în spatele căreia ascundea cu grijă faptul că singura lui raţiune de a fi era să taie capete. Atunci, cel puţin, trăia cîteva clipe minunate, simţindu-se cu adevărat mare.

Soţul fiicei sale, Henri Desfournaux, era descendentul unei vechi familii de executori din Vierzon şi se îndeletnicea cu punerea la punct a motoarelor de automobile. O specialitate care-i îngăduise să viziteze Europa, dar şi Rusia şi chiar India unde pusese să i se tatueze la încheietura mîinii un pumnal în jurul căruia se înfăşura un şarpe ameninţător cu limbă bifurcată. Soţia sa îl convinsese să devină adjunctul de clasă a doua al lui Anatole. „Asta n-o să te împiedice să lucrezi la atelier, şi-o să avem unsprezece mii de franci în plus pe an”. După prima execuţie la care participase, Henri nu mai visa decît să devină executor-şef (cu un salariu de douăzeci şi cinci de mii de franci anual). Considera sosirea tînărului Pibrac ca o îndepărtată ameninţare.

În ciuda vervei Grasului Louis, masa s-a desfăşurat într-o atmosferă oarecum încordată şi Rosalie s-a abţinut pentru prima oară în viaţă să suscite complimente despre talentele ei de bucătăreasă; prezenţa unei persoane în stare să spună ce gîndea cu adevărat o teroriza.

În timp ce mîncau, Anatole îl observa pe Saturnin. I-a plăcut

felul sobru în care îşi frîngea bucata de pîine, îşi tăia friptura sau îşi turna apa... Căci nu bea vin, ceea ce îi şocă pe Yvon şi pe Grasul Louis care beau prea mult. Anatole a constatat de asemenea cu ce uşurinţă tînărul sedusese pe Marcelle vorbindu-i simplu, fără schimbare de tonalitate, aşa cum făceau ceilalţi cînd se adresau unui copil sau unui animal.

Ajutată de Georgette, Rosalie schimba farfuriile şi se pregătea să servească brînza şi fructele cînd Saturnin spuse:

– Ştiţi cînd va avea loc viitoarea execuţie?

– O face oare dinadins?

– Taci, Yvon, n-are de unde să ştie.

Nu exista decît un singur tabu în casa Deibler, pe care îl încălcase; nu se vorbea niciodată despre meserie în sînul familiei şi cu atît mai puţin la masă.

– Ascultă-mă bine, Saturnin. Nu se vorbeşte niciodată aici despre Înaltele-Lucrări, ci numai între noi, şi niciodată la masă, mă înţelegi?

– Înţeleg. Ce nu înţeleg este motivul, spuse el după un moment de gîndire, în timpul căruia dădu impresia că-şi învîrte într-adevăr de şapte ori limba în gură înainte de a răspunde.

Anatole percepu nedesluşit ce nu era în ordine cu tînărul Pibrac; avea darul de a-i pune pe oameni în situaţii neplăcute.

– La mine nu se vorbeşte despre meserie, asta este! Mulţumeşte-te să asculţi. Bunicul te-a învăţat probabil că dacă vrei să comanzi într-o zi trebuie să înveţi să asculţi.

Spre surprinderea generală, Saturnin s-a sculat, s-a dus pînă la uşă, a deschis-o şi a spus:

– Pot să-ţi spun două vorbe şefule?

Perplex, Anatole îşi privi pe rînd soţia şi pe cei doi adjuncţi, înainte de a ieşi după el în pridvor.

– De ce atîta mister? Te ascult.

– Cînd va avea loc viitoarea execuţie? îl întrebă Saturnin la ureche.

*

După masă femeile au spălat vasele, bărbaţii şi-au aprins ţigările în salon, iar Marcelle şi-a regăsit broasca ţestoasă.

– Hai la Folie-Régnault, spuse Anatole după ce îşi privi ceasul, o să-i arătăm scheletul de lemn. Ca să-şi facă o idee.

– Dar mergem pe sus! spuse Grasul Louis.

Dădeau să iasă, cînd Saturnin o porni spre scară.

– Unde te duci? întrebă Deibler. Plecăm acuma.

– Ştiu, dar, cum ieşim, mă duc să-mi iau revolverul.

– Nu-i nevoie, crede-mă. Aici eşti la Paris, nu la Bellerocaille.

– Are un revolver? se miră Henri.

Hippolyte îi recomandase să nu iasă fără armă. Saturnin n-a stat o clipă în cumpănă.

– Trebuie să-l iau, şefule, nu durează mult.

Şi-o porni pe scară în sus.

– Promite! oftă Yvon.

Se îngrămădiră cu toţii în maşina care porni în direcţia celui de-al XI-lea arondisment. Înghesuit la spate între Henri şi Grasul Louis, Saturnin descoperea Parisul cu o viteză de aproximativ douăzeci şi cinci de kilometri pe oră.

Cu un gest spre umflătura de sub vesta de vînătoare, Yvon îl întrebă.

– Poţi să mi-l arăţi?

Tînărul deschise capacul de piele al tocului şi-şi scoase *bulldog*-ul pe care-l oferi ţinîndu-l de ţeava.

– Sper că ai permisul la tine, se nelinişti Anatole.

– Da, şefule. Unul naţional.

– Este mic, spuse Yvon, mînuind arma.

– Am şi unul mai mare, un *webley army express* de 45, dar cîntăreşte un kilogram opt sute. Ăsta nu are decît trei sute zece grame şi măsoară jumătate din lungimea primului.

Cînd au ajuns la Folie-Régnault, Darracq-ul s-a oprit în faţa numărului 60 bis. Au intrat într-o curte unde erau depozitate lăzile de gunoi. La ferestre atîrnau rufe la uscat. Anatole bătu într-un geam de la parter. Se ivi o femeie de o vîrstă incertă.

– Bună ziua, doamna Clarence. Vi-l prezint pe noul meu adjunct, spuse el, făcîndu-i semn lui Saturnin să se apropie.

– Dînsa este doamna Clarence. Are un rînd de chei de la magazie, dacă o să ai nevoie să intri într-o zi, şi nu sînt aici, ai să ştii cui să te adresezi.

Deschise apoi cu rîndul lui de chei una din uşile magaziei. O ghilotină apăru. Alta, demontată, era rezemată de unul din pereţi.

– O ţineţi montată? se miră Saturnin.

– Ca să fiu sigur că nu uit nimic cînd mă deplasez.

Saturnin se apropie. Îşi plimbă palma pe unul din stîlpi; îşi vîrî apoi degetul sub lunetă, cercetă sistemul de oprire şi se strîmbă.

Se ridică şi dădu ocol fără s-o mai atingă. Grasul Louis rupse tăcerea.

– Ce zici? Ce gîndeşte ajutorul meu despre bicicleta noastră?

– Este murdară şi nodurile saulei nu sînt bine făcute.

Dacă le-ar fi scuipat pe pantofi şi tot nu i-ar fi jignit mai tare. Pînă şi Anatole îşi pierdu calmul.

– Ce te face să spui aşa ceva?

Saturnin puse degetul pe lunetă.

– Uitaţi-vă şi dumneavoastră. Glisorii şi închizătura n-au fost niciodată curăţiţi cum trebuie. A pătruns sînge care cu timpul a putrezit; de aceea miroase aşa urît. Cît despre noduri, este clar că nu sînt cele bune. Trebuie un nod proptit la manetă şi unul plin la miel.

– Culmea este că are dreptate, admise Henri care avea răspunderea elementelor de lemn ale aparaturii justiţiei. Nu sînt nodurile făcute de mine.

Cît despre miros, toţi îl constataseră de mult fără să şi-l poată explica. Şi iată că venea acest ageamiu care în mai puţin de trei minute…

Cu fruntea încreţită de supărare, Anatole verifică în persoană nodurile şi fu obligat să recunoască adevărul celor spuse. Ideea că Hippolyte avea să afle că ghilotina lui nu era bine întreţinută îl lovea în orgoliul lui profesional.

– Portăreasa e de vină! o acuză Yvon. La tutungeria din colţ mi-au spus de multe ori că primeşte vizitatori cînd nu sîntem aici. Cere cinci franci de persoană. Şi cinci franci ca să manevreze cuţitul.

Şeful ieşi din magazie şi îl auziră bătînd din nou în geamul portăresei. În timp ce-i trăgea o săpuneală zdravănă, Yvon a arătat spre ghilotină spunînd:

– Spui că-i murdară, ar trebui s-o cureţi ca să ne înveţi meseria.

Zărind o şurubelniţă pe bancul de lucru, Saturnin i-a uimit o dată mai mult îngenunchind în faţa lucarnei şi deşurubînd piuliţele cît ai zice peşte.

– Ai mai demontat vreuna?

– Da, a noastră, la *oustal.* Cînd am fost sigur că vin aici, bunicul meu m-a pus s-o demontez şi s-o montez la loc o dată pe săptămînă.

Adjuncţilor nu le venea să creadă urechilor.

– Aveţi o bicicletă a voastră, una adevărată? insistă Yvon.

– Bineînţeles, una adevărată. A fabricat-o unul dintre strămoşii mei. Este, de altfel, mai bună decît asta. Cîntăreşte cel mult cinci sute zece kilograme, inclusiv oaia. În timp ce a voastră trebuie să cîntărească peste şase sute.

Tot vorbind, înşira elementele demontate pe scîndura basculantă. Mişcările îi erau cumpănite, precise şi se înlănţuiau perfect.

Încă înfierbîntat după perdaful tras portăresei necinstite, Anatole se întoarse în magazie. Noul lui ajutor răzuia cu vîrful şurubelniţei sîngele uscat infiltrat în crăpături.

– Montează repede totul la loc, altminteri întîrziem la circ. Cine ţi-a spus să pui mîna?

– Eu şefule. Voiam să văd ce ştie. Spuneţi-mi, este adevărat că au o bicicletă personală?

– Da, la care pot fi adaptate roţi şi o oişte ca s-o deplasezi.

Acest ultim detaliu îl convinse definitiv pe Henri de pericolul pe care micul virtuoz îl reprezenta pentru ambiţiile sale. Aflase de la Georgette că Rosalie nu mai putea să aibă copii: în consecinţă, ştia că neamul Deibler avea să se stingă. La moartea şefului, funcţia îi revenea automat ajutorului de clasa întîi, în speţă lui Yvon, care era şi băiat de frizerie într-un local de pe strada Saint-Denis. Henri se simţea în stare să-l înlăture. Şi iată că sosirea acestui provincial din Aveyron îi strica toate proiectele.

*

Spre deosebire de ajutoarele sale care-şi păstraseră slujbele „civile”, Anatole Deibler era executor plin şi îi era interzis să părăsească oraşul fără o autorizaţie scrisă de la superiorul lui ierarhic, şeful primului birou al Direcţiei criminale. În schimb, era stăpîn pe timpul său liber, care era substanţial, căci nu decapita mai mult de vreo treizeci de „clienţi” pe an. Dispunea deci de peste trei sute de zile libere pe care le folosea cu diferite îndeletniciri destul de plăcute.

Făcea fotografii, se plimba cu bicicleta, juca biliard, paria la curse, pescuia cu undiţa, îşi plimba fiica la bîlciul Tronului, încălecînd cu ea pe căluţii de lemn. Se strica de rîs în faţa clovnilor, iar vizita la menajerie îi amintea de şederea lui în Algeria. Nu era nesimţitor la linia coapselor trapezistei în maiou cu paiete. În acea joi, Circul de Iarnă dădea un spectacol în folosul copiilor

orfani şi bîlbîiţi. Clovnii Zigoto şi Tartempion prezentau un număr excepţional: nemaipomenita aventură a piticului cocoşat El Pequeño şi a partenerului său, uriaşul anaconda Comedon. Acesta era presupus a-l înghiţi pe primul şi a-l scuipa apoi intact. Nu voia să rateze numărul.

– O montez la loc, spuse Saturnin, dar mai este murdară.

Era în acelaşi timp nemulţumit că nu poate sfîrşi ce începuse şi entuziasmat la ideea de a merge la circ.

Henri, Grasul Louis şi Yvon au privit cu invidie maşina care se îndepărta. Cît despre ei, nu mai aveau altceva de făcut decît să se întoarcă la treburile lor.

*

Nici o oră mai tîrziu, Saturnin era aşezat în rîndul întîi, într-o sală plină ochi, în tovărăşia Marcellei, care bătea din picioare de nerăbdare, şi a tatălui ei, care cu greu se înfrîna să nu-i ţină isonul.

Cu excepţia numărului de trapezişti (nu a căzut nimeni) şi a jonglerilor cu farfurii care-l plictisiră (nu s-a spart nici una), totul îl încîntă pe Saturnin. Punctul culminant al spectacolului fu, fără îndoială, extraordinara prestaţie realizată de El Pequeño, sub formă de gustare omenească.

Îmbrăcat într-un combinezon căptuşit, uns cu o grăsime cenuşie, neînfricatul pitic cocoşat a fost înghiţit, apoi scuipat la loc.

Deşi stătea doar puţin în burta monstrului, cert este că dispărea o clipă cu totul în măruntaiele acestuia, care-l scuipa fără prea multă tragere de inimă.

Revenit la lumină, El Pequeño, încă acoperit de bale, îi lega repede botul partenerului său. Apoi, în aplauzele bine meritate, îl duceau înapoi spre cuşca lui unde-l aştepta un ied care, departe de a-şi bănui soarta, ronţăia paiele din jur.

– Să nu se sature într-o zi Comedonul lui să-l tot scuipe şi să înceapă să-l mistuie! comentase mai tîrziu Anatole, în timpul drumului de întoarcere către Auteuil. Chiar îmblînziţi, şerpii de mărimea aceasta nu pot fi decît făţarnici cît cuprinde.

– Cu atît mai mult cu cît nu era înarmat, plusă Saturnin, încă sub şocul spectacolului. În ceea ce mă priveşte, nu m-aş fi dus la el fără cuţit. Dacă nu voia să mă scuipe îmi deschideam singur drum.

Intrau în Auteuil. Anatole opri în faţa cafenelei „Totul merge bine”.

– Aşteptaţi-mă o clipă, mă întorc îndată, spuse el sărind din Darracq şi alergînd spre cafenea.

– Tăticul meu taie capete şi are mulţi bani, declară Marcelle jucîndu-se cu partea de cauciuc a claxonului.

– Bunicul meu la fel, îi răspunse Saturnin pe acelaşi ton.

N-au mai vorbit pînă la întoarcerea şefului care părea nemulţumit: aflase că nici unul din caii pe care pariase nu cîştigase. Saturnin a învîrtit de manivelă pentru a porni motorul.

*

După cină, Saturnin le-a urat noapte bună gazdelor sale şi s-a retras în odaia lui. Înainte de a se culca, s-a aşezat la masă ca să scrie bunicului, lui Cazimir, lui Gheară şi lui Sfarmă-Tot:

Dragii mei,

Am sosit cu bine la Paris unde domnul Deibler m-a întîmpinat la gară. Are o maşină care merge treizeci pe oră, o casă cam strîmtă, pămîntul din grădină nu face două parale, şi odaia mea nu-i frumoasă; în plus nu este încălzită şi nici nu are sobă.

Am văzut mecanismul lor. Este prost întreţinut şi montat în permanenţă într-o magazie umedă care-i dăunează lemnului cu timpul. Valeţii nu ştiau că trebuie să demonteze fiarele după folosire. Sînt trei şi îşi zic „adjuncţi”. Mecanismului îi spun „bicicletă” sau „Lemn al Justiţiei”.

Doamna Deibler găteşte prost. Pînă şi Cazimir face omlete mai bune, aşa că vă daţi seama! El, cel puţin, nu lasă să cadă coji înăuntru.

Domnul Deibler m-a luat la circ şi-am văzut un şarpe gros cît un trunchi de cireş care înghiţea şi scuipa un pitic mare cît un butuc. M-am uitat bine, nu au umblat cu şmecherii. M-au certat pentru că am vorbit la masă despre Înaltele Lucrări. Aici, aşa ceva nu se poartă. Cînd vrei să vorbeşti despre ele, te ascunzi de parc-ai merge la toaletă.

Domnul Deibler nu ştie cînd va avea loc viitoarea execuţie. Spune că-l anunţă cu o zi înainte cînd are loc la Paris şi cu două cînd trebuie să se deplaseze în provincie. Îmi lipsiţi mult şi tare aş fi vrut să fiu cu voi acum, lîngă foc, mîncînd castane şi ascultîndu-l pe Cazimir cum bodogăne împotriva reumatismelor sale.

Vă amintesc că Sfarmă-Tot nu trebuie lăsat să se apropie de cocina porcului, căci acolo se umple de căpuşe.

Bine! Mă opresc aici căci mi-e tare somn. Noapte bună.

Al vostru Saturnin care vă iubeşte.

S-a culcat într-un pat străin cu scîrţîituri neobişnuite, în cearceafuri aspre cu miros de săpun ieftin.

Capitolul VIII

Viaţa de zi cu zi în casa Deibler se scurgea după o serie de tipicuri pe care doar sosirea unui agent al ministerului reuşea să le tulbure.

Ca în fiecare dimineaţă la aceeaşi oră, Anatole îşi termina micul dejun, aprinzînd prima ţigară a zilei pe care o fuma cu deliciu în biroul său, citindu-şi ziarul, *Paris-Jour*, pe care slujitoarea îl cumpărase mai devreme o dată cu cornurile proaspete. Cerceta lista alergărilor din după-amiaza aceea cînd soneria de la poartă a răsunat prelung. A auzit zgomotul paşilor soţiei sale pe pietricelele din aleea grădinii, apoi întoarcerea ei, dar nu a ridicat privirea. Îndată a răsunat o bătaie discretă în uşă.

– Iartă-mă că te deranjez, dragul meu, dar este de la minister.

Anatole a luat plicul roz gîndindu-se la Saturnin care avea să fie în sfîrşit *vaccinat* şi să arate ce poate confruntat cu practica. A deschis plicul, sperînd că nu era vorba de o execuţie în provincie, care ar fi necesitat o organizare mai complexă decît una pe bulevardul Arago.

– A! Ce porcărie! înjură el, dîndu-şi ziarul la o parte.

Îi trecuse orice poftă de citit.

– Ce se întîmplă? Te-ai înroşit tot, se sperie Rosalie.

– Unde este Saturnin?

– S-a dus cu Marcelle la şcoală.

N-a pus alte întrebări, presimţind că tulburarea lui era în legătură cu convocarea. Totuşi nu era prima oară, nici pe departe. Nu-l văzuse aşa supărat decît cînd Darracq-ul era în pană sau cînd pierdea la curse.

– Provincia sau Arago?

– Arago.

„Păcat” gîndi ea. I-ar fi plăcut să stea cîteva zile fără bărbaţi în casă.

*

Saturnin se lăsă pe vine pentru a o săruta pe Marcelle pe obraji. Ea îi încredinţă broasca ţestoasă, iar el aşteptă să intre în şcoală ca s-o pornească înapoi spre casă.

În ultima lui scrisoare, Hippolyte îi ceruse o fotografie a mormîntului lui Charles Henri din cimitirul Montmartre pentru a o

expune în sala rezervată neamului Sansonilor. Şeful îi promisese să-l înveţe cum funcţionează aparatul foto.

Intră în tutungeria de la poarta Saint-Cloud şi cumpără cinci pachete de Piccadilly pentru Deibler, căruia nu-i plăcea decît tutunul englezesc, dar aşa de mult încît consuma cîte două pachete zilnic din care cauză tuşea îngrozitor. Un astfel de viciu depăşea înţelegerea lui Saturnin care nu fumase niciodată.

Se pregătea să iasă din prăvălie cînd intră slujitoarea de la villa Somn. Se dădu la o parte ţinîndu-i uşa, dar ea trecu fără un cuvînt, fără o privire.

– *Menas en bilo un co de borio, so prumié que gafo es un paisan* (duceţi un cîine de la ţară la oraş, primul pe care îl va muşca va fi un ţăran), spuse el destul de tare ca să-l audă.

A avut fericirea s-o vadă că se-ntoarce şi-i aruncă o privire plină de ură.

Cîteva zile după sosirea lui la Paris, i se spusese că slujitoarea din casa vecină cu locuinţa Deiblerilor era şi ea din Aveyron. Se dusese s-o vadă şi dăduse peste o ţărăncuţă destul de frumuşică. Îşi dădea multă osteneală ca să vorbească fără accent, dar ea îl primise destul de prost şi el nu se mai dusese s-o vadă.

Anatole era în antreu şi-şi punea pardesiul de iarnă cînd Saturnin a intrat în casă.

– A! Ai venit în sfîrşit! Amînăm lecţia de fotografie, trebuie să mă duc la Minister. Între timp du-te să-i anunţi pe ceilalţi pentru mîine dimineaţă.

Faţa tînărului se lumină.

– Tăiem?

– Da.

– Pot să văd convocarea? N-am văzut încă niciodată una modernă.

Şeful îi întinse formularul roz.

> Domnul... *ANATOLE FRANÇOIS DEIBLER,* executor-şef al sentinţelor criminale, se va transporta în piaţa *Vendôme* pentru a primi ordinele Domnului Procuror general pe lîngă Curtea de apel din... *Paris...* în vederea execuţiei denumitei *MARTINE GOUDUT...* condamnată la moarte la 16 august 1912... pentru... *paricid...* de către Curtea din Paris... Va fi însoţit de... adjunct(i) de clasa întîi şi de... adjunct(i) de clasa a doua.
>
> Va prezenta prezentul document Domnului Procuror general. Execuţia va avea loc în bulevardul *Arago...* la... *16 octombrie 1913...* în zori.

În nici un caz această dată nu va putea fi devansată.

*

Saturnin îi înapoie convocarea.

– Bunicul va fi mulţumit. Sînt patruzeci şi două de zile de cînd mă aflu aici.

– Ai văzut că este vorba de o femeie?

– Da, o să am grijă să-mi feresc degetele.

Făcea aluzie la falangele lipsă ale lui Hippolyte.

– Nu te deranjează că este vorba de o femeie? insistă Anatole, descumpănit de atîta nepăsare.

– Un gît este un gît. În legătură cu formularul, am notat că terminaţiile pentru feminin au fost adăugate de mînă.

– Da, şi ce deduci?

– Că administraţia nu are formulare speciale pentru femei.

*

La orele 1 şi 50' după miezul nopţii, Darracq-ul s-a oprit în faţa numărului 60 bis din strada la Folie-Régnault. Curticica era ocupată de o pereche de cai bătrîni înhămaţi la un furgon pătrat cu roţi verzi. Porţile magaziei erau larg deschise. Aşezat pe un scăunel, Henri ascuţea lama cuţitului pe o piatră dată cu ulei. Yvon şi Grasul Louis terminau de demontat „bicicleta”, Saturnin aşezase în furgon lopata, găleţile, cîrpele de şters pe jos, sacii cu rumeguş şi se pregătea să adauge coşul din răchită cînd intră Anatole.

– Este totul în regulă? întrebă el în chip de salutare.

– Da, şefule, răspunseră în cor.

La 3 fără un sfert totul era terminat. Grasul Louis stinse lămpile cu petrol, Anatole încuie magazia cu cheia. Saturnin scoase păturile care îi apărau pe cai de frig şi se căţără în locul birjarului.

Cum nu cunoştea drumul, se luă după Darracq-ul care trecuse înainte, mergînd încet, cu farurile aprinse. Au străbătut un Paris pustiu şi fantomatic, prin care trecea, ici şi colo o patrulă de poliţişti pe bicicletă. Unii, recunoscînd furgonul, dădeau drumul ghidonului pentru a saluta.

Toate cafenelele de pe bulevardul Arago pînă la piaţa Denfert-Rochereau primiseră din partea prefecturii autorizaţia să fie

deschise în noaptea aceea şi erau ticsite de curioşi pe care doar frigul îi ţinea în interior.

Poliţiştii cu pelerină închiseseră străzile ce dădeau pe bulevard şi o companie de gărzi naţionale era înşirată de-a lungul zidului înalt al închisorii La Santé.

Anatole coborî din maşină şi-l duse pe Saturnin spre locul execuţiei la întretăierea străzii La Santé cu bulevardul. Conţinutul furgonului fu descărcat pe trotuar. Îşi scoase ceasul şi cronometră montajul ghilotinei, intervenind doar pentru verificarea paralelismului stîlpilor cu ajutorul nivelei şi al firului cu plumb.

În jurul lor, gărzile naţionale încercau să uite de frig privindu-i. Treaba dură douăzeci şi opt de minute. Între timp cafenelele se goliseră şi o mulţime de curioşi se strîngeau în spatele barajelor. Unii l-au aplaudat pe Anatole cînd acesta a dat drumul la cuţit ca să-i verifice căderea.

Era de-abia ora 4 şi execuţia era fixată pentru ora 6 şi 30'. Saturnin conduse furgonul în incinta închisorii şi Anatole îl urmă cu automobilul său. Paznicii i-au poftit să intre să se încălzească în cantina lor.

– Bună ziua, doamnelor şi domnilor! lansă Grasul Louis intrînd în încăperea plină de fum unde se destindeau vreo zece paznici în uniforme, cu hainele descheiate.

Au rîs trăgîndu-şi palme pe coapse. Anatole şi ajutoarele sale s-au aşezat la o masă goală. Curînd după aceea alţi supraveghetori şi-au tras scaunele mai aproape de ei ca să participe la conversaţie. Nu-şi ascundeau fascinaţia pe care o simţeau pentru cei a căror datorie era să taie capete, căutînd detaliile care dezvăluiau teribila lor activitate. Anatole semăna cu un industriaş prosper, ajutoarele sale cu nişte muncitori de treabă. Unul singur, cel mai tînăr, distona întrucîtva, dar n-ar fi putut spune de ce.

S-a vorbit despre vremea „rece şi umedă” care se lăsase de cîtăva vreme, bînd viandox sau cicoare. S-a mai vorbit despre banda lui Bonnot, care fusese în sfîrşit prinsă.

– N-o să şomaţi în ziua aceea, dom’le Deibler, sînt douăzeci şi doi de acuzaţi, spuse paznicul-şef, care adăugă: spuneţi-mi, este prima oară că ghilotinaţi o femeie?

– Nu, spuse Anatole, a patra, dar n-am păstrat amintiri bune… Ei, ce-i cu voi, ce faceţi mutra asta?! se adresă el adjuncţilor săi, care schimbau feţe-feţe.

Numai Saturnin rămăsese liniştit şi continua să sufle în ceaşca lui de cicoare, prea fierbinte.

– Păi, şefule, nu ştiam că este vorba despre o femeie! spuse Yvon.

– De ce nu le-ai spus? întrebă supărat Anatole, întorcîndu-se către Saturnin.

– Le-am spus că tăiem mîine dimineaţă şi mi-au răspuns: „De acord.”

– Dar de ce nu ne-ai spus că este vorba despre o femeie? îl apostrofă Henri, care detesta surprizele, mai ales pe cele proaste.

– Nu m-aţi întrebat. Dar ce-i rău în asta, domnule Henri? Bărbat sau femeie, tot trebuie tăiat. Cum zice bunicul: „Cînd o vulpe pătrunde în coteţul de păsări şi-o împuşti, nu te-ntrebi dacă-i vulpe sau vulpoi.”

– Înţeleg punctul tău de vedere, Saturnin, dar îl găsesc cam prea teoretic. Să tai o femeie, vezi tu, nu-i acelaşi lucru… O femeie este… este puţin ca o mamă, înţelegi?

– Nu. Bunicul spune că un executor nu trebuie să aibă stări sufleteşti. Sau atunci nu este un *adevărat* executor.

Nu era nici urmă de obrăznicie în tonul lui, se mulţumea să enunţe un fapt.

– Va fi vaccinat azi de-abia şi ne-mpuie capul parcă asta a făcut toată viaţa, s-a enervat Yvon. O să-l vedem îndată la treabă. Ştii cel puţin că tu eşti fotograful?

– Bineînţeles! Este doar ziua vaccinării mele. Dar nu vă neliniştiţi, domnule Yvon, ştiu pe de rost ce trebuie să fac.

– O să vedem, o să vedem…

– … spunea orbul, adăugă mecanic Grasul Louis.

Dar îi trecuse orice voioşie. Ideea că vor trebui să manipuleze un trup de femeie îl tulbura şi se temea ca ceilalţi să nu-şi dea seama de asta. „De-ar fi bătrînă şi urîtă!” îşi spunea el, destupînd sticluţa de coniac din care turnă în ceaşca de viandox.

Un paznic propuse o partidă de remi.

Afară, numărul curioşilor creştea. Toţi erau fascinaţi de ghilotină, singuratică sub un felinar. Sosirea primilor vînzători de castane calde i-a distras de la acest spectacol.

*

La ora 5 punct, Anatol s-a întors la furgon unde s-a spălat, s-a

ras şi s-a schimbat, în timp ce Saturnin pregătea cafea pe o spirtieră. Curînd mirosul de cafea intră în competiţie cu cel al săpunului de ras şi al apei de colonie a şefului.

Tînărul hrănea caii cu un amestec de ovăz şi de morcovi cînd adjuncţii au intrat după Anatole în furgon. S-au spălat şi s-au ras la rîndul lor, au băut cafeaua pregătită de Saturnin, adăugînd puţin coniac (Grasul Louis), sau o picătură de rom Negrita (Yvon). Henri, care ştia că lui Anatole nu-i plac obiceiurile acestea, nu bea decît pe ascuns. Nu pentru a-şi stimula cheful, ci doar pentru a-şi exacerba senzaţiile, aşa cum adaugi condimente la o mîncare îndeajuns de sărată. Cu zece minute înainte de ora 6, executorul şi adjuncţii săi ieşiră pentru a-şi verifica o ultimă oară unealta de lucru.

Fotografia sau caricatura lui Deibler apăruse destul de des pe prima pagină a gazetelor, faţa lui era bine cunoscută. Cînd s-a ivit publicul a aplaudat. Era frig şi unii erau deja în stradă de cîteva ceasuri, bătînd din picioare pe caldarîm.

– Începeţi! Începeţi! Începeţi! cerea mulţimea imperioasă.

– Cît nu strigă „Banii înapoi”, treacă meargă, spuse Anatole cu un aer filozofic.

La orele 6 şi cinci minute intră în biroul directorului închisorii unde se aflau vreo treizeci de persoane care discutau aprins între ele. Cele mai multe erau turişti autentici care obţinuseră o invitaţie la spectacol sub diverse pretexte.

Saturnin a fost mirat de grupul de femei elegant îmbrăcate care îl priveau cercetător. A văzut-o pe una dintre ele aplecîndu-se către vecinul ei şi a auzit-o spunînd:

– Acesta mi se pare foarte tînăr, n-are nici douăzeci de ani.

Comisarul Delguay, care se afla acolo pentru că el o arestase pe condamnată, răspunse:

– Este unul nou, nu l-am văzut pînă acum.

– Este firesc ca un tînăr atît de fraged să ocupe o astfel de funcţie?

– Întreaga responsabilitate a recrutării îi revine domnului Deibler. Trebuie să fie o rudă din provincie care învaţă meseria. O să vi-l prezint dacă vă interesează. A! Veniţi, începe!

Anatole semnă documentul prin care i se încredinţa osînditul. Directorul i-l întinse. Anatole îl vîrî în buzunar şi spuse sobru:

– Să mergem!

Biroul se goli în urma lui. Mica ceată trecu printr-un coridor, urcă o scară şi ajunse în dreptul celulelor cu pază sporită.

Anatole se opri în faţa uşii lîngă care veghea un paznic care se sculă văzîndu-i că sosesc.

Cu multe precauţii temnicerul-şef deschise uşa celulei. Un înfiorător ţipăt de groază răsună.

– Nuuu!

– Drace! înjură Deibler descoperind că femeia cîntărea vreo sută de kilograme, ba chiar mai mult. Puteau să mă prevină, se plînse el directorului.

– Credeam că ştiţi. Procesul ei a avut loc în iulie anul trecut, a scris în toate ziarele.

– În iulie sînt la La Baule şi nu citesc niciodată ziarele în timpul vacanţei.

– Adevărul este că i-a mers bine în puşcărie, ca să spun aşa. Nu era atît de grasă în timpul procesului.

– Nu vreau! declară cu convingere grasa Martine Goudut aruncîndu-se de gîtul preotului care se clătină.

– O să ne trebuiască un cric, spuse pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios Grasul Louise.

– Linişteşte-te, fiica mea. Fii curajoasă şi lasă-i să-şi facă treaba, n-o să dureze mult, o ostoia preotul, străduindu-se să scape din îmbrăţişarea ei: braţele ei erau groase ca nişte coapse, cît despre coapse...

Grasul Louis şi Yvon o apucară. S-a zbătut scoţînd ţipete stridente, aproape ultrasunete, i-a zgîriat, a vrut să-i muşte. Ar fi vrut să fie turbată. I-a tras un pumn lui Yvon peste ureche, ameţindu-l. Saturnin care-i sărise în ajutor primi o lovitură de cot în piept care-i tăie răsuflarea.

– Nu vreau! Nu vreau să mor!

Anatole, Henri, temnicerul şi doi paznici se năpustiră. Urmă o luptă disperată. Cei din coridor se îmbulzeau în jurul uşii ca să vadă.

Martine căzu, cocul i se desfăcu. Anatole îi suci încheieturile mîinii şi i le legă la spate. Apoi o ridicară şi o aşezară pe un scăunel care dispăru sub fundul ei enorm.

– Nu vreau să-l revăd, hohotea ea cu o voce de copiliţă. Vă rog, prieteni, nu mă omorîţi.

Obrajii ei rotofei străluceau de lacrimi. Le-a explicat că nu de moarte îi e frică, ci de întîlnirea „acolo sus” cu tatăl ei, un tată pe care-l sugrumase în somn. Gîndul să-l revadă o înspăimînta.

Martine tresări cînd Saturnin îi strînse părul lung şi-l tăie cu nişte foarfeci de argint cu vîrfuri rotunjite. I le dăduse bunicul în

ajunul plecării. Aparţinuseră Răzbunătorului care le comandase pe măsură celui mai bun cuţitar din Lagniole.

După ce tăie părul, tînărul tăie gulerul bluzei începînd din ceafă, aşa cum îl învăţase Cazimir. „Cînd este vorba de o femeie, trebuie să respecţi pudoarea şi să nu tai prea jos.”

Concentrat asupra a ceea ce făcea, nu-şi dăduse seama că murmura ca pe vremea exerciţiilor şi că devenise punctul de atracţie al tuturor.

– Tăietura verticală este de zece centimetri… Gata, s-a făcut… Tăietura orizontală trebuie să treacă sub al doilea nasture… Gata, s-a făcut…

– Ce spune? se întrebau cei din culoar.

După ce sfîrşi, vîrî gulerul în buzunar, puse foarfecele înapoi în toc şi-l căută din ochi pe Anatole.

– Gata, şefule.

După ritual, directorul se apropie de osîndită şi o întrebă dacă mai are o ultimă dorinţă de formulat.

– Da, nu vreau să mor, răspunse ea pe un ton plin de speranţă.

– Mi-e teamă că dorinţa aceasta nu o pot îndeplini. Nu doriţi un pahar cu alcool, sau poate o ţigară?

Femeia cea grasă lăsă capul în jos şi începu din nou să plîngă. Anatole făcu semn că sosise momentul, Yvon şi Grasul Louis o înşfăcară de braţ fără menajamente. Henri s-a plasat în urmă, ca să-i ajute la nevoie. Martine înainta încet, împiedicată de legăturile de la picioare.

– Faceţi loc! porunci executorul spectatorilor de pe culoar.

Drumul pînă în curte nu se mai sfîrşea. În mod normal, condamnatul era practic luat pe sus de adjuncţi şi se înainta în fugă, dar în cazul de faţă…

Era ora 6 şi 35 de minute. Anatole întîrziase cu cinci minute faţă de orarul fixat cînd au ajuns la furgon. Regulamentul era strict: oricît de mică ar fi fost distanţa, osînditul nu trebuia s-o parcurgă pe jos.

Un aaa! de mulţumire se înălţă din mulţimea îngrămădită în faţa închisorii la vederea furgonului care ajunsese la colţul străzii. Cordonul de gărzi naţionale se deschise ca să-l lase să treacă. Saturnin văzu cîţiva poliţişti adunaţi în jurul unui copac, poruncind unor curioşi să coboare de unde se cocoţaseră.

Cînd zări ghilotina, Martine începu să urle şi, lucru mult mai grav, se lăsă să cadă pe jos.

– Repede, trebuie s-o ducem, spuse Anatole aplecîndu-se ca să-şi ajute adjuncţii.

– Scoală-te, fiica mea, nu te împotrivi, o îndemna preotul de la distanţă.

Cum se zbătea şi mai tare, au tîrît-o pe pietroaiele acoperite cu chiciură. O pată mare apăru sub rochia ei şi începu să fumege în aerul îngheţat.

– S-a udat nebuna, asta mai lipsea! mîrîi Anatole, cu dinţii încă încleştaţi de sforţare.

– Nuuu! urlă ea din nou cînd nu mai fură decît la un metru de ghilotină.

Ţipătul ei răsună într-o tăcere îngrozită. Se pregătea să mai ţipe o dată cînd Saturnin, întorcînd spatele mulţimii, îşi strecură degetul gros şi arătătorul în jurul gîtului ei şi strînse cu brutalitate, vătămînd traheea şi tăindu-i scurt piuitul.

– Unu, doi, trei! scandă şeful.

Au ridicat-o ca pe un sac de cartofi greu şi-au aruncat-o pe scîndura basculantă care se crăpă. Yvon scoase un ţipăt de durere.

Pe vine în faţa lunetei, Saturnin o văzu pe Martine alunecînd spre el. Tuşea, cu ochii dilataţi. Era limpede că era îngrozită. Apucînd-o de urechi îi aşeză capul unde trebuia, aşa cum rectifici poziţia unui tablou. Anatole închisese luneta, acţionase cuţitul. Saturnin care trăgea de gît ca să-l întindă bine (de unde numele de „fotograf” dat celui care-i aranjează moaca osînditului, în general cel mai puţin important dintre adjuncţi) a fost surprins de repeziciunea gesturilor şi s-a dezechilibrat. A căzut pe spate fără a da drumul la cap care l-a stropit cu sînge. S-a ridicat de îndată şi s-a dus să-l aşeze în coş, între coapse, cu faţa în jos, ca să nu cadă în timpul transportului.

Era ora 6 şi 40' la ceasul lui Anatole, şi nu se luminase încă bine.

– Ia-mi locul, te rog. Cred că mi-am făcut o hernie, se scuză Yvon faţă de Henri cînd trebuiră să urce trupul în furgon.

Mulţimea s-a împrăştiat cu părere de rău, adjuncţii au demontat ghilotina, Saturnin a aruncat cîteva găleţi de apă pe pietroaie pentru a spăla sîngele pe care frigul îl uscase ca o coajă. A zîmbit auzind un soldat din garda naţională care-i spunea vecinului său:

– Se pare că-şi stropesc florile cu asta.

– De ce nu? Ar fi un excelent îngrăşămînt, le-a strigat el.

Nu i-au răspuns.

Anatole i-a urmat pe oficiali care se-ntorceau la căldură în interiorul închisorii şi s-a tulburat puţin văzînd că invitaţii îşi întorceau privirile de la el, pe cînd puţin mai devreme ar fi ciocnit cu plăcere un pahar împreună. Aşa se întîmpla mereu. Apropiindu-se de comisarul Delguay pe care-l cunoştea bine, Anatole îşi scoase „palmaresul”, un carneţel cu pagini numerotate, şi-l întrebă:

– Ştiu că şi-a omorît tatăl dar nu ştiu de ce, n-am urmărit pricina.

Comisarul nu s-a lăsat rugat. Cunoştea obiceiul executorilor şi-l respecta; şi el ţinea o socoteală detaliată a tuturor arestărilor pe care le făcuse şi avea de gînd s-o publice într-o zi.

– Era ţintuit la pat. L-a sufocat în timpul somnului. Nu a vrut niciodată să spună de ce.

– Care a fost arma crimei?

Delguay rîse sec.

– Mă întreb ce-ai să treci în carnet domnule Deibler, cînd ai să afli că i s-a aşezat pe faţă.

*

Cum nici un membru al familiei nu se arătase ca să ceară leşul, Martine Goudut a fost transportată la cimitirul din Ivry unde un teren ţinut secret era rezervat osîndiţilor morţi pe ghilotină.

În prezenţa comisarului din Ivry care a întocmit procesul verbal de înhumare, Henri, Grasul Louis şi Saturnin au răsturnat conţinutul coşului de răchită în groapa proaspăt săpată. Capul a căzut primul, trupul după aceea. Groparul le-a acoperit imediat. Era ora 7 şi 50'. Fiecare s-a întors la ocupaţiile sale. Anatole acasă, ajutoarele sale la meseriile lor. Saturnin s-a ocupat de cai, a curăţat furgonul şi a petrecut o parte a dimineţii curăţind fiecare parte a ghilotinei şi frecînd stîlpii ei cu o cîrpă moale, nemulţumit de lacul care-o acoperea şi care-l împiedica să dea cu ceară de albine.

Cînd s-a întors la Auteuil, casa era pustie, plecaseră toţi cu excepţia slujnicei care spăla vasele în bucătărie. Anatole era la curse (la Longchamp), Rosalie la întrunirea parohială, Marcelle la şcoală.

A mîncat ce rămăsese din pui, puţină brînză şi două mere. S-a spălat şi s-a schimbat, a curăţat petele de sînge cu apă rece. Pe

cînd le freca, a revăzut cele trei jeturi, inegale care ţîşniseră din gîtul retezat: două jeturi roşii şi puternice din carotidă şi unul mai mic, alburiu, din coloana vertebrală. Fără a-l fi tulburat peste măsură, spectacolul îl edificase perfect asupra caracterului *definitiv* al morţii şi a diferenţei care exista între a cunoaşte şi a înţelege un fapt. Înţelegea de-acum încolo mult mai bine nemaipomenita putere pe care societatea le-o delega.

*

Saturnin o ajuta pe Marcelle să-şi facă lecţiile cînd Anatole s-a întors de la cîmpul de curse. I-a făcut semn să-l urmeze în birou.

– Sînt mulţumit de tine, i-a spus, după ce uşa se închisese. Hippolyte poate fi mîndru... Cine te-a învăţat să-i tai aşa piuitul, el sau Cazimir?

– Bunicul.

Anatole aprinse o ţigară şi suflă fumul spre tavan.

– Ai grijă altădată să nu te mai laşi surprins. Nu face prea frumos să te trezeşti pe podea cu un cap între mîini.

– Ştiu, şefule, dar nu credeam c-o tăiaţi aşa repede.

Executorul zîmbi fără modestie.

– Cu mine, nu se tărăgănează.

Exact contrariul tatălui său, Louis, cunoscut pentru încetineala lui.

– Cred c-ai să fii un şef bun. Poţi să-i scrii bunicului că asta am spus. Nu m-ar mira dacă l-ai întrece într-o zi.

– Dacă ar fi aici v-ar spune că-i firesc, de vreme ce nu a beneficiat de un învăţător atît de bun cum am avut eu... Dar tocmai m-am gîndit mult la Înaltele Lucrări. Ar fi o mare cinste pentru mine să vă urmez, dar asta m-ar obliga să locuiesc la Paris, şi nu doresc acest lucru.

– Dar de ce? Nu te simţi bine la noi?

– Nu-i vorba de asta, şefule, dar îmi lipsesc cei de-acasă. Mă gîndesc în fiecare zi la bunicul şi la Cazimir, singuri acolo. Sînt bătrîni şi este nevoie de muncă multă ca să menţii *oustalul* şi să te ocupi de muzeu. Îmi lipsesc şi ştiu că le lipsesc. Şi-apoi, aici nu sînt la mine. Aici, nimeni nu are într-adevăr nevoie de mine, în timp ce la *oustal...*

În aceeaşi seară, Saturnin îi scrise bunicului său o scrisoare care începea aşa: „S-a făcut, sînt vaccinat! Dar n-a fost o treabă uşoară!”

*

Opt luni (şi nouă execuţii) după sosirea lui la Paris, Saturnin se întorcea la Bellerocaille.

Anatole, Rosalie şi Marcelle Deibler îl însoţiseră la gară pentru a-i ura drum bun. Erau de asemenea prezenţi Henri şi Grasul Louis, împreună cu André, noul ajutor. Lipsea numai Yvon care nu se restabilise după hernie şi nu se mai îndeletnicea decît cu frizeria.

Şeful de gară fluieră, locomotiva scuipă un nor de aburi. Cu inima tresărind de bucurie, Saturnin urcă scara vagonului. Trenul porni.

– Ştii că poţi să te întorci cînd vrei, o să fie întotdeauna un loc pentru tine printre noi.

– Mulţumesc şefule, n-o să uit.

După un ultim semn cu mîna, dispăru în compartimentul său de clasa întîi, căptuşit în interior ca o cutie cu bomboane de ciocolată.

Zîmbi, anticipînd mirarea bunicului şi a lui Cazimir cînd le va oferi darurile aflate acum în vagonul de bagaje. Pentru Cazimir o plită ultramodernă, un model suedez cu patru ochiuri, cuptor cu reglaj, bară de aramă şi vătrai din oţel călit. Pentru Hippolyte un fonograf şi vreo treizeci de discuri de operă şi de muzică simfonică. Pentru el îşi cumpărase un Klapp de reportaj 13 x 18 care avea să stîrnească invidia lui Alphonse Puech.

Capitolul IX

Oustalul Pibrac, duminică 2 august 1914

Cînd a început să sune toaca, Cazimir dădea de mîncare păsărilor, chemîndu-le cu voce imperativă: pui, pui, pui. În *oustal,* Hippolyte, cufundat în fotoliul său, dezlega cuvintele încrucişate din *Journal de l'Aveyron:* se oprise la un cuvînt cu şapte litere: „poate fi închis într-o cutie fără să-l jigneşti”. La celălalt capăt al mesei, Saturnin trimitea rudelor recentelor victime ale unor crime sîngeroase ilustrate de la muzeu, învitîndu-le să-l viziteze în timpul concediului. Lista numelor îi fusese dată de Hippolyte care o strînsese din presa pariziană şi provincială, citită de el cu sîrg.

Saturnin ieşi în curte unde Cazimir cu nasu-n vînt urmărea pe cerul senin vreo urmă de fum. Dar, departe de a se potoli, toaca, pînă atunci bătută de cele trei biserici, crescu în intensitate. I se adăugau clopotul din turnul primăriei şi cel – mai surd – al şcolii.

Hippolyte ieşi la rîndul său şi-i spuse nepotului:

– Ar trebui să mergi să vezi, s-ar zice că-i grav.

Cu două zile mai înainte fusese asasinat Jaures. Dar numai primăria şi şcoala îşi manifestaseră indignarea arborînd drapelul în bernă! Ca să bată laolaltă clopotele primăriei, şcolii şi bisericilor trebuia să fi fost asasinat preşedintele Poincaré! Sau…

Saturnin puse şaua pe Pomponnette, iapa *percheron* cumpărată cu o săptămînă mai înainte la tîrgul din Rodez. Cazimir deschise porţile, Hippolyte urcă în spatele crenelurilor turnului de la nord.

– Pe curînd, spuse Saturnin, strunindu-şi iapa.

Cazimir îl ţinu pe Sfarmă-Tot, care voia să-l urmeze, şi se duse după stăpînul său. Acesta scruta zarea cu ocheanul.

– În orice caz, nu-i vorba de incendiu, spuse el întinzîndu-i aparatul ca să verifice şi el.

– Vă gîndiţi la ceva?

– Am mai curînd o temere.

– Războiul?

– Da, războiul.

L-au urmărit din ochi pe Saturnin, care ocolea dolmenul ridicînd praful în urma lui.

– Şo pe el! i-au strigat ei în glumă.

– Pe el! le-a răspuns el, pornind în galop spre şirul de plopi de

pe malul rîului.

– Chiar dacă-i război, Saturnin nu riscă nimic, doar ştiţi că fiii de executori nu sînt niciodată înscrişi pe listele de tragere la sorţi.

– Nu-i sigur, timpurile s-au schimbat, Saturnin nu este descendent direct, în cel mai bun caz vor beneficia Leon şi Parfait al lui de această derogare. Dacă te gîndeşti bine, asta-i culmea!

Ca să le pară mai scurtă aşteptarea, Cazimir s-a întors la pui! pui! pui! şi Hippolyte, la cuvintele încrucişate. De abia se aşezase că şi găsise cuvîntul din şapte litere care pînă atunci îi scăpase: „cadavru”.

Genealogie

Iustinian (Trouvé) **Pibrac I** (1663(?)–1755)
Găsit la Roumégoux, la 10 iunie 1663
Executor la 20 de ani 1683
Se retrage la 73 de ani 1736
Moare la 92 de ani 1755
Se căsătoreşte în 1692 cu Guillemette. Trei fii: Martin, Jules şi Iustinian.

Iustinian II (1699–1764)
Născut la Bellerocaille 1699
Executor la 37 de ani 1736
Se retrage la 64 de ani 1763
Moare la 65 de ani 1764
Se căsătoreşte în 1731 cu Adeline. Un fiu: Iustinian, şi două fiice: Bertha şi Lucette.

Iustinian III, zis Răzbunătorul poporului (1732–1804)
Născut la Bellerocaille 1732
Executor la 31 de ani 1763
Se retrage la 71 de ani 1803
Moare la 72 de ani 1804
Se căsătoreşte în 1771 cu Pauline. Cinci fiice şi trei fii: Iustinian, Louis şi Antoine.

Iustinian IV (1772–1850)
Născut la Bellerocaille 1772
Executor la 31 de ani 1803
Se retrage la 68 de ani 1840
Moare la 78 de ani 1850
Se căsătoreşte în 1812 cu Blanche. Doi fii: Iustinian şi Robert.

Iustinian V (1814–1850)
Născut la Bellerocaille 1814
Executor la 26 de ani 1840
Moare la 36 de ani 1850
Se căsătoreşte în 1832 cu Clémence. Doi fii: Iustinian şi Hippolyte.

Iustinian VI (1832–1850)
Născut la Bellerocaille 1832
Executor la 18 ani 1850
Moare la 18 ani 1850
Moare celibatar. Îi succede fratele lui, Hippolyte.

Hippolyte I, zis Al Şaptelea (1836–)
Născut la Bellerocaille 1836
Executor la 14 ani 1850
Obligat să iasă la pensie la 34 de ani 1870
Se căsătoreşte în 1857 cu Bertha. Trei fii: Iustinian, Leon şi Henri.

Iustinian moare la 11 ani, în 1869.
Leon, născut în 1868, se va căsători cu Hortense. Un fiu: Parfait şi două fiice: Margot şi Beatrice.
Henri, născut în 1870, se căsătoreşte cu Adela. Doi fii: Antoine şi Saturnin.

Saturnin Pibrac (1896–)

„Opt generaţii de călăi slujesc, din tată-n fiu, sub falnica deviză: DOAR DUMNEZEU ŞI NOI... cu continuarea subînţeleasă: putem lua vieţile nepedepsiţi, ba chiar cu sentimentul datoriei împlinite şi al lucrului bine făcut.“

Libération

„Rabelais nu e departe!“

Le Canard enchaîné

Lei 450

ISBN 973-28-0368-1